628

27,143/B

947/5 vol

E xv 18/h

47401

ANTONII DE HAEN

Conſiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Alma ac Antiquiſſima Univerſitate Vindobonenſi, Profeſſoris Primarii,

RATIO MEDENDI

IN

NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

VOLUMEN I.

NEAPOLI MDCCLXVI.
TYPIS DONATI CAMPI.
Expenſis Stephani Manfredii.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

AUGUSTISSIMÆ ROMANORUM

IMPERATRICI,

HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, DALMATIÆ, CROATIÆ, SCLAVONIÆ, &c.

REGINÆ,

ARCHIDUCI AUSTRIÆ, &c. &c.

MARIÆ THERESIÆ,

DOMINÆ

SUÆ CLEMENTISSIMÆ,

ANTONIUS DE HAEN.

T*Anto tempore Munificentia, ac Benevolentia* TUA, *immeritus fruor, Auguſtiſſima Imperatrix, neque unquam quæ me iisdem haud penitus indignum, gratum ſaltem, teſtarentur, ſpecimina dedi. Equidem ſpecimen nullum me reor allaturum unquam, quod me Tuæ Majeſtatis favore, quo cumulato me beas, dignum probet; at vero tale duntaxat, quod evincat, quantopere eo me dignum efficere quavis mentis contentione adnitar, quovis conamine ſtudeam, viribus animi, corporisque, contendam totis.*

Quo id Majeſtati Tuæ teſtatum facerem, convenientius arbitrabar non dari, ſubmiſſa enarratione eorum, quæ, ſub Baronis Van Swieten, *Majeſtatis Tuæ Archiatri, Medicinæ per Auſtriam Præſidis, ac Stabilitoris, auſpicio, in hujus almæ,* TIBIQUE *adeo caræ, Univerſitatis Vindobonenſis, emolumentum; inque gregis egeni, quem dilecta* TUA *Vienna alit, calamitates, ac miſerias leniendas, moliar, intendam, diu mediter, noctuque. Argumento ſaltem erunt, inter fideliſſimos* TUOS *ſubjectos, qui ſeſe qui omnia ſua, qui diurnos ſuos nocturnosque labores, & curas, donec ſpiritus regit artus, Auguſtiſſimæ Majeſtati Tuæ, muneribus, quibus eosdem condecorare benevolentiſſime dignata es, conſecrent, devoveantque totos, aliquem me locum mereri. Quod immerito mihi confidere dignabare grave munus, ſuperat quidem vires, ſed non vincit conamina; corpus fatigat, non voluntatem, non enitentem animam; agendorum crebritate obruit frequenter, mentis audaces haud frangit niſus. Vere luctor & emergo. Lætuſque jam contueor eruditam juniorum Medentium turbam, quam conjuncti Profeſſorum* TUORUM *labores formaverint; ut Majeſtatis Tuæ Regnis, cunctæque* TUÆ *vaſtiſſimæ Ditioni, ut* TUIS *formidandis Exercitibus, ut denique Civibus* TUIS *Viennenſibus manus vere medicas adhibeant. Quod porro reſiduum vitæ eſt, id* AUXILIANTE DEO, *impoſito mihi a Tua Majeſtate muneri excolendo, perficiundo, ornando, do, dedico, conſecro.*

Idibus Octobris 1756.

LE-

LECTORI.

HAbes hic , Benevole Lector , collecta in unum , volumina quatuor , quæ quatuor proxime elapſis annis Viennæ ſub oculis Doctiſſimi Autoris ſucceſſivè in lucem prodiere; Verum quandoquidem exaratio amplior & literis facta majoribus molem libri ſine neceſſitate augeret , hinc pretium ejus propter impenſas transportationis neceſſario auctum obſtaculo artis ſalutaris cultoribus fuit , quominus commode ſibi comparare eum poſsent , fuit etiam impedimento , quominus tam utiles generi humano obſervationes & experimenta ſatis cum publico communicari poſſent ; huic igitur incommodo hac Editione proſpectum eſt.

Non tamen hæc utcunque magna ,

hujus Editionis unica eſt præſtantia: Inveniet quippe Lector hic Indicem ſive Elenchum capitum totius operis tanquam unico proſpectu poſitum, dum in Editione Viennenſi quatuor tabulæ inſpiciendæ erant, ſaltusque ab uno tomo ad alium faciendus, quotiescumque Clariſſ. Auctor ex antecedenti quodam capite obſervationem vel præceptum &c. aliquod citabat.

Inſuper huic Editioni & hoc accedit boni, quod totius operis præcipua ſive remedia ſive obſervata generaliora indice quodam Alphabetico reperiantur concinnata, quo id effectum, ut commodius uti libello poſſit, ut jam nihil dicam de addendis & omiſſis Edit. Vienn., quæ hic quæque loco ſuo poſita ſunt.

Annus 1756. continet priora capita novem, ſequens tredecim, tertius ſex, quartus denique octo.

Vale Lector & fruere labore noſtro.

ELEN-

ELENCHUS CAPITUM.

CAP. I. *De Diæta Ægrorum.* Pag. 1

II. *De Medicamentis in Morbis Acutis.* 7

III. *De Aere, Decubitu, Seſſione, aliisque circa ægros moderandis.* 17

IV. *De Diebus Criticis & Criſibus Variis.* 25

V. *De Urinis.* 35

VI. *De Sanguine Humano.* 37

VII. *Quædam Anatomica.* 55

VIII. *De Vi Electrica.* 68

IX. *De Variis.* 72

X. *De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ ac Boerhaavianæ Præſtantia.* 77

XI. *De Generatione Puris.* 80

XII. *De Variolis.* 101

XIII. *De Herniis.* 110

XIV. *Nonnulla de Tympanite & Ileo Morbo.* 114

XV. *De Nonnullis Infortuniis Noſtris.* 128

XVI. *De Polypo.* 140

XVII. *De Singulari modo Reſpirationis & Motus Cordis.* 145
XVIII. *Quædam de Pulmone Innatante aut Subſidente in aqua.* 154
XIX. *De Supputando Calore Corporis Humani.* 156
XX. *De Vario Tumorum Genere.* 170
XXI. *De Mira Variorum Medicamentorum Efficacia.* 177
XXII. *De Machina Electrica.* 189
XXIII. *De Morbis Malignis.* 195
XXIV. *De Colica Pictonum.* 234
XXV. *De Sanguine Humano, ejusque Calore.* 259
XXVI. *Experimenta in Calculoſis & de Calculo Varia.* 272
XXVII. *De Virtute Singulari Quorundam Medicamentorum.* 292
XXVIII. *De Machina Electrea.* 304
XXIX. *De Febribus Malignis Dictis.* 323
XXX. *De Aneurysmate.* 328

IN-

INDEX

Præcipuorum in hoc Volumine contentorum tam Remediorum, & eorum uſus, quam Præceptorum Practicorum ordine Alphabetico.

A.

ACido mucoſa infantum temperies peſſimas exulcerationes in capite, facie &c. generat. Pag.129
Acidum immutantia ubinam proficua. 12
Aer in iſpiratione videtur potius ad motum ſanguinis quam ad refrigerium facere. 162
Aneuriſma ſæpe alios morbos ſub larva ſua ſimulat. 342
Aneuriſmatis externi cura. 352
——— *interni generalis indicatio, & cura.* 341
——— *ſpurii diviſio a Fouberto propoſita.* 356
Anti-puica quænam. 320
Aqua calcis in calculo proficua. 185
——— *convincit operatorem in herniotomia de apertura peritonæi.* 111
Attritus ſolus non ſufficit ad explicandum calorem corporis humani. 166

B.

BAlſamus Copayba verus in phthyſi. 303
Bella Dona nullam emendationem in Cancro dat. 99

Cal-

C.

Calculus humanus unc. 2. in aqua calcis ſolutus. 72
Calor in ægro, vel ſano ab auctoribus non rite determinatus cur? 160
——— *Malignis raro intenſus.* 220
Cancer exulceratus cortice Peruviano curatus. 300
Chorea Sancti Viti Electricitate curata. 69. 70
Clyſmatum utilitas in acutis. 14
Colica Pictonum aliquando ſaturatioribus purgantibus ſoluta. 16. 17
——— *requirit oleoſa pinguia.* 75
——— *perinde a qua cauſa orta eodem ferme modo curanda.* 258
Colicæ Pictonum cauſa formalis. 239
Cortex Peruvianus in ſtatu contagioſo variolarum optime datus fuit. 133
——— *auget, vel minuit calorem corporis pro neceſſitate.* 169
——— *ſerio datus non tollit malignitatem.* 327
Corticis Peruviani vires. 230
——— *ſunt inexplicabiles.* 263
——— *Extractum ad unc. 1. quotidie in Petechiis malignis.* 221
——— *fomentum ad gangrænam.* 267
——— *præſtantia in cachexia purulenta.* 295
Criticæ evacuationes poſt datum Corticem Peruvianum apparent. 135

Cru-

Cruditas non tempore metitur tantum ſed etiam conditione. 33
Cruſta phlogiſtica. 48. ſeq.
——— *variat pro vaſe excipiente.* 259

D.

Diatheſin purulentam quænam in ſanguine generant. 99
Difficultas in ſtatuendis diebus criticis quomodo tollatur. 26
Diſſolutio ſanguinis aliquando requiritur ad bonam criſin. 49

E.

Electricitas quænam ſanare poteſt. 192
——— *in tremoribus proficua.* 305. ſeq.
——— *Chorea Sancti Viti, & Paralyſi.* 312. ſeq.
Emeticorum in acutis rarior uſus. 7
——— *reſtrictiones.* 205
——— *uſus quando bonus vel malus.* 79
Emeticum non dandum in variolis. 101
——— *ſingulare Noſocomii dicti de la Charitè.* 237
Eminentia ad metacarpum in Paralyſi colicæ quidnam ſit. 256
——— *an ejus materies in ſanguine reaſſumi poſſit.* 257
Emulſio millepedum in inſpiſſatione humorum in oculo. 328

Fe-

Oleum lini injectum in veſicam pro ſtranguria. 220
——— *pro calculi dolore.* 275
Opii cum oleo mixti elogium. 245
——— *præſtantia ad præcavendam paralyſin.* 246
Opium cum Emulſis datum ut pauliſper aſſumatur non producit æque bonum effectum ac Paregoricum. 103
Oxymel cum Diacodio ad expectorationem. 228
——— *cum Kermes minerali in tuſſe.* 222

P.

PAralyſis Electrica machina curata. 68
——— *obſervata in ſuppuratione pectoris.* 249
Paralyſi ex colica optime medetur Diæta lactea, & Electricitas. 258
Paralyſtici fiunt potius in ſiniſtro latere, rarius in dextro. 72
Paregoricum in variolis quomodo dandum. 103
Perſciſſio cutis in variolis cur bona. 107
Perturbationes criticæ. 31. 32
Petechiæ ſymptomaticæ unde? earum cura. 22. 23
——— *& miliaria quotuplicia.* 324. 325
Phthiſis eſt infinité varia pro parte affecta. 297
——— *pulmonalis habet duplicem originem.* 358
Pleuritis deſperata ſingulari modo ſanata. 17
Polypi præſentis ſigna. 140
——— *quomodo curentur.* 143
Potus copioſus quæ bona in Acutis producat. 5. ſeq.

Prin-

Pringle Doctoris de antiputridis doctrina non probatur. 37
Prophylacticum cujusdam Empirici ad colicam foſſorum. 75
Pſeudo membrana Ruiſchii. 40
——— *quomodo parabat eam, & error in indice operum ejus.* 41
——— *melior eam parandi modus.* ibid.
——— *unde oriatur.* 43
Purgans opio junctum. 246
——— *tutum & optimum in chronicis in omni temperamento.* 187
Puris notitia. 82
——— *materies ſeptuplex & cauſa.* 88

R.

R*Achitis curata cortice Peruviano.* 299.300

S.

S*Alivatio a Mercur. ſubl. corr. cum ſpiritu frumenti.* 320
Scrophuloſis curandis ſingulare remedium. 175
Serum ſanguinis an ſimile albumini ovi? 45.46
Spongia uſta curat aliquando ſcrophulas. 175
Stercoreus vomitus, non omnis infert mortem. 126

T.

T*Remor univerſalis Electricitate curatus.* 70
Tumores varii, & diverſi poſſunt in eodem corpore eſſe. 171

Tym-

Tympanites quid ſit, & ejus ſedes ubi? 117

U.

Uva Urſina optimum remedium in viarum urinæ morbis. 177
——— *etiam cum adeſt Lues Venerea intermixto Mercurio prodeſt.* 292
Uvæ Urſinæ elogia in calculo. 273. ſeq.

V.

Vaginæ prolapſus. 58
Valvula coli poteſt præparatione tolli. 120. ſeq.
Vapor aceti in curandis tumoribus. 175
Variolarum inſitionem nemo Turcarum admittit. 109
Venæ ſectio in quovis ſtadio variolarum poteſt eſſe proficua. 104
Venæ ſectionis in acutis regulæ. 212
Veſica contractiſſima calculus difficulter indagatur. 66
Veſicæ parvitas familiaris his, qui frequentius mingere debent. 180
Viſcera cava in morbis indagandis nos ſæpe ludunt. 67
Vomitorii, & Clyſteris acris fallacia in Colica Pictonum. 238. ſeq.

RA-

RATIO MEDENDI IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.

CAPUT I.

De Diæta Ægrorum.

PEr biennii, & quod excurrit, decurſum, multi, iique ſpeciei fere cujuſcumque, morbi acuti, curæ meæ ſubjecti fuere: Quorum nonnullos ex urbe, ſuburbiiſque ſuſcepi, plurimos e variis Noſocomiis ſelegi mihi: partim, & potiſſimum quidem ut qui felix eorum cura tum ſuſcipi, tum perfici debeat; Almæ hujus Universitatis

Medicinæ Studioſis demonſtrarem: partim ut, ne quis Medicum glorioſum ageret, caſus exhiberem ipſis, qui quavis Medicamentorum virtute, omni Medicorum induſtria, quacumque demum ope humana, ſuperiores eſſent: partim denique ut quorumdam incurabilium morborum cauſas, mortalium quemque latentes, poſt ægrotantium obitum, demum intelligerem, exponeremque, quo nimirum vel arctiores Artis limites extenderem; vel æque ἀγνῶττως poſt obitum; quam ante illum, demonſtrarem: quo diſcerent μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν.

Igitur poſt ſummas laudes DEO T. O. M. fuſas, quod, pro ſua ineffabili clementia, noſtra conamina dirigere, obſecundare, perficere, dignatus fuerit, id præfabor modo, quod quamvis ab immortali *Boerhaavio* Medicinam edoctus, nullique ſyſtemati mancipatus, praxin in *Hollandia*, ſimplicitatem Hippocraticam ſequendo, exercuiſſem; adeoque eandem breviter, practice nimirum potius, quam theoretice, docere potuiſſem; animus tamen Illustrissimi Præsidis nostræ Facultatis Baronis van Swieten, meuſque fuit, ut doctrinam Hippocraticam & theoretice tyrones publice docerem, & ad lectos ægrorum practice iiſdem demonſtrarem.

Hanc viam ingreſſo, primo conſtitit *Diæta Hippocratica* nihil dari præſtantius. Obſervavimus in ægris noſtris, quo acutior, ideoque brevior,

vior, morbus eſſet, eo parciora alimenta exhibenda eſſe; ſi contra, pleniora.

Materies paſſim fuit Decoctum, Puls, Cremor Hordei, aut Avenæ, cum Melle; & Jus carnium. Equidem jura carnium in *Hollandia*, fateor, rarius ægris conceſſi, quod in putrefactionem quodammodo inclinent; verumtamen ex ipſa doctrina Hippocratica, debui ea Auſtriacis concedere ægris.

Quippe univerſæ *Auſtriacæ*, peneque omni *Germanæ* Genti, id moris eſt, ut aut prandeant nunquam, aut cœnent, quin a jure carnium inchoaverint. Hiſce ita aſſueverunt, ut quibus diebus *S. Catholica Eccleſia* carnibus abſtinendum juſſerit jure piſcium utantur: quæ quidem conſuetudo plane ignorata *Batavis*. Lex igitur Hippocratis jubet *Aph.* 1 — 17. Con„ cedendum aliquid & conſuetudini, & tempe„ ſtati, & regioni, & ætati. 2 — 38. Paulo „ deterior & potus, & cibus jucundior autem, „ eligendus potius, quam meliores quidem, ſed „ ingratiores. 2 — 50. A multo tempore con„ ſueta, etiamſi fuerint deteriora, inſuetis mi„ nus turbare ſolent.

Hanc porro in putridum inclinationem emendaturus, grata acida iisdem addenda eſſe docui. Succum citrei, Aurantiorum acidorum, Granatorum ditioribus; tenuioris vero ſortis hominibus, Cremorem tartari, aut juri incoctam Acetoſam. Juvat & ſua aceſcens natura panis albus, bene coctus, ac fermentatus, quem, dum

longior futura videtur ægritudo fore, aut dum ejus apicem æger jam eſt tranſgreſſus, juribus incoquimus. Pultes avenaceæ intermediis temporibus conceduntur iis, qui nec ægrotant valde, nec prædictis appetitum ſedare valent: quales, moderamine Diætæ noſtro, plurimos reperire eſt. Criticis evacuationibus prægreſſis, blande ſolent, ſi opus eſt, purgari, poſteaque tenerioribus carnibus pedetentim aſſueſcere, ut & vini aqua diluti uſui. In acutis ἀκμὴν necdum adeptis unc. VI. VIII. X. ter, quater, quinquies, Nucthemeri ſpatio, juris boni; non meraci, dantur: plus minus ſcilicet, prout aut aſſueti ægri fuerint copioſiori alimento, aut appetitus ferat, aut demum εὐφόρως φέρουσι. Plures I^æ ſectionis Aphoriſmi hanc nobis agendi normam præſcribunt.

Alterum ægrorum noſtrorum nutrimentum, eorundemque ſimul potum, ſupra innueram eſſe Aquam Hordei, vel Avenæ, cum Melle. Quod decoctum aut meracius, aut tenuius, major minorve nutriendi neceſſitas moderatur. Si neque ſpiſſum neque tenue, eſſe oporteat, coquuntur unc. VIII. Hordei crudi, aut Avenæ cum aqua pura, donec crepet, ut ſuperſint Menſuræ quatuor. Menſura capit quatuor Libras medicas. Menſuræ cuique unc. I. II. mellis adduntur. Aegris vehementer exæſtuantibus, cum ſicca, nullave alvo, ſingulis menſuris dr. I. II. Cremoris tartari, vel totidem Nitri, adduntur.

De-

Decocti hujus uſus adhibeatur aſſiduus, ut quantum poſſint ægri, potent; recuſanteſque, blande admonentur neceſſitatis bibendi. Qua equidem in parte noſtros pauperes pleriſque divitibus dociliores experimur. Rarius unica menſura, ſæpius binæ, non raro tres, & plus adhuc per diem aſſumuntur, idque aut calide, aut tepide ſaltem.

Forſitan hæc quantitas exuberantior, adeoque onerosior, quibuſdam videbitur. Sed his regero, ſumto a juvantibus ac nocentibus judicio, ægros noſtros inde minime gravari, quin potius multis hinc gaudere emolumentis.

1. Quicunque ægri ad nos afferuntur faſtidioſi, nauſeoſi, vomiturientes, vomentes, copioſo ejuſmodi demulcente ac ſaponaceo potu, id acre diluunt, ſolvuntque, quod Ventriculum turbet. Unde rariores apud nos illis caſus, quod dicta ſymptomata ultra biduum perennent.

2. Sitis; ægrorum illa miſera crux, mox ita levatur, emendaturque, ut multæ de eadem querelæ non exaudiantur.

3. Ipſum acre quod vel a principio morbi, vel eodem currente, humoribus innaſcitur, continuo hoc potu diluitur, inviſcaturque ita, ut neque febrim, doloreſque augere, neque ſubtiliſſimis vaſis, ſtaminibuſque nervoſis, ulla queat ratione nocere. Ex principiis Hippocraticis & Boerhaavianis edocemur infortunia in morbis curandis, qui a Veneno, a Peſte, a Malignitate ſic dicta, oriantur, ex eo potiſſimum ori-

ri, quod ægri haud ſatis potent. Curarum fortunatarum noſtrarum numerus ſatis, abundeque hanc methodum probavit.

4. Potu hoc & ſalutifero, & aſſiduo, efficitur id, ut ab ipſo morborum principio ſecretiones quæcumque longe minus, quam alias ſolent, langueant. Vix viderunt Studioſi noſtri Cutis diu aridæ, Linguæve exuſtæ, exempla. Perſpiratio quippe impedita brevi redire incipit; urinaque, aut alvus rarius intercipitur; & reſpiratio, præ ſiccitate ſolidi, fluidique denſitate, laborioſa & anxia, cito mollior faciliorque redditur. Laxatiſque hac lege quibuſcumque excretoriis Organis, Natura viam, qua vel juvantem, vel criticam materiem eliminet, paſſim patulam reperit.

5. Continua novi ejuſmodi liquidi admiſtione præpedimus corruptionem humorum: ita ut in Noſocomio noſtro fere ignoremus Petechias, ac Miliaria; quæ alioqui Morbos acutos in Regionibus tam frequenter ſubſequuntur, a corrupto, eoque diſſoluto ſanguine. Id, inquam, novus Chylus, ſua natura aceſcens, & aſſiduo ſanguini admiſtus, averruncat, præpedit.

6. Eadem opera, ſordibus primarum viarum tam cito emendatis, appetitus, ipſis in morbis renaſci ut plurimum ſolet.

7. Præcaveturque egregie moleſtus in morbis ſive Vomitus, ſive Alvi fluor: acri, quod hoſce generaret, correcto, abluto, expulſo. Si quæ tunc Diarrhœa aliquando obſervatur, ea a na-

natura, per ſyſtema Meſentericum ſe expurgante, naſcitur; utiliſſima quidem, ſi Critica; bona, ſi, crudo exiſtente morbo, cum bonis ſignis, contingit: levat enim hæc, ſibique dimittenda eſt, exemplis id demonſtrante HIPPOCRATE, maxime in Hiſtoria *Virginis Lariſſææ*: quod idem & de aliis quibuſcumque Excretionibus, morbo necdum cocto, verum.

CAPUT II.

De medicamentis in morbis acutis.

HOrum curam *Emetico* inchoare conſuetudinis eſt. Quippe adſunt ſæpe in eorum principio cibi faſtidia, vertigines, os amarum, ſordidumve, vomitus. Qua agendi in Methodo Medicis credunt, & autoritate ſeſe, & experientia ſuffultos eſſe. Autoritate quidem magni HIPPOCRATIS Aph. 1.—22. 2—29. 4—17. Experientia vero immenſi temporis, qua ſuos acutos vix unquam citra emeticum curaverint. Maximum porro argumentum deducunt ex obſervatione, ut vocant *Climatis*; quod tale perhibetur, ut emeticorum in acutis neceſſitatem ponat inevitabilem.

Qui Emeticis non utuntur, aut raro, in morbis acutis, iidem quoque & Autoritate magna, & evidenti Experientia, munitos autumant ſeſe. Eorumdem quippe textuum HIP-

POCRATIS autoritatem celebrant pro ipſorum methodo, quam ii, qui contrariæ ſententiæ ſunt, pro ſua: putantque eoſdem textus, ſedato, nec præoccupato animo, examinatos, Emetici dandi neceſſitatem adeo rariſſimam ponere, ut quæ ad frequentem ejus uſum argumenta afferuntur, penitus corruant: Quamobrem magnus BOERHAAVIUS Emeticorum in Acutis uſum rarius adhibuit, niſi in caſu HIPPOCRATI laudato. Hæc de autoritate. Si vero de Experientia agitur, dicam etiam, ante BOERHAAVIUM, Germanorum morem, etiam in *Belgio fœderato*, apud multos obtinuiſſe, hodiedumque obtinere, BOERHAAVIUM tamen, quique eum ſecuti ſunt, Medicos, curam acutorum ſine Emeticis fortunatiores edidiſſe.

Imo ipſa quoque ratio Autoritati, & Experientiæ, adſtipulatur. Sunt enim eo tempore omnia in corpore tam violento in motu, ut qui eòſdem tum mature, tum ſufficienter, compeſcat. modereturve, vix noverit Medicus. Igitur moti ferventiſque ſanguinis copiam demit, externe & interne omnia diluere annititur, refrigerare, ſedare, moderarique. Porro Emeticum, aut Purgans, aut Sudatorium, quod equidem vel ſaniſſimum moveat, turbetque, eo magis homines, acuta febre petitos, movebit, turbabit, calefaciet. Quare minime mirandum, ſummum noſtræ Artis Dictatorem Emetica intra tam arctos concluſiſſe limites; quum iis utendi neceſſitas exiſteret oppido rara, uſuſque

co-

eorum cæteroquin formidoloſus eſſet.

Hæc ratio quod *Hagæ Batavorum* hoc in caſu vix unquam Emeticum præſcripſerim; & tamen profiteor de felici ibidem praxi, & de ſumma *Haganorum* exiſtimatione, maximoque erga me amore, infinitas DEO optimo gratias me agendas habere.

Cum tamen prudentia juberet me, *Vindobonam* adpellentem, decantatas adeo *Climatis octavi* varietates ſedulo, religioſeque obſervare, ne *Batavo* more medicinam *Germanis* faciens, obeſſem iiſdem; attentum in omnia animum a principio attuli. Quo equidem tempore cadaver puellæ ſeptennis nactus, cui principio morbi Emeticum datum, quamque ſæva Pleuritis ſeptimo morbi die ſuſtuliſſet, horrens profecto vidi, horrentes videre mecum ILLUSTRISSIMUS PRÆSES NOSTER, BARO VAN SWIETEN, ac Perilluſtris & Venerabilis eo tempore Medicæ Facultatis DECANUS ab HENTSCHEL, quam miſerrime in illa thorax, totuſque pulmo, affecti eſſent, ut Emetica in inflammatoriis Pectoris morbis etiam in hac Regione, jam tunc ſuſpecta habere inceperim.

Quantum ad Febres acutas, continuas, putridas; cernebam expoſita Cap. I. methodo, a prima jam die nauſeas, vomituſque, fieri mitiores, imo eodemque, alterove die, penitus ſilere. Quibus crebrius obſervatis, clamores de climatis varietate vaniſſimos ſalutavi. Factumque

que hinc ut intra 2 $\frac{1}{2}$ fere annos me, emetico in hoc caſu utentem, ne ſemel quidem adhuc conſpexerint Studioſi.

Si igitur octavum hoc clima, dato in caſu, Emetici inevitabilem neceſſitatem poſceret, quid, quæſo, cauſæ, quod citra hoc inevitabile auxilium, noſtrorum in Noſocomio ægrorum tam felix, tamque expedita paſſim obſervetur in ſanitatem Reſtitutio? Atque de his ſatis.

Medicamenta in hiſce morbis petuntur ex Acidis, Saponaceis, Aperientibus: Infuſa Radicum Fœniculi, Florum Althææ, ac Rhoeados, Chærefolii, Hederæ terreſtris &c. Decocta Radicum Althææ, Graminis, Bardanæ, Scorzoneræ; Folia Malvæ, Althææ, Parietariæ, Acetoſæ, Acetoſellæ, Portulacæ, &c. quibus ſeu infuſis, ſeu decoctis, adduntur Mel, Oxymel ſimplex, ſquilliticum, Rob Ribeſiorum; Mororum, Ceraſorum, Prunorum Pomorumque acido-dulcium, Sambuci; Syrupus e ſucco Citrei, Acetoſæ, Acetoſellæ, Endiviæ, Berberum, Ceraſorum, Fragorum &c. Additis pro rerum neceſſitate ſalibus neutris; nitro, ſale prunellæ, Polychreſto, Stibio diaph. non abluto, &c. Cardiaca noſtra ſunt Decocta panis albi, cum Ceraſis, aut Fragis, aut Rubo idæo, aut Ceraſis acidis, aut Ribeſiis. Hæc & ſimilia diluunt humorum maſſam, ſpiſſa attenuant, ſitim extinguunt, leniunt acre, ſtricta laxant, dolores moderantur, incipientem putredinem corrigunt; averruncantque futuram, vires denique refocillant, ſuſtentant. Di-

Didicere Apollineæ artis alumni hac via ſe longe tutius progredi, quam ſi magniloquas, ac vaniloquas, *Diſpenſatorii Viennenſis* formulas, & promiſſa imitarentur. Cujus *Diſpenſatorii* vanitates, ſi ingenue fari detur, oſtendere omnes qui vellet, næ totum fere illud exſcribere ipſum oporteret. Quid ad Pleuritidem *pulvere pleuritico* inanius? Quid ad Malignitates in morbis aut præcavendas, aut emendandas, *Pulvis de Gutteta Riverii? Pulvis Marchionis? Bezoardicus? Pulvis Pannonicus ruber? Pulvis pretioſus albus?* & id genus alia? Illuminatius vivimus ævum, quam ut his magis fidem adhibeamus. Sed, inquiunt, horum uſum noſtra nobis experientia probavit. Et nos experientia didicimus hæc crepundia vituperare. Inſpicite Rerum in Noſocomio ſucceſſum! Ne unquam tamen talia noſtras ædes ingreſſa ſunt.

His quippe præter inania multa accedunt Lapides multi pretioſi, Aurum, Margaritæ orientales, &c. quibus quid damnoſius? Implentur corpora rebus a Natura non domandis, quæ vi ſua Mechanica agant, & irritando, Vomitus, convulſioneſque, producant, aut non palpandi pulveris forma cum ſucco gaſtrico & enterico in moleſtas, imo læthales, abeant concretiones.

At vero, inquiunt, additis acidis hæc corpora ſolvuntur, mutanturque cum illis in ſalem neutrum, qui oppilata reſerat, morboſa vehat ſecum, & de corpore eliminet.

Bona verba! ſiccine cum hominum ſimpli-

ci-

citate ludere animus? Examine accurato, inſtituto Lapldum, Oſſiumque, & Cornuum animalium, & dictorum in Arte Terreorum, reperiuntur nonnulla cum Acidis efferveſcere, inque ſalem, ſive corpus tertium, cum iiſdem mutari; alia cum iis effervefcere, nec tamen acidum mutare; alia, quæ cum acidis effervescentia, parumper modo id immutent; alia neque cum illis effervefcere, nec eadem mutare; alia denique cum nonnullis acidis effervefcere, eadem immutantia, cætera vero acida nihil immutare. Ut inaugurali Themate in Academia *Leydenſi* evicit Clariſſ. *Paulus s' Graauwen*, qui Clariſſimi *De Gorter*, in *Ruſſiam* profecti, Cathedram, in Academia *Harderovicena*, tanta cum laude conſcendit, exornat.

Quæ igitur neque immutant acidum, neque ab acido mutantur, indomita manent, quantumvis redacta in pollinem. Ut Cryſtallus montana, Hyacinthus, Smaragdus; Terræ Sigillatæ omnes, excepta vulgari & ruberrima; non uſta ſive Oſſa, ſive Dentes animalium; & fere etiam C.C. tam uſtum, quam philoſophice præparatum. Ex Lapidibus ſeptem pretioſis ne unus quidem citrei acidum tollit; quatuor acidum abſorbent aceti; tria nullum acidum vegetabile, aut foſſile, deſtruunt, nempe Hyacinthus, Sardius, Smaragdus. Quantum ergo in rebus inane! dum plura horum ne eas quidem poſſideant vires, quibus cum acido in tertium corpus commutarentur. Optimus *Felix Platerus*

150.

150. ab hinc annis de vanitate Gemmarum, Lapidum pretioſorum, & Auri, in curandis morbis, egit, Cent. Quæſt. poſth. Num. 91.

Sed nunquid eorum ſaltem talia; quæ cum acido in tertium mutentur, explicatos ob effectus, non laudanda?

Immo vero eam ipſam ob cauſam vituperanda. Vim tertii hujus corporis aperientem agnoſco, vires ejuſdem in quadam Intertriginis ſpecie expertus; ut & in Stranguria, Dyſuriaque, quæ potius apto ad id potu, quam a notabili Renum, Veſicæve vitio originem ducerent: ſunt omni nota & proprietate ſat valide aperientia, humoreſque moventia, remedia.

Quæ cum ita ſint, eo ipſo nomine nocent 1. in Acutorum principio. Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ Aph. 1.— 22. Nocere 2. poſſunt circa Criſin; materiem nimis urgendo ad Urinæ vias: nam Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκȣ ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων, Aph. 1.—21. Neque regerat quis nitro nos uſos ejuſdem vitii reos agi; cum hoc blando agere modo, violentiore illud, compertum ſit.

Verum quo Hippocraticæ Methodi præſtantiam præ illa demonſtrem, hoc unico utar argumento. Si ad curandos acutos morbos ſit abſoluta horum remediorum neceſſitas, cur omnes noſtri in Noſocomio non moriuntur? Ne granulum quidem horum omnium præſcripſi unquam; & tamen centeni teſtes fatebuntur vix

pau-

paucos ab acutis morbis toto biennio aut interiiſſe, aut poſtmodum languiſſe.

Fit hac noſtra Methodo Medicina longe tolerabilior egenis, totique infimæ ſortis genti, quos Medicus cum faſtuoſa ſua culina, præ ipſo morbo, gravis premit. Studioſi noſtros ægros paucioribus, ut vocant *Groſſis*, quam aliter *Florenis* curatos ſalutarunt.

Purgantia æque parum, quam Emetica, præſcribimus, memores haud modo laudatorum HIPPOCRATIS Aphoriſmorum, verum etiam eorum, quæ idem circa hæc diſſerit in fragmento Heurniano. N. 19. Ὁκόσοι μὴν οὖν ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, οὐ χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια, ἐς ἂν μεθῇ ὁ πύρετος. N. 20. Εἰ δε μή, μὴ ἐντός τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

Verum cum ibidem Num. 27. dicat Ἀλλὰ ἤν τινα δέῃ, ὑποκλύζειν χρὴ, ὁποσάκις ἂν ἐθέλει. ἀκινδυνότερον γάρ, enemata quotidie, ſi alvus non reſponderet, adhibita ſunt. Immo licet clauſa non eſſet alvus, ſi modo in principio ſiccitas major obſervaretur, Enemata emollientia; diluentia, bis, ter, de die injecta, id effecerunt, ut alvus nunc minus, quam antea, moveretur. Acre enim expellunt, quod irritando, alvum copioſiorem produceret. Eorundem igitur ope, ſi quid acre in inteſtinis craſſis fluctuet, hoc expellitur, aut dilutum ſaltem infirmatur: fotu illo blando venter emollitur, concreta in tenuibus inteſtinis calido eo-

rum

rum accubitu ſolvuntur, redduntur, quæ profluant, apta. Obſtructa Hepatis, Ventriculi, Renum, Ureterum, Uteri, reſolvuntur blando, eoque humanum parumper ſuperante, calore. Per bibula etiam, quibus & craſſa Inteſtina gaudent, oſcula, abſorptus humor diluit humores, corpora nutrit.

Medicamentorum ratio apud ægros noſtros ejuſmodi eſt, ut copia ipſis ſufficiens detur. Multi bonis medicamentis datis non curantur; curandi iiſdem, ſi ſufficientem eorundem copiam aut ſumere vellent, aut ſumendam acciperent. Sane ut corpora nimio alimento prave nutriuntur, tenuiore collabaſcunt; ita medicamenta redundantia Naturam turbant, non curant; pauciora inepta ſunt, quæ morbum, ejuſque cauſam, debellent. Hæc alio atque alio modo in variis ſe ægris habent, eaque, niſi intento in rem animo, non addiſcuntur. Fuere quibus in Pleuritide ac Peripneumonia ſequens Mixtura per diem ſufficeret: ℞. Oxymell. ſquill. unc. iij. Stibii Diaph. non abl. dr. 1. Aq. Hyſſopi unc. viij. Extitere, qui & duplo indigerent. Neque enim unquam Oxym. ſquill. uſus largior nauſeas noſtris excitavit: id quod copioſo potui aquæ Hordei, aut Avenæ, adſcribendum reor, quo Ventriculus perpetuo abluitur. Si homo aquam biberet cum Lacte, coagulum faciens cum eodem Oxymel, ipſum reddere in nauſeas procliviorem poſſet; cum Hordei, aut Avenæ Decocto minime.

Cum

Cum dico plures fuiſſe, qui ea horum copia indigerent, inde ſignificatum haud velim, quod illi ſputis fuerint judicati. Certe nunquam inflammationis pectoris ſollicitudo nos anxit, etſi nihil expuerent ægri: perinde fuit quam evacuandi viam Natura capeſſeret, modo Reſpiratio emendaretur. Numerus eorum, qui vel Pleuritide, vel Peripneumonia affecti, ſive alvo, ſive utroque judicati convaluerint, eorum jam ſuperat, quos ſputa judicarint. Diæta, ac Medicamenta noſtra, videntur, quibuſvis ſalutaribus Naturæ molliminibus ex æquo obſecundare.

Juvat & monuiſſe hic loci, quod nonnunquam, omnibus adhibitis, ſævæ inflammationes haud miteſcerent. Idque etiam licet diu noctuque fomenta, ac cataplaſmata, tædioſo opere continuo adhiberentur. Oleoſa tunc mira præſtitere quandoque. Quin & Vomitus, Nauſeaque, ſordes primarum viarum indicantes, epoto ob dolores oleo, ſimul ceſſaverunt; involuto eo, unde oriebatur acri. At vero hic paucæ unciæ vix juvant. Bis, ter, de die, unc. v. vj. Ol. Lini cum grano opii, aut una uncia ſyrupi Diacodii, dedimus.

Verbo dixerim, dum indicationes aliquid agendum jubent, omnia, quæ tendant eo, auxilia Artis prudenter augenda ſunt. In colica clauſa dicta operarentur aliquando purgantia, ſufficienter ſi exhiberentur. Videre Studioſi, in Colica Pictonum, alvum a 14. diebus pertina-

naciter clauſam, feliciter brevique reſeratam, ſaturatiſſimo inſuſo purgante, quod quadruplicem ejus doſim excederet, ſed per vices dato, donec venter liqueſceret. Qui ejuſmodi Purgans per epicraſim præſcripſit, ea lege ut, ſoluto obſtaculo, tum tardior ejuſdem, tum parcior ſit uſus peccabit nunquam.

Idem verum quum unica ſalus ab Opio pendet. Sunt quibus ſemigranum ſufficiat, alii qui, ſumtis per vices 6. granis, vix afficiantur. Indicatione rite ſumta, per vices eo uſque detur, donec incipiat vires exerere ſuas.

Eſt adhuc quod moneam, deſperatis Pleuriticis, poſt ſufficientes, ſaltem copioſas, evacuationes, epotum cum opio oleum, & amplum ad dolentem plagam veſicans, nec opinatam adduxiſſe ſalutem.

CAPUT III.

De aere, decubitu, ſeſſione, aliiſque, circa ægros moderandis.

AEre aut debito frigidiore; aut calidiore, nil ægris pernicioſius. Rarius cum ægro, ejuſve cuſtodibus, propter frigidiorem belligeramus, ſed ut plurimnm propter calidiorem. Multis in Regionibus univerſalis mos eſt, ut, Acutis in morbis, Puerperioque, homines primo inter Lectorum includantut cortinas; dein-

de ſub Lecti ſtragulis ſepeliantur; ac tandem calore tum Cubiculi; tum propriæ ſuæ Atmoſphæræ, circiter ſuffocentur. Damnantur ad has miſerias; donec aut convaleſcant; aut moriantur. Nam ipſorum Atmoſphæra, non renovata; magis incaleſcit magiſque, ut demum ad calorem illum, qui hominis eſt, accedat propius: Sed præterquam quod calore noceat, nocet & putridis, quibus continuo impregnatur; ægri exhalationibus fœta. Famoſiſſimus in praxi *Petrus Foreſtus* 200. ab hinc annis hanc peſſimam *Germanorum* conſuetudinem vituperavit; Lib. VI. Obſ. 44.

Hinc 1°. Reſpiratio anheloſa, difficilis, quam quiſque ſanus, ejuſmodi ægrum inviſens, in ſe experitur. Si ſanguis olim ſat commode Pulmones permeabat; jam cum labore: quæque nondum affuerat peripneumonia; jam naſci eam in proclivi eſt. Nonne ipſi nos, ardente Sirio, in reſpirando deficimus; ni aut vento, aut artificio, aer mutetur? In illo aere æſtuante qui motibus ſe & validis, & diuturnis exercet, aut Peripneumoniam ſibi conſciſcit; aut alium ex genere Acutorum morbum: In morbis acutis motus eſt ingens; cui ſi calidiſſima atmoſphæra jungatur, intelligimus facile quantis anxietatibus torqueantur.

2. Nihil potentius expellit ſudores; quibus aut crudo in morbo, aut per ſudores non ſolvendo, nihil excogitari calamitoſius poſſe, ſuo jam tempore *Thomas Sydenham* lugebat, lugent

gent hodie omnes Boni. Subtiliora e ſanguine diſſipantur, reliqua incraſſeſcunt: idque ſæpe ita, ut nova liquida cum iiſdem vix ultra commiſceantur, ſed & præterfluant, & avolent cum ſudoribus.

3. Inſomnia, deliria, oriri inde apta nata. In nimio æſtu quiſque ſanus aut vix dormit, aut dormit turbulente.

4. A minimo frigore ſuſcepto peſſime afficiuntur; ſudore, aliqua ſaltem corporis in plaga, per vim introverſo. Quod cum Medici metuunt, oſtia quæque, & feneſtras, & rimas, religioſe claudi curant: ſed & eo gravius, ut mox conſtitit, ægros angunt.

5. Exhanthemata varia hinc oriuntur. Miliaria alba dicta, rubraque, ac Petechiæ. Quæ periculi ſæpe plena cum ſunt, ſua malignitate multos, morbo principe cæteroquin emerſuros, interimunt.

6. Ægros hic modus agendi & triſtes reddit, & difficiles, & moroſos, ſuoque cum damno immorigeros, ſitibundos, ardentes, aridos, exuſtos.

Quæ profecto omnia ut præcaveam, maxima cum cura aera perpetuo temperatum concilio ægris. Hyemali tempore, dum hic ſolent in Noſocomiis calorem pene intolerabilem ope Hypocauſtorum ægris facere; dumque paſſim apud quoſque privatos ægros aer ita incaleſcit, ut nemo ſanus ibidem ſine incommodo aliquantisper perduret; ſoleo meis ægris calorem adhi-

 bere,

bere, qui in Thermometro *Fahrenheitiano* 60. 65. gradum ſignet. Eſtque tale in cubiculis ſuſpenſum perpetuo, quo ſimilem caloris gradum diu noctuque ſervent ſtudioſi Aſſiſtentes.

Æſtivo autem tempore clauſis, quoad ejus fieri poſſit, cortinis Lectorum, Feneſtræ, ac Januæ tantillum patent; ſique æſtus ſit ingens, plures, eæque oppoſitæ feneſtræ, ac januæ, panduntur. Sæpius de die hoc facto, ægri, cortinis apertis, temperatiore aura fruuntur, reficiunturque mirifice.

Modus ægros tegendi ſuis in Lectis petitur tum a tempeſtate anni, tum ab eorum commodo. Unica tegendi regula eſt, ut caleant moderate.

Debiliſſimi ægri in Lecto quotidie pauliſper eriguntur, ut, pulvinaribus dorſo ac capiti ſubſtratis, ſedeant; primo quidem per $\frac{1}{8}$ horæ, quotidie autem diutius, frequentiuſque. Gaudent & recreantur inde admodum, aptique fiunt, qui extra lectum in ſedili parumper ſedeant. In ipſis Acutis necdum apicem adeptis, per 1. 2. 3. horas, ægri Lectis exemti, ſedibus ad id aptis inſident, corpore bene tecto: & ſi morbus aut balnea, aut pediluvia poſcit, eodem tempore commode his inſident. Id enim uſu didicimus, quo diutius ægri ſuis ſub integumentis tumulantur, eo eos fieri, qui ſedeant erecti, ineptiores; quo erigantur crebrius, eo alacrius eoſdem ſurgere. Sane magna pars debilitatis ægrotantium hinc oritur. Nonne ſanum,

num, robuſtumque virum, aere ad gr. 80. calente, nec renovato, in Lecto ſub ſtragulorum pondere octiduo incluſum, debilem redderemus, & ægrotum, anxieque reſpirantem? Nihil e contrario, quod ægros noſtros adeo reſocillet; nihil quo delectentur impenſius; nihil etiam quo reddantur in ſomnos proniores. Raro enim abeſt, quin in lectum repoſitos blandus unius, alteriuſve horæ, ſomnus præhendat. Quo etiam multum facit lectus interea temporis refectus, ſiccatiſque, aut & mutatis linteis, plane amœnus.

Hinc reſpiratio ægris nunquam redditur anxia ab aere, putridaque eorum Atmoſphæra. Quæque ratione morbi talis eſt, ea nedum laborioſior mala arte redditur, ſed potius allevata.

Nunquam hinc Sudores contra morbi Naturam exprimuntur. Si in acutis habentur moderato ſub tegmine ſudores, ſive levantes, ſive critici, ægris nihil mutamus. Vetitum tunc lecto eximere illos, ne frigeant; vetitumque gravius eoſdem tegere, ne vexata nimium Natura debilitetur.

Pethechias bis modo vidimus toto hoc tempore; ſed ortas ex neglectu debitæ curæ, priuſquam ad nos deferrentur. In ægris qui noſtræ curæ ſubjecti fuere, Pethechias ne ſemel quidem hic vidimus.

Unica vice in tanto ægrorum numero Miliaria in morbo acuto Pulmonis viſa ſunt, id-

que meo, palam fateor, neglectu. Ipſo hoc anno, adſpirante Vere, Cuſtodes hominem, ut hyeme ſolebant, etiam tepidiore illa tempeſtate texerant. Præterea in clauſo ejus cubiculo, cum ſeptuaginta & ultra ſtudioſis, per horam moratus eram, præreptus ardore dicendi; quum alioqui in ſeparatam aulam cum ſtudioſis me confero, examinata ad Lectos phænomena expoſiturus. Ex hac duplici incuria factum, ut in Peripneumonia, ſolvi coepta, ſexto die parva ſtigmata pectus obſiderent, quæ ſenſim miliaria alba ſe eſſe demonſtrarunt. Deinceps jugulum, & utraque latera colli occuparunt, rubris multis tunc etiam inter alba, quæ ad pectus erant, interſperſis. Ellychnio cerato admoto, & confertiſſimæ, & pellucidæ, per omnia hæc loca puſtulæ comparebant.

A poſteriore itaque intellexi errore commiſſo idem hic contigiſſe, quod alias adeo frequens in acutis harum Regionum. Errore commiſſo, inquam; nam morbus ipſe coqui eo uſque viſus erat, neque ſigna diſſoluti cruoris ex aliis excretionibus obſervata fuerant, neque vires vitæ ullatenus decreverant. Unde, cauſa ſic intellecta, abſtuli prudenter aliquid de pondere ſtragulorum; ac ſemper deinceps, homine cæteris cum ægris in tranſitu, & quantum abſolute requiſitum, examinato, mox vicinam in aulam, viſa exponendi cauſa, me cum Auditorum turba contuli. Memorque *Sydenhami*, verbo & exemplo monentis, Petechias, ab aere

ca-

calidiore ortas, curari oportere aere, tegumentiſque levioribus, eductione extra Lectum, medicamentis diluentibus, ac refrigerantibus; ea omnia ſenſim, prudenterque, imitatus ſum. Effectum inde, ut anxietates pedentim imminuerentur, ſudoreſque decreſcerent, & intra quatriduum Miliaria inciperent exſiccari: novis non renaſcentibus ultra, viribus augeſcentibus, maturanteque ſeſe Peripneumonia. De induſtria hominem, diutius quam par erat, penitus curatum, in Noſocomio ſervavi, ut Medicinæ Doctores, Studioſique, confirmatæ ejus pancraticæquæ ſanitatis teſtes exiſterent. Quantine faciendus in Medicina *Sydenhamus!*

Miliaria autem vera, quæ cum quadam veluti Rheumatica febre inchoant, 4. 5. 6. 7. 8. febris die, ea ter in Noſocomio conſpeximus. Fuere inter illos, qui per mentum, collum, pectus, brachia, femora, albis ſcaterent miliaribus: quæ admoto lumine quotidie in ſuo ortu, decurſu, decremento, exſiccatione, tum a me, tum a Medicis, qui Miliaribus & cognoſcendis & curandis dudum aſſueverant, tum & a Medicinæ Studioſis, examinabantur. Porro jacuere omnes hi inter medios alios ægros, eodemque puro cum illis aere utentes, iiſdemque integumentis. Subaceſcens eorum fœtor non mutavit quidquam per aceſcentia & acida more. Sed a climatis clamoribus eo tempore adhuc nonnihil perterritus, eoſdem necdum auſus eram lecto eximere. Poſt tres, qua-

tuorve, ſeptimanas omnes adepti ſunt ſanitatem. Poſthacvero, ſenſim audacior, hominem febre acuta putrida pluribus diebus, antequam in Noſocomium inferebatur, laborantem, & mox apud nos Pethechiis refertum, quotidie cum cæteris ægris lecto eduxi; aerem eundem, quem inſpirarent cæteri, & huic conciliavi; diluente potu, cui ſpiritus ſulphuris per campanam dictus additus, eum implevi; quo factum, ut intra octidui ſpatium & a pethechiis, & a morbo acuto convaleſceret; ſola hectica diſpoſitione, qua multis ab annis languebat ſuperſtite.

Sic ſenſim jugum, quod humeris meis publicus impoſuerat clamor, excutere potui, volui, debui. Videram in *Belgio fœderato* annoſiores practicos, qui monita *Sydenhami* ac *Boerhaavii* in Variolis, Morbillis, Miliaribus, Pethechiis, Scarlatinis, aſpernari, horum morborum in curatione admodum infortunati eſſent: videram alios, qui, Boerhaaviana ſchola enutriti, Magiſtrique veſtigiis preſſe inhærentes horum curam feliciorem ederent. Recordabar & me, *Sydenhami*, ac *Boerhaavii* veſtigia prementem, hos eoſdem morbos ſummo cum famæ ac honoris incremento cæteris, qui alias longe ſemitas calcarent reclamantibus, felicius curaſſe; hinc audacter vanos clamores flocci faciens, concludere debui, tam felicem eſſe horum morborum curam in aere *Auſtriaco*, quam ſuadente *Sydenhamo* in *Brittanico* quam ſuadente *Boerhaavio* in *Belgico* fuiſſe conſtat.

CA-

CAPUT IV.

De diebus criticis, & criſibus variis.

Volupe maxime fuit, veritatem doctrinæ Hippocraticæ, circa criticos dies in ipſis ægris, Auditoribus coram, demonſtrare potuiſſe.

Negabunt multi fieri id poſſe. 1°. Quia diverſa Hippocratis opera dies criticos alios, præ aliis; aliis atque aliis temporibus, ponunt, enarrant. Imo quibuſdam in locis bonum criticum adpellant ejuſmodi diem, quam in aliis malum, ſuſpectumve, deſcribunt. Ut liquet manifeſto eo, qui eorundem enumerationem indagaverit ex *Aph.*2 — 24. *Aph.*4—36. *Epid.*Lib1. *Sect.*3. Libr. *Prognoſt.* & Libr. *de Criſibus*. Quod ſi qui enumerat omnes, qui laudatis in libris critici habentur, dies, criticos reperturus eſt 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 14. 17. 20. 21. 24. 27. 28. 30. 31. 34. 40. 48. 60. 80. 100. 120.

2°. Ex hiſce forſan quis ita confici arbitrabitur, ut in morbis acutiſſimis & peracutis, qua die judiceris perinde ſit. Namque a 3. ad 11. diem novem ſibi ſubſequentes dies critici enarrantur; unde in eorum quemquam criſis neceſſario incidet. Præterea poſt 11. diem creber adeo criticorum numerus eſt, ut magna ſemper ſpes ſit, fore ut in quempiam eorum judicia incidant.

3. Im-

3°. Immo aliis, iiſque cæterum doctis, hinc genus argumentandi placuit. Si recenſus criticorum dierum ex æterna Naturæ lege conficeretur, exactus ille, & ubique conſimilis, haberetur. Jam vero *Hippocrates* in iiſdem vario tempore, locoque, enumerandis dubius fluitat, inconſtanſque alios præ aliis numerat. Ergo certi nihil ex hiſce conficitur. Anxia proinde eorum inquiſitio inutilis videtur, imo quia, quod otium ſtudioſi in certiora indaganda collocare potuiſſent, id hæc inquiſitio occupat, damnoſa eſt.

Aptior reſponſio ad hæc argumenta non datur, quam quod eorum, quæ in genere de diebus criticis magnus *Hippocrates* effatus ſit, examen ad Lectos ægrorum inſtitutum, rem eodem ſe modo habere, quo ille dixiſſet, abunde demonſtret. Verum ut horum omnium argumentorum vis penitus enervetur, materies eorum paulo altius inquirenda eſt.

Galenus, inconſtantiæ Hippocraticæ doctrinæ ſuſpicionem amoliri conatus ſtatuit, *Coum* in Libris *Epid.* citra ullam Quaternariorum diſtinctionem, quoſcumque unquam dies judicatorios obſervaſſet, enumeraſſe: in locis vero cæteris Periodos, quæ quaternario dierum numero componeretur, ſermone complexum eſſe. Credibile propterea fieri. Epidemicos Libros primo conſcriptos eſſe, qui doctrinam generalem continerent; *Aphoriſmos* vero, aliaque ejus opera, quæ ex generaliore doctrina collecta

eſ.

eſſent, & conſuetiores Naturæ Leges referrent, poſt *Epidemicorum* volumina conſcripta eſſe.

Inconſtantiæ ſuſpicionem *Galeni* effata mitigant, non tollunt. 1. Enim invictis argumentis conſtat, *Hippocratem* plurima opera ſua poſt Aphoriſmos condidiſſe; quæ demonſtratio hujus loci non eſt, ſed in aliam occaſionem reſervanda.

2. In *Aphoriſmis* ac *Prognoſticis* haud levia manent ejuſdem Inconſtantiæ veſtigia. Imo ne uterque quidem *Aphoriſmus* idem ſonat. Ergo tantæ diſcrepantiæ aliunde petenda origo eſt.

Græcis moris eſt numeros literis, ut exponant. α' cum accentu gravi in vertice denotat unum, β duo; γ tria &c. a Littera ὶ numeros decimos, ſive ut vocant decimales, oriuntur: a Litera ρ' centenarios: Millenariis accentum ponunt infra literam.

Quia nunc ante inventam Typographiam libri omnes ſtylo vel calamo exarabantur; quique ſcribendi arte victum quæritarent, veloces eos in opere illo eſſe oportebat, nil committendis in eo erroribus facilius fuit. Potiſſimum ſi Manuſcriptorum Vetuſtas vietas literas contineret. Undenam aliter Manuſcriptorum complurium varietas tam ſtupenda, tantaque contradictio nata? Id quod eruditus *Foeſius* toties acerbiſſime conqueſtus eſt. Ita ut ad locum, de quo agitur; *Epidemicorum*, plurima exemplaria diſſona invenerit: tribus antiquiſ-

ſimis

ſimis octavum diem reticentibus; duobus aliis decimum, ac vigeſimum octavum; apponentibus vero, qui non in prioribus, diem vigeſimum, & vigeſimum quartum. Iterum aliis Exemplaribus expungentibus diem quadrageſimum octavum, ejuſque loco quadrageſimum quartum laudantibus; aliis addentibus poſt centeſimum, vigeſimum. Noſque hodie in Aph. 4—36. legimus 21. diem: *Galenus* legit 20., & veriſſime quidem; in omnibus vero *Celſi* exemplaribus 21. notatus fuit.

Merito proinde concludimus Notarios, ſive Antigraphos, ſimilitudine literarum numeros deſignantium, deceptos fuiſſe, quod in vietis manuſcriptis facile; ſæpiuſve eoſdem numeros, quod feſtinantibus ſolemne, omiſiſſe. Adeo hoc *Galeno* perſuaſum, ut quod *Pythio*, tertio *Epid.* non 11. ſed 10. die obiiſſe legatur, librariorum errori adſcribat.

Sed Notariorum errore demonſtrato, ut cauſa, veraque origine, diſcrepantiarum in *Hippocrate*, ſequiturne inde id, ut ultra ex piſce incertis nil firmi certique eruere oporteat?

Sequeretur omnino, niſi alia certi indagandi adminicula, & inveſtigaſſemus, & deprehendiſſemus. Nihil hic dicam, quod mea 20. ferme annorum in *Belgio* praxis me ex hoc dubio plane exemerit: nam ut ſupra monui, non ex mea modo praxi, ſed ex ipſo *Hippocrate*, legitimus medendi ordo, coram Auditoribus meis: datus mihi fuit exponendus, & demonſtrandus.

Con-

Conſulendus igitur Divus ſenex fuerat, non in dogmatica Criticorum dierum recenſione, ſed in clinicis ejus obſervatis. Hinc ſequentia didicimus.

Dies 3. dabat judicia	7.	3. bona 3. mala 1. bonum, ſed quoad diem dubium.
Dies 4. judicia	12.	6. bona 6. mala
Dies 5. judicia dabat	14.	4. bona 5. cum recidivis 4. mala 1. lethale, ſed quoad diem dubium.
Dies 6. judicia	25.	13. lethalia 11. cum validis recidivis. 1. ambiguum an ad 6. pertineat, bonum tamen, Virg. Lariſſææ.
Dies 7. judicia	28.	11. lethalia 8. perfecte bona 9. dubia, aut cum recidivis.
Dies 8. judicia	4.	1. bonum 2. lethalia 1. cum recidivis; & tota Conſtitutio ſic erat.
Dies 9. judicia	6.	3. lethalia 1. cum recidivis
Dies 10. judicia	3	2. bona 2. mala
Die 11. judicia	9.	1. cum recidivis. 3. mala 4. bona 2. aut dubia, aut cum recidivis.
Dies 12. judicia	5.	2. lethalia 1. bonum 2. imperfecta.

Dies

Dies 14. judicia dabat	19.	3. mala
		15. bona
		1. cum aliqua recidiva.
Dies 5. judicia	2.	1. bonnm
		1. malum
Dies 16. judicium	1.	1. malum.
Dies 17. judicia	8.	6. bona
		2. mala.
Dies 18. judicia	2.	1. bonum
		1. dubium.
Dies 19. judicium	1.	1. bonum.
Dies 20. judicia	16.	10. bona
		1. imperfectum
		5. mala.
Dies 21. judicium	1.	1. malum.
Dies 22. judicia	2.	1. bonum.
		1. cum recidiva.
Dies 23. judicium	1.	1. dubium valde, eo an pertineat.
Dies 24. judicia	4.	2. mala
		1. bonum
		1. cum recidiva.
Dies 25. judicium	1.	1. malum, ambiguum an eo die.
Dies 27. judicia	2.	1. bonum
		1. malum.
Dies 29. judicium	1.	1. cum recidiva ad 40. diem: integra ſic Conſtitutio.
Dies 34. judicia	2.	1. bonum
		1. lethale.
Dies 40. judicia	12.	8. bona
		2. lethalia.
		2. ambigua, aut cum recidivis.
Dies 51. judicium	1.	1. bonum.
Dies 67. judicium	1.	1. malum.
Dies 70. judicia	2.	1. forte b num
		1. malum.
Dies 75. judicium	1.	1. bonum.
Dies 80. judicia	4.	3. bona.
		1. lethale.
Dies 100. judicium	1.	1. bonum.
Dies 120. judicium	1.	1. malum.

Sum-

Summa igitur eſt Judiciorum *Ducentorum*, tam privatorum ægrorum, quam plurium Conſtitutionum Epidemicarum; quæ tamen omnes ſingulari tantum numero indicantur. Adeo ut pene infinitus fuiſſet judiciorum Numerus, ſi quid cuique in variis illis conſtitutionibus contigiſſet, *Hippocrates* enarrare voluiſſet. Plura adjicere potuiſſem, ſi quæ in *Vulneratis* obſervaverit, adjeciſſem; ſed *de Criſibus acutorum* modo agendum fuit: Ad diem 7. 9. 14. adhuc plura judicia *Hippocrates* refert in *Coacis*, in *Prorrheticis*, *&c.* in morbis inflammatoriis, maxime Pectoris, exponendis, quæ in data mox dierum Criticorum recenſione non notantur. Ita ut hinc illi dies 7. 9. 14. fiant criſibus adhuc famoſiores.

Ex omnium autem recenſione elucefcit, id quod Aph. 2—24. omnium maxime cum obſervatis Hippocraticis conveniat, adeoque omnium minime corruptus ſit; dolendum modo quod ultra 17. diem non extendatur.

Secundum hæc obſervata maxime Critici ſunt dies 3. 4. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 20. 40. Quod enim dies Sextus, & Vigeſimus nonus plurima judicia continere videantur, nihil contra facit; ſunt enim ſuſpecti, & ſaltem cum validis recidivis, poſt multos languores. Reliqua pauca, diebus aliis vel minus criticis, vel plane non criticis obſervata, vix regulam faciunt.

His ita ex *Hippocrate* examinatis, alterum ſu-

ſupererat faciendum. Dies nempe iidem, in omnibus, quos Noſocomium exceperat, ægris, ſedulo erant indagandi. Exacta obſervatio demonſtravit veriſſima eſſe, quæ docuiſſet *Hippocrates*. Diebus nempe maxime ab illo notatis noſtra bona judicia obſervavimus, habuimuſque iiſdem etiam aut imperfecta, aut mala: ea nihilominus differentia, ut, Divina favente Clementia, mortuos numero longe pauciores numeremus: quod dubio procul etiam nonnullis Medicamentis, quæ *Hippocratem* latuerant, tribuendum. Judicia nobis, & Sexto contigere, & Decimo, & Duodecimo die; ſed imperfecta ea, & cum relapſu, fuere.

In hæc porro intenti, plura alia magni Viri obſervata, confirmata in noſtris ægris, mirabundi vidimus. Veras eaſdemque graves *Perturbationes criticas* contemplabamur, ſed & non raro paucas; interdum nullas; critica evacuatione tamen prodeunte. Eodem prorſus modo quo ille eas ſe obſervaſſe tradit. Revera ipſe conſpicuas illas Perturbationes frequentiores vidit, quam nos: ſed ſi detur conjecturæ locus, ubi quis cum Hippocraticis Sydenhamiana & Boerhaaviana conjunxerit, ſcilicet Venæ ſectiones crebriores, medicamentaque & plura, & efficaciora, adhibuerit, interea dum ab *Hippocraticis* ne latum diſcedat unguem, ille videtur in ſuis ægris ejuſmodi Perturbationes habiturus rariores.

Præterea notabiles obſervationes *Coi* circa ſubi-

bitas, nec opinatas, mutationes ex ſummo Lethi metu in ſalutem, mirabundi aliquoties intuebamur. Ut hiſtoriam *Metonis*, *Mulieris in Thaſo*, illius ſcilicet, quæ ardente febre decumbebat. *Virginis Lariſſeæ*, aliorumque, hoc ipſo anno, in binis putridis febribus, tribuſque Pleuriticis veluti coram intueremur.

Cruditatis tempus, ut ſæpe ad 4. diem illa mutatur, ita non raro ad 5. 6. 7. 8. diem extendi vidimus, iis potiſſimum in ægris; qui citra medicam opem pluribus diebus cum morbis conflictarentur, antequam ad Noſocomia adducerentur. Didicimus ex hiſce cruditatem non tempore metiri, ſed conditione, audacterque eo in caſu morbos aggredi, tanquam ſi primum diem agerent: exemplo *Hippocratis*, qui *Anaxioni* octavo pleuritidis die ſanguinem e brachio tollens, feliciſſime tum ſuppurationem, tum gangrenam præcavit.

Si quis nunc his omnibus, obſervationes *Hippocratis* conjunxerit, *Lib.* 1. *Epid. edit. Foës pag.* 941. *&* 945. *tum & Lib. Epid.* 3. *a pag.* 1085. *ad* 1089. circa febres, quæ nullas Criſes ſive ſalutares, ſive pernicioſas, habeant; reſponſum ille habebit in promptu ad Quæſtionem, tum apud privatos multos Medicos, tum & apud illuſtria Eruditorum corpora agitatam, *cur nempe Criſes & citæ, & conſpicuæ, Hippocraticis, quam noſtris temporibus, crebriores?* Profecto qui *Sydenhami*, *& Baglivi*, *& Boerhavii*, *& Illuſtriſſimi noſtri Præſidis*, *eruditiſ-*

ſimi in Boerhaavium Commentatoris, conſilio parentes, Naturam intempeſtivis Venæ ſectionibus, aut Emeticis, aut Purgantibus, aut Sudatoriis, non turbant, non fatigant, non ſubvertunt, ſed potius eam ducem ſequuntur, juſteque moderantur, eadem in morbis quæ *Hippocrates*, obſervant. Doctiſſimi *Baglivi* hoc reſponſum eſt, toties ab ipſo jam ante *60.* annos iteratum.

Unicum modo eſt, quod hic ſubjungi oporteat. Nemo autoritatem hujus doctrinæ, ponduſque, inde labefactari autumet, quod ad eandem probandam nonnulla ſunt ex ejuſmodi petita operibus, quorum *Hippocratis* ne ſint, an aliorum, ſit dubia fides. Etenim duo fere Trientes omnium adſcriptorum *Hippocrati* Librorum germani ſunt. Ita quidem ut ex 70. illius ſive Libris, ſive Diſſertationibus, quæ operum omnium molem conficiunt, 46. reperiantur fidei indubitatæ; 24. autem aut Filiorum ejus ſint *Theſſali*, *Dracontis*, generiſve *Polybi*, *aut* cujuſquam de Aſclepiadarum familia: qui ex venerandi Senis pugillaribus hæc adornaſſe, ideoque, paucis exceptis, apud *Galenum*, *Celſum*, alioſque dignos *Hippocratis* Commentatores, magna videntur auctoritate valuiſſe.

CA-

CAPUT V.

De Urinis.

CIrca Urinas & multa, & egregia, per biennium & ultra, Noſocomium ſuppeditavit: quorum plura, cum aliis experimentis tum demonſtranda clarius, tum augenda ſint, necdum in præſentiarum convenit hiſce inſerere. Sed id ſaltem affirmamus, quæ *Hippocrates* de Urinis habeat, eorum pleraque nos veriſſima eſſe, ſtupentes ſæpe obſervaſſe. Patuit quippe judicium medicum tam in Acutis quam in Chronicis, ex ſolis urinis deſumtum, fallaciæ obnoxium hærere; quia 1. Urina incredibiliter etiam in ſaniſſimis variat. 2. Quia Urina, aſſumtis quibuſdam, adeo a naturali aliena reddi poteſt, ut nihil minus, quam Hominis, cujus eſt, conditionem denotet: id quod jucundis experimentis captis in Noſocomio demonſtratum fuit. 3. Quia ſi cætera in morbis ſigna bona ſint, ea etiam, cum Urinis non bonis, bene ſperare jubent. 4. Quia Urinæ pravæ, cum multis cæteris pravis ſignis, quanquam metum ingentem pariant, omnem tamen ſpem vitæ non abſcindunt. 5. Quia Urinæ nunquam bonæ, cum reliquis ſignis bonis, judicium paſſim imperfectum relinquunt. 6. Quia Urinæ non malæ, cum pravis cæteris ſignis,

magnum diſcrimen portendunt . 7. Quia pleriſque ægris, qui intereunt, urinæ non bonæ obſervantur.

Cæterum Urinas vario modo rubras; Urinas ſimilem orobis toſtis gerentes materiem; Urinam ſquamoſam, furfuraceam, craſſiori farinæ ſimilia ferentem, membranaceam, ictericam, viridem, ſubnigram, nigram, pinguem, fœtidam, inſipidam, aquoſam; Urinam vario modo crudam; omniaque quæ ad nubeculas, enæoremata, bonaque ac mala ſediminia pertineant; horum, inquam; plurima ad Lectos ægrotantium reperiimus eodem ſe modo habere, quo obſervata ab *Hippocrate*; deſcriptaque fuerint. Præciſum vero tempus, horamque definitam, qua in Urinis ſedimen maxime criticum, poſt earum mictum; conſpicuum fieri debeat; necdum potuimus definire: In genere vidimus; eo perfectiorem dari criſin, quo ſediminis & citior; & diuturnior, depoſitio eſſet. Cæterum & bonas fuiſſe Criſes, Urinis 6. 8. 10. 12. poſt mictum hora ſedimen formantibus. De aliis morboſis in Urina contentis, idque potiſſimum in Chronicis, multa quoque; quæ Hippocratica confirment; obſervavimus.

Verum cum omnibus hiſce incerta; fateor; & dubia, & obſcura, & captu noſtro ſuperiora, circa hanc materiem ſuperſunt: quibus nihilo ſecius & cognoſcendis, & explicandis, DEO ſanitatem largiente, omnem operam in ægrorum curatione, per ſequentem curſum Academicum; navabimus.

Ut

Ut Alcalinorum contra putredinem vim ſe-cundum *Pringleanam* doctrinam, exploraremus, Urinæ ejuſdem hominis, eodem tempore miſſæ, portiones alias miſcuimus cum alcalinis, alias cum acidis. Acida erant Spiritus Vitrioli, Spiritus Nitri, & Spiritus Salis, fortes. Alcalina erant Sp. CC. Sal. vol. oleoſus, Sal abſinthii, Oleum tartari per deliquium. Experimenta & in ſanorum ſunt capta, & in ægrorum urinis. Repoſitæ ſunt omnes urinæ eodem in loco. Omni examine evictum eſt, urinas longe diutius a putredine acidis, quam alcalinis, præſervari, ea excepta cui ſp. CC. fuiſſet affuſus. Conſtititque urinam alcalicis miſtam longe citius putreſcere ea, cui affuſum nihil.

Ergo inde nihil; ad alcalinorum præ acidis præſtantiam demonſtrandam, qua res a putredine præſervarent, concludi poteſt; imo contrarium evincitur, citius corruptis urinis, quibus admiſta alcalia, quam quibus acida, aut quibus nihil: quamvis omnes variæ portiones eodem ex homine collectæ, eodem tempore mictæ, eodemque ſervatæ in loco fuiſſent.

CAPUT VI.

De Sanguine humano.

Hiſtoriam Sanguinis necdum ſufficienter explanatam eſt, quod doleamus. Multa,

eaque egregia, protulere poſt *Leewenhoeckium* boni in arte viri; *Boyleus*, *Malpighius*, *Bellini*, *Guillelmini*, *Boerhaave*, *Hales*, *Schwenke*, multique alii ſocietatum *Anglicanæ*, *Pariſinæ*, *Bononienſis*, *Edimburgenſis* &c. præclariſſima membra; quæ utique longo, tædioſoque confecta labore, magnam lucem affudere, ſed necdum penitus genuinam ſanguinis indolem eruerunt. Quin & edita ab ipſis experimenta fuere, quæ nunc prorſum eadem nobis, quæ illis, viſa; nunc iterum ab iis alia, diverſa, contraria, adparuerint. Unde eadem ſæpius, & cum tædio repetere coacti, nonnunquam paulo aliter, atque illi, tum enarrare phænomena, tum ex iiſdem concludere, debuimus.

Facultatem omnia rite explorandi primo ſuppeditavit inſtituta frequenter noſtris in ægris miſſio ſanguinis. Sed & multum juvere *Paſchales Feriæ*. Eſt eo tempore millenorum hominum ex urbe, ſuburbiis, pagiſque vicinis, ad Chirurgos Viennenſes confluxus, ut Vena ſibi in prophylaxin tundatur. Vicinus Chirurgus, ſeparatis in vaſis, omnem ſanguinem mox ad me mittebat; ubi vero calente, eove actu effluente, opus erat, homines turmatim in Noſocomium induxit, ut ipſis tunderetur, me præſente vena. Unde facultas longe uberrima mihi nata, ad experimenta inſtituenda. Mens fuit potiſſimum obſervare, quid ſanguini minime mutato contingeret, ut eo tutius vera indoles pateſceret.

Ex

Ex 150. *variis experimentis*, *&* *phænomenis* ſequentia didicimus. Sanguis miſſus ex brachio hominis, thoracem contuſi, minime ut dicitur inflammatus, quatuor puriſſimis in vaſis exceptus eſt. Sexta poſt eductionem hora inſulæ, ex laudabili ſeri copia exemtæ, impoſitæ fuere in vaſa terrea, pura, nova, vitrea cruſta obducta. Ver erat frigidum. Aer eo in loco a grad. 40. ad 46. in therm. Fahrenh. calebat. Binis placentis, ſive inſulis, quavis 12. hora affuſæ ſunt aquæ frigidæ, puræ, fontanæ, unc. 10. Binis aliis eodem tempore, eadem copia aquæ, ad calorem hominis ſani circiter calentis, eſt affuſa. Prima earum inſularum, quibus calida affuſa, in ſex partes diviſa eſt, magnitudine inæquales: reliquis inſulis ſervatis integris. Operatio hæc duravit. 12. dies. Ex tædioſis adnotationibus eo tempore habitis, & ſemper extemplo conſcriptis, hæc pauca modo referam.

Aqua ſingula 12. hora effuſa nunquam vel hilum tincta fuit; evaporata tamen ſuper ignem, maxime poſtremis diebus, levem cruſtam reliquam fecit; quæ cum acidis nonnihil efferveſceret, & ſaporem ſuburinoſum linguæ guſtata imprimeret.

Poſt 12. diem uaſis, quibus frigida ſolebat affundi, aqua affuſa per aliquot dies renovata non fuit. Aquæ illius portio ſubinde examinata, notas alcali evidentiores dedit.

Senſim porro inſulæ diſparuere ita, ut quibus fri-

frigida aqua adjecta fuiſſet, nihil reliqui eſſet, niſi cruſta levis, fuſca, aſperior adſpectu, tactu tenera, omnem vaſis ambitum incruſtans, notas alcalini, ut ſupra, gerens. Inſula vero illa, quæ diviſa in partes, calidam affuſam habuerat, ſenſim albidior, pellucidiorque reddebatur; donec tandem 20. diebus elapſis, ſex parvas, fere pellucentes, maſſas relinqueret.

Quæ vero inſula in aqua, quæ calide affuſa fuerat, manſerat integra, ea longe magis mole decreverat: ita ut ſupereſſet demum albeſcens fruſtulum, pellucens, paucos rubros globulos, hinc inde intermiſtos, gerens.

Intentio horum experimentorum fuerat, quid demum a ſanguine ſupereſſet, exacte rimari, videreque an quidquam animadverteretur, ſive Cruſtæ phlogiſticæ, ſive dictæ *Ruiſchio pſeudomembranæ*, conſimile.

At vero, ut dixi, ſuperfuit de tota inſula nihil, præter cruſtam fuſcam ad ambitum utriuſque vaſis, quæ frigidam exceperant; aut quid albidi pellucidique, in binis vaſis, in quæ calida aqua conjecta erat.

Quum fruſta hæc, mole reſidua, indies minuerentur, ex aquis illa, exacto menſis ſpacio exemi, & ſpiritui vini, quo conſervarentur, immiſi. Cruſtas quippe pleuriticas dictas ſæpius exploraveram diuturnis macerationibus, integras, diviſas; aqua pura, nitroſa; frigida, calida. Quas cum lapſu temporis evaneſcere obſervabam, alias ſimiles cruſtas, dum incepiſſent imminui, ſpi-

ſpiritu vini incorruptas ſervabam. Quod idem omni ex parte & de *pſeudomembrana* verum.

At vero fruſta illa, paucos intra dies, penitus diſparuere; ſpiritu duntaxat paulo turbidiore inde reddito.

Igitur hoc reſiduum caruit durabilitatis nota, qua Ruiſchiana membrana, & cruſta phlogiſtica, in ſpiritu gaudent.

Conſtitit liquido & inſulas plures concreti cruoris, & cruſtas pleuriticas varias, ſemper citius ſolvi, evaneſcereque, quando frigida aqua, quam quando calida, affunderetur.

Membranam ſuam dictam *Ruiſchius* parabat, ramulo quopiam conquaſſando ipſum calentem ſanguinem. Nunquam paravit illam ex ſero ſanguinis, ut per incuriam in operum ejus *indice* ſcribitur: qui legit *Ruiſchium* attente, videt ipſum ſanguinem rubrum, antequam ſerum ſepararetur, ab ipſo conquaſſatum eſſe.

Membranam hanc frequentiore uſu didicimus & tempore citiorem, & mole craſſiorem, præ illo, parare.

Sanguinem mox miſſum, calentem, totum, in lagenam infudi, eamque probe obturatam agitando, paravi eodem temporis ſpatio membranam ea craſſiorem, quam, agitando cum ramulo Olivæ ſanguinem, comparaveram.

Excepi ſanguinem ex ipſo ſani hominis brachio impetuoſe effluentem in lagenam. Obturatam lagenam agitans, craſſam membranam obtinui, quadruplo breviore temporis ſpatio.

San-

Sanguinem e brachio fœminæ, ſeptem menſes gravidæ, raptim fluentem, lato vaſe excipiens, ramulo agitavi a prima dragma ad finem uſque: per 5. horæ minuta membranam maximam confeci.

Ruiſchius Theſ. vij. N. 39. ramulo exagitavit ſuum proprium ſanguinem, donec refrigeſceret, tuncque ſuam membranam obtinuit. Ergo forſitan per horæ quadrantem. Si in lagena agitatur ſanguis, augeſcit Pſeudomembrana in molem longe majorem, ea, quæ ramuli agitatione parata. Verum notandum id, quod determinata tantum copia ſanguini inſit ejus, quod hanc filis ornatam membranam, producat: vel ſaltem quod tantum determinata ejus quantitas ex ſanguine extrahi queat. Quantumvis enim agitare pergis, & conquaſſare humorem, membrana non grandeſcit, ſed potius in plura fila diviſa mole decreſcit.

Ruber ſanguis, a membrana factitia ſuperſtes, a ſuo ſero difficulter ſeparatur fluidus perſiſtens, neque 36. horarum ſpatio inſulam formans. Vix, niſi ſumma cum prudentia ac patientia, quid inde effundi ſeri poteſt.

An ergo illa vis plaſtica, quæ ſanguini mox poſt eductionem ex vena quieſcenti adeſt, ſanguini educenda membrana conquaſſato, ablata eſt? Non videtur: ſerum enim ejus, quod ablata membraca ſenſim pauca copia ſeparatur, quodque dixi difficulter a fluido rubro ſeparari; hoc, inquam, ſerum prudenter ſeparatum, ſi

co-

cochleari ſupra ignem ponitur, æque cito, denſeque coit, atque ſanguinis illius, qui conquaſſatus haud fuerit, ſerum.

An Membrana Ruiſchiana ſaltem conflatur ex eo, quod plaſticum in ſanguine vocatur?

Non adparet: nam ſerum ſanguis diutiſſime ita conquaſſati, ut Pſeudomembrana ultra non augeſcat, ad ignem coit, inſtar ſeri ſanguinis non agitati.

An forte illud quod magna copia de ſanguine exhalat, quamdiu calet, idem eſt, quod factitiam formet membranam?

Minime: nam 1°. ſi ſanguinem mox dum vena egreſſus eſt, exactiſſime tegas, & dein parumper ſinas coire, nunquam inde membranam parabis. 2do. Si membranam ramulo paras, continuo ros exhalat de vaſe aperto, donec ſanguis refriguerit, & bonam tamen membranam adornas. 3tio. Sanguinem ſani hominis brachio exſilientem in lagenam excepi, exactiſſime illico clauſi, a 31. Martii ad 3. Aprilis ſervavi, colorum mutationis contemplandæ cauſa: tunc partem ramulo, partem agitatione lagenæ, diu multumque agitavi, membranam Ruiſchianam inde formaturus; ſed fruſtra.

Ergo materies membranæ factitiæ, alia omnino a ſero congulando, & a vapore fumantis ſanguinis.

An ſaltem phlogiſtica cruſta quid commune habeat cum illo rore evanido? Neque id videtur. Sive enim ſanguinem bene texeris ne quid

quid evaporet, ſive non texeris, diatheſis phlogiſtica ſuam cruſtam format.

Paulo ſuperius monui ex eo, quod conquaſſatus ſanguis, ablata factitia membrana, inſulam ultra non formet, non probari quod vis plaſtica ipſi ademta fuerit; namque coagulabatur, ut antea, ejus ſerum: en vero hic aliud argumentum!

Sanguis ſanus ex conſuetudine miſſus menſe Aprili, & per pauca minuta ſibi relictus, ut modo inciperet tepeſcere, media ſui parte agitabatur ramulo, altera conquaſſabatur in lagena: & tamen pauca hac quiete effectum, ut neutra pars factitiam membranam dederit.

Nihilominus eodem modo, quo conquaſſatus ille ſanguis, e quo magna membrana parata, inſulas non formavit, liquidus manſit, ſerumque ſuum, quod parva copia in ambitu, ac ſuperficie aderat, ægre a ſe dimiſit. Serum hoc, ut prius, ad ignem coagulabatur.

Ergo, ut jam ſupra concluſi, non eſt Ruiſchiana membrana ablata, quæ ſanguinem vi coeundi ſpoliet. Newtoniana phraſi vis contractilis globorum rubrorum, qua in mutuos nitantur contactus; qua etiam frigido in aere ſerum ſæpe ſecum incarcerent, ita ut ſanguis plane ſiccus videatur; & qua in loco tepido ſerum fugent, ita ut in inſulam contracti innatent eidem; illa, inquam, vis, non ablatione membranæ, ſed conquaſſatione perit.

An motus ſanguinis in corpore vivente nimius

mius, exagitansque, ita poſſit mutare ſanguinem, ut globuli vix ultra cohærere queant; atque proinde errores loci, maculas, aliaque mala, generent?

Sanguinis ex hæmoptoico miſſi, ſibi relicti, inque inſulam concreti, ſerum ramulo olivæ agitavi diu, membranam, ſed fruſtra, inde expectans, quod enim ramulo adhæreſcebat, id & vix paucum, & poſtera die quid modo muci eſſe videbatur. Serum alius ſanguinis, bona inſula formata, famuli ultra trihorium in lagena agitarunt; ſed nil inde membranoſi produxere. Adparet igitur id quod membranam formaturum eſſet, concreſcente in inſulam ſanguine, adeo intra ejus ſubſtantiam irretiri, inviſcari, adunari, ut nulla agitatione deinceps educi inde poſſit. Si enim in ſero eſſet, cumque ſero a coeunte cruore expulſum, membranam dediſſet factitiam.

Cum tanta mihi ſeri copia quotidie adeſſet, varia aliorum circa illud experimenta imitari volui. Exploravi num cum ſpiritu vini coagularetur? Vix parum, ſed aliquando leviter lacteſcente ſuperficie. An cum aceto? nihil nigreſcit modo. An cum Spir. Salis ammoniaci? Nequaquam. Cum Sale roriſmarini, aut cum ſale volatiii CC.? Nihil minus.

Volui explorare num omni dote referret ovi albumen? Utrumque cochleari impoſitum, ignique admotum, mox in ſciſſilem abivit maſſam. Hucuſque idem. Verum ubi albumen ovi, in ſer-

ſervidam aquam immiſſum, mox durum coagulum formaſſet, ſerum ſanguinis, itidem in fervidam injectum, minime coivit, lacteum aquæ conciliavit modo colorem. Lactea hæc aqua postquam friguiſſet, ad ebullitionem reducta, nil coaguli exhibuit, lacteum ſervavit colorem. Ut neutiquam duo hæc ſibi conſimilia ſint omni dote; quemadmodum imprudenter quandoque pronunciamus.

Redeamus ad contenta ſanguinis. Sanguinem alium ex brachio, alium ex pede effluentem, in aquam ad 100. gradus thermometro impoſito calentem, excepi. Sanguis illle obſervatur primo hanc aquam æquabili rubedine tingere, ſi jactus ejus citatus eſt: refrigeratæ dein aquæ innatat plurimum albeſcentis pellucidi, glutinoſi, fugientis adtactum, manu, aut cohleari vix capiundi; Hæc ſi brevi a venæ ſectione rem explores. Si vero per 8. 10. horas aqua illa poſt venæ ſectionem ſine examine reponatur, revoceturque ad examen, habebit nonnunquam parum illius pellucidi glutinoſi, ſed multo ſolidius, colore fuſcum, facilius capiendum.

Hoc contentum quo ſcirem quid eſſet, pluries illud charta emporetica, linteo ſuffulta, percolavi: nonnunquam remanſit nihil; aliquoties quid pauci, glutinoſi, quod exſiccatum furfurum, griſeive pulveris inſtar, in ſpiritu vini perſtitit.

Materies hæc glutinoſa, ex aqua adhuc calen-

lente, mox a venæ ſectione excepta, & vel ramulo, aut lagena, agitata; iteratis experimentis, nihil unquàm dedit membranoſi. Si experimentum inſtituis longe poſt venæ ſectionem, ubi aliquoties contenta materies ſolidior adparet, eſt tamen idem experimenti effectus.

Hæc porro ſolidior materies, ab ea, quæ ex calente adhuc aqua eximitur, differt in eo, quod percolata plus relinquat materiæ glutinoſæ fuſcæ. Hanc ſuperſtitem a percolatione materiem per horam agitavi lagena, viſurus num membranam daret? Nequaquàm; agitatio illa materiem modo ex fuſco reddidit rubicundiorem.

Percolata omnium horum experimentorum aqua rubella eſt, & mucoſi quid in fundo habet. Bidui ſpatio omne id mucoſum fere evaneſcit in aqua.

Experimenta hæc ſæpius, & in phlogiſtico ſanguine, & in ſano, capta ſunt.

Gelatum ergo illud, quod in aqua calida a miſſo ſanguine colligitur, neque materies factitiæ membranæ eſt, ut mox oſtendi, neque etiam eſt cruſtæ phlogiſticæ materia. Eſt enim gelatum hoc in quavis aqua, in quam calentem ſanguis ſive ex brachio, influxerit. Saltem ſi eſſet cruſtæ materies, ii, quibus neque a morbo, neque a graviditate, neque a diatheſi, cruſta adeſſet, gelato carerent.

Quam inepte igitur inde concluditur venæ ſectio-

ſectionis inſtitutæ urgens neceſſitas! phlegmatiſque ſive phlogiſtici, ſive mucoſi, abundantia!

Sanguis frigidam in aquam ex brachio impetuoſe inſiliens, aquam lentius, pauloque aliter, tingit, quam qui in calidam: verum idem dat, quod ſupra, gelatum. Id porro eodem, quo prius, modo exploratum, eadem phænomena dedit.

De cruſta phlogiſtica in tranſitu nonnihil dictum, ſed curatius ea meretur examen.

Conſtitit 1. pleuriticas cruſtas aqua pura, aqua nitroſa, penitus diſſolvi.

2. Conſtitit, cruſtam haud ab ea generari materie, quæ a calente ſanguine evaporetur; aperto enim vaſe cruſtæ formantur.

3. Cruſta talis aliquando adeſt conſimilis coloris, duritiei, craſſitiei quolibet in vaſe.

4. Sæpe cruſta minor ad finem; ad finem non raro cruſta major.

5. Nonnunquam ſanguis initio febris acutæ, aut etiam topicæ inflammationis, miſſus, cruſta caret: habetque eandem aut in altera, aut in tertia, aut in quarta, venæ ſectione.

6. Imo in morbis maxime inflammatoriis, in nullo ſanguine, quotieſcumque miſſo, aliquoties cruſta ulla eſt.

7. Haud inſolitum, ut etiam denſa adſit cruſta in quovis ſanguine, in quovis vaſculo; quater, quinquies, vena licet tuſa.

8. Certiſſimis experimentis conſtitit, haud uni-

univerſaliter veram eſſe ſententiam, qua cruſta eo denſior credatur, quo major ſanguinis rapidiorque fluor, & contra. Vidimus haud infrequenter qui guttatim fluxiſſet, denſiorem dare cruſtam eo, qui rapidius.

9. Neque certior eſt regula ſtatuens magnitudinem cruſtæ gradatim minui, augerive. Pluries vidimus eandem denſam, duramque, in vaſculo primo, nullam in altero, in tertio majorem, paucam in quarto, mucoſam in quinto. Uno verbo omnes poſſibiles cruſtarum tranſpoſitiones variis in ægris contemplati ſumus.

10. Quin ſæpius uno in vaſe ſanguinem rubrum, atque compactum, ſub denſa duraque cruſta reperimus, alio autem in vaſe penitus diſſolutum; idque eodem in morbo, in variis venæ aperturis vario modo, citra vel ullam regulam. Una vice primum, & ſecundum vas, denſam gerebat cruſtam, denſumque cruorem; in reliquis omnibus vel cruſtam ſemiphlogiſticam, ſemimucoſam, vel cruſtam mucoſam penitus, ſolutumque cruorem: eaque omnia ſine ulla lege aut ordine decreſcentia, vel augeſcentia. Alia vice primus ſanguis denſiſſimus, alter diſſolutiſſimus, tertius compactus, & ſic porro. Verbo dixerim, phænomena nullum ſæpe ordinem, nullam obſervant regulam. Imo viſi ſunt ægri, qui ad bonam criſin haud pervenirent, niſi primo diſſolutus omnino ſanguis de vena exiiſſet.

Et licet haud perpetuo, tamen non raro

idem jactus, idem lumen, calor æqualis, omnia eadem. Nihilominus tanta varietas!

Quotiesne igitur perverſe de ſanguine craſſo, eodemve ſoluto, ratiocinamur, commentamur? Quam infeliciter ad hœc viſa attenuandi, aut incraſſandi, mutamus methodum! Eſt ſolutio putrida ſanguinis, plena diſcriminis, mortis ſæpe prænuntia. Eſt ſolutio quædam bona, & neceſſaria. Eſt ſanguinis ſolutio in vaſe ita apparens, dum mox ante, dum ilico poſteà, ſpiſſus ille, & phlogiſticus conſpicitur, dumque quævis morbi ſymptomata ſummam denuntiant humorum ſpiſſitudinem,

11. En adhdnc aliud! ſanguis ex homine, continua putrida febre detento, omnibus ſignis cruditatis ad quartom uſque diem conſpicuis, bis miſſus, hæc dedit phænomena: Utriuſque ſectionis ſanguis in pluribus vaſis exceptus, cruſta quidem tectus fuit, verum eadem diſſimilique cruore, citra vel minimum diſſimilitudinis ordinem ratione vaſculorum. Sumſi utriuſque miſſionis ultimum vaſculum, ad accuratius examen. Pellem ſupernam uno in vaſe cultello prudenter ſeparavi: ſeparata ea, mox medio prope placentæ loco deprehendimus aquam limpidam, ſub eaque pelliculam aliam: hærente ſic ſero illo in ſacco, binis firmis pellibus conflato. Cum infima pelle uno in latere craſſa materies, flavaque, & coagulata, cohæret. Sub infima autem illa pellicula rubra invenitur materies; quæ propius examina-

minata, nil niſi rubellum pulverem aquæ inhærentem exhibet. En ſummam ſolutionem tum ſeri a cruore, tum cruoris globulorum a ſe mutuo!

Limpidum id ex ſaccò exceptum, in cochleari igni admotum, in ſciſſilem maſſam coivit, ſeri veram proinde indolem teſtatum.

Unicum modo vas ſecundæ ſectionis cruſtam veram phlogiſticam gèſſit, denſamque eandem, & æquabilem; rubram inſulam pro more innatam ſero: cætera vaſcula ad denſnm hunc, ſolutumve illum, propius, remotiuſve, accedebant.

Pars diſſoluti ſanguinis, una cum pellicula & ſero, in vaſe vitreo commiſta, agitata ad modicum ignem, in maſſam abiit & rubram, & tenacem.

Vaſculum vero illud, quod ſerum in ſacco gerere, & ſub inferiore pelle ſerum cum pulvere rubro habere aiebam, charta tegebatur, & in examen ſequentis diei reponebatur in menſa, quæ hinc feneſtram, illinc hypocauſtum moderate calidum, haberet. Hoc ipſum vas ſequenti mane ad examen revocatum, exhibuit nobis denſiſſimam, ad fundum vaſis uſque, Cruſtam.

Cernimus itaque, quomodo diſſolutus ille ſanguis, cum ſero ac pelliculis ſuis, tepido loco, in cruſtam vere phlogiſticam mutatus fuerit: ſed phænomeni rationem me hucuſquo ignorare, ingenue fateor. Plura talia oportet

 obſer-

obſervaſſe ac congeſſiſſe; antequam auſim quidquam ſuper his diſſerere.

Si quis hiſce de cruſta obſervatis omnibus; addat factas obſervationes in ſanguine gravidarum, quæ, alioqui ſanæ, ſanguinem ſibi in prophylaxin mitti curant, inque ſanguine eorum, quibus ex diatheſi cruſta ſanguinem ſemper tegit; fatebitur cruſtæ hujus aliam longe, quam olim habuerat, ideam ſibi naſci. Atque hæc de cruſta ſatis.

Circa coloris in ſuperficie placentæ mutationes pauca dicenda ſunt. Sanguinem humanum qua parte aera tangit, rubere, oppoſita nigreſcere; viceque verſa partem inferiorem nigreſcentem, ſi invertatur, iterum rubeſcere, rubescentemque nigreſcere, vulgo aſſerunt. Examina vero toties iterata, aliter ut loquar, me coegerunt. Sanguis de vena effluens, exceptus lagena, ac ſubere, emplaſtroque deſuper, arctiſſime clauſus, ſequenti die in ſuperficie pulchre rubet; etiam ſub ſero, quod in graviore cruore inſulæ ſuperfluit: tertio die læta rubedo per pellucidum vas ſæpe conſpicitur ad medium penetrare cruorem: totum dein nigreſcit ſenſim, diſſolvitur, putreſcit.

Sanguis vaſculis exceptus, ſuperius rubens, ſi ſerum abjicitur, & inſula invertitur, ultra non rubet, ſed nigreſcit penitus. In graviore ſanguine, ſero ad tres lineas ſupra inſulam fluitante, ſuperficies ſanguinis tam amœne rutilabat, quam ea, quam aer tangebat immedia-

diate. Perque pellucida vaſcula rubedo obſervatur non raro totum inſulæ ambitum cingere, ad majorem ejus partem, imo ad fundum uſque. In genere id manifeſto patuit, quod inverſa inſula ſæpe ex nigra rubeſcat, ſæpe maneat nigra. Ergo nulla regula firma. Ergo ratiocinia inde deducta cadunt.

Viſurus quid varia ſanguini affuſa in eo generarent, menſe Aprili, ſano ſanguini, ad unc. x. miſſo, unico vaſe excepto, calenti quidem, ſed leviter coire inchoanti, adjeci uncias duas boni aceti vini; Alteri ſanguini ſimili, ſpiritum nitri acidi, ſive fortis; Tertio, ſpiritum ſalis acidum; Quarto, ſpiritum ſalis ammoniaci; Quinto, ſpiritum C. C. ſuccinatum.

Acetum nunquam vel leviter lacteſcens reddit ſerum, nec coagulat; ſpir. ſalis ammoniaci nonnihil ejus ſuperficiem lacteſcentem reddit, ſed non coagulat ſerum; reliqui ſpiritus in firmam maſſam ſerum ducunt: ſed hi tamen omnes quinque liquores mutant inſulam in maſſam tenacem, ſenſim ita indureſcentem, ut jam in pixide lignea, non picta, ſiccas illas maſſas, nigro carboni ſimiles, ultra ſeſquiannum ſervem. Aceti, & Spiritus C. C., odor omnium diutiſſime maſſulis inhæſit. Unde neque hinc in alcalinis antidotus peculiaris quærenda contra putredinem; nam & acida, & neutra, idem præſtant. Præſervant indurando has maſſas, & non peculiari contra putredinem dote.

Ex omnibus concludo 1. Neceſſitatem experimentorum iterandorum inevitabilem eſſe; Quum enim experimenta aliorum, ceu data aſſumere conſueſcimus, iique demum ſuperſtruere, addereque nova, pergimus; non infrequenter totum corruit, ſi vel minimum fuerit in prioribus erratum. Pluries, fateor, & experimentis me falſum eſſe, & falſa concluſiſſe: dumque eadem poſthac ſæpius repeterem, agnoviſſe errorem, didiciſſeque quanam in parte experimentum claudicaret.

2 Longe exiliorem noſtri vitalis laticis nos habere notitiam, quam vulgo credamus. Præſtare tamen ut vere dicamus, quid ſanguis non ſit; quam ut, quid ſit, falſo ſtatuamus.

3. Indefeſſis experimentis Naturam defatigandam eſſe, ut ſuis ſeſe de latebris prodat. Quem in finem ſequenti curſu Academico tum evidentiora proferendi, tum ex prolatis argumentandi, occaſio nulla negligetur.

CAPUT

CAPUT VII.

Quædam Anatomica.

PRæmittam ea, quæ cum mox prægreſſis quodammodo connectuntur. 1. Homo 47. annorum in *Paraphrenitide* prorſum neglectus, quarto demum morbi die ad nos affertur. Quia omni artis ope caruerat, omniaque in morbo penitus cruda erant, ter eodem die miſſus ipſi ſanguis fuit, ſemper, ubique, phlogiſticus. Balnea, fomenta enemata, potuſque diluentes, attenuantes ſaponacei, profuere nihil. Acceſſit pro more riſus Sardonicus, & quinto die mors.

Diaphragma univerſum, maxime prope ejus capita, tum inflammatum fuit, tum hinc inde gangrænoſum. Flava, craſſa, tenax materies, Pulmones affigebat ad membranam, quæ Coſtas, & Diaphragma, & Pericardium, ambit. Solventes hanc materiem, deprehendimus eam, ut ovum ovo, ſimilem eſſe colore, ac tenacitate, ſanguini phlogiſtico, cruſtam ſuam formare inchoanti.

2. Comparaveram mihi cadaver ſeptennis puellæ, ſeptimo *Pleuritidis* die extinctæ, cui, ut Cap. II. monui, Empiricus in morbi principio dederat Emeticum, dein pulverem pleuriti-

riticum, &c. Ut in priori caſu, ita & hic, cruſta flava, priore denſior, affigebat adeo Pulmonem ad Pleuram, Jugulum, Diaphragma, Pericardium, ut ne unica quidem plaga libera ſupereſſet. Plura talia vidi in cadaveribus. Exempla apud *Hildanum* Cent. 2. Obſ. 27. apud *Bonetum*, in ſepulcr. Tom. I. pag. 603. 624. 626. apud *Heurnium* de morb. pect. Cap. 6. eadem innuere videntur.

Nunquid hæc cruſta eſt tranſudans, lethalibus in anguſtiis, phlogiſtica ſanguinis materies, per relaxata ultima vaſculorum exhalantium oſcula, e quibus, vigente ſanitate, ros exhalat? Quod alioqui, ſecundis ægri rebus, forma ſputorum prodit? Quale quid etiam in Gravedine mucoſa narium fauciumque membrana exhibet?

An hæc eadem illa materies, quæ citra vel minimam Pulmonis aut inflammationem aut vomicam, ſputi purulenti inſtar excernitur; vel integro pulmone ceſſans, vel Hectica diſpoſitione inducta hominem demum necans? An ideo intelligitur cur horum hominum, qui tanta in vita ſputaverant, pulmo reperiatur a morte integer? *Chiſtophori Benneti Theatrum ac Veſtibulum Tabidorum* ſic intelligeretur.

Ejuſmodi corpora olim luſtrans, reperi aliquoties idem quod *Bennetus*. Etiam caſus ejuſmodi hoc in Noſocomio Auditoribus demonſtravi.

3. Meminere namque illi, miſerrimam me fœmi-

fœminam huc induxiſſe, ut in ſuo ineluctabili fato, quod ſumma, qua erat, inopia, calamitate creſceret, hic blandius foveretur, & miro ſui ſpectaculo, nobis ſaltem a morte prodeſſet. Præter inſuperabilem valetudinem, de qua poſtea, Phthiſi pulmonali tanta laborabat, ut ſimilem ſpatio 22. annorum non viderim, ſputa flava, ſubviridia, craſſa, magna, aquæ ſalſæ ilico petentia fundum, copioſius ejiceret. Menſis ſpatio apud nos degens, die noctuque, in mortem uſque; ſputare perrexit. Conſumtos fere Pulmones ſuſpicatus, quale quid etiam in cadaveribus obſervaveram, demonſtravi Auditoribus Pulmonem quidem, ſiniſtro Thoracis in cavo Pericardio adhærentem, Pleuræque, verum, ea cohæſione ſeparata, pulmones totos non collabentes, ſed veluti fungoſos; & quomodocumque examinarentur ac tranſſcinderentur, ne vel guttulam puris, vel vomicarum vel veſtigia, exhibentes.

4. *Hydropicum* ad nos duxerunt ut illum curaremus Paracenteſi. Quum præter Hydropem, etiam ſputorum qualitate ac quantitate, a longo die videretur Phthiſicus, ac plane Hecticus eſſe, Paracenteſin negavi tuto poſſe fieri. Quin & quarto ab illinc die efflavit animam. In Pulmonibus ad minima fruſtula examinatis, ne vel minima quidem aut Vomicæ, aut Puris veſtigia cernere licuit. In inciſa Trachæa modo quid puris repertum, que-

quemadmodum & in fœmina N. 3. deſcripta.

Itaque Phthiſeos pulmonalis ita dictæ, aut ſaltem ita nobis adparentis, datur origo duplex. An hanc ob cauſam vulgo ajunt Pulmonem, quantumvis conſumtum, omnino recreſcere? Eoquod viderint eundem eorum in cadaveribus integrum & illæſum, qui quondam vera Phthiſi laborare viſi, poſtmodum ſani vixiſſent, vegetique?

Quum Pleuritis, Peripneumonia, Paraphrenitis, imo aliquando Febris Ardens, per ſputa evacuent ſeſe; prætereaque in *Puogenia* multa explicatu difficillima occurrant, operæ pretium foret maturo examine originem puris in genere, ſecundum hujuſmodi obſervata, perpendere. Nam latet in eo quidquam non erutum ſatis, non ſatis explicatum. Plurimis experimentis & obſervatis indigeo antequam auſim quid certi ſtatuere. Sed hiſce ſuffultus, audebo deinceps *Diſſertationis de pure* periculum experiri.

5. *Uteri*, *Vaginæve prolapſus*, ut difficulter dijudicandos apud probatos Autores, ita & propria experientia didicimus. Varia exempla ſe nobis obtulere; unum, quod maxime evincat, enarrabo.

Fæmina 35. annos nata, narravit nobis hanc ſui hiſtoriam. Annis abhinc ferme 17. gravem ſarcinam humeris geſtans, & in glaciem prolapſa, elabi ſibi quidquam percepit ad pudenda. Id quod nunc deterius, nunc melius,

lius, demum alio ſimili lapſu, quarto deinde anno contingente, peſſime crevit: ita quidem ut duo diverſa corpora extra vaginam propendentia experiretur; durum alterum ovo columbino magnitudine par, alterum & mollius, & mole minus: una cum ingenti dolore ac murmure ab umbilico deorſum tendente, & in ipſo corpore majore propendente percepto. Chirurgus triduo partes emolliens, eaſdem intropreſſit; retropreſſas vero bona ligatura, aut fotu, fumoque roborante, firmare neglexit. Unde per integros quatuor annos continuo prolabebantur, ac mole augeſcebant. Eratque majoris corporis in faſtigio foramen, os uterinum æmulans, ac menſes debito tempore dimittens. Urina juxta hoc corpus effluebat, ſub illo corpore minore anteriore.

Poſtmodum inſolitum quid circa vaginam anteriorem adparuit, origine clitoride altius, iſchuriam faciens. Sequitur inflammatio dolentiſſima, & puris dein effluxus. Urina retenta tunc vi proſiliit, una cum calculo, piſum magnitudine æquante. Seſquialtero deinceps anno, poſt enormes cruciatus alterum calculum, eodem loco fixum, eduxit digitis ipſa ſuis.

At vero hunc ultimum calculum mox ſequebatur parvus ruber tumor, ceu veſica eſſet, quæ quieſcente illa atque calente, mollis erat; frigeſcente autem ea, vel movente ſe, indureſcebat. Dum hæc veluti veſica collapſa erat, urinam animadvertit effluere ſibi; ſi vero tumidior

midior illa, ac durior erat, urinam non niſi guttatim extillare. Malorum cumulo acceſſit Inteſtini Recti prolapſus.

Hæc ipſa referente, & iterato confirmante. Examinavimus omni cum cura utrumque hunc de vulva propendentem tumorem, ſæpiuſque inſtituto examine, definire certi quidquam non potuimus. Invenimus ut illa retulerat, duo corpora elapſa vulvæ: alterum magnum craſſum durum cujus longitudinis diameter trium, latitudinis duorum cum dimidio pollicum eſſet; alterum minus, molle, aliquando collapſum, prope, & ut barbare dicam, immediate ad anteriora pudendorum ſitum, hærensque in ſinu, qui in corpore majore excavatus eſſet, vix pollicis dametrum habens. Ex illo ſinu poſt hoc corpus minus, effluebat urina. Aderatque ut ſupra monui, in ſummitare ejus veluti os quoddam oblongius, quo menſes ſemper effluxiſſe fœmina obſervaverat. Hæc eadem illa, quam N. 3. dixi enormem illam puris expuiſſe copiam. Summi laboris fuit partes a Gangræna præſervare. Noſocomii per menſem incola moritur.

In cadavere ventriculus mole ingens, ad umbilicum uſque deſcendit, indeque reaſſurgens Pylorum formavit. Cæci ſaccus ferme in pelvi. Inteſtina tenuia examinantium digitum ducebant, continuatione ſua, in corpus iſtud magnum, propendens de pudendis; quod burſæ inſtar inteſtinorum tenuium portionem, præ-

terea-

tereaque rubellam aquam, continebat.

Ligamenta falſo dicta rotunda, Ovaria, Tubæ, Fimbriæ, Uterus, loco erant ſuo. Veſica Urinaria deſiderabatur. Digitus ſecundum interiora ſynchondroſeos oſſium pubis ducebatur in cavum extra corpus, quod ipſum illud, quod antea corpus prolapſum minus vocabamus. Peritonæum a pondere ſuperincumbentium, duos in ſaccos formabatur, quorum alter internam ſuperficiem corporis majoris, alter minoris, ſuccinxit. In eodem corpore majore, a parte exteriore, eademque anteriore, ac ſuperiore, cavitas erat, quæ corpus minus, ceu ſinu quodam, apte exciperet. Ureteres utrinque ſemidigiti amplitudinem habentes, injecto lacte viſi ſunt infima illa cavitate, ſive ſinu, ſub corpore, exire. In pelvi ſi quis peritonæum ſurſum traheret, corpus quidem minus illud in pelvim trahebat, ſed minime locum quo ureteres exire, effluente lacte, animadverſi fuerant.

Ex omnibus patuit violenta, eaque repetita extenſione, ac veluti dilaceratione partium, prolapſum, non uteri, ut patuit, ſed vaginæ, natum eſſe. Conſtat ex enarratis, cum fœmina ſecundo prolaberetur, dolorem ingentem, validumque, ac veluti dilacerantem ſtrepitum, indicaſſe: quod vagina a ſua cum vicinis, & potiſſimum cum Recto inteſtino, adhæſione divelleretur; unde & inteſtini ejuſdem ſequens poſt hac prolapſus facile intelligitur.

Ex

Ex obſervatis in cadavere liquet non Veſicæ, ſed Renibus, calculoſam diatheſin adſcribendam eſſe; quum ex Rene tres adhuc calculos exemerimus: tamen violentam ultimi calculi eductionem effeciſſe, ut veſicæ, ejuſdemque inverſæ, prolapſus integer fieret. Compreſſione veſicæ prolapſæ, urinæque poſt illam acrimonia, natum eſſe ſinum in prolapſa vagina. Veſicæ prolapſæ inverſæ partem produxiſſe id, quod vocavimus corpus minus; portionem vero ejus majorem complicatam hæſiſſe in præmemorato ſinu corporis majoris, ut exeuntibus ibidem ureterum extremitatibus conſtitit.

Erat igitur 1. Hernia inteſtinalis, incumbens in prolapſam vaginam. 2do. Prolapſus veſicæ urinariæ, inverſæ, maximam partem collapſæ, portione parva tumentis. 3tio. Prolapſus Inteſtini recti.

Attamen figura prolapſi corporis rotundior, & leviter acuminata, & oris formam gerens, perque illud catamenia dimittens, prolapſum uterum perfecte mentiebatur: quale quid & in aliis pudendorum prolapſibus obſervavimus.

Quum nunc ejuſmodi caſus centies occurrant Practicis, & ſæpe lites natæ, Uterine, an vaginæ prolapſum ſint? non niſi, morte judice, dirimantur; præſtiterit nulla bella medica fovere, ſed ſuam cuique ſententiam integram relinquere, ſuſpendereque ſuam.

6. Notabilia aliquot ac plane horrenda exempla

pla habuimus *Neglectæ Inflammationis Lumborum*, *Crurum*, *Coxarum*: quam aut Arthritidem, aut Rheumaticam Lumbaginem, Artifices ſalutarant: Dum pure exeſi animam propemodum agerent, ſuſcepimus illos, conſpeximuſque in cadaveribus oſſa femoris, vertebraſque lumborum ab acri pure corruptas & carioſas: imo pus ſibi viam pandiſſe a femore, per foramen ovale ſecundum arteriam, venamque, ac nervum, ibidem reperiundum; pelvim impleviſſe; eroſiſſe carnes ſecundum lumborum vertebras; & ſupra muſculos dorſi, ſcapulaſque, puris ingentia formaſſe pulvinaria. Unde neglectu diſtinctionis cauſarum, in harum partium affectibus, nihil calamitoſius.

7. *Suſceptionis Inteſtinorum* caſum quoque adferam. Puella 10. vel 11. annorum perpetua Cephalæa laborans, vermium quoque in Inteſtinis latentium ſigna habuit. Purgantia & Antihelmintica optimus Medicus dederat, quæ alvum ſolverunt quidem, ſed, uti nec cætera Artis auxilia, profuerunt. Expiravit.

In Cranio Polypus inventus eſt, occupans ſinum falciformem, quæque in illum ex Encephalo ſanguinem revehant, venas. Ceciderat nempe miſella quadriennis facie in lapidem, eoque ex caſu naſum frontemque complanatam geſſit. Hinc Cephalæa, Polypus.

In Inteſtino illo duæ erant ſuſceptiones, quarum quam maxume notanda prior. Pars ſuperior ſuſcipiebatur ab inferiore; ſuſcipiens au-

autem portio & tumidior, & inæqualiter dura erat. Perſciſſa ea ac reclinata, ſuſcepta portio ſemidigitum longa adparuit, ſed cincta contortaque a quinque lumbricis teretibus. His lumbricis devolutis, portio ſuſcepta veluti ſtrias, a conſtringentibus vermibus inſculptas, exhibuit; corrugataque vehementer, videbatur multo longius extendenda, niſi in academicas demonſtrationes eam ita ſervare animus fuiſſet. Vermes pollices 4. 5. longi erant.

Mira ſane & portenti quid habens difformitas eſt, quum eruditiſſimus Medicus, *Leopoldus Erndl*, qui puellæ curæ ultimo tempore præfuit, mihique hæc inteſtina poſſidendi copiam fecit, Puellam ad finem uſque Ilei ſymptomatibus immunem, alvoque gaudentem, invenerit. Videntur Inteſtinis convulſiones ſub mortem adfuiſſe, indeque natæ ſuſceptiones: vermes dein ſe circum hanc ſuſceptam partem circumvolviſſe.

8. Ex variis, quæ in *Calculoſis* obſervavimus, unum ſeligam. Adoleſcens undecim annorum, a prima infantia calculi ſymptomata paſſus, ad nos adfertur. Intra paucos dies cum acerbis doloribus, iſchuria, teneſmo, ac tandem apoplectico ſomno, convulſionibuſque, moritur.

In Cadavere ventriculus tum inflammatus ita, ut hinc inde inciperet gangræneſcere, tum etiam vehementer expanſus. Proceſſus vermicularis cum Funiculo ſpermatico dextro firmiter con-

concretus, accretus dein tum Inteſtino Recto anteriori, tum Veſicæ poſticæ. Rectum erat & cum proceſſu vermiculari, & tum veſica poſtica, unitum. Ureter ſiniſter unitus cum ſui lateris arteria Iliaca. Veſicam inter Rectumque ſaccus cavus, gangrænoſus, nigro muco plenus repertus eſt. In eumque foramen patuit ex veſica urinaria: quin ipſum Rectum foramine pertuſum, quod parvum quidem rotundumque erat, ac remotum ab eo quod in veſica, & in recti cavum patulum. Omnia ad anum maxime inflammata. Renes monſtroſæ magnitudinis ambo, at calculorum expertes: Pelves enormes duos pollices, Papillæ ſingulæ pollicem & ultra, digitum Ureteres, capiebant. Erantque hi ultimi & loco pulſi, & inteſtinorum more convoluti, & robuſta membrana celluloſa circumquaque accreti & concreti; figura convoluta diſcrepantes, in veſicam more ſolito patuli. Veſica vero tres lineas craſſa parte poſtica perforata, calculum oblongum, aſperum, ponderis binarum fere unciarum, arctiſſime comprehendebat.

Iſchuria ſpuria adoleſcentem e medio ſuſtulit. A longo tamen tempore hæc in Renibus, & Ureteribus, diſpoſitio nata videtur; Dyſuria, ac Stranguria fere perpetuis, id demonſtrantibus. Ad ultimum tamen quum ſenſim parcior urina prodiit, ureteres, pelvis, papillæque, ita videntur ab urina extenſæ

fuiſſe, ut ſiſtulæ Bellinianæ penitus comprimerentur: utque compreſſi hi urinam ultra a ſanguine non exciperent. Hinc ſanguis manſit ſuo oneratus acri; & communibus Iſchuriæ ſymptomatibus extinxit puerum.

An forſitan veſicam explorans catheter tum veſicam perforavit, tum Rectum?

Vix videtur: 1°. quia catheter obtuſus. 2do. Quæ immobilis hæſit, vertendi ſe impos. 3tio. Quia & tres lineas craſſa Veſica erat; & ſimul dura. 4to. Quia Veſicæ foramen non reſpondebat ei, quod in Recto.

Quare mirari ſubit undenam hæc foramina? Calculus enim non habuit ibi loci, qua efficeret id, ſcabritiem. Forſan calculus olim horizontali circiter ſitu a Veſica comprehenſus; uno extremo ſuo paulo acuminatiore, raſit, perforavitque illam. Foramen in Recto forte a materiæ, quæ inventa in ſacco, acrimonia: & quia jam guttulæ acerrimæ urinæ ex veſica in ſaccum, atque ex ſacco in Rectum fluere poterant; ortos hinc teneſmos eſſe, podiciſque inflammationem, probabile admodum.

Patuit hinc 1. contractiſſima in veſica calculum difficulter indagari, cathetere immobili reddito. Vidi id evidenter in alio puero calculoſo, quem experti viri cathetere explorantes, calculi præſentiam mihi negarent. Eadem nocte infans convulſus moritur. Die poſtera Chirurgus attulit mihi Veſicam, ita ad inclu-

cluſum calculum corrugatam, ut vacuum nullum ſupereſſet. *Tulpius* Lib. 3. Cap. 6. ſimile quidem quid habet; ſed unciam urinæ propemodum illa veſica capiebat, hæ ambæ nihil.

2. Lithotomiam hiſce in caſibus vel impoſſibilem eſſe, vel inutilem. Impoſſibilem quidem, quando artifex in veſicam inducere ſua nequit inſtrumenta: inutilem vero, quia Renum illa, ureterumque, & veſicæ degeneratio, educto quamvis calculo, vix quid ſperandum relinquit. Præterquam quod parva illa veſica, longitudine tota fere perſciſſa, ob ſuam & craſſitiem, & duritiem, ægerrime coalitura videtur.

3. Catheterem cum difficultate in veſicam inductum, prudentiſſime verti oportere, & ſimulac reſiſtentia notabili deprehenditur, re infecta, eximi: vi enim illata poſſe veſicam lædi. Verum iterato tertioque eſſe repetendum tentamen, ut pateſcat utrum catheteris immobilitas vitio proprio, perennique veſicæ, an vero ſpaſmodicæ ejus contractioni, debeatur? ſolent quippe viſcera cava nos ſæpe ludere; inter multa exempla eo, quod *La Motte* habet, id demonſtrante. Deſperatam parturientem ipſe cum alio Chirurgo derelicturus, ac re infecta abiturus, ultimum adhuc parturientis tentamen inſtituit. Inveniunt ambo conſtrictiſſimum eo uſque uterum nunc adeo laxum, ut felicem partum intra ſemihoram expediant.

CAPUT VIII.

De Vi Electricâ.

A Menſe Decembris 1755. ad Septembrim 1756. *viginti quatuor homines* ad *Machinam Electricam* noſtram adhibiti ſunt.

I. Vir 50. annum agens, latus ſiniſtrum paralyticus factus, Menſe Aprilis anni 1755. ad nos æſtate media 1756. adductus eſt. Remedia interna ex claſſe Neuroticorum Roborantiumque petita, interpolata purgantibus, varii generis frictiones, cucurbitæ alternis diebus numeroſæ adplicatæ, rem equidem in melius verterant, non percuraverant. Ad machinam denique intra 7. ſeptimanarum ſpatium convaluit integre.

2. Homo 39. annorum, poſt Arthritidem Paralyſi ſiniſtri lateris cum dolore affectus, ſummo cum affectarum partium maraſmo, vi medicamentorum ingenti uſus erat, balneoque Badenſi, ad 34. vices, citra vel minimum levamen. Bimeſtri ſpatio ad machinam electricam ſanitati integræ reſtitutus eſt, crure tamen adhuc ſubclaudicante; verum ob id pauculum ultra ad machinam redire recuſavit.

3. Fæmina 48. annorum, ab octo retro annis ex puerperio, in quo illam vehemens terror de occiſo marito invaſerat: primo pedibus reſo-

reſoluta; dein pedibus reſtitutis, utroque brachio paralytico, lividoque eodem, & frigido, & inſenſili pene, laboravit. Trium menſium ſpatio ad machinam adplicata, brachia calida, agilia quamvis in partem, digitoſque mobiles, habuit. Sed necdum penitus vis reſtituta digitis firmius aliquid tenendi. In ſumma id obtinendi ſpe neglexit redire.

4. Puella 14. annos nata, tribus elapſis abhinc annis, achoribus, aut favis, in capite laborans; externo quopiam curatur unguento. Mox colli induruere glandulæ, iiſque reſtitutis tumor ſub mento ingens comparuit, quem Agyrta diſpulit aurea ſua dicta aqua; paucisque poſtea diebus toto ſiniſtro latere facta paralytica eſt. Per menſes 3 $\frac{1}{2}$ ad machinam electricam penitus convaluit, ſolis manus digitis necdum alacrius ſe moventibus; quod pauculum labore huc redeundi indignum cenſuit.

Notandum hic ſub ipſa machinæ operatione Achoras rediiſſe: hiſce igitur regreſſis, an vi electricæ, cura adſcribenda?

Utrique; ſed vi Electricæ magis: Levamen quippe ingens, vel ante regreſſos Achoras, percepit.

5. Novem annorum puellam, cui poſt Variolas, Morbilloſque, primo tuſſis frequens, deinde ſputum purulentum aderat, ſputumque demum plane ceſſabat; Chorea *S. Viti* prehendit, ſiniſtro potiſſimum brachio, pedeque, ac diverſimoda faciei convulſio. Bimeſtri ſpatio

 adhi-

adhibita vi electrica, puſtulæ copioſæ, eæque turpiter cruſtoſæ, brachium & crus cingunt. Interpolatis purgantibus perfecta ſalus redivit.

6. Puella nata 13. annos adverſus eandem, ſed graviorem, Choream *S. Viti*, a ſeptem retro menſibus, varia, eaque optima, auxilia artis, incaſſum adhibet. Ad machinam noſtram ſeſquimenſis ſpatio integre curatur; nonnullam in membris gravitatem aliquoties experta: quam flocci faciens non rediit.

7. Vir quem alebat ſcribundi peritia, a binis retro annis, poſt Arthritidem vagam, fiebat paralyticus; ita ut ægerrime pedibus uteretur, ultraque calamum ducere non poſſet, & infantis inſtar eſſet alendus. Sesquimenſis ſpatio ad machinam ita convaluit, ut & bene ambulare, & victum iterum ſibi calamo comparare, ſcriba potuerit.

8. Puellæ 14. annorum, ignota de cauſa ſiniſtra manus ingraveſcit, tumeſcit, liveſcit, digitique firmiter in pugnum contrahuntur, & lævum pedem *S. Viti* chorea invadit. Per menſem ad Machinam integre propemodum curata, non rediit.

9. Puella nata 12. annos, cauſa latente parentes, incœpit balbutire, oculos vagabunde horrendeque verſare, continuo agitare labia, terrificos motus faciei muſculis exercere, nunc exerere linguam, nunc eandem intra os convolvere, cæterum *Choream S. Viti* artubus perfecte æmulari; Dæmone obſeſſa, his de cau-
ſis,

ſis, credita. Cautelis primo adhibitis, quæ, num ſubdola fucum parentibus faceret? manifeſtarent, ad machinam adhibebatur. Spatio ſeptem ſeptimanarum tam perfecte curata eſt, quam quæ perfectiſſime.

10. In morbo pectoris fœmina 23. annorum, alio in Noſocomio degens, tremore totius corporis affecta eſt. Datis remediis manus minus, pedes ſemper peſſime tremuerunt. Intra 16. dies omnis ille tremor ad machinam noſtram perfectiſſime eſt curatus.

Sex fuere homines, qui ad virtutem electricam ab initio quidquam lucrarentur, ſed poſtmodum (vel quod tardius emendarentur, vel quod cum invidia expeditiorem aliorum ſalutem contuerentur, vel quod ſui plane negligentes eſſent, quale ineptorum hominum genus ubique reperire eſt) ſolito rarius, demum vix, tandem non ultra, ad nos acceſſerint.

Tres fuere, qui perfecta amauroſi laborantes, etiam experiundi gratia ad machinam adhiberentur. Oculis omnes doluere. Per aliquot dies abſiſterent, tumque redirent, hortatus ſum. Verum aut doloris forte pertœſi, aut aſſueti miſeriis, non redierunt.

Fuerunt unus alterve, qui initio nonnihil, deinceps nihil omnino a paralyſi emendarentur. Quippe videntur in his canales minimi ita & concreti, ut eoſdem vis Electrica ultra pervios efficere non poſſit; interea dum quoſdam, minus coalitos, uſui reſtituat.

Quidam adhuc adſunt, quorum alii lucrantur, aliorum necdum determinare ſortem licet. Surdus a tenera infantia juvenis trium menſium ſpatio nihil adhuc lucratur; verum cum Lipſienſes Eruditi curam ejuſmodi poſt 7. menſium labores peractam narrent, pergimus.

Problema hiſce ſubjungere liceat. Si Paralyſis, vel Chorea *S. Viti*, omnes haud afficit artus, verum alterutrum modo brachium aut crus; cur lævam potius, quam dextram corporis partem, occupet? In recenſitis decem caſibus, unicus modo dextri eſt lateris; in cæteris, hic non recenſitis, plerique omnes ſiniſttum latus ſunt reſoluti. Dumque adnotata mea practica revolvo, videor dudum idem obſervaſſe. Facileque crediderim, ſi annoſior quiſque Medicus præterita ſua ſive ex ſcriptis, ſive ex memoria, refricet; rem quoque eandem illum deprehenſurum eſſe. Quid cauſæ horum?

CAPUT IX.

De Variis.

Circa *Lithiaſin* varia experimenta edimus aqua calcis, vario modo, ſolaque, vel & cum additis, adhibita; uva urſina, &c. Eoque alacrius, ac fidentius, hæc experimenta proſequimur, quod calculus humanus, binarum ferme unciarum pondere, in aqua calcis ſæpiſſime

ſime renovata, trium menſium ſpatio a me poſitus, potiore ſui parte penitus friabilis eſt factus: argumento quod calculus humanus, eo eſt in liquore diſſolubilis, qui ab homine copioſus cum fidentia bibatur. Eſt & Endemium malum in *Auſtria*, *Styria*, *Croatia*, *Tiroli*, &c. ut Glandula Thymus, Parotides, cæteræque in collo, tumoribus infeſtentur maximis, & duriſſimis, & pertinacibus, & non raro malignis. Horum in curam varia tentamus, videmurque profuturi, etiam in pertinaciſſimis, quæ diu varia artis molimina eluſiſſent. Verum a paucioribus experimentis necdum concludimus firmi quidquam: pluribus vero, iiſdemque certiſſimis, deinde gaviſi ſi fuerimus, ea cum publico communicaturi erimus.

Mercurii ſublimati cum ſpiritu frumenti uſum, quem ab ILLUSTRISSIMO PRÆSIDE, *una cum pluribus aliis egregiis remediis*, didici, audax laudare ac commendare auſim in Lue Venerea. in deſperatiſſimis hujus tyrannici morbi reliquiis, ad Oculos, ad Veſicam, ad Urethram, ad Fauces, &, ſpecie Arthritidis, aut Immobilitatis, ad Articulos. Imo ejuſdem remedii diuturnus uſus penitus in pluribus percuravit corneam, quæ poſt diras, diuturnaſque, inflammationes, ex cauſa venerea, citrave eandem, opaca facta, nullis aliis remediis ceſſerat: cum hoc ſpiritu de nocte ſaltem, ſi de die fieri id non poſſet, impoſitis oculo ſacculis, cum floribns diſcutientibus, vino incoctis.

Sunt

Sunt plura alia, quæ certis in caſibus exploramus, quarum rationem, cum nil niſi in commune bonum facimus, poſthac redditurī ſumus.

Unicum modo eſt, quod minime reticeam. *Fumus Tabaci* in Ileo, in Hernia incarcerata, ſummas in arte meretur laudes: verum quibus inſtrumentis in inteſtina impellatur, ea necdum penitus ſatisfaciunt. Jam bina poſſidemus inſtrumenta, quorum elterum follis fabrilis formam habeat, alterum communis ad clysma ſyphonis. Hoc ultimum præſtantiſſimum eſt, quod Illusrtissimus Præses, cum optimo Phyſico, aptoque ad omnia Mechanico, reverendo *Abbate Maſſie*, excogitavit. Utrumque ſuppeditat uno momento copiam fumi incredibilem, eundemque vi ingenti in inteſtina projicit. Curam habebo ut plura ejuſmodi conficiantur, ne Medici ac Chirurgi tanto invento careant: Fœminam annoſam, ut & juvenem, utroſque ab incarcerata Hernia, adverſus omnia rebelli, pene enectos, hoc noſtrum inſtrumentum mortis faucibus eripuit, intraque pauca minuta reſtituti ſanitati.

Inſitionis variolarum effectus alia occaſione communicare potero.

De *Colica Pictonum* hic quoque nonnulla obſervata communicanda forent; ſed hanc ipſam duodecim ab hinc annis peculiari diſſertatione aggreſſus, nunc iteratis plurimis ex-

per-

perimentis & obſervationibus, tractatu elaboratiore, deſcribere conabor, in quo ſane & multa mutentur, addanturque plura, neceſſe eſt, Interim id præfari auſim, hoc diro in morbo olei, pinguiumque, nunquam pœnitendum uſum eſſe. Manifeſto exemplo id didici in fodinis Ducatus *Styriæ*. Quod Paralyſis, & Colica dicta *Pictavienſis*, magnam foſſorum vim quotannis ſternat, ſuo ingenti cum damno experti ſunt Domini Fodinarum. Id quod minime miratus fui, fodinas Plumbi, Arſenici, Argentique, uſque in abditiſſimos earundem receſſus, perſcrutatus. Domina Fodinæ, mihi de foſſorum morbis, ac de Colica potiſſimum ſciſcitanti, regeſſit, ſe hanc a triennio penitus ignorare, ex quo Empiricus ſibi id conſilii dediſſet, ut Foſſores *prima luce, ſuos auſpicaturi labores, Lardum cum atro pane præſumerent*. Acceſſit qui horum hominum curæ duodecim ab annis præfuerat, doctiſſimus Græcii Medicus *Menſurati*, hæc omnia amplo ſermone confirmans.

Profecto quandoquidem venena multa ac contagia; deglutiendo potius, quam inſpirando, nobiſcum communicantur, ſicque primas vias primo infeſtant; jentaculum tale, difficulter digerendum, inviſcandis venenatis particulis eſt aptiſſimum; Prandiumque, quod ex lardo, aut pingui carne bubula, ipſis quotidie adornatur, eundem ipſis effectum pomeridiano tempore præſtat. Unde quid epotum ſæpius oleum, & fre-

& frequentiſſima enemata ex oleo parata, in Colica *Pictonum* efficiant, vix niſi expertus crediderit. Eſtque olei, butyri, pinguisque juris, cum multo pane uſus; optima Prophylaxis opificibus illis, qui metallis præparandis, miſcendis, adplicandis, victum quæritent: ita ut nunquam vacuo cum ventriculo, ſed munito ſimilibus, ſuis ſeſe accingant laboribus.

Verum, ne longus ſim, manum de tabula. Enarratutus enim alioquin operationes Chirurgicas varias, interque eaſdem tum graves, tum fortunatas, quas noſtro in Noſocomio perfecerint, Clariſſ. Vir *Joſephus Jaus*, AUGUSTISSIMÆ Chirurgus, ac Chirurgiæ in hac Alma Univerſitate Profeſſor; Doctiſſimus *Palluci* AUGUSTISSIMI IMPERATORIS Chirurgus; tum & expertus *Leber*, Noſocomii civici Chirurgus dexterrimus; has, inquam, enarraturus, Hiſtoriæ Noſocomii, quam brevem eſſe deceat, limites tranſilirem, quamobrem, hoc ſaltem tempore, hiſce enarrandis ſuperſedebo.

CAPUT X.

De Methodi Hippocraticæ, Sydenhamianæ, ac Boerhaavianæ præſtantia.

Ad hanc theſin probandam unice dicam ea, quæ in prima *Ratione medendi*, Cap. 1.2.3.4.5. adtulerim ultimo nunc elapſo anno academico invictis confirmata exemplis eſſe, neque ullo argumento huc uſque conſtitiſſe, quod *Hippocratica* doctrina aut fefellerit quemquam, aut in errorem duxerit: Adplicatione enim regularum hujus Medicinæ Parentis, tam dubiam, quam certam, ſive ſalutem, ſive perniciem, ſive morbi unius in alium mutationem, audacter quis prædixerit. Morborum quoque ſeu curatione, ſeu levamine, additis ad *Hippocratica* iis, quæ ſerior ætas, ad ſublevandas humanas calamitates, ſapienter excogitavit, frequentiſſime ſummo nobis opitulante DEO, abundeque, lætati fuimus.

Quin etiam hanc ipſam *Hippocraticæ* doctrinæ præſtantiam variis exploraturi modis, de induſtria homines ejuſmodi nobis in morbis acutis comparavimus, qui aut ſine ullo, aut cum præpoſtero, auxilio, jam *6.* 8. 10. 12. morbi diem numerarent. Manuducente autem *Hippocrate* regulas diagnoſticas, prognoſticas, therapeuticas, hic æque certas invenimus, æque veras

ras deprehendimus, effectu æque confirmatas contemplati ſumus; quam ſi iiſdemmet morborum principiis fuiſſemus.

Tandem in pertractandis malignis, quos vocant, morbis, *Hippocratem*, *Sydenhamum*, *Boherhaavium*, eiuſque *Illuſtriſſimum Commentatorem*, Duces in Arte ſequuti, confirmata læti conſpeximus, quæ ſuper iiſdem, ſuperiore anno, in *Ratione Medendi* animadverſa, geſtaque fuerant. Imo ex iiſdem principiis ultra progredi auſi fuimus. Acutas quippe & putridas febres cernere licuit, quas a principio comitarentur, inque progreſſu non relinquerent, ſive haud ſedandi vomitus, ſive dyſenteria pertinax, ſive uterque ſimul junctus affectus. Quæ equidem aliis in locis purgantia, & emetica, nedum ſedaſſent, at irritaſſent potius: ita ut hæ febres occiderent complures. Hos autem, favente DEO, ſic brevi percuravimus, ut ſi magnum pulſum valida febris concomitabatur, vena tunderetur; impetus naturæ ferocior opio compeſceretur; tum ſequenti methodo ſubtile acre involveretur, nudaque, villoſa dicta, ventriculi ac inteſtinorum membrana inveſtiretur, muniretur que; nempe oleo lini, cum tantillo opii hauſto; enematibus meri olei lini tepide injectis; decoctis largis totius Althææ, Malvæ, Parietariæ, Mercurialis, citra ſal, citra mel, exhibitis; tum denique emollientibus ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, ventri univerſo, epigaſtrioque, admotis. Horum nimirum

ſepe

ope compeſcebantur ſymptomata; & vel febris ſponte miteſcebat; vel facilem ſui curam admittebat.

Igitur cari mei Auditores ea occaſione mecum animadverterunt 1mo. Emetica tunc pulcherrimas edere curas, quando putrida bilis, ſuis ſignis conſpicua, hos tumultus crearet: expellere namque illa tum ſurſum, tum etiam paſſim deorſum, morbi cauſam; datiſque deinde mox paregoricis, reliquum morbum & tranquillius tolerari, & curari facilius: eandemque ob cauſam & purgantia auxiliari.

Didicere 2do. eadem ipſiſſima haud raro dari in morbis ſymptomata; cum ſtimulus vix perceptibilis, vix definiendus, (cujuſmodi v. g. venenum varioloſum eſt) in ventriculo hærens, aſſidua irritatione evacuationes producat, hærentis non modo in ventriculo, & inteſtinis, materiæ; ſed etiam copioſi illius; qui internos horum viſcerum parietes inungat, defendatque, Muci, & appellentium in ea aliunde humorum: in variolis ſolere hoc virus cum earum eruptione ventriculum deſerere, in morbis vero malignis aliis ſæpius perennare.

Perperam proinde materiæ morboſæ copiam ab excretorum copia quis concluſerit. Nunquid enim oculo inerant copioſi illi humores, quos rivi inſtar, illapſo ſabulo, effluere cernas? An dentienti infanti fluvius humorum in ore præſto fuerit, quos, dente irritante gingivas, cernere datur? Ubique ſane a vicinia, imo toto

de

de corpore, humores affluunt, ad acre; ad peregrinum quodque, ad quidvis inſolitum, alicubi ſtimulans, abigendum; ita ut hac ſola de cauſa poſſit integrum corpus liquidis exhauriri ſuis: hanc qui noverit irritationem ſedare, aut ſolida, nervoſque, ita diſponere, ut affici nequeant, is aut integrum morbum, aut ſtimuli ſuſtulit effectum. Ergo opium irritabilitatem demit nervis; nudatos nervos oleoſa obliniunt, acria inviſcant. Qui vero emeticis hoc, aut purgantibus, malum ſatagit oppugnare, is auget nervorum irritamenta, ac nudam tunicam villoſam acriter, & crudeliter, vellicando, eo forſan totius corporis liquida advocat, vireſque exhaurit vitales. Unde evidenter nobis hac occaſione ratio conſtabat, quæ ingentem *Sydenhamum* docuiſſet, quibuſdam *Choleram morbum* provocato vomitu curari, aliis indubiam mortem inferri: ejuſdem igitur natura morbi varia haud raro curam requiri. Quæ vero alia circa *Malignos morbos* obſervavimus, in ſequentibus ſparſim reperientur.

CAPUT XI.

De Generatione Puris.

PRioris *Diſſertationis* Cap. 7. varia obſervata enarravi, quibus evidenter evictum, quod pus quidem multis in morbis in abſceſſu, ſeu

ſeu vomica dicta, locetur, coacervetur, diverſiſque exeat de corporis plagis: multoties vero purulenta materies copioſe, diuque, de corpore exeat, quamvis nullis ullibi receptaculis reconderetur. Innueram ibidem me de *puris ortu* quondam nonnihil edifferere auſurum, modo plura exactius obſervandi facultatem Noſocomium ſuppeditaret. Quum igitur ſuppeditaverit, fidem datam liberabo.

Conſilium petiturus ad me acceſſit 34. annorum homo, qui in dextro oſſis ſacri latere mollem, fluctuantemque tumorem, jam a quatuor ab illinc menſibus gereret, ex cauſa minus certo determinanda. Dubium enim erat, utrum diatheſi pulmonum purulentæ, ſe ſputis evacuanti, metaſticeque huc delatæ, originem deberet, an vero caſui ab alto, quo, paulo antequam tumor adparuerat, lumbis in terram cecidiſſet. Prognoſis utroque funeſta in caſu: ſi enim a poſteriore cauſa; quinque caſus jam docuerant nos, prius acrimonia puris & oſſa, & ligamenta, eroſa fuiſſe, quam materies exitum foras moliretur: ſi autem a priore; corpus nimis cachecticum erat, quam ut ex depoſitione ejuſmodi materiæ purulentæ ſalutem præſagiremus, licet tamen felix extaret, alterve caſus. Alterutra porro cauſa obtineret, loci indicabatur apertura, parva ſaltem, ut malum palliaretur, vitaque labens utcumque protraheretur. Aperto tumore, pus craſſum exivit, impenſe flavum, idque per 13. continuos dies.

Sed enim vero, quinto die poſt aperturam factam, alium nobis tumorem exhibet in ſupremo dextro thorace, mollem omnino, plenumque, ut videbatur, pure; quem ipſum, jam ante ſex dies natum, celaverat. Quum in ſequentem diem apertura decreta eſſet, diſparuerat tumor, & colliquans Diarrhæa, cum ſputo tamen purulento pergente, ſucceſſerat. Diagnoſis jam evidentior, ad diatheſin purulentam potius, quam ad caſum ab alto, mali referendam originem eſſe. Diarrhæam hanc nulla artis molimina compeſcere integre potuere. Dein die XI. recrevit tumor, leviterque apertus, pus ſanioſum per quatuor dies fudit: quo toto tempore appetivit, ambulavit per ædes, bonoque animo fuit. Subito tandem voce cepit deficere, adpetitu carere, ſub veſperam laborioſiſſime reſpirare, frigeſcere totus. Marmoreum frigus omnium extremorum 24. horis perſeveravit, ne minimo quidem pulſu, per totum hoc tempus, unquam percipiendo. Adhibitum tamen eo die pluries thermometrum, gradus 97. notavit. De hoc phænomeno deinceps cap. 18. Artus interim, corpuſque totum, quamcumque in partem aut vellet, aut rogaretur, apte flexit; bona mente paucis exceptis minutis valuit, & 15. die a prima apertura obiit.

Integumentis Thoracis prudenter ablatis, ſinus eo in loco adparuit, in quo tumor fuerat. Stylus caute immiſſus hinc verſus axillam, illinc

linc ad colli vertebras, iter oſtendit; ſed prudentiſſime quancunque in partem agitatus, cavum thoracem ingreſſus non eſt. Thorace prudenter aperto, pulmones inventi ſunt toti ab omni concretione liberrimi, colore liveſcentes: dexter modo, lobo ſuperiore ſuo, cum ea pleuræ regione junctus, in qua deſcriptus mox ſinus penetraverat. Igitur ſinus per eroſam pleuram in ipſam lobi ſuperioris ſubſtantiam abiverat; ſed margines ſinus in pulmone tam arcte, toto ſuo ambitu, cum pleura coiverant, ut aer externus ſinum quidem intrare, in cavum vero thoracis minime penetrare poſſet. Exeſa autem pulmonis ſubſtantia, ſaccum cavum repræſentabat; nullis ſaccis lateralibus, nullis vomicis, tum ibi, tum per reliquos pulmones, reperiundis.

Abſceſſus alius 8. 9. 10. vertebram thoracis, nec non coſtarum tegebat principia, nihil omnino cum pulmone communicans. Pauca in eo contenta materies vertebras leviter carioſas reddiderat; qualem cariem & vertebra ultima colli, primaque thoracis, contraxerant. Os ſacrum eroſum, carioſum omne; ſtyluſque aperturæ ulceris a principio inductus, ultra ſpithamæ longitudinem adſcendit, & ſine ulla reſiſtentia ipſum ſpecum vertebrarum intravit. Porro nulla detegi potuit, hos tres abſceſſus inter, communicatio.

En iterum pus, tum ore excretum, tum ſupremo pulmonis dextri lobo, prodeuns, co-

 pio-

pioſum, diuturnum; nullo detecto ejus in pulmone domicilio: cujuſmodi exempla plura, ſuperiore anno adtuli. Horum omnium occaſione en quæ de puogenia cogitem!

Communis ſententia fert pus prægreſſa ſemper inflammatione generari. Inflammationem namque in abſceſſum verti, dum inflammatus ſanguis in finibus vaſorum ſtagnans, & tamen a tergo pulſus, ſuorum vaſorum extrema ſolvit, inque albam cum iiſdem vertitur pultem. Hanc ob rem & in diuturna puris excretione oportere ingentem reperiri ſubſtantiæ conſumptionem: id quod multa etiam exempla confirmant.

Attamen neque in caſu enarrato, neque in tot aliis ſuperiore anno communicatis, hæc ita inveniuntur. In multis nulla prægreſſa ſubſtantiæ inventa eſt conſumptio. Unde cum vulgaris ſententia partem ſuppurationis duntaxat, non integram, complectitur; alia puris eſt nobis quærenda origo, quæ forte rem totam complectatur. Si igitur in Phthiſi v. g. pulmonali pus copioſum, diuturno tempore, ore excernatur, nec apta poſt mortem, qua genitum, locatumque fuerit, ſedes inveniatur, neceſſe eſt illud ab ipſo ſanguine, immediate ſecretum fuiſſe, cum aliud nihil, quod cum pulmone communicet, aſſignari poſſit.

Attamen nil puri ſimile ſæpe deprehendimus in horum hominum denatorum ſanguine, vaſis contento. Rubicundus enim plus minus repe-

reperitur ille, ac nonnihil coagulatus; an in eo ſaltem non oporteret quidquam materiæ albæ, flavæque, ac craſſioris, reperiri?

Reſp. 1mo, Sanguis eorundem hominum, dum aliquando de vena mitteretur, liquor ruber, homogeneus, adparebat; qui tamen ſtagnando extra vaſa corporis cruſtam phlogiſticam, eamque denſam, formaret. Ergo materies, cruſtam formatura, in ſanguine antea adfuerat, ſed minime conſpiciunda.

Reſp. 2do. In ſanguine ſaniſſimi hominis, in quo, ex naturali diatheſi, nulla phlogiſtica diſpoſitio, minime deteguntur principia craſſioris ac flocculentæ membranæ, *Ruiſchianæ* dictæ, quam inde tamen agitatio poſtmodum & conquaſſatio educit,

Reſp. 3^{tio}. Sæpenumero etiam in cadaveribus invenienda eſt materies eadem, quæ pus formare videtur; albida, ſubflava, compacta, polypoſa; quam eadem alii circa mortem generent, alii ad vitalia vaſa per annos gerant,

Reſp. 4to. Non detegitur mortuorum in cruore materies, quæ tamen paulo ante in eodem præſens eſſe debuerit, quæque ſub mortem extremis vaſculorum oſculis transudans, circum viſcera omnia, vitalia, naturalia, animalia, cruſtas denſas, lardoque ſimiles, formet. Cujuſmodi *Heurnius* toties inveniſſe ſe ſcribit, nosque in Noſocomio pluries jam demonſtratas vidimus, ad totos quantos Pulmones; Pleuram, Diaphragma, Pericardium; ad

Hepar, & Inteſtina; imo in dimidii cranii lethali fiſſura ad Medullam oblongatam; ad Cerebrum externum, Cerebellumque, & in cerebri Ventriculis anterioribus. Unde in omnibus hiſce caſibus ſuſpicari licebit, hanc materiem vel ſanguine valide concuſſo manifeſtam fieri; vel quieti, aerique, commiſſo: ſed de his poſtea latius.

Unde licet in ſanguine omnia adpareant homogenea, conſtat tamen quidquam eidem ineſſe, quod collectum adpareat eſſe tenax, albidumve, aut ſubflavum, quodque puris adpellari materia debeat. Quæ porro materies, ut cito ſæpe a ſanguine ſeparatur, ita non perraro multis in Phthiſicis, menſium annorumque ſpatio, pedetentim ſecernitur. Exempla ſuperiore anno enarrata, ipſaque præſens hiſtoria, id innuere videntur. Sed en adhuc aliam!

Decima Junii præſentis anni ad me homo acceſſit, quem principio anni tuſſis vexaverat immanis, violenta, diuturna; ut firmorum ſane laterum, qui eam ſuſtinuerit, eſſe debeat Ex quo vero collo tumere cœpit, tuſſis contigit moderamen: imo vix ultra exauditur, ex quo tumores magni, iique plures, in collo, ſuperioreque thorace, partim natura, partim arte aperti, pus bonum, coctum; copioſum effuderint: ita quidem ut primo menſe hominis veſtes pure madeſcerent, & etiamnum, quarto menſe, pus continuo abundanterque manet;

net; interea dum homo adpareat optima frui ſanitate. Huic pulmone olim ejecta materies nunc externis eliminatur abſceſſibus; poteritque ſic omni diſcrimine homo demum eripi, ut pluribus exemplis, horum ſimilibus, didici.

Furunculi nonnunquam in his, qui a variolis convaleſcunt, conſpiciundi, qui teſte *Mead*, in inſitivis variolis, quam in naturalibus, frequentiores ſunt, non fiunt prægreſſa inflammatione, niſi ſolius tenſæ, a materia, cutis; ſed tumor unica die naſcitur, augetur, & apertus incipit nonnunquam eodem illo die, pus fundere.

Quotieſne dantur *Anginæ*, *Paraſynanchæ*, altero morbi die jam pus exſudantes? Et *Chriſtophori Benneti*, in *Theat.* ac *Veſtib. Tabidorum* obſervationes, quotidianis confirmatæ exemplis, quid aliud docent?

Ex quibus cunctis colligimus in ſanguine noſtro diſpoſitionem dari, qua materia, quæ, poſtquam collecta fuerit, phlogiſtica purulentave vocatur, a reliquis ſanguinis principiis ſegregetur, viisque variis de corpore expellatur, ſine intermedio ſacco, in quo alias, poſtquam a ſanguine producta eſt, moram trahere ſolet, antequam expellatur.

Eruditiſſimus *De Sauvages*, Monſpel. Prof. *Libr. de inflam.* ubi circa puris & cruſtæ inflammatoriæ generationem quædam profert, quæ experimenta mea, ſuper ſanguine humano facta,

cta, (vide in præc. cap. *6.*) admittere me vetant; tamen §. 87. multum inclinat in eam, quam hic trado, explicationem, ſubjungitque: „ *Et ce qui produit la coëne, pouroit fort bien* „ *produire du Pus*.

Cauſas nunc indagare juvat, quæ ejuſmodi materiem in ſanguine generent: has ſane invenimus multiplices.

Prima cauſa eſt frigus corpore exæſtuante ſuſceptum. Homo egregie ſudans, gelidam aquam affatim haurit, aut quo loco eum ventus amœnus recreat, aliquantiſper ſedet. Impune forte hoc decies tulit. Jamvero illico poſt horrores experitur, & laſſitudines, tum nauſeam, vomitum, cephalalgiam, febrim. Miſſus altero die ſanguis deponit cruſtam, quæ vel ſingulo in vaſe æqualis, vel in variis vaſis varia ſit. Si mox Pleuritis, aut Peripneumonia, ſe comitem jungit, ſolvetur forte morbus cocta purulenta materie, ſive ore, ſive alvo, ſive urinis, excernanda; aut etiam purulentis eliminanda tumoribus.

2do. Plethoricus homo aut motu nimio ſuum ſanguinem rarefacit aut valida ira, aut pergræcatione. Materies alba, flava, ſpiſſa, ejus in ſanguine, primo, altero, tertio die, miſſo, adparet; itidemque, ſi morbus critice ſolvitur, in excretis.

3^tio^. Acrimonia Venerea, ut in Teſte Venereo adparet, Acrimonia Arthritica, Rheumatica, ſi de locis, in quos deſævire ſolebat, retroa-

retroagatur in ſanguinem, virus quoque Varioloſum, Morbilloſum, Scarlatinum, intra ſanguinem ſuſceptum; omnia hæc frequenter materiem talem miſſo in ſanguine exhibent.

4. *Benneti* obſervata docent opiparis in dapibus, in vitæ, otiique mollioris, plena beatitudine, ſanguinem obſervari ſimilem, diuturnoque tempore hujuſmodi materiem ſputorum forma ejici, citra ullas inventas a morte vomicas.

5. Sed & contigit *Benneti* obſervatum locum habere in his, infimæ qui ſortis ſint, quibus minime liceat adeo lautis, adeo otioſis, eſſe.

6. Fœminis ſanguis paſſim laxior, & a cruſta formanda alienior, plerumque talem materiem in iiſdem gravidis pro cruſta habet, & non raro, ſi hæ fœminæ negligantur, viam ad Phthiſin ſternit.

7. Diatheſis demum naturalis quorundam in ſanguine ſemper hanc materiem exhibet.

Conſtat ergo ſeptuplex hucuſque cauſa, ejuſmodi in nobis materiæ genitrix. Utinam ſimul conſtaret qua arcana lege dictæ cauſæ hanc materiem producant! In hiſce tenebris aliquid conjectura periclitandum eſt.

1mo. Frigus calente corpore ſuſceptum ſolida arctat, fluida denſat. Nunquid hac arctatione & denſatione hæc materies de reliquis cruoris elementis exprimitur? adunatur?

2. Plethoricus cauſam morbi futuri præparan-

rantem invenit in ſuo abundante ſanguine: iraſcatur nunc, peregrinetur, pergræcetur, cauſa excitans ad præparantem adplicata; una cum eadem, poſt horrores intenſiſſimam generat febrim. Rarefactio ſanguinis; vaſorumque, nato eo frigore, arctatio; eundem videntur, qui mox deſcriptus, effectum producere.

3. Acrimoniæ, & contagia varia, mox excitato horrore ſtringunt vaſa, humores autem vehementer rarefaciunt. Nonne hinc effectus iidem, aſt longe violentiores? Ita quidem ut in debili Podagrico, in virgine Chlorotica, ſanguinem phlogiſticum producant. Alio exemplo, in polypis explicandis, hæc confirmare conabor.

4. Menſa opipara hominis ſaniſſimi, ſed otio diſſluentis, auget, rarefacitque ſanguinem. Hinc ſenſim in eo id naſcitur, quod mox in Plethorico irato contemplabamur. Verum quomodo idem pedetentim naſcitur his, quibus tenuis menſa? videtur illis, quæ No. 7. deſcripta, Diatheſis adeſſe naturalis.

Genus variolarum quoddam huc referam neceſſe eſt. *Foreſtus*, *Drelincurtius*, omneſque demum Practici, natas veras Variolas viderunt pluries, citra ulla febris indicia, ſive tempore contagii, ſive eruptionis, ſive etiam nonnunquam maturationis. Pluries præterea viderunt Variolas tum expulſas, tum maturas, adeo modica cum febricula, ut nulla eidem tribui inflammatio poſſit. Attamen genuinum pus, idque

idque ſæpe copioſum, hic gignitur. Obſervaturque idem & in diſcretis, & in miſto genere, aliquoties in benignis confluentibus. Porro videtur in illis virus adeo aut parcum, aut debile eſſe, aut adeo parum illorum corpora ab hoc miaſmate irritabilia, ut idem virus blande admodum, lenteque, phlogiſticam materiem cogat, adunetque; in ſanguine. Ita ut homo ſola variolarum eruptione ſe iisdem laborare cognoſcat. Primo ſanguinis tenuior portio ſtigmata pro more facit, ſerum accedens cum ſanguine puſtulas auget: purulenta interim materies bonis vitæ viribus, tertio quartove ab eruptione die locum occupat, ſive verſus latera fugando, qui aderat, liquorem, ſive eum ſecum miſcendo, & ſenſim per cutis poros eliminando. Niſi quis credere malit, quod materia in pus vertenda, tribus quatuorve diebus indigeat, antequam in pus, mora contracta, vertatur. Sed lentius papularum incrementum hanc opinionem minus adprobat; nam illæ minuerentur hac ratione potius, quam augeſcerent. Sed utramvis opinionem amplecteris, rem totam tam blande, tranquilleque, Natura operatur, ut vix levem excitet ægritudinis perceptionem.

5. Gravidarum vero ſanguis cruſtam qui adeo denſam formet, communi lege vix explicabo. Equidem gravidis, arbitrabitur quis, major adeſt, quam aſſolet, ſanguinis copia; cum primo tempore non videatur fœtus catameniorum mate-

materiem abſumere; unde hinc cruorem comprimi, & albam, flavam materiem, a reliquis ejuſdem principiis ſegregari, coadunarique, poſſibile credet: verum hanc plethoræ ideam mox tollit conſideratio neceſſitatis ſuperflui ſanguinis, quo uterus, ut magnitudine, ita & craſſitie, creſcat. Præterea hanc cauſam expungit coutemplatio nonnullarum fœminarum, quæ neque pubertatis, neque conjugii tempore, unquam menſtruantes, iiſdem nihilominus incommodis, dum gravidæ ſunt, quibus pleræque aliæ fœminæ gravidæ, ſubjaceant; ut elapſo hoc anno iu Noſocomio claro exemplo conſtitit. Deinde complures fœminæ patiuntur eadem ſymptomata, quæ plethoræ adſcribi conſuevere, antequam prima vice menſes retardent; ita ut iterato experimento hæ norint, antequam menſes deficere incipiant, ſe utero geſtare.

An ergo præter datas cauſas adhuc aliquid ἀγνὼττον, ad talem ſanguinem producendum, concurrit? Imo ſi quis ſtatueret, in Plethora, in ſuſcepto frigore, in variolis, quidpiam ignotum humores latenter afficere, ſive id aer gignat, ſive contagium, ſive ſtupenda mutatio, quam animi affectus creant, multis profecto non obluctabor, cum ſemper eadem concluſio maneat: ſufficit a cauſa quacumque ſic ſanguinem mutari.

Sed contra: Pus alia longe ratione oonfici Vulnera demonſtrare videntur, adeoque quæ huc

huc uſque dicta ſunt Puogeniam minime illuſtrare. Id an verum periculum faciam!

Apte id, concinneque, ut fiat, juvat ordinem ſequi, quem in diſcribendo Vulnere *Boerhaave* obſervat, adjectis conſummatiſſimis *Illuſtriſſimi noſtri Præſidis*, *Liberi Baronis van Swieten*, Commentariis. Vulnus ſumatur corpori, antea per omnia ſano, uno cultri ictu inflictum: ea lege, ut arteriæ principes, muſculi, tendines, nervi, oſſa, læſa non ſint.

In ejuſmodi vulnere 1mo. ſanguis mox undatim exſilit, ſenſim de ſuo demittens impetu, tandemque ceſſans. Vaſa enim arterioſa paulatim ſe contrahunt, & inter carnes, aut pinguedinem retracta, ſibimet ipſa obturaculo ſunt.

2. Ita tamen, ut ſtillicidium ſanguinis ad labia vulneris obſervetur, cruſtam, qua labia tegantur, formans.

3. Lympha interim tenuis tranſudat, ſed minime phlogiſtica: quantumvis enim in vulnere moratur, nunquam ſpiſſeſcit.

4. Die tertio, aut quarto, labia vulneris tumere, ac retroflecti, inchoant.

5. Quo ipſo tempore febris toto corpore percipitur, rubra cum urina, & reliquis febrium ſymptomatibus. Oritur autem ille tumor, quod abſciſſi vaſorum fines, nunc contracti, nihil tranſmittant, & ſanguis nihilominus a tergo in eadem impellatur. Hinc pars mole augeatur neceſſe eſt. Præprimis vero adipoſa membrana tumet, diviſo, quo tegebatur,

tur, cutis repagulo; unde & circum perſciſſæ cutis margines panniculus adipoſus circumflectitur.

6. Poſt hanc febrim, calorem, pulſationem, tumorem, pus demum prodit. Quocirca advertendum id, quod in crebrius deligato vulnere deſit, ejuſque loco tenuis duntaxat liquor adpareat; quo præſente non coaleſcit vulnus unquam: quodque pus craſſum adpareat, ſi juſto tempore pro natura vulneris deligatio fit.

7. Craſſo itaque pure abundanter prodeunte, labia ſenſim concidunt, febriſque, pulſatio, calor, decreſcunt.

8. A toto vulneris ambitu lente propullulant corpuſcula alba, ſive potius eminentia vaſorum extrema, microſcopio pulchre contuenda. Hinc dicitur caro naſci. Quippe ex omni vulneris plaga prodeunt, & vulneris, quod retractis labiis hiaverat, explent cavum. Et albida quamvis, rubra nihilominus productione illud explent, quum omnia in hoc loco rubro ſanguine a corde pulſo vehementer turgeant. Neceſſe autem hoc erat; cum vis cordis, arteriarumque, ſeu Vita ipſa, ingenita ſibi efficacia, hiatum ita complere deberet, ut contingentibus ſeſe extremis undique vaſculorum oris, circulatio per vulneratam partem reſtitueretur.

9. Tandem vaſculis omni ex parte unitis, ceſſat pus, & fit cicatrix. Si pinguetudo mul-

tum

tum conſumta haud fuerit, ſuppurationis tempore, ſed manſerit ferme ejuſdem, quan antea, molis, bona cicatrix formatur: ſi vero conſumta prorſum, fœda cicatrix fit, & cute ad muſculos affixa, motus impedimentum.

Hæc in genere contemplati, revocemus in memoriam, quod quovis inflammatorio in morbo, enarratis de cauſis, ſanguis phlogiſticam diatheſin inducat. Hac in ſanguine producta examinandum nunc quid inde fiat.

Inflammatoria materies vel ipſo in affecto primum loco ſiſtitur, vel tranſit inde ad alia viſcera, vel demum per deſtinatas eo vias evacuatur. Ponatur nunc inflammatorie ſpiſſus ſanguis per multos arteriæ pulmonalis fines tranſire non poſſe, finibus iiſdem aere frigidiore ſimul conſtrictis, Peripneumoniam natam intelligimus, modo vis cordis a tergo urgeat. Porro in hujus Peripneumoniæ initio, augmentoque, tenuia ſputa prodire conſueſcunt, aquoſa prorſum, glutine miſta levi, lineiſque ſanguineis notata. Crudam materiem vocant. Seroſum hoc ſputum morbum non curat, copioſe quamvis ejectum. Vi enim tuſſiendi cum paucis globulis ſanguineis expreſſum eſt, inflammata denſitas, multa ejus excretione, augetur; quodque glutinoſum gerit, id vi a ſuperficie aerea pulmonis abraſum fuit. Quandiu nil aliud prodit, morbi eſt cruditas, curatio nulla, magnum vitæ diſcrimen. Sed tertia aut quarta die lineæ rubræ deficiunt, ſputa ſpiſſiora,

ra, utcumque puriformia, flava primo, dein ſubalbida prodeunt, & pergentia ita reddi, perfecte judicant morbum.

Nonne hic cum vulnere conſimilia multa? extillante de vulnere lympha, nulla curatio: idem in Peripneumonia, Utrumque tantum ſymptomaticum eſſe.

In vulnere ad diem 3. 4. tumore ac pulſatione auctis, pus verum prodire incipit; ſed ſimul pure facto, beneque prodeunte, febris, tumor, pulſatio, dolor, minuuntur. Ita Peripneumonia creverat febre, & reliquis ſymptomatibus, donec ad 3. vel 4. diem puriformis exſpueretur materies, & omnia tandem ſymptomata mitigarentur.

Si, quo tempore pus inceperit vulneri ineſſe, illud frequentius deligaveris, pus bonum conſolidans ultra non habes, ſed tenue, modo quidquam; quo fluente, nulla conſolidatio. Quietem agat oportet illa materies, ut ſpiſſeſcat, vulnuſque percuret. An non in peripneumonia idem fere? ſi, primo cocto ſputo adparente, tuſſis perennis pulmonem quatiat, cocta materies ultra non prodit, ſed tenuior tantummodo, & delaſſans, non ſolvens morbum unquam. Blandum ſomnum aut ars produxerit, aut natura! En mox ſputa craſſa, colore, conſiſtentia, levamine, optima. Ratio hæc videtur eſſe: Exſudat Lympha ex abſciſſis vaſis vulneris aſſiduo: maneatque eo in vulnere, extremæ arteriolæ emolliuntur; ut ſic, & vi

& vi vitæ a tergo pellente, & ablata emolliendo reſiſtentia in vulnere, id phlogiſticum ſundant, quod, miſtum cum lympha præſente, pus bonum referat. In peripneumonia frequens, violentaque tuſſis, exprimit ex vaſis roriferis, ipſiſque vaſis phlogiſtico infarctis, Lympham: ita ut materia inflammatoria hinc ſpiſſior reddita, inepta reddatur, quæ per oſcula ſua dilatata in cavum aereum exeat pulmonis. At vero quiete inducta, tum Lympham ſuam retinet materies inflammata, tum Lympha retenta omnia emolliuntur, dilatantur, phlogiſticum craſſum ipſa hac quiete & tempore coquitur; quo demum omnia ita aptentur, ut bona materies excernatur,

Contingit tamen ſæpe, ut oſcula hæc in peripneumonia haud dilatentur ſufficienter. Unde cocta materies ex arteriis pulmonalibus in venas fertur; duciturque bonis corporis viribus aut ad arterias Meſentericas ambas, aut ad Renales, aut etiam ad varias glandulas, ut harum ope de corpore eliminetur. Nonne hic, quod in tranſitu moneam, facile capimus, quomodo Pleuritis ſe evacuet per ſputa e pulmone? Ut Peripneumonia per arterias meſentericas, ita per pulmonicas Pleuritis.

Sin vero neque per anguſtias arteriæ pulmonalis elabendi nanciſcatur facultatem, colligitur, vaſa ſua, adventante nova materie, dilatat, inque ſaccos diſtendit, ut toties in Hydatidibus videmus; vel rumpit eadem, ita ut effun

effundatur materies in celluloſum id, quod veſiculis interjacet. Hæc nunc Vomicarum origo; quæ quidem rumpi vi tuſſis vel in cava pectoris poſſunt, vel in cavum aereum pulmonis: imo contingit etiam eaſdem non rumpi, ſed extendi incredibiliter, materiemque in iis contentam continuo cum ſanguine miſceri; unde Hecticæ febres, Empyemata, Tuſſes purulentæ, intelliguntur. Si bona fortuna abſceſſus in cavum aereum perrumpitur, & materies brevi tempore tota ejicitur, continuatave excretione de pulmone expellitur; tunc, modo bonæ vitæ vires adſint, creſcantque & ſanguis ſit purus, rediviva ſalus eſt. At vero ſi cum tanta per pulmones excretione, ſanguis diatheſin phlogiſticam ſervat, mori demum hominem, ut in *Bennetianis* eſt, oportebit.

Hæc nunc demum illa ſanguinis diſpoſitio eſt, qua ſub vitæ terminum cruſtæ flavæ viſcerum ſuperficiei circumnaſcantur; de qua re ſuperius actum. Nec acutis modo qui intereunt morbis eam cruſtam ſoli habent, verum & qui lentis. Vidi olim id pluries, & anno 1756. menſe Decembri idem demonſtravi publice in Noſocomio poſt chronicum morbum. Nihil hic miri. In media Chloroſi virus varioloſum novit pleuriticum cruorem fabricare. Ipſi polypi ita generantur, ut poſt dicam.

An non phænomena, hiſce conſimilia, vulnera dant? Adparet ita. Neque enim ulla ratione videntur vaſa abſciſſa, cum contento

in

in extremis eorum phlogiſtico, tam copioſæ materiæ, integras per ſeptimanas generandæ, ſufficere. Diſpoſitionem inflammatoriam Febris illa, quam 3. aut 4. die, notabiliore in vulnere, accenſam percepimus, ſanguini conciliat; videturque ipſiſſima illa diatheſis vi cordis per locum vulneris minus reſiſtentem, ut exeat, determinari: quippe Clinice docet nos quotidie, materiem in humoribus alienam eo locorum allici, quo Medici reſiſtentiam minuerint.

Sane id ita credamus multa in vulneratis ſuadent. Copia puris nonnunquam adeo enormis ex vulnere amputatæ Mammæ, Cruris, Brachii, prodit, ut homines pereant defectu virium; dum interim vulnus ne centeſimam quidem puris partem ſuppeditare queat: aliunde ergo pus adferatur neceſſe eſt.

Quid quod in rerum natura exiſtant, quæ ſuopte genio hanc ſanguini ingenerent diatheſin? Hæc inter annumerare cogor *Bellam Donam Tournefortii*, *Atropam Linnæi*, *Solanum furioſum*, *Solanum maniacum*, *Στρύχνον μελανοκέρασον*. Hortatu, & exemplo, celebrium in arte Virorum, dedi, exacte ſecundum datam formulam, infuſam hanc herbam quatuor fœminis; quæ aut Scirrho, aut Cancro, aut Carcinomate maligno, laborarent. Præter dolorum augmentum, præter vertigines & *ἀμβλυωπίαν*, per aliquot ab aſſumto remedio horas quotidie tolera-

toleratas, qui tecti Scirrhi, aut Cancri fuerant, ſponte aperiebantur, puſque bonum fundebant; Cancri vero qui antea aperti fuerant, pro ichore copioſum pus dederunt. Spem utique hoc in principio fecit. At vero prodiit demum puris copia tanta, ut per pavimentum deflueret, ne quidem repagulis ex ſtupa Mammæ circumpoſitis coercenda; ut demum pene extinguerentur duæ fœminæ; Cancro interim æque maligno conſpecto. Binæ vero aliæ, quod breviore temporis ſpatio infuſa hac herba uterentur, minus male ab eadem multatæ fuere; ſed perinde ac priores duæ, nullam Cancri emendationem adeptæ;

Sed ſi res ita, ut dixi, ſe habet, cur parva vulnera aliquando ſine febre inflammatoria, & ſine ejuſmodi medicamentis, bonum pus, copioſumque, præbent? Dantur topicæ febres, ita ut pulſus febrilis modo affecta in parte ſit, reliquo autem in corpore plane naturalis. Novum pus ſic poteſt quotidie in vulnere generari. Tumorem, dolorem, calorem, pulſationem, toties in digiti abſceſſu formando experimur, reliquo corpore prorſum febre immunes. Vide comm. *Ill. Præſidis* in aph. *Boerh.* cap. de febr. in gen.

Sed cur nonnullis in Anginis, aliquoties in inflammatione pectoris, nonnunquam & in vulneribus, altera jam die pus adparet? Vel his naturalis eſt ejuſmodi in cruore Diatheſis, ut ſupra conſtitit; vel, antequam topicum ma-

malum naſceretur, febris jam adfuerat. Homines ſæpe tribus, quatuor, pluribuſve diebus febre laboravere antequam Angina formaretur.

CAPUT XII.

De Variolis,

QUum in Quæſtionibus ſuper *inoculatione Variolarum* nuperrime editis, methodum quandam præ cœteris laudarem, eam publici quoque juris redderem rogatus ſum: oportune ergo hic methodum meam & olim, & etiam hic in Noſocomio, adhibitam, lubens communicabo.

Ab initio igitur manifeſtantis ſe contagii Methodus inflammatoria per omnem modum inſtituitur. Vena ſanguis miſſus vix gerit in principio cruſtam. Emeticis uſus numquam fui: tum quod illa in Vomitum propenſio, non magis Emetico, quam ſine eo, ante eruptionem papularum tollatur; tum quod *febris varioloſæ ſine variolis* non minus ſaltem, citra emetica data, quam poſt eadem exhibita, obſerventur; tum quod æque certe frequentes ſint variolæ benignæ, non datis, quam datis, emeticis. Quid ergo fruſtra corpora torqueamus? Præſertim cum motus violentior excitatus, pluribus, pejoribuſque Variolis producen-

ducendis, aptus natus ſit? Adſtipulatur nobis ipſa *Boerhaavii* circa variolas doctrina, altum de Emetico ſilentium obſervans. Sed remedia conveniunt antiphlogiſtica, alvum leniſſime ſubducentia, nitroſa; Enemata ſimilia; tum pediluvia, ſemicupia, aer humidus & temperatus; ut totus homo, quoad ejus fieri poſſit, laxetur & emolliatur, utque undique ablata reſiſtentia eruptio materiæ fiat ad cutim commodiſſima. Pro ratione febris Venæ Sectiones repetuntur.

Commode ſi exeant papulæ, ægros bis de die per ſemihoram in calido pedum balneo, ad uſque genua, & altius, imponimus. Adhibetur aut pura aqua, aut emollientibus cocta, aut miſta lacte. Cruribus pedibuſque probe exſiccatis, Epiſpaſtica ad plantas pedum adplicantur, imo & nonnunquam pedes integri, cruraque, involvuntur iiſdem. Occaſione balnei extra lectum, mane ac veſpera, ſedent bihorii, trihoriive, ſpatio. Intereaque temporis lecti mutantur, aere perflantur; & ſi contingat, ut per morbi decurſum ægri putridiſſimo linteaminum lecti, induſiorumque, fœtore male afficiantur, præſertim ſi infantes ſint; linteamina, & induſia, ſanorum corporibus aliquantiſper admota, adhibentur. Pro potu & medicamine utuntur Decoctis emollientibus & refrigerantibus, Lacte ebutyrato, Sero lactis, Lacte cum aqua miſto, &c.

Altera a bene prodeuntibus variolis die, datur

tur matura veſpera ſyrupi Diacodii unc. I. $1\frac{1}{2}$. idem & mane die tertio incipit fieri. Menſura paregorici a ſola ægrorum tranquillitate deſumitur. Cum *Sydenhamo* damus ter, quater, in die hanc doſin, quando malignæ variolæ ſunt. Porro paregorica damus in benignis & commodis variolis; ut facilis morbi tolerantia ad finem uſque perſeveret: docente experientia vel benigniſſimas a cauſa vix detegenda in malignas mutari. Uſus paregoricorum efficere videtur, ut funeſta hæc mutatio, ſi unquam, rariſſime ſaltem, contingat. Hinc dormiant, nec ne; vix, vel parum, ægrotent; datur ſemper dicta de cauſa quavis 12, hora paregoricum, ſique opus eſt, augetur. At vero in maligniore ac moleſtiore genere datur, ut mox dixi, auctiore ſemper doſi. Syr. *Diac.* Syr. *pap. alb.* Laud. Liq. *Syd.* uſui veniunt. Uſus autem docuit, opium datum v. g. cum emulſis, aliiſve remediis - ut ejus tantilla pars quavis hora ſumatur, pulcris iis carere effectibus, quos expoſita ratione exhibitum, producit.

Quum enemata mollia primo laxent totum ſyſtema Meſentericum, cum deinde pro parte abſorbeantur, cum denique alvum ab opio immorigeram blande ſolvant, ſolent a principio ad finem uſque quotidie immitti.

Interea temporis curamus a morbo incepto, ad curam abſolutam uſque, vel Lacte & aqua, vel

vel Lacte cum Decocto ſeminis Sumach, ſpongiis imbibito, oculos aſſiduo fovere; ut quæ illos cæterum infeſtent mala, averruncentur. Tota quoque facies, ob dicendas poſtmodum cauſas, aqua & lacte aſſiduo humectatur.

Si contingat vel præ vehementia morbi, vel præ virium prolapſu, eruptionem pro votis non ſuccedere, curam ad datam indicationem ſic dirigimus. Si morbi ac febris violentia, nimiave plethora, in cauſa ſint, mox vena ſecatur, ſemel, iterato, pluriesve. Licebit obiter circa V. S. hic animadvertiſſe eam quovis variolarum ſtadio, urgente febre, peripneumonia, phrenitide, inſtitui debere. Sin vero debilior vita in cauſa eſt, eam tunc cardiacis, vinoſis maxime, tam epotis, quam ad axillas & inguina, ubi corpus maxime bibulum eſt, adhibitis erigere & animare ſatagimus. Mira hic & veſicantia præſtant.

Salivationem in confluentium genere ſæpe nullam, aliquando magnam, habemus. Hac ipſa æſtate in miſto genere habuimus copioſam. Cum corpora liquido blando tota die implemus, moderatumque ipſis aerem conciliamus, cura peculiari opus non eſt ad ptyaliſmum moderandum.

Ubi vero variolæ maxime malignæ retrocedunt, omniaque peſſima ſymptomata, quæ mortem præ foribus clamitent, adparent, pauca quidem, ſed mira, Ars nonnunquam præſtat. Dabitur id exponendi & demonſtrandi

occa-

occaſio Cap. 14. Tamen verbo hic dixerim hæc infortunia vix contingere, ſi cura, ut hic dicitur, adminiſtratur.

Ad diem 10. 11. 12. totius morbi, ſiccis jam puſtulis, tenero forfice exitus puri datur tota facie, eaque perciſa, ſpongiis àqua tepida & lacte, madidis abſtergetur. Siccatis brachiis dein, cruribuſque, idem fit. Cumque omnes papulæ non ex æquo ſicceſcunt, ſed aliæ poſt alias, ita earundem apertura per vices inſtituitur. A Chirurgo hoc opus in facie, totoque corpore, perfici poteſt; licet plures viderim, qui animoſe, ac volupe, manus & brachia ſibi perſcinderent. At vero non ſufficit ſemel aperuiſſe. Puſtulas enim mane apertas, deterſaſque, veſpere invenimus pure turgidas: unde idem opus veſpere repetendum, idque quater, quinquies, imo pluries, poſtmodum iterandum; qua in repetitione aperturæ maxima conſiſtit utilitas. Etenim totus panniculus adipoſus pure ſcatet, tumetque, imo pure adhuc ſæpe plenus ſanguis eſt. Frequenti igitur puſtularum perſciſſione, earundemque deterſione, corpus ingenti copia puris liberatur. Si tunc ſiccis omnibus puſtulis venæ ſectio fiat, eaque, ſi opus eſt, iteretur, liberatur ſanguis, ac totum corpus ab illa materie, quæ poſt curatas variolas oculos, aliaſve nobiles corporis Partes afficere, vel in cute furunculos excitare poſſet.

Purgantia denique antiphlogiſtica a ſiccatis pu-

puſtulis alterno, tertiove die, data, idque ad 3. 4. 5. vicem, prout indicantur, hic optimi ſunt uſus.

Ex dictis multorum habetur problematum ſolutio. Ac 1mo. quidem, Cur Variolæ ſenſim, Furunculi cito; Variolæ ad certam modo tum altitudinem tum ambitum, Furunculi tantas excreſcant in moles?

Naſcentibus variolis ſanguis a materie prava paulatim expedit ſeſe, idque eodem tempore innumeris propemodum ſæpe in locis: ſucceſſu temporis novam materiem adjicit, lentaque aggeſtione papulas elevat. Si non pergit replere eaſdem omnes, diſparent quandoque priorum nonnulla ſtigmata, & relique implentur. Furunculi vero oriuntur a dudum jam præparata, id eſt, a phlogiſtica, ſeu purulenta materie, ſive in ſanguine oberrante, ſive in panniculo adipoſo detenta; quæ eadem creſcentibus vitæ viribus ſub cute effunditur, & in tumorem, qualem adpellens materia requirit, aut in quantum cutis tam ſubito ſe extendi concedit, attollitur: pari ferme ratione, qua critica in Acutis materies, ad aures, inguina, tibias, imo ad brachia crurave, aut alias corporis partes, ſubitos ſæpe creat, magnoſque tumores.

2. Undenam ſubita mors viſa aliquoties maturis in variolis, ſine ullo puſtularum prolapſu, imo cum puſtulis ipſo in cadavere pure ſcatentibus?

Pus poteſt in extantibus papulis manere, ſed de

de toto panniculo adipoſo reſorberi, cum ſanguine ad vitalia loca deferri, & ſic perſcindere vitam.

3. Unde ptyaliſmus ſæpe in variolis? Oritur is paſſim brevi ab eruptione, inque undecimum diem, vel & diutius, perſeverat. Unciæ 5. 7. 10. 12. 15. 20. & plus, nucthemeri ſpatio, evacuantur. Aquoſa, leviter tenax, ſubalbida, quæ ejicitur, materies eſt. Si variolis ſiccari cœptis, conſidenteque facie, ceſſat ptyaliſmus, malo id fit ægrorum omine, niſi manus aliquantiſper, ac pedes, tumidi perſiſtant eſſe. Etenim veneno infectus humor, haud ad cutem duntaxat, ſed ad glandulas ſalivales adplicat ſeſe, & ipſo humore ſalivali dilutus, ore excernitur. Porro apertura puſtularum id qualecumque damnum reſarcit, quod a ceſſanre maturius ptyaliſmo, aut facie ac manibus citius collabeſcentibus, naſci potuiſſet.

4. An puſtularum perſciſſio quid confert ad conſervandam venuſtatem? Optimus *Diemerbroëckius* in egregio ſuo *de Variolis ac Morbillis tractatu* eandem condemnat, ut cutim deturpantem: forte ita eſt ſi unica modo apertura fiat; ſed ſi, ut dixi, pluries repetatur, ſane non deturpat, at emendat. Materies enim ultra ſub cruſta ſtagnare, propriumque ſinum erodere, non poteſt. Hinc multi eam ſollicite commendavere. Ducentis fere ab hinc annis laudavit eam Clariſſimus meus hac ipſa in Cathedra Anteceſſor *Joannes Marcquardus*, *pract.*

theoret.

theoret. empir. pag. 348. Commendaverunt *Yvo Gaukes*, celeber apud *Emdanos* Medicus, *prax. chir. & med. cap.* 60. *Sidobre* famoſus apud *Monſpel.* Medicus, *Tract. de Variolis pag.* 228. & ſeq. *Drelincourt Leyd. Profeſſor*, *de Variol. pag.* 27. *De la Metrie*, *Traité de la petite verole pag.* 160.

Ratio ex dictis patet. Puri nulla ſuppeditatur facultas denſa ſub cruſta partes ſubjectas erodendi, conſumendique ita celluloſam membranam, ut cutis fœde cum muſculo concreſcat. Certe multis ab annis hac methodo uſus, teſtor me, qui profundis cicatricibus defœdatus eſſet vidiſſe neminem.

Equidem inſitio Variolarum optima audit conſervatrix venuſtatis: hincque Circaſſienſem, ac Georgicam gentem fœmineam illibata pulcritudine conſervans, a tantum non omnibus inſitionis patronis una voce laudatur. Confirmantque itineratores. Scribit *de la Mottraye*, quo per Circaſſiæ montes, prope mare Caſſicum magis penetraret, eo formoſiores ſe fœminas conſpexiſſe; cauſamque expiſcatum didiciſſe, quod uni id deberetur inoculationi. *Voltaire* omnesque pene alii, ore id uno confirmant. Sed quæ ad commendandam inſitionem undique congeruntur, utinam omnia vera eſſent! *Voltaire Lettr. Phil. XI.* ut rem certam, imo famoſus in inoculando *Timoni*, ut teſtis, oculatus, aſſeverant *Thracibus Muhammedanis* acceptam adeo inſitionem videri ut eorum

Ma-

Magnates eandem ſuis, mox ubi ablactati ſint infantibus, inſtituant: cum tamen certo conſtat *Turcarum* neminem unquam inſitionem hucuſque admiſiſſe.

Unde ſi teſtes liceat cum teſtibus conferre, tota forte mutabitur ſententia. Eruditiſſimus & exactiſſimus *Tournefort*, *Voi. du Levant. Epiſt.* 18. „ Georgicas fœminas quod attinet, certe ipſas nos veneres viſuros, fide Autorum arbitrati, invenimus illas, quibuscum nobis agendum erat, haud inamœnas quidem, ſed minime pulchras ---- ut neque etiam fœminas civicas. Ut meritiſſimo jure concludam id aſſeri poſſe, quod Hiſtorici peregrinatores ſuum ludere ac fallere lectorem voluerint, Georgicarum jactantes venuſtatem. R. R. P. P. Capucini una nobiſcum ſentiebant, potius, quam peregrini ſcriptores, rerum gnari, quippe qui *eaſdem fœminas*, ut ſordido fuco, quo facies ſibi ſuas illinirent, abſtinere vellent, longo jam tempore incaſſum hortati eſſent.

CA-

CAPUT XIII.

De Herniis.

HErnia incarcerata quotannis homines plures in Auſtria perimit: & licet fumus Tabaci dexterrime adplicatus inſtrumento, quod prioris anni diſſertatione indicatum fuit, vitam pluribus ſervaverit, non ſervavit tamen omnibus. Quorum caſus adnotaſſe æque juvat, arti æque confert, quam fortunatorum meminiſſe: en igitur memorabiles binos!

1757. Aprilis tertio, tertio morbi die, obiit mercator 20. annorum, cui a biennio Hernia inguinalis inculpate geſta, triduo ante mortem incarcerata fuit. Herniotomiam pertinaciter recuſavit: tabaci fumus nil ipſi profuit. In cadavere Hernia adparuit inguinalis phalangem pollicis primam mole æquans. Saccus Peritonæi, ope celluſoſæ membranæ, arcte undique cum integumentis externis concreverat. In ipſa Hernia Omentum cum Sacco Peritonæi arctiſſime, lata fortique concretione, coiverat. Inteſtini Ilei ad pedis circiter a valvula Bauhiniana diſtantiam portio, dimidia ſuæ diametri parte, intra Herniam erat, reliqua vero ſui portione in abdomine; non accreta aut omento, aut ſacco ſuo. Loco autem ſuæ in annulo conſtrictionis ſtriam impreſſam geſſit, tota in

in ſacco gangrænoſa, minus in abdomine. Ipſe quoque Peritonæi ſaccus gangrænoſus.

Hernia ergo Omenti inculpate geſta biennio, cauſa proegumena fuit Herniæ Inteſtini, triduo ante mortem contingentis. Operatio Chirurgica Herniam omenti difficulter, eam Inteſtini facile, curaſſet; dum, repoſito inteſtino, inſtrumentum idoneum, ſeu Brachierium, ne recideret, adplicuiſſet: ejuſmodi enim compreſſionem Omentum commode ferre multa exempla docent. Sed mira quam machina ſumus! Media pars inteſtini in Hernia intercepta eſt, altera in abdomine libera, & tamen inde morimur. Quid ita? a morte omnia flacceſcunt; in vita autem videtur portio inteſtini libera a portione altera, vehementer compreſſa, ſimul ſpaſmodice conſtricta fuiſſe, adeoque omne per inteſtinum iter penitus occluſum. Quin nec dum ſpaſmus plane ſolutus erat. Evidenter id docuit inteſtini, a loco compreſſo, ad *Tulpii* valvulam, vacuitas; dum reliqua inteſtina omnia vehementer turgerent. Hanc Herniæ ſpeciem *Heiſterus*, & Chirurgi *Acad. Reg. Par.* pluries notarunt.

2. Fœmina annorum 49. commodam a biennio Herniam, quæ quoties prolabebatur, ſponte retrocedebat, geſſit: Strangulabatur vero pars 1. Aprilis 1757. Auxilia omnia artis, repetita fumi Nicotianæ injectio, profuere nihil. Propoſitam ſæpius Herniotomiam ægra recuſavit pertinaciter. In 10. morbi diem protra-

tractis miſeriis, obiit. Omnis tenſio, cuncta partium durities in cadavere aberat. Quatuor diverſas craſſaſque tunicas perſcindere, ac ſolvere oportuit, antequam ad ſaccum Herniæ perveneritmus. Non inſuetum hoc; vidi ultra viginti varias membranas ſolvi oportere, antequam ad verum Herniæ ſaccum perventum eſſet. Saccus porro in hac fœmina perſciſſus, ne aquæ quidem guttulam fudit; quæ aqua alias operantem convincat, ſe ſaccum peritonæi penetraſſe. Omentum prodigioſa portione cum ſacco concretum erat. Inteſtini Ilei portio integra in Hernia intercepta, accreta nullibi, ad duos cum dimidio pedes a valvula Bauhiniana.

Igitur Hernia Omenti toto biennio videtur adfuiſſe, ea vero inteſtini per vices duntaxat; ultimis vero decem diebus ſtrangulata. Cohæſio firmiſſima Omenti, tunicarum numerus, inteſtini libertas, abſentia ſymptomatum, id ita credere ſuadent. Operationem tunicæ multiplices difficiliorem, ac diutnrniorem, reddidiſſent; defectus in ſacco aquæ, incertiorem; Omenti repoſitionem, impoſſibilem; Inteſtini, facilem. In hoc corpore iterum obſervavimus, æqualem, denſam, flavam, cruſtam, fere omnia inflammata inteſtina penitus contexiſſe.

Liceat ob rei affinitatem hic tertiam adjungere hiſtoriam. Homo 74. ann. in Noſocomio Civico habitans, febre ac tuſſi afficitur. Optimus Noſocomii Phyſicus voluit debitam gere-

re

re ejus curam. Patiens vero renuit; vixiſſe ſe ſatis, vitamque annoſam ſuam adhuc protrahere velle indecorum eſſe arbitratus; quare & paucos intra dies attigit metam. Cadaver ad me delatum, Herniam enormis magnitudinis oſtendit, quam in ſuo Noſocomio nunquam indicaverat, cujuſque nulla unquam ibidem ſymptomata perpeſſus erat: quo enim morbo periit, nullam is habuit cum Hernia ſimilitudinem. In ſacco Peritonæi maximo hærebat portio ſesquipedalis Inteſtini Ilei, una cum ſuo ultra quatuor digitos alto Meſenterio; prætereaque totus quantus Cæci ſaccus, cum ſuo vermiculari proceſſu: proceſſus vero hic intime fuit cum Meſenterio, & cum Ileo, concretus. Aderat denique & Omenti portio, quæ nullibi ad inteſtina, arctiſſime autem ad Peritonæi ſaccum, adnata. Hiantem admodum annulum dudum a Natura factum conjicimus, hinc hominem pravis caruiſſe ſymptomatibus. Forſitan Omenti Hernia dudum adfuit, eaque inteſtini olim ſæpe intravit, exivit; a longa tamen die inteſtinum ſuum ultra ſaccum non reliquiſſe videtur, eo quod vermicularis proceſſus cum variis Ilei voluminibus, Meſenterioque, intime coiviſſet. In ſitu enim, quem in ventre inteſtina obtinent, talem concretionem fieri impoſſibile foret.

Ponamus hunc hominem olim ab Hernia, licet non ſtrangulata, metu duntaxat futuræ incarcerationis, radicitus curari voluiſſe: quid

hic futurum fuiſſet? Commoda fuiſſet operatio, & reductio facilis, ſaltem inteſtinorum; cum ea nullibi annexa, & adeo hians annulus. Brachierium ampliſſimum locum forte claudere, ne relapſus fieret, potuiſſet; at vero firmiſſima illa non ſolvenda concretio Vermicularis proceſſus, dolores effeciſſet, & ſpaſmos, & vomitus, & febres, & denique mortem: quæ omnia aberant, quamdiu omnes hæ partes, ſic apte collectæ, in ſacco hærebant.

Ex omnibus patet, Herniotomiam utilem, imo neceſſariam eſſe, maxime ſi Chirurgi in ea frequenter peragenda dexterrimi ſunt: qualem ſane laudem Chirurgis Haga-Batavis multis debeo: attamen caſus dari, ubi & anceps, & inutilis, imo & noxia, eſſe poſſit.

Cæterum quantus hominum numerus me quotidie inter pauperes accedat, qui Herniis laborent, omnem pene fidem ſuperat. Ita ut Medicorum, ac Chirurgorum induſtria, ſtudiumque, hinc excitetur oporteat, quo demum artem hernias tum palliative, tum curative tractandi egregie poſſideant.

CAPUT XIV.

Nonnulla de Tympanite & Ileo morbo.

QUi me pauperes quotidie conſilii cauſa adeunt, Tympanitem multi incuſant, ſca-

ſcatentque mentione ejus monumenta ſcriptorum. Morbus eſt multa externo adſpectu conſimilia cum Hydrope aſcite habens, ſed in eo potiſſimum illi diſſimilis, qood venter in illo rite examinatus fluctuationem aquarum denotet, in hoc vero percuſſus inſtar Tympani reſonet: quam ob cauſam & id nominis eſt adeptus. Conveniunt eo uſque Autores: ſed in vera ejus natura determinanda, aſſignandaque vera ejus ſede, titubantem non firmant Lectorem. Unde, antequam propriam meam experientiam afferam nonnulla præfari oportet.

Hipp. Coac. præn. Num. 458. *& Aphor.* 4. *Num.* 11. de Tympania loqui videtur *Hydropis ſiccæ* adpellatione. Veram autem ejus ſignificationem ex eo, ejuſve interpretibus, imo ne ex ipſo quidem *Galeno*, habemus.

Celſus Lib. 3. *Cap.* 21. componi hujus morbi materiem ex aere cenſet commiſto cum aqua: utrum vero in cavo abdominis ejus ſedes, an in inteſtinis ſit, haud determinat. *Aretæus* ſedem cavo in abdomine ponit, materiem nunc aquam, nunc ſpiritum, vocat. pag. 43. 49.

Goræus Def. med. p. 477. materiem credit flatus eſſe, qui nubiloſi fiant: unde non merus aer, ſed cum aere miſtus humor ſit. Quo vero in loco hæret, non definit.

Hollerius comm. in Aph. & maxime *Libr.* 1. *de morb. intern. cap.* 39. *in Scholio* vix a *Goreo* differt. *Dodonæus obſ. med. cap.* 28. & in *Schol. ad Beniv.* Tympaniam duplicem agnoſcit: al-

teram acutam, ut in Iſchuria, & Colica clauſa pertinaci; alteram vulgarem, quam non explicat.

Quicumque præterea autores a *Boneto in ſepulcreto anat. tom.* 2. & a *Mangeto Bibl. med. tom.* 2. laudantur, ii omnes quoad theoreticam & pathologicam expoſitionem, nihil lucis conferunt.

Boerhaavii aph. 1226. *&* 1251. Materiem ponit aera eſſe, ſedem vero vel in cavo abdominis, vel in duplicatura Peritonæi; (quam duplicaturam primo tempore ſuo adhuc cum cæteris admittebat) vel in dilatatis glandularum cavis; idque duplici modo: 1mo. a rarefacto vapore humoris extravaſati, aquæ nimirum, aut puris, aut ichoris. 2do. ab aere, per membranas inteſtinorum putrefactorum perforatas, in cava dilapſo; qui idem, dum retroire non poſſet, calore corporis rareſceret.

De Gorter in Aph. Hipp. Sect. 4. *Num.* 11. credit poſſe in Meſenterio ſuppurationes fieri, effundique materiem in cavum abdominis, quæ putreſcens aerem perpetuo generaret, dum pus copioſius interea fluere pergat.

Riverius, *Sennertus*, *Foreſtus*, aliique boni autores, modo explicant antiquo. Solus *Duretus adnot. in ſuam enarr. in Holl. locum.* mox laudatum, ut *Boerhaave*, & *de Gorter*, materiem modo flatum eſſe definit; ſed in eo ab omnibus diſcrepat, quod ſedem mali non Abdominis, ſed inteſtinorum ac ventriculi cavum, fere ſemper eſſe ſtatuat. Vi-

Viſis his, quæ de hoc morbo theoretice ſcriptitata ſint, conſulenda eſt Anatome. *Schenckium*, *Bonetum*, *Mangetum*, alioſque caſuum anatomicorum collectores, conſulentes, invenimus ex innumeris hiſtoriis allatis id colligi oportere, quod materies morbi raro aqua, paſſim aer eſſe inventa fuerit; ſedes autem vix cavum abdominis, ſed potiſſimum expanſa inteſtina & ventriculus, ſit reperta. Hæc, inquam, omnes caſus deſcripti clamant, paucis exceptis, qui ut aliter exponuntur, ita etiam, ob dubiam enarrationem, eodem, quo priores, modo, exponi poſſunt. Si nunc his addamus omnia, quæ doctiſſimus, deque re medica ac chirurgica bene meritus, *Littre* habet *Mem. Acad. Reg. ſc. Par. an.* 1713. *in* 8. *a pag.* 314. *ad* 324. demonſtratum fere habemus, Tympanitem eſſe aeris collectionem in ventriculo inteſtiniſque extenſis: inventa paucis duntaxat in corporibus aqua in cavo abdominis, quod ob cachexiam univerſam neutique mirandum.

Dabo nunc, quem promiſi, caſum. Homo tympaniticus a triennio, gravi demum Ileo, ſeu Miſerere mei, affectus, in Noſocomium noſtrum inducitur. Imminentis mortis probabilem certitudinem vix ipſe potuit perſuaſam ſibi habere, eo quod idem malum, cum ipſo vomitu ſtercoreo, ſingultu gravi, virium dejectione, trienni ſpatio bis perpeſſus, tamen in vivis manſiſſet. Adplicatis incaſſum omni-

bus, ipſoque Nicotianæ ſumo, intra triduum expiravit.

Inciſo abdomine invenimus ad ſeptem circiter pollicum diſtantiam a principio Recti, coarctationem firmam Coli inteſtini, veluti circumductum ſilum id arcte conſtringeret. Ad hanc conſtrictionem tota excrementorum moles, potuumque, & aeris, ſiſtebatur. Sub conſtrictione Colon gracile, Rectum non expanſum. Cæterum colòn integrum a parte conſtricta, ad Cœcum uſque, hic brachium, illic femur, hominis adulti, amplitudine æquabat; ipſaque tenuia inteſtina omnia, ut & ventriculus, duplò, triplo, naturalem diametron ſuperabant. Diuque quod duraſſet Tympanites, nec ſufficienter extendi venter potuiſſet, Thoracis mutata figura fuit: ita quidem ut latiorem illum & breviorem feciſſent coſtæ quatuor ſuperiores, fere ad ſe invicem adductæ; Octo inferiores, elongatis incredibiliter muſculis intercoſtalibus, omnino extrorſum ductæ. Gibboque in carnoſis ſuis partibus Diaphragmate ad quartam ſuperiorem coſtam pertingente, & ſterno inferiore extrorſum valde incurvato, Thorax cum compreſſis pulmonibus, & parvo corde, incredibile quam arctus! abdomen eandem ob cauſam quam amplum eſſet!

Quantum ex hiſtoria mali colligere datur; in primo morbo Ileo, quem homo triennio ante mortem paſſus erat, inflammatio nata ea in Coli regione fuit, in qua nunc calloſitas,

& con-

& conſtrictio, a morte inventa eſt. Et cum diu, pertinaciterque, alvus ipſi tunc temporis clauſa eſſet, inteſtina ita extenſa fuere, ut Tympaniæ ſpeciem præ ſe tulerint; eamque quod deinceps ſoluto morbo elaſticitatem & vim contractilem non recuperarent, ſemper ſervaverint. Quum ſedes mali primi adeo proxima ano eſſet, videntur enemata crebra eam tunc temporis ita ſolviſſe, ut ſubſtantia quidem Coli vitiata manſerit, tranſitus vero aliquis materiæ inteſtinis contentæ daretur. Manſit tamen cauſa Ilei proegumena; ita ut ſecundo, nata quacumque de cauſa nova conſtrictione, novus Ileus cum omnibus ſuis teterrimis ſymptomatibus prognatus ſit: ſimulque ex iterato Ileo aucta iterum fuerit Tympanias. Tertia vero vice, cum gangrænam expanſa inteſtina minarentur, Ileo ſuccubuit homo.

Confirmat hic caſus manifeſto id, quod ex omnibus ſectionibus cadaverum ſupra concluſi, de ſede, materieque, mali; præbetque morbus ità conſideratus facilem intellectum medicum.

Verum hinc necdum difficultatem ſolutam videmus, quam contemplatio valvulæ dictæ *Baubinianæ*, ſeu *Tulpianæ*, parit; quum prorſum, quando obex in Ileo hæret, impedire videatur, ne ex Colo quidquam in Ileum remeet.

Doctiſſimus Morgagni adv. 3. *Num.* 9. &c, dubitat de veritate relationum *Matthæi de Gradibus*,

dibus, quibus fertur, enemata non modo, ſed & ſuppoſitoria, eaque filo circum anum ligata, abrupto vi filo adſcendiſſe, valvulam ſuperaſſe, ore ejecta eſſe. Quidquid de his hiſtoriis ſit, id ſaltem *Hipp. Lib. de ſalubr. vict. rat. Edit. Foëſ. pag.* 374. enarrat, id experientia continuata demonſtrat fœces ex ore quandoque pauca, aliquando magna exire quantitate; deinde enemata ipſo ore ejici non eſt quod negemus. *Ill. Præſes ad Aph.* 960. *Boerh.* „ Clyſmata, inquit, vomitu excuſſa fuerint, uti „ certiſſime in Ileo factum novimus; nam & „ probatiſſimi Autores hoc obſervaverunt, & „ ipſe maniſeſte vidi „.

Quum hæc ita ſe habeant, duæ vix ſuperabiles quæſtiones moventur; quarum prima petit, qui unquam hujus valvulæ reſiſtentiam ſuperent fœces, aut enemata: cum eadem etiam in denatis tantæ reſiſtentiæ ſit, ut neque aquam, neque flatum, tranſmittere ſoleat? Altera quæſtio eſt, qui fieri poſſit, ut obice inſuperabili in inteſtino tenui tranſitum denegante, enemata tamen tranſiiſſe obſervata fuerint.

Ad primam difficultatem ſolvendam plures varia tentamina edidère. Viri in arte celebres, *Bianchi*, & *Mangetus*, valvulæ, ut valvulæ, functionem negaverunt, remque publica cadaverum demonſtratione ſe confeciſſe putarunt. Verum hos adeo evidenter refellit *Clariſſ. Morgagni.* adv. 3. Num. 9. 10. 11. 12. 13. ut nulla eorum erroris dubitatio ſuperſit. Vidi Clariſſimum

mum B. S. *Albinum*, meum æternum venerandum in phyſiol. anat. & chirurgicis Profeſſorem, de induſtria hanc valvulam ita præparantem, ut præciſe referret id, quod *Bianchi* voluiſſet, ſed ejus ſimul errorem indigitabat. *Albinum* imitatus, idem præparatum Auditoribus meis oſtendi, in quo videre, ſine adparente partium læſione, ſed modo nimia mundatione, valvulam fere diſparuiſſe. Sed ex vitioſa præparatione cum nihil concluditur, totum hoc *Bianchi & Mangeti*, argumentum corruit.

Altera explicatio eſt eruditi *Haguenot*, cujus hac de re diſſertatio habetur in *Mem. Acad. Reg. Scient. Par. anni* 1713. ad finem ipſum illius tomi; inſertaque invenitur ab egregio *Hallero in Diſp. anat. Vol.* I. fere in medio, defenſa *Monſpelii* 1715. Credit ille Auctor quantitate liquidorum, enematibus injectorum, ita Colon & Cœcum extendi, replerique poſſe, ut apertura, valvula alias claudenda, nunc ampliorem circumferentiam habeat, quam ut valvula eam ultra expleat: unde fœces cum enematibus, imo cum ſuppoſitoriis, facile in Ileum tranſire poſſint, tumque evomi.

Hæc *Haguenoti* ſententia quandoque poteſt locum habere. Erat enim in noſtro Tympanitico ejusmodi valvulæ *Bauhinianæ* conditio. Aucta quippe Coli, ac Cœci, Ileique, ita diameter fuit, ut valvula ne tertiam forte aperturæ partem tegeret, ſuoque ideo fungi munere non poſſet. Hic igitur caſus cum *Haguenoti* idea

idea convenit. Eo ſemel poſito, facile ego expono fœcum ex Colo in Ileum tranſitum, earundemque vomitum; cum obex, Ileum efficiens, in Coli fine, Recto proximus, hæreret.

Sic inquam, ego meum caſum commode explico: qua vero ratione ſe hic *Haguenotus* extricet, non video. Namque felibus ac canibus ſuis, vulnerato abdomine, Ileum inteſtinum filo circumſtrinxerat, vulnus conſuerat denuo, exploraturus utrum univerſo periſtaltico motu, quod omnes cenſent, an vero ſolo motu Diaphragmatis, & abdominis muſculorum, quod ipſe aſſerit contra omnes, vomitus obtingeret. Mirabile prorſum doctiſſimum virum id præteriiſſe, quod licet modum utcumque explicaret, quo immiſſa enemata & ſuppoſitoria valvulam Cœci tranſeant, filo tamen conſtrictum Ileum iiſdem neceſſario tranſitum negare deberet. Hanc totam impoſſibilitatem prætervidit; non enim Colon ligavit, ſed Ileum.

Tertia explicatio eſt egregii *Hales*, *Exp.* 25. *hæmaſt. anim. Num.* 1. *&* 3. Duplici exemplo evincere annititur quod valvula hæc enematum, frequenter, facileque, ſuperetur: utroque enim exemplo, elutis primo fœcibus, aquam ex Inteſtino Recto ad uſque Pylorum duxit. Verum animadertimus id mortuis in canibus facilius, quam vivis in hominibus, effici poſſe: ſecundo, id experimentum haud vulgari enematum ope, ſed tubo in Rectum inſerto ita

fa-

factum eſſe, ut in priore cane aquæ altitudo perpendicularis in tubo eſſet 5. pedum, in poſteriore vero 18. pollicum. Hinc demum advertit aquam guttatim valvulam Coli tranſiviſſe.

Equidem *Hales* problematice concludlt Medicorum fore, ut in deſperatis enemata ejuſmodi excogitarent, tantarum quæ virium eſſent, tantaque de altitudine injicerentur, ut ſuperare valvulam poſſent, inflammato dein loco mederi, ipſumque obicem liquefacere.

Sed dico, quod mox ajebam; hæc experimenta mortuis in canibus facta videntur; ubi omnia flaccidiora, adeoque ad experimentum aptiora ſunt, quam in viventibus. 2. Paſſim & in mortuis hominibus ea invenitur ad hanc valvulam reſiſtentia, ut aer, aut aqua, vix ſumma vi queat transprimi ex Cœci ſacco in Ileum inteſtinum: unde forte firmioris fabricæ in hominibus eſt, quam in canibus. 3. *Hales* non ſcribit quibuſnam in canibus experimenta fecit? Forte tenellos catulos ſumſit, recenterque natos. 4. An certus fuit aquam Recto injectam eam eſſe, quam ad Pylorum reperiret? ſi, ut ait, in craſſis inteſtinis invenerit fœces, neceſſario in ſuperioribus, ſemicocta materies, & chylus adfuit, per quam debuerit aqua tranſire, vix, imo nullo modo, a chylo diſtinguenda: hinc egregius ille Eccleſiaſticus forte deceptus fuit. 5. Aqua guttatim valvulam tranſeuns, in præcipite hoc morbo fere nil opis videtur al-

allatura. 6. Homo in hoc morbo jactabundus per lectum, vix tamdiu tranquillus jacet, ut commune enema excipiat; quomodo ergo ſuſtinebit lentam hanc operationem? 7. An tubi diuturna adplicatio non excitabit teneſmos in Recto, quibus operatio turbetur? Tamen *Hales* tantæ eſt in phyſicis autoritatis, ut vana dixiſſe vix credatur. Experimenta igitur repetenda & in canibus, & in hominibus, forſan videntur.

Saltem propoſita manet hucuſque circa valvulam difficultas. Hæc ergo ſi manet, & quidem ita, ut non niſi rarus Tympaniticorum caſus, qualis ille noſtri erant, tranſitum per eandem concedat; an vomitus fœcum, toties in Ileo morbo obſervandus, non fit incomprehenſibilis? Neutiquam. Pluries enim jam publice Auditoribus demonſtravi, reperiri veras fœces ſtercoraceas in Ileo inteſtino; manifeſtius vero nunquam, quam 10. Dec. 1756. ita ut ad diſtantiam 3. pedum, ac. 2. pollicum a valvula Tulpiana, iterumque ad diſtantiam 3. pedum & 8. pollicum, craſſum ſtercus alvinum, conſiſtentia, colore, fœtore, ab omnibus deprehenderetur. Aliis vicibus demonſtravit etiam liquidam illam materiem, quæ a valvula coli incipiens per aliquam Ilei longitudinem continuaretur, fœces fœtore referre.

Rem hanc evidenter demonſtrant denatorum poſt hernias ſuffocatas examina. Stercoreos vomitus paſſi, exhibent ſæpe Ileum in hernia

æqua

æque ſtrangulatum, quam in vita fuerat. Cum autem nulla via a colo in ventriculum patuerit, fœces evomitas ex Ileo prodiiſſe neceſſe eſt. Hinc nulla videtur difficultas eſſe in fœcum exponendo vomitu, clauſa quamvis coli valvula maneat;

Sed altera quæſtio antea propoſita, cur enemata & ſuppoſitoria ano immiſſa ore reddantur, obice intermedio viam intercludente? Hæc inquam, majorem difficultatem parit. Paucis tamen reſpondebo impoſſibile videri, ut contingere id queat. Porro ſi enemata ore reddantur, obicem utcumque removeri neceſſe eſt. Removeri autem illum poſſe arbitror, quando gangrænoſa inteſtini diatheſis naſci inchoat, ita ut conſtrictio laxetur, utque aer in inteſtinis contentus omnia extendat, ventremque tumidum reddat. Extenſis inteſtinis omnibus ab aere, magis magiſque in loco calido ſe expandente, etiam apertura Ilei ad Cœci ingreſſum grandeſcere poteſt, ut valvula illi claudendæ non ſufficiat. Via igitur nunc patula eſt. Sed jam æque ad inferiores, quam ad ſuperiora, exitus pandit. In ſyſtemate doctiſſimi *Haguenoti* oporteret nunc æque, imo magis, ad inferiora viam affectare, quam ad ſuperiora. Attamen non per inferiora, ſed per ſuperiora, enemata ac ſuppoſitoria exitum moliuntur. Ergo non ſolus Diaphragmatis, & abdominalium muſculorum motus reciprocus, ſed quidam adhuc in incipiente Gangræna Inteſtinorum ſuper-

perſtes inverſus periſtalticus motus, omnia nunc ex iiſdem per ſuperiora ejicit. Summum vitæ diſcrimen hic adeſſe, imo mortem fere certam, facile quiſque videt.

Quid ſi in tali ſtatu nec vomitus, nec alvus adeſſet? Cum gangrænoſa inteſtinorum diſpoſitio hanc quietem faceret, mors ſtaret in procinctu.

Si vero vomitus ceſſaret, & alvus flueret, quid tum? Si notabilis gangræna occupat inteſtina, alvus illa nil deſignaret, niſi paralyſin inteſtinorum, & ipſius Recti: mortem proinde jamjam futuram.

An omnis ſtercoreus vomitus mortem infert? Paſſim. Tota id antiquitas, omneſque recentiores, centenis ex caſibus, concludere debuere. Exceptiones tamen regula generalis habet. Nam 1mo. Noſtri tympanitici, poſt tertiam demum vicem morientis, hiſtoria contrarium docet. 2do. *Garengeot in Acad. Reg. Chir. Par. in 8. edit. tom.* 1. *p.* 3. *pag.* 355: ab Hernia inteſtinali in foramine ovali oſſis Iſchii & pubis, cum vomitu ſtercoreo, ſcribit ſe fœminam integre reſtituiſſe. 3tio. *Bonetus Med. Sept. Tom.* 1. *Lib.* 3. *Sect.* 15. *Cap.* 29. 30. 32. homines tres curatos refert ab Ileo, cum ſimili vomitu, cum ſingultu. 4. In famoſa hiſtoria *M. de Gradibus* legitur poſtea reſtituta ſalus.

Ratio poteſt eſſe triplex. 1. Poteſt caſus eſſe in aliis, qui noſtro in tympanitico fuit. 2. Potuit materies eſſe ea, quæ ſupra locum obſtru-

ſtructum in Ileo, quæque ſuprà demonſtrata fuit ſtercorea eſſe, dum tamen poſthac vel arte, vel natura, morbus ſolvitur. 3. Vel ut alibi obſervatur inceptam gangrænam ſiſti, & a vi vitæ ſuperſtite languentem hanc partem reſuſcitari, ita & in inchoante gangræna inteſtini forte nonnunquam contingit.

Nunquid Tabaci fumus non tranſit valvulam Cœci, ut ad obſtructum in Ileo locum perveniat? Dubia res eſt. Eſt equidem ſubtili ac penetranti huic fumo plus quam aliis corporibus tribuendum; ſed Cap. 13. invenimus Ileum penitus collapſum & anguſtum inter herniam, & valvulam, poſt injectum ſæpiſſime fumum. An aer copioſus, & denſus, compreſſusque, in Cœco præſens, non impedit, quo minus fumus penetret? Exit quidem cum vi ex ſiphone noſtro, ſed vis illa quatuor coli flexibus imminuitur, frangiturque. Et ſi ex eo perveniret, an irritatione annulum non conſtringeret, ut valvula locum arctius clauderet? An hic fumus eos modo liberet, quibus eſt in Colo obſtaculum? Plura experimenta erunt conſulenda antequam certi quidquam ſtatuatur.

CA-

CAPUT XV.

De Nonnullis Infortuniis Noſtris.

DE felici quorundam malignorum morborum cura cap. 10. & 11., egi; de infelici vero, in qua noſtra nos ars plane defecerit, impræſentiarum agam: quibus demum hiſtorias addam, quæ abunde demonſtrent, ſummam Medicorum attentionem in rebus adverſis & infortunatis, viam ipſis ad magnam curandi fortunam ſternere poſſe.

11. Jan. 1757. filiam 16. annorum Parentes ad me adducunt, cui elapſis duobus ab illinc annis fauces doluerant. Inſpicientes illi, præter rubram, eandemque tranſverſam, in Uvula lineam, nihil deprehenderunt; menſibus vero tribus poſtea, punctula parva, granorum milii inſtar: poſtquam uvula ſenſim deſtructa, deglutienda per nares redierant.

Ubi annum agebat morbus, utraque narium ala induruit, ſiniſtra autem, ſuperiore ſua parte, mox infra Canthum majorem oculi, tumuit magnopere, iterumque ſubſedit. Fiſtula interim lachrymalis hac compreſſione nata, continuo ſtillicidio excoriaverat naſum genamque, Puſtulæ dein duræ in ſuperiore labio animadverſæ: Labium deinde univerſum exulcerabatur, nareſque ſimæ, ut & exedi cartila-

tilagines cœptæ. Fœtorem autem nunquam aut puella, aut parentes, in parte percepere, ſpiritumque perpetuo ipſa potuit per nares ducere. Vox vero penitus perierat; ita ut quoſvis edendæ vocis ſonoræ conatus fruſtra ederet. Porro puellæ parentes, ac cætera proles, fuerant ſemper, erantque, illibatæ ſanitatis: ut & ipſi teſtabantur, & ſcripta ad me informatione pagi Judex affirmabat.

Accurato, & circumſpecto examine inſtituto, nullam cauſam veneream potuimus ſuſpicari. Dantur malignæ Aphthæ, de quibus egit *Sennertus*,* & circa quas pulcherrima obſervata nobiscum communicavit *Ill. noſter Præſes in Comm. Cap. de Aphthis*. Sed temperies flaccida, acrimonia ſcorbutica, acida, omnis fœtoris abſentia, hanc aphtharum ſpeciem ægrius admittunt. Attamen acido-mucoſa infantum temperies peſſimas, ac diuturnas, in capite, facie, & alibi, exulcerationes progignit: an hinc igitur in hac puella phagedenicum ulcus fuit, quod materies partes molliores, mucoſioreſque, aggreſſa ſit?

Remedia antacida, & antiſcorbutica, ſalutaria in minus provecto malo, mihi hic debiliora videbantur; unde ad catholica quædam immutantia animum advorti. Granum dimidium Merc. ſubl. corr. cum unc. 1. Spir. frumenti, quotidie dedi, epotis ſimul lactis & aquæ libris ana binis. Saturatiſſimo Lithagyrii aceto loca externa ulceroſa aſſiduo irrorabantur in

in principio : quod propter nimias inde enatas cruſtas repudiatum , ejuſque loco unguentum nutritum , *ſine corpore* dictum , illinitum eſt. Hinc intra 7. Septimanas effectum id, ut primo redirent vires ſanumque cachecticotata puella nanciſceretur colorem: ſecundo, ut cute, rubicundiore licet, renata , ulcus ſaneſceret : tertio, ut deglutitio iterum perfectiſſime peragеretur ; quarto , ut in altam perfectamque vocem aphonia mutaretur . Continuavi remedia eadem ad medium uſque Aprilem , quando gaudium hoc triſtiſſima ſcena excepit.

Febris 16. Aprilis puellam prehendit , cum ſymptomatibus febris varioloſæ , quæ etiam ut talis tractabatur. Suſpicione futurarum variolarum nata , adeſſe illi propter conſultationes aulicas , eo tempore quotidie adeundas , ultra non potui: ſed doctiſſimus Medicus *Erndl.* pro ea , qua eſt , humanitate , ſuſcepit in ſeſe puellæ curam , Medicinæ Studioſis explicuit , & mecum quotidie ſuper morbum contulit. Quamvis inviſere eam ultra non potuerim , in pleno , tamen auditorio diſcipulis eventum triſtem, ſi forte variolæ ſuccederent , vaticinatus ſum , eo quod eruditi ſodalitatis *Edimburgenſis* Viri triſte exemplum communicaſſent *part.* 3. §. 1. „ Nonnulli , inquientes , qui „ mercurio curati , notabili adhuc tempore „ æthiope minerali utebantur, confluentibus va„ riolis petebantur , ac peribant „.

Quarto igitur morbi die variolæ prodierunt

con-

confertim, mox, & ubique, confluentes. Quinto die linguæ ac maxillæ ſpaſmus, tetanuſque, adfuit, per duas cum dimidia horas, eoque ſoluto, earumdem, 4. horarum ſpatio, Paralyſis: poſtquam ſine ullo ſuperſtite vitio hæc ſymptomata ceſſarunt. Die ſexto maculæ rubræ videri cœptæ, creſcere, diſparere hinc inde, aliis redire in locis; quibus abigendis cum aliis adhibitis remediis Spiritus Vitrioli fruſtra fuit. Ptyaliſmus adfuit, & quod præter morem, ſaliva fœtuit, veluti ſi a Mercurio excitata fuiſſet. Cortex peruvianus undecimo die datus, non profuit: interiit decimo tertio.

Alterum infortunium enarrabo. Menſe Junio proxime elapſo puella octennis, univerſo corpore exæſtuans, gelidam aquam affatim hauſerat, Peripneumonia capitur. Quæ demiſſa ſibi, penituſque neglecta fuit: decimo quarto die venit mater petitura conſilium, medelam; geſtans purllam brachio. Febris aderat ſuppuratoria, & jam tum leves inchoabant efflorescentiæ in facie, haud multum ab incipiente ſcarlatina abludentes. Quatriduo poſt, abſumtis remediis, eam mater, ſummo mane, reduxit. Febris aderat tunc valida, Dyſenteria, Eruptio ſcarlatina copioſa. Matri ſuadeo filiam propter evidens periculum ſinat in Noſocomio tractari. Conceſſit. Dum rem penitius introſpicimus, idque microſcopio, adparent inter Scarlatinas maculas & elevationes vera

dicta Miliaria alba. Quadruplex ergo morbus, ex æquo gravis, in puellæ perniciem collineabat: ſuppurans poſt inflammationem pulmo, Dyſenteria, Scarlatina, Miliaria.

Ad veſperas ejuſdem diei videbamur duas, treſve, veluti naſcentes variolas, intueri. Altera dies veras, pluresque, in facie, collo, brachiis, conſpiciundas variolas dedit. Ergo ad quatuor priores graves morbos quintus, die totius morbi 18., idemque graviſſimus, acceſſit. Ill. D. *Mac-neveu*, Medic. Prof. Celeberrimus *Pragæ*, ibidemque ſtudii medici Director, Exp. D. Medicus Noſocomii civici *Erndl.*, pluresque alii Medici, qui me, meumque auditorium, ſua præſentia cohoneſtabant, meque ad lectos ægrorum publice diſſerentem ſequebantur, mirum hoc ſpectaculum mecum admirati ſunt. Prognoſin abſolute lethalem dedi, cum ne valentiſſimus quidem homo tot tantiſque morbis ferendis eſſet.

Die 19. totius morbi, altera eruptionis variolarum, rubræ maculæ adparuere, Urina penitus ſanguinea, ſanguinea ſputa, Dyſenteria cruenta. *Freind.*, *Mead.*, *Huxham*, conſulentibus, ilico corticem peruvianum dedi, accurate cætera, quæ ars in variolis jubet, exſequutus. Re autem ad diem 22. maxime urgente, ſanguis ad meridiem miſſus eſt, phlogiſticus totus; aliquot deinceps horis denuo miſſus, colore, conſiſtentia, miſcela, proportione,

tione, ſaniſſimus. Sub finem ejuſdem diei mortua eſt.

In priore caſu cortex peruvianus morbi paulo faciliorem effecit tolerantiam, at vitam non ſervavit. An ſerius datus? In poſtremo caſu maturius exhibitus, vitam quæ jamjam exſtinguenda videbatur, utcumque ſorte prolongavit, mitigavitque ſymptomata ita, ut ægra bono animo redderetur, viribus creſceret, & quamvis ſanguinem alvo reddere ad finem vitæ perrexerit, eundem tamen ultra, poſt datum corticem, neque ſputis, neque urinis, redderet.

Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum variolarum, aut aliorum exanthematum; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & Epidemia, & ſymptomata, malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve, cortex non conveniret? imo dandus non eſſet? Cruda, quam profero, ſententia; paulisper emollienda, ac ſequentibus obſervatis maturanda erit.

Doctiſſimus *Weſterhoff*, Poliater *Haganus*, hanc circa corticem obſervationem habuit. Juniorem recens maritatam dominam, tertio menſe gravidam, febris vehemens prehendit ita, ut poſtquam deferbuiſſet penitus, inſignem poſt ſeſe debilitatem relinqueret, metumque futuri abortus. Veſpere, priore gravior, paroxyſmus adoritur, a quo abſoluto majus denuo virium diſpendium. Unde ilico liberaliore doſi corticem præſcribit. Redeunte poſtmodum adhuc ſæviore paroxyſmo, audaciorem dat corticis

 doſin.

doſin. Cum ſequenti vero paroxyſmo en! variolas diſcretas, ſenſim admodum numeroſas, faciles tamen, ſuiſque ſtadiis commode decurſis, corpus ſanum relinquentes.

Duo hic caſus docet. 1mo. Contagioſam Variolarum febrim e genere poſſe intermittentium eſſe. Talia inflammatoriis haud inſueta prorſum. Pleuritidem inflammatoriam & ſuppuratoriam, una cum *Ill. Barone van Swieten*, adhuc apud *Batavos* degente, in cura habui, febribus ac doloribus extra Tertianæ paroxyſmum prorſum carente homine. 2do. Corticem in violentiſſimo ſtadio variolarum contagioſo optimum ſucceſſum habuiſſe, benigniſſimas dediſſe variolas.

Sed en recentius quid, ac notabilius! 24. annorum fœmina, innupta, poſt ancillaria multa admodum defatigata, 31. Julii proxime elapſo, febre corripitur continua, acuta: cujus ſexta die puncta rubra in facie, collo, humero, pectore, adſint. Die ſeptima ad nos defertur, nonnulla adhuc ejuſmodi ſtigmata rubra referens, Reſpiratio difficilis, ſicca crebraque tuſſis morbum concomitabantur. Puncta rubra ſenſim diſparvere, ut die nono evaneſcerent prorſum. Crevit interim morbus debilitate, anxietate, vomitu, ſingultu, inque peſſimam Hemitritæam verti die undecimo obſervabatur: ſummo igitur imminente periculo, 12mo. morbi die, corticis uncia data eſt, ante futurum paroxyſmum binis ſuis tertiis abſu-

men-

mienda. Sequens paroxyſmus mitior fuit: ipſaque continua, cum omnibus ſuis pravis ſymptomatibus utcumque mitigata: eodemque jam die tria in collo Miliaria alba ſub conſpectum venerunt. Corticis uſu continuato perſtitere hæc tria, tranſparentia admodum, ad 17. morbi diem; quando ſenſim per humeros, brachia, dorſum, jugulum, pectus, abdomen, copioſiora prodiere: quæ maturius prodierant, maturius ſiccabantur; quæ vero ſerius, ea demum ad 26. morbi diem plane ſicca fuere.

Porro hic notandum, quod Corticis ope, die ab ejus uſu tertio, eo uſque collapſæ vires reſurgerent, ut & in lecto ſedere, & extra eundem commode aliquamdiu degere, valuerit; die quarto extra lectum plures horas volupe tranſegerit; erumpentibus tunc Miliaribus ſenſim, & cnm euphoria, magis magiſque; & necdum media Miliarium parte exſiccata, ſuendo, confabulando, ambulando, tempus ſuaviter falleret. Contra eos, qui evacuationes criticas dari poſt Corticem negent, obſervavimus eaſdem hic alvo, urinis, hæmorrhoidibus, ſudoribus. Id quod ſæpius in Noſocomio obſervatum. Die 27. morbi vegeta omnino, & ſana erat.

Igitur rubra ſtigmata, quæ ſexto die, pridie quam in Noſocomium veniret, multa adfuiſſe ajebat, quorumque adhuc pauca ſecum in Noſocomium induxerat, maligni quidquam portendebant; quod ipſum exire cœptum,

maximam partem retroceſſerat, nonaque die omnino diſparuerat. Summum hinc vitæ periculum 9. 10. 11. 12. morbi diebus. Cortex autem mox periculum minuit, miliaria eduxit, vires optime reſtituit, omnes læſas functiones emendavit, critice morbum ſolvit, ut, continuato ſemper Cortice, die morbi 27. perfecta ſalus adeſſet.

Quid nunc ad datam prius quæſtionem reſpondendum? Certe præſtantia Corticis affirmantem reſponſionem, vel invito videtur extorquere. Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim, donec ſequens annus Academicus abſolutiora cum Bono DEO proferendi dederit facultate.

Miſſa igitur hæc ad tempus facio; ſed enarratæ hiſtoriæ problemata quædam ſuggerunt, in tranſitu examinanda.

An inter Cutaneos acutos morbos affinitas nonnulla, quoad cauſas, unde gignantur? quoad effectus, quos edant? quoad methodum, qua curentur?

Unica ſane in puella Scarlatinas efflorescentias habuimus, & Miliaria, & Variolas. Scriptores Medicos conſulentes, eorum qui id ita credant, offendimus plures. Suſpendo tamen ſententiam, donec evidentiora edoctus fuerim; referamque modo, quæ ſcripſerint alii, quæ ipſe viderim.

Clar. *Etmullerus Tom.* 2. *part.* 1. *cap.* 10. *pag.* 347. *edit. in fol. ex Michaële* Hiſtoriam refert,

refert, qui ipſus fœminam curaſſet, quæ uno corporis in latere Variolas, Morbillos in altero gereret.

Sidobre Monſp. Doctor, de Variolis cap. ult. pag. 242. „ Aliquando, inquit, etiam „ Variolæ & Morbilli ſimul ægros afficiunt, „ & intermiſcentur; ut aliquoties vidit avun- „ culus meus: illud etiam elapſo anno *Mon-* „ *ſpelii* obſervavi, cum *Dno. la Peyronie*, filio „ Chirurgo peritiſſimo, in puero cujuſdam „ piſcatoris Monſpelienſis, nomine *Nigot*, qui „ Variolis & Morbillis, uno eodemque tem- „ pore laborabat, & ab iis feliciter evaſit.

Diemerbroeck hiſt. 19. *Variol. aut Morbill. laborantium*, refert die Variolarum ſeptimo cuiquam Morbillos contigiſſe: addit vero bis modo, terve, in tota ſua praxi variolis ſe adjunctos morbillos vidiſſe.

Egregius Harris in obſerv. ſuis credit idem contigiſſe optimæ Angliæ Reginæ *Mariæ*, *Wilhelmi III.* Uxori; idque plus ſimplici vice in aliis obſervaſſe ſe narrat. Sed Reginæ caſum rite expendenti, dubii quidquam ſuboritur, an præciſe res ita ſe habeat, quam credit *Harris*.

Cæterum variolis mox ſucceſſiſſe morbillos, morbillis variolas, exempla habent *Act. Phyſ. Med. Vol. VI. pag.* 370.

Adnotata practica propria revolvens, invenio me hunc caſum anno 1738. habuiſſe: „ Puella habet confluentes variolas: hæc, ubi

„ febris

„ febris poſtſuppuratoria efferbuerat , illico „ morbillis maxime epidemicis corripiebatur , „ & moriebatur.

Deinde circa vernos morbos anni 1752. invenio hoc a me ſcriptis inſertum : „ Promiſcue obtinent Variolæ & Morbilli. Symptomata ſunt ſæpe eadem : Oculos madidos , „ ſemiconcretos, Linguam albam , Somnolentiam , Vomitum , Febrim , Delirium , &c. „ videas ſucceſſive iiſdem in ædibus occupare „ infantes ; quorum alii morbillis , variolis alii, „ laborare demum incipiant. Fere nulla familia, ubi vel ſolæ variolæ, vel ſoli graſſentur „ morbilli. Deinde aliis tertio , aliis quarto , „ ſexto , ſeptimo, imo 14. die , ab inchoata „ febre prodeunt.

Cum ergo aut eodem , aut ſuccedente mox tempore, varii omnes hi morbi ſimul graſſentur, in eadem familia homines promiſcue afficiant, eadem nonnunquam corpora varii ſimul infeſtent , ſimilitudinem gerant ſymptomatum , adhibendaque vix differant cura ; nonne hinc credibile , quod origine , naturaque vix multum differant , ſed vario potius modo , quo cutim afficiant ? varia , qua ſanguinem mutent , ratione ? An vero quorundam natura diverſa ?

Quæritur etiam an malignis in morbis omnis ſanguis diſſolutus eſt , maxime dum maculæ rubræ , purpureæque , cutim deturpent ?

Non videtur. Hiſtoriam ſanguinis necdum adæ-

adæquate novimus . In hujus operis *cap.* 6. demonſtravi ſanguinem eodem tempore, eodem foramine, eodem jactu, de corpore profluum, portione ſui alia dilutum, alia phlogiſtice concretum, adparere: ita ut oppoſitæ hæ ejuſdem qualitates eodem ſimul tempore in corpore obtingant. Pluribus experimentis, etiam quibuſdam in Noſocomio captis, conſtitit ſanguinem die 14. 17. variolarum miſſum phlogiſtica, cruſta tectum fuiſſe, rubra parte compactum. Imo in puella, quam pluribus cutaneis morbis acutis eodem tempore afflictam mox contemplabamur, ſanguis paucis ante mortem horis miſſus inflammatorie ſpiſſus fuit; hora vero ante mortem, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, laudabilis omnino colore, conſiſtentia, miſcela, proportione. Deinde numeroſi ad ſanitatem redeunt, poſt copioſiſſimas petechias. Imo tres mihi noti caſus reconvaleſcentium hominum, quibus in variolis purpureæ maculæ affuiſſent; memineruntque ſimilium hiſtoriarum Autores.

Videtur igitur putrida diſſolutio a ſuſcepto contagio in humoribus naſci poſſe, ſed a vitæ viribus ſive per omnia corporis excretoria, ut vocant, loca, ſive per ſolam cutim, eliminari: ita ut reliquus in corpore ſanguis bonus, minus ſaltem diſſolutus, maneat: ſin vero ſanguis totus ita affectus eſt, tunc ab errore loci in nobilioribus partibus mors brevi timenda eſt: Itidem ſi materies prava ad cutem, vi-

tæ viribus, depoſita, iiſdem denuo fatiſcentibus reſorbeatur, & aut reliquum ſanguinem peſſumdet, aut ſtamina vitæ deſtruat. Ita nempe puellæ noſtræ contigiſſe videtur.

CAPUT XVI.

De Polypo;

IN cadaverum examine frequentiſſime polypos cordis, vaſorumque majorum, invenimus, quamvis nulla ratio præceſſerat, ob quam polyporum præſentiam ſuſpicati fuiſſemus; nullaque ſymptomata affuerant, quæ illos præſagiiſſent. Ad horum exponendam geneſin ex multis, quos deteximus, unum prorſus ſingularem enarrabo.

Fœmina 28. annorum 10. Dec. 1756. moriebatur, quæ dimidio anno laboreverat menſium defectu, febribuſque, nunc tertianis, nunc quotidianis. Cacochymica hinc facta, munus tamen ancillare, vires plane exſuperans, ne fame periret, proſequuta eſt, ultimo vitæ menſe excepto. Polypus utroque in corde, ſed potiſſimum in ſiniſtro, maximam cavitatis cordis partem explebat, affixus ita cordis parietibus, ut cordis columnæ carneæ omnes per formata in Polypo foramina & canales tranſirent. Columnæ carneæ ergo integræ erant, integerque Polypus: ſed per forami-

ramina & canales in Polypo formatos columnæ tranſibant. Porro ut Polypus erat parietibus cordis affixus, ſic & marginibus valvularum: ita ut valvulæ parumper modo, non vero uſque ad arteriarum majorum parietes, reclinare ſe poſſent.

Duplex eſt ſpecies polyporum. Altera, quam dudum adfuiſſe, vivente homine, ſigna demonſtravere: Debilitas & inæqualitas pulſuum, Cordis motus palpitans, manifeſto percepta cordis ad thoracem pulſatio, anchelitus ad loquelam, motumque, debilitas univerſa, cacochymia, ſæpe color faciei purpureus, iis in locis, ubi cutis deeſt, imo & aliquando per totas genas & frontem; polyporum in vita præſentium ſuſpicionem formant. Altera ſpecies ea eſt, quæ adpropinquante morte generari videtur: utramque autem ſpeciem eodem modo produci autumo.

Materies ejus ſpiſſum id, ac lardo ſimile eſt, quod cap. II. toties videbamus humano ſanguini ineſſe, in eoque variis generati de cauſis. Sanguis utique noſter æque forſan quidpiam ſolidum, quam fluidum, adpelletur. Nonne ſola tritura perenni cordis, arteriarumque, ſervatur fluidus? an non a minima horum quiete extemplo ſolideſcit? Steterit modo in vaſe, de vena ſecta, emiſſus, ſolida mox inſula naſcitur, quæ, dum phlogiſtica materia adeſt, vix tranſcindatur novacula. Si igitur a ſubito terrore, ſi a conſpectu

ſtu rei horridæ, quies oritur in humorum circuitu; ſi quacumque de cauſa homo animo linquitur; ſanguis in hac quiete ſolideſcere incipit: ita ut ſæpius, renatis quamvis vitæ viribus, debitum non recuperet fluorem: maxime quidem ſi vel a naturali diatheſi, vel a cauſa adventante quacumque, denſitas phlogiſtica adſit. Ut enim hæc in vaſe coaleſcit, a reliquis ſanguinis principiis ſegregata, ita & in momentanea illa quiete in corpore humano ſuum niſum ſequitur: & quemadmodum ampla patina ex vena exceptus, ut fundum modo tegat, cruſtam non format, ſed modo ubi magno volumine colligitur, ita coaleſcit idem ſanguis potiſſimum in cavis cordis, inque arteriis majoribus, ubi copioſor adeſt.

Sed præter ſtagnationem datur aliud, quo hæc maſſa polypoſa naſcatur. Si mox miſſum vena ſanguinem corpore ramoſo conquaſſo, polypum ſenſim formo, ſive fictitiam dictam *Ruiſchii* membranam, quæ polypi perfecte æmula. Si exſilientem de vena ſanguinem lagena excipiens, mox lagena agitata conquaſſo, polypum jam, citra baculi ramoſi opem, creo. Si in apertum vas exſilientem de corpore ſanguinem excipio, & ramulo mox a principio agito, intra pauca minuta craſſiſſimam polypoſam membranam conficio. Vid. hujus operis *cap.* 6. Si nunc contempleris quo pacto, in animi deliquio, conquaſſetur cruor inter cor tremulum, & tremulas ſive valvulas,

las, ſive arterias, nonne ſponte liquet polypoſam inde maſſam naſci debere? Et, ſi homo inde moritur, & humores omnes nunc ſrigore aeris in cadavere coagulantur, nonne hæc inſpiſſata materies corpus referre queat, quod cordis parietibus, marginibuſque valvularum affixum deprehendatur, & quod columnis carneis tranſitum præbeat, quas inter conquaſſata antea fuerat.

Ut nunc in frequenti animi deliquio intelliguntur hi polypi naſci; eadem ratione in vita illa pauca, ac minima, prope mortem, naſcuntur; dum ſtagnans fere ſanguis ſolo tremulo cordis arteriarumque motu conquaſſatur. Datque veram iſagogen hæc contemplatio ad curam polypi, poſt animi deliquia, poſt motus nimios &c. naſcentis. Sapones varii diſſolventes hic indicantur, ipſaque cura, antiphlogiſtica dicta, ſæpe malum ſolvit. Quosdam hoc anno læti ſalutavimus curatos, quibus per ſeſquimenſem quovis mane unc. $\frac{1}{2}$ Rob. Samb. totidemquem pulpæ Tamarindorum & dragma nitri, cum bono hauſtu ſeri Lactis; veſpere vero idem medicamen, ſed leni paregorico miſtum, dabatur.

Sed aliud polyporum genus hic explicandum eſt. Homo 6. die pleuritidis moritur. Sputa non ejecerat, ſed materiem albam denſam, oblongam, ramoſam, arteriæ habentem figuram, præciſe ut *Tulpius Lib.* 2. *cap.* 13. *tab.* 3. *&* 4. deſcribit, figuraqne exhibet: quæ tuſſien-

tuſſiendo ejecta verum vas ab ipſo credebatur. In pulmone hujus viri prudenter tranſſciſſo, invenimus ramulos aſperæ arteriæ plenos tali materie, quam multam deinde, prorſumque ramoſam, eduximus: Sedes hujus hujus in ſolo lobo ſiniſtro inferiore fuit. Materies purulenta ex perſciſſis vaſis ſanguiferis ſuperioris lobi abunde extillavit. Materies ſimilis tranſſudaverat ex lobo inferiore inque ejus ſuperficie cruſtam flavam denſamque formaverat, qua idem ille cum vicinis partibus arcte cohærebat.

Eadem ergo materies in vaſis ſanguiferis miſta inveniebatur cum ſanguine in arteriis pulmonalibus; eadem inventa eſt tranſſudando externam cruſtam formaſſe; inventa denique in cavis bronchiis, tranſſudando, ſtagnandoque, ramoſa illa corpora produxiſſe. Apud *Haganos* famoſus, & ab artis peritia, morumque probitate, commendatiſſimus Chirurgus, *Eraſmus Dringberg*, longo tempore ramoſos hos polypos tuſſiendo ejecit, ut ex epiſtola optimi Viri patet, quam Clariſſ. *A. Caaw Boerhaave* inſeruit eruditiſſimo ſuo tractatui *de Perſp. Hipp. cap.* 12. *pag.* 115. Conſulendus & hic *Grætz* ad *Ruiſchium* & Problematica *Ruiſchii ad Grætzium* reſponſio.

CA-

CAPUT XVII.

De Singulari modo Reſpirationis, & Motus Cordis.

Inter cauſas incognitæ, ac ſæpe improviſæ mortis, ab Autoribus refertur Pulmonum lata cum Pleura cohærentia *Boerh Inſtit.* §. 835. Tamen raro cadavera incidimus, quin firmas ejuſmodi, eaſdemque latas, cohærentias obſervemns; quamvis iidem homines, quos tum ſanos, tum ægros noveramus, nulla ſigna præ ſeſe ferrent, ex quibus hoc ſuſpicati eſſemus. Pulmo utique in corpore ſano exactiſſime ſemper pleuræ adplicatus, idque æque in expiratione, quam in inſpiratione; videtur his cohærentiis, pedetentim formatis, paulatim aſſueſcere, eaſque inculpate ferre. Sed quo pacto in deſcribundo nunc caſu motus vitalis peractus fuerit, haud capio. Dabo anatomen totam, cum totus homo ſingularia referret.

Erat 43. annos natus, rudiori aſſuetus labori, 30. abhinc annis ſpinam ventoſam ad dextram claviculam paſſus; quæ hucuſque quovis biennio aut triennio recrudeſcens, feſtucas oſſeas ejicere ſolebat: cætera ſanus.

Anni octo elapſi erant, cum a valido ligno reſiliente femur *ſiniſtrum* contunderetur, attamen ſine ullo mali relicto veſtigio peni-

tus ſaneſceret. Septem vero abhinc menſibus denuo gravi ligno ſiniſtram coxam contuſus, male habuit; bimeſtri tamen ſpatio Hortulani continuans labores, demum ſe quieti dedit. Poſtquam tumore *ſiniſtri* femoris per ſex menſes male habuiſſet, diſparuit tumor omnis, ceſſavitque dolor, & ſenſim femur *dextrum* tumere ac dolere inchoat. Hunc tumorem, menſis ſpatio paſſus, nobis exhibuit pure refertum. Aperto eo tres unciæ puris effluxere, immiſſus vero ſtylus ſinuoſum ulcus oſtendit.

Poſtquam quatuor ab apertura diebus ſe optime habuiſſet, ſubita eum Perinpneumonia prehendit, pure quamvis rite ex ulcere fluente: hanc iterata miſſio ſanguinis, penitus phlogiſtici, & idonea remedia, ad quartum diem egregie ſolverunt: ita ut cum reſpiratione non impedita, ſemper dein miti febre continua remittente laboraret, & appetitu perpetuo bono gauderet; donec demum colliquante Diarrhæa, ichoris ex ulcere effluxu, immobilitate affecti cruris, urinis denique tum colore, tum craſſamento, fuſcis, difficilique reſpiratione prægreſſis, moreretur.

In cadavere clavicula & tumens, & exeſa hinc inde; cæterum nihil in tota vicinia mali. Os femoris *lævum*, bis contuſum, vera mali origo & ſedes, integerrimum fuit. Os autem femoris *dextri*, ad qued decem ante mortem ſeptimanis materiæ metaſtaſis facta erat, orbum perioſteo totum, ſcabrum, & eroſum;

Ace-

Acetabulum ſine cartilagine, ſine perioſteo, ſine glandula: ipſaque theca ligamentoſa ad acetabulum magnam partem conſumta. In jejuno inteſtino ſuſceptio notabilis quatuor pollices longa, multum quamvis corrugata, cum parte ſuperiore in inferiorem prolapſa; mox parvæ duæ aliæ ibidem, binæque ſimiles, ſed inverſo ordine, in Duodeno. Colon a dextro latere medium ventrem emenſum, ubi ſe Hepati pluribus ligamentis affixerat, replicuit ſeſe ad ſpithamæ longitudinem verſus dextrum latus, indeque reflexum, lienem petebat, ſub quo ingenti ſormato ſacco, ſolitam deinceps viam abſolvebat.

Thoracem rimatus, pulmones ita nexos inveni, ut ſimile quid nec viderim, nec legerim unquam. Nam non fuit in toto thorace, univerſoque pulmonum in ambitu, vel unicum punctum a cohæſione liberum. Quippe cohærebat Pulmo cum tota pleura, cum univerſo diaphragmate, integro cum pericardio, ſternoque. Modus autem cohærentiæ adeo firmus erat, ut nemo noſtrum, citra dilacerationem, vel minimam ſolvere portionem poſſet. Connectebat enim eoſdem tenaciſſima, non dilatabilis, & ubi vi partes a ſe invicem diſtrahebantur, vix ſemilineam craſſa, celluloſa, membrana. Imo toto ſiniſtro in latere, tenacitatis celluloſæ loco; vera reperta ſarcoſis; veluti ſi pleura degeneraſſet in craſſiſſimam carnem rubram, inſertam alte in pulmonum ſubſtantiam,

 ab

ab eaque inſeparabilem lobi quoque omnes inter ſeſe eadem tenaciſſima celluloſitate coivere.

Sed nihil mirabilius contemplatione cordis. Ut enim pericardium omni in puncto arctiſſime unitum cum pulmonibus erat, ut jam dixi, ita interno pariete ſuo, ope ejuſdem tenaciſſimæ texturæ celluloſæ, tam firmiter cum corde, ejuſque auriculis, ſinibus, ac vaſis majoribus omnibus concreverat, ut ſolvere nemo, niſi lacerando, poſſet. Præterquam quod craſſus ſaccus, ceu nova genitura, Aortæ ad pollicem latum undique, firmiterque, circumcretus, & intime connatus, reperiretur. Cavum ſiniſtrum cordis circiter ſolitam, dextrum vero vix quartam partem ſolitæ craſſitudinis habebat.

Porro nemo noſtrum vidit hominem hunc laborioſe reſpirantem, cum 4. Martii hujus, quem vivimus, anni, circiter 50. gradus conſcenderet, conſilium, cum cæteris adventantibus pauperibus, petiturus. Nec vitioſe reſpiravit quatuor primis diebus, uti neque poſt peripneumoniam curatam, niſi ſub mortem. Reſpiratio tantum fuit naturali brevior, pulſusque naturali paulo celerior ac debilior, vix tamen inæqualis.

Homo ergo hic cohæſionem habuit, cui forte ſimilis non viſa unquam: attamen non ſubita, ſed lenta morte, cujus cauſæ aliundæ notæ, periit.

Sed

Sed conſideremus jam actionem cordis. Cor hoc cum auriculis, ac ſinibus, vaſiſque majoribus, intra pericardium plane immobile fuit; idque non partim ut pluries vidit, ſed ubique locorum, concretione valida, vi tantummodo dilaceranda.

Si igitur hic contemplemur totum thoracem, pleuram, diaphragma, pulmonem, pericardium, cor, vaſa majora, mediaſtinum. non fuiſſe niſi unicum ſolidum, quomodo actiones viſcerum vitalium horum explicabimus; Si quis cogitaverit muſculoſam oſſeamque fabricam thoracis dilataſſe thoracem, aera in dilatatos pulmones intraſſe, laxatis iterum muſculis dilatantibus, thoracis capacitatem hinc imminutam aera expuliſſe, & hac ratione quandam exercitam fuiſſe reſpirationem; reſpondeo ejuſmodi reſpirationem ſi poſſibilis fuiſſet, longe ſane laborioſiorem obſervari debuiſſe, quam eandem nos omnes in hoc homine obſervaverimus.

Sed præterea, quis cordis motum explicabit? An tota concreta maſſa dilatata, cor quoque dilatatum fuerit? Tunc ſemel modo in ſingula Reſpiratione impleri, ac depleri potuit; dum naturaliter quater, quinquies, in ſingula reſpiratione pulſet. Sed homo habuit ſemper, etiam uſque ad finem vitæ, pulſum celeriorem, non palpitantis, ſed evacuantis ſe cordis, argumentum. Si aorta arteria in ſingula reſpiratione ſemel modo dilatata & anguſtata fuit, cur per ſuos in carpo ramos potuit, v. g. in ſe-

febre peripneumonica, frequentes producere pulſus?

Sane quocumque modo rem examino, volvo, ac revolvo, non invenio niſi ubique inſuperabiles mihi difficultates; cohærentia enim deſcripta notas cujuſdam vetuſtatis habet, ob idque communes phyſiologicas regulas repudiat.

An ergo & præter; & contra, communes leges naturales, homo vitam vivere poſſit? Noſter vixit, ergo potuit. Ecquis OMNIPOTENTI regulas præſcripſit, ſecundum quas vitam conderet, ſervaretque humanam? Orbes terrarum innumerabiles condere poteſt, homineſque in iiſdem producere, quos ſingulos vario modo condat, variis conſervet in vita modis. Metimur nos natnræ leges ex conſuetis obſervationibus; quas velit DEUS, has ſequitur leges. Et quis demum ejus arrogantiæ, aut potius dementiæ erit, ut divinam potentiam ejuſmodi legibus adſtringere cogitet, circa quarum aut exiſtentiam, aut intellectum, adhuc litigant Artis principes? *Hallerum* volo, *Werlhovium*, *Hambergerum*, *Albinum*, *Boerhaavium*, compluresque alios, quibus necdum inter ſeſe de his legibus convenit. Homunciones nos! obſervata colligimus, legesque condimus ex iiſdem; dum interim nos ſæpe in obſervatis vel unicum lateat, a quo vera rerum dependeat notities. Quis enarrat in quot quantisque rebus meridiem credamus, quam adhuc involvat nox aterrima? Aeſtum marinum, ſecuti

cuti *Newtonum*, tam clare ſuis percipimus de cauſis, ut qui Cœlum perluſtraverit, Aſtra tetigerit, emenſusque Maria fuerit, vix poſſet melius: & ne quid deſit, calculo geometrico & algebraico abſtruſum id in apricum duxiſſe videmur. Sed, quod dolendum, in hac noſtra meridie magnus *Bernouilli* cæcutit, adeo ut acerbe conqueratur *Newtonianos* tanto ſuo molimine huic negotio parum profuiſſe: aliam porro viam capeſſendam arbitratus, hanc patefacit candidus, hanc mathematice probat. Velimuſne inire eandem? St.! Eruditione, judicioque clarus *Eulerus*, *Newtoni* obſcuritatem, viamque, quam iniverit, & tortuoſitatis, & erroris, aperte criminatus; alias a Newtonianis & Bernouillianis leges detexit, eaſque, revocatis *Carteſii* vorticibus, mathematice demonſtraſſe viſus eſt. Videtisne quam incerta ſint, quæ pro certis habueramus, pro invictis, pro demonſtratis? Noſtra nobiſcum Anima ita cohabitat, ut unum cum eadem Ens exiſtamus. Ejus veluti primariam ſedem, ejus proprium cum corpore vinculum, ac vitalis principii locum, modumque demum verum, quo anima & ſuam machinam gubernet, & ab eadem afficiatur; hæc, inquam, omnia Mortales intelligere, explicareque, ſe poſſe autumant: verum millenis ab annis, in hunc uſque diem, circa hanc rem diſceptatum fuit, ſua cuique ſententia eſt, ſua quemque opinio trahit. Neque mirum hoc, cum quædam *Secundæ* cauſæ nobis duntaxat pa-

terent, veras vero, primaſque rerum cauſas, SUMMUS rerum ARBITER, quod earum notitiæ nos non intereſſet, nobis abſcondere voluerit. Unde crediderim inutiliter quæſiviſſe, vane quærere, ſontice quæſiturum audax *Japeti* genus, quid Vitalium principium actionum? quæ animæ ſedes? quis operationis ejus, paſſioniſque, modus? Reſonat Europa Phyſiologorum hoc tempore clamoribus, veluti de hoc *Gordio* nodo plane ovantium; interea dum experimenta, quibus ad ſententiam tuendam utuntur, ab aliis repetita, prorſum aliud clament, contrariam inducant concluſionem. Adeo & in hiſce, & in multis aliis, id ſaltem demonſtratur, quod in ſacris legimus, Eccleſ. Cap. I. *Cunctas res difficiles, non poteſt eas homo explicare ſermone*, & Cap. III. *Vidi afflictionem quam dedit DEUS filiis hominum, ut diſtendantur in ea. Cuncta facit bona in tempore ſuo, & mundum tradidit diſputationi eorum; ut non inveniat homo opus, quod operatus eſt DEUS, ab initio, uſque ad finem*. Et Cap. VIII. *Et intellexit quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum, tantominus inveniat. Etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire*. Tandem Cap. IX. *Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compingantur oſſa in ventre prægnantis, ſic neſcis opera DEI, qui fabricator eſt omnium.*

Si hæc dixit *Salomon*, qui Philoſophiam

ab

ab ipſo DEO edoctus erat, Lib. Sap. Cap. 7. *omnium enim Artifex docuit me, Sapientia*; Cui dixerat DEUS Lib. 3. Reg. Cap. 3. *Dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum, ut nullus ante te ſimilis tibi fuerit, nec poſt te reſurrecturus ſit*; Qui diſſeruerat, ibid. Cap. 4. *Super lignis, a Cedro, quæ eſt in Libano, uſque ad Hyſſopum, qui egreditur de pariete*; diſſerueratque *de Jumentis, & Volucribus, & Reptilibus, & Piſcibus*. ſi, inquam, tantus ille Philoſophus ita aſſerit, utique ſana nos ratio jubet ſuperba nos noſtra contrahere vela. Sobriam imitemur, id eſt, veram ſapientiam *Salomonis*, nos ita monentis; quam mire imitatus eſt Eminentiſſimus S: R. E. Cardinalis *de Polignac*, in Aureo ſuo *Anti-Lucretio*, deſtinato ad veram Religionem tuendam adverſus *Epicurum, Lucretium, Spinoſam, Hobbeſium*, ejuſque impiæ farinæ autores alios. Videatur Lib. 5. pag. 158. & 187. Lib. 9. pag. 358. & alibi paſſim.

Facta hac neceſſaria digreſſione circa ea, quæ in hoc cadavere mirabamur, pauca dicenda ſuperſunt. Quid ſibi illæ ſuſceptiones inteſtinorum? Hæ videntur ſpaſmis ſub mortem natis deberi; ut in alio caſu hujus operis *cap.* 7. explicui. Qui de his plura, adeat *Ill. Præſidis comm. in cap. de infl. inteſt.* & laudatum ibidem tractatum egregii *C. H. Velſe*, medici & Senatoris *Hagani*, candidi mei, æternumque honorandi amici, *de mutuo Inteſtinorum ingreſſu*.

Sed

Sed cur accubitu materiæ purulentæ ad ſiniſtrum femoris os, per integros ſex menſes, nullæ noxæ oſſi illatæ; accubitu vero duorum cum dimidio menſium, deſtructio tanta, tum dextri oſſis femoris, tum omnis acetabuli? Forte in priore caſu hæſit materia faſciam latam inter, muſculoſque; in poſteriore immediate ad oſſa. Forſan eadem blandior olim, reſorptione acrior facta eſt. Forte non reſorpta, ſed per celluloſitatem a ſiniſtro femore in dextrum translata, eodem hoc motu acrior facta fuit.

CAPUT XVIII.

Quædam de Pulmone innatante aut ſubſidente in aqua.

IN dubio Infanticidio ſolet vulgo ex pulmone, fundum aquæ petente, judicari infantem poſt partum non vixiſſe; eodem vero innatante, vixiſſe, reſpiraſſe. Obſervationes in Noſocomio factæ quandam hic prudentiam ſuadent, ne peccemus. Ter enim, quaterve, jam demonſtravi publice notabiles portiones Pulmonis Adultorum, in aquam injectas, fundum petere.

Etenim obſtructiones, mucus copioſus, ſchirrhi, indurationesque pulmonum, reddunt eorum portiones, imo lobos integros, graviores, aeri impervios, ita ut etiam leviores cæterum vici-

vicinæ portiones una deorſum trahantur: ſi vero gravior pars parva ſit, in aqua a leviore ſuſtinetur; ſeparata autem fundum petit. Plures nunc relationes, ad judicem factæ, argumentum habent ex abſciſſa portione pulmonis, innatante, vel ſubmerſa aquis. Nonne hinc in proclivi fit, ut ſontes ſœminæ abſolvantur, fallanturque Judices? Et ſi horis diverſis, ob diverſitatem juriſdictionis, a diverſis chirurgis examen cum fruſto pulmonis fiat, nonne hinc e diametro oppoſitæ relationes haberentur?

Conſulentes autores Anatomicos, ſimilia detegimus. *Diemerbroeck* pulmonem Adultorum ſchirroſum vidit aliquoties aquæ fundum petiiſſe. *In hiſt. Ac. Sc. Par.* 1733. unius lateris pulmo integer innatavit aquæ, alterius ſubmerſus eſt totus. Ex *Zellero* & *Bohnio* patet tum vituli, tum infantis, poſt nativitatem reſpirantium pulmones, fundum in aqua petiviſſe, cujus cauſa aut mucus, aut valida in utero nata obſtructio. Ita quidem ut aer non obſtructam poſt nativitatem partem impleviſſet, obſtructam minime.

Sed præterea vagit nonnunquam infans in partu, eo quod capite jam prodiens aeris inchoet uſuram: deficientibus interim viribus matris, aut uteri orificio ſe arctius circum ejus collum conſtringente, infans ante nativitatem moritur. Pulmo hic innatabit aquæ, quamvis infans mortuus ſit natus, reaque infanticidii agetur, ſecundum leges ſuſceptas, mater. Ca-

ſti-

ſtigandæ ergo & emendandæ erunt regulæ artis ibidem loci, ubi adhuc more communi fiunt ad Judicem relationes; ne vel judicem fallendi, vel ſontes abſolvendi, vel inſontes damnandi, evidens periculum incurrere pergant.

CAPUT XIX.

De Supputando Calore Corporis Humani.

INgenioſiſſimi Viri *Fahrenheit*, & *Prins*, ut & omnium laude ſuperior *Réaumur*, poſt *Torricelli*, *Galilæum*, *Drebelium*, *Paſchal*, exacta nobis condidere thermometra, ad determinandum caloris humani gradum aptiſſima. Secundum hæc, omnia corpora non viva, non ignita, non in ſphæra activitatis ignis poſita, eo caloris gradu calent, qui obtinet ipſa in Athmoſphæra. Ita ut Lignum, Lapis, Metalla, Sericum, Lana, Aqua, Vinum, Spiritus Vini, Alcohol, eundem inter ſeſe, eundemque cum aere communi, calorem habeant. Quod vero res ſæpe aliter nobis adpareat, ut dum v. g. hyeme ferrum politum longe frigidius exiſtimamus, quam veſtem laneam; vitrum, quam lignum; lignum politum, quam idem carioſum; id inde fit, quod noſter nativus calor eo, qui in Atmosphæra eſt, longe major, athmosphæram lanæ mox moveat, & communicatione ſui majoris caloris, magis calefaciat: ſed

ſed quod idem ille calor noſter politas ferri particulas in ejus ſuperficie non niſi tarde moveat, & cum frigido aere, inter ferri particulas reperiundo, non niſi lente ſeſe communicet; forſan etiam quia tempore frigidiſſimo, ſpicula glacialia inter ferri particulas cito non moventur. Dum tamen metallum, politave alia corpora, adplicata diu calente manu tenemus, tepeſcunt ſenſim; ſuſceptumque ſemel calorem ſervabunt diutius, quam corpora leviora, explicata de cauſa. Ipſa hominum, animaliumque cadavera, ut cætera omnia prius definita, quamdiu putredinem necdum inchoant, eundem habent, qui Atmoſphære eſt, calorem. Quid nunc in Phyſica & Medicina conferat exactus caloris variorum corporum calculus, evidenter, ni fallor, is, qui *Boerhaavii* Diſſertationem *de igne*, omnibus Phyſicis adeo laudatam, bene comprehendit; intellecturus eſt. Hujus ergo, laudatorumque antea virorum, veſtigiis inhærens, datam ab ipſis doctrinam ultra promovere conatus fui, ſecundum proverbium: *Inventis addere facile*.

1mo. Calorem hominis ſani definiverunt *95*. *96*. graduum. Calorem hominis in frigore febrili jacentis a gradu 87. ad *94*. ejus vero qui æſtu febrili arderet a gradu *96*. ad 108. & forte adhuc aliquid plus. Ergo receſſus in frigore frigore minor, a puncto fixo graduum *95*.*96*. quam ab eodem puncto exceſſus caloris.

2do. Calorem aeris athmoſphærici ſtatuerunt ſem-

ſemper minorem eo, qui hominis ſani eſt, idque etiam ardente ſirio. Quin prorſum impoſſibile eſſe, ut homo ejuſmodi in aere diu vivere poſſit, qui ſuum ipſius æquaret; multo minus in eo, qui ejus proprium exſuperat. Rationes Phyſicas in Chemia *Boerhaave* dedit, *Cap. de igne Exp.* 19. *Coroll.* 16. „ Sanguis
„ frigidior in arctos, elaſticos, fortes, cana-
„ les arteriæ pulmonalis, vi cordis dextri,
„ atque molimine ingenti reſpirationis, preſ-
„ ſus, actuſque, neceſſario per unum pulmo-
„ nem fertur copia æque magna, quam, eo-
„ dem tempore, per univerſum corpus, om-
„ neſque ejus partes, ſimul. Hinc igitur idem
„ ſanguis nulla in parte corporis uſque adeo
„ atteri, adeoque & caleſcere poterit, quam
„ in pulmone ſolo. Foret ergo calor illius
„ homini intolerabilis, imo letalis. Verum
„ aer, reſpirando ductus in pulmonem, eſt
„ ſemper frigidior longe, quam hic ſanguis.
„ Et, per *Malpighiana*, ſanguis hic in arte-
„ riolas minimas fuſus, quæ veſiculis pulmo-
„ num tenuiſſimis adplicantur undique, per
„ ſuperficies ergo incredibiliter latas exponitur
„ aeri, per omnia momenta temporis renova-
„ to, adeoque ſemper frigido, unde ſanguis
„ ex ſe, in nulla iterum totius corporis pla-
„ ga refrigeratur plus, hoc reſpectu, quam
„ pulmone noſtro.

3^{tio}. A magnis in arte viris, quos inter princeps *Boerhaave*, decretum fuit, decrementa

ta hæc caloris in corpore humano, morborum tempore obſervanda minori deberi attritui humorum in vaſa, vaſorum in humores; particularum humorum inter ſeſe: augmenta vero auctiori attritui.

Cum tantorum nominum debita veneratione, licebit propria obſervata enarrare, ex iiſdem neceſſarias formare concluſiones.

Boerhaave, *Fahrenheit* apud *Boerhaave* laudato mox in corollario, *Hales in Hæmaſtatice*, *Derham Theol. Phyſ. cap.* 2. *Lib.* 1. *De Sauvages Lib. de inflam.* nobis dicunt quidem qualisnam caloris aut homo ſit, aut alia res quæcumque; ſed quanto tempore thermometrum adplicuerint, non addunt. Id porro præprimis requiri, antequam certi quidquam ſtatui in phyſicis queat, demonſtrabunt ſequentia obſervata, capta & in me, ſano, & in pluribus aliis ſanis, & denique plurimis in ægrotis. Non autem ſemel, decieſve, ſed pluries ipſiſſima experimenta iterata ſunt, & ſemper idem docuerunt.

Si per dimidium horæ quadrantem ſano homini admotum ſub axilla thermometrum eſt, calorem notat graduum *95. 96.* Si per quadrantem, gradum notat *97. 98. 99.* Si per dimidiam horam, 100. 101. Si per horam integram, 101. 102. At vero ſi dein bihorio, ultrave adhibetur, nondum obſervavimus illud majorem gradum notare.

Si nunc idem adplicemus ægris, rem præciſe

ſe invenimus, quemadmodum notant autores laudati, dummodo per ſemiquadrantem illud admoveretur. Nempe ſi per dimidium quadrantem in modico admodum febrili calore notaverit 100. gradus, poſt quadrantem notabit 101. 102. Si per mediam horam 102. 103. Si per integram, 103. 104. Aliis vicibus in febre continua per mediam horam dabat gradus 106. per horam 109. aliquoties per ſemihoram 103. per horam 105.

Suſpicabitur forte quis ſebrilem calorem interea temporis auctum fuiſſe, adeoque & inde repertam notam mercurii altiorem; reſpondeo, id ſemel, iterumque contingere poſſe; ſed cur in ſanis thermometrum longiore tempore adhibitum adſcendit, licet naturalis calor noſter minime augeatur? Et cur in ægris, dum nulla caloris mutatio, neque ab ipſis, neque a nobis, obſervetur, conſtanti tamen lege adſcendat? Ergo minime ab aucto calore febrili.

Et ne quis vitioſa mea thermometra criminetur, optima multa poſſideo, quæ præcipue fabrefecit mihi ingenioſiſſimus Phyſicus, & egregius Mathematicus, Rev. *Marci*, ad modum *Farhenheit*, *Prins*, & *Réaumur*. De induſtria parva mea Fahrenheitiana, quibus apud ægros utor, exploravi ad *magnum univerſale Thermometron*, quod ſubtilis artifex *Prins*, magno cum labore, ipſe adornaverat, hacque lege de meorum præſtantia convictus ſum.

Unde ex datis experimentis id debui conclu-

cludere, quod defectu adplicationis tempus determinandi, neque ſanorum, neque ægrorum calor, rite fuerit determinatus.

2dam. Auctorem theſin multa obſervata labefactant. *Hales*, *Boerhaave*, aliique, impoſſibile credidere, ut homo diu ſubſiſteret eo in aeris calore, qui ſuum proprium calorem aut æquaret, aut ſuperaret; idque ob datas antea rationes. Attamen ex obſervatis, communicatis cum doctiſſ. *Derham*, *Theol. Phyſ. Lib.* 1. *Cap.* 2. Thermometra *ſub æquatore* deſignant eundem circiter caloris in aere gradum, qui hominis eſt. Quid? quod aeris calor ſæpe tranſcendat humanum? Dum accuratiſſima thermometra plura ſuſpendi aliquoties in aere libero, ubi nulla radiorum a parietibus reflexio, in umbra ſolis; alia vero plura ſoli irridianti expoſui: differentiam nonnunquam obſervavi 30. graduum. Adhuc 27. Aug. inter 3. & 4. pomeridianam, cum in ædibus eodem tempore thermometra haberent gradum 71. in aere vero aperto umbroſo 75; Thermometrum univerſale *Prinſii*, ſoli irradianti libero, citra reflexiones ullas, expoſitum, intra $\frac{1}{4}$. horæ adſcendit ad gradum $103\frac{1}{2}$. exin omni momento tantillum deſcenſum affectabat, idque fere per alium horæ quadrantem idem, & mox iterum adſcenſum. Semihora elapſa, adſcendit ſenſim ad 107. Relictum per aliam dimidiam horam, non adſcendit ultra; forte quod poſt quartam aer calore non augeſcebat. Pari ratione octo alia

thermometra, exigua admodum cum differentia, caloris gradum indigitarunt.

Porro in tam ardente calore exponimur in platea, in via publica nullis conſita arboribus, in campis, Meſſores in agris, Vinitores in vineis, integri, dum caſtra metantur, Exercitus. Profecto omnes illi per æſtatem ſæpe aerem inſpirant ſuo proprio aliquanto calidiorem, intereaque vivunt; & ſi moderate vitam inſtituant, atque a gelido ſubitoque potu abſtineant, ſani paſſim degunt. Igitur ſub æquatore vivunt bene homines, in aeris calore, cum humano æquali: vivunt bene per magnam Europæ partem in calore humanum longe ſuperante. Aeris ergo in inſpirando uſus videtur potius ad motum ſanguinis, quam ad ejuſdem refrigerium facere: qua in re a textu *Boerhäävii*, ex Chemia allato, diſcedo quidem, ſed ad clariſſimum Virum iterum accedo, rem, ut hic facio, explicantem *phyſiol.* §. 202. Et profecto ſi ſufficiat refrigerium aeris, ad gradus 10. frigidioris, fervido pulmonum ſanguini, an non vehementer noceret is, qui gelida bruma eſſet 70. 80. gradibus inferior calore humano? Nonne oporteret hominis ſanguinem æſtate, quam hyeme, longe calidiorem ad thermometra reperiri?

3tia. Eruditorum theſis ſtatuit calorem ab attritu oriri. Evincere id multi morbi videntur; ut maxime *cap. de calore febrili Præceptor* oſtendit; attamen conſtantem inde regulam deducere

re experimenta vetant. In Hemitritæa, quam, cum continua febre, intermittens quotidiana formabat, homo intermittentis paroxyſmum tanto cum frigore experiebatur, ut, ſi frigus modo abeſſet, morbum totum floccifacere ſe diceret, propter immane vero frigus ſe ſuſtinendo ultra non eſſe. Eaſdemque querelas multis in paroxyſmis repetivit. Dabat tamen Thermometrum paſſim 104. gradus. Neque vel hilum adſcendit illud, dum in ardente deinceps calore admoveretur. Et dum per ſequentes paroxyſmos frigus imminueretur, gradus tamen caloris 100. *99*. *98*. fuere. Frigoris porro perceptio homini vivida; frigoris ſigna, algor, tremor, ſtridor dentium, evidentia erant: dum interim calorem naturali ſuperiorem notaret thermometrum, dumque nos, repetito ſæpe examine hominem tepentem, ac fere naturaliter calentem, paſſim deprehenderemus. Expectabitis quid ex pulſu obſervatum ſit? Is more ſolito, tempore frigoris febrilis, celer, parvus, contractus utcumque: caloris vero tempore plenior, liberior, major. Thermometrum ſemper ſub axillis adplicatum ita adſcendit, cum tamen potiſſimum frigoris ſenſum æger toto thorace perciperet.

Veteres deſcripſere Febrim ἠπιαλὴν, quam enarrat, non explicat, *Hippocrates*. *Galenus* & *Gorræus* eam eſſe dicunt, in qua per univerſum corpus caloris ſimul & frigoris perceptio adeſſet; quod a bile & pituita ſimul motis expli-

 ca-

catum ſuo more velint. *Erotianus* & *Foëſius*, in ἠπιαλὴ *Hippocratis* exponenda, non faciunt ardoris mentionem, ſed continui duntaxat & frigoris, & rigoris. At quocumque demum ſenſu velis, non fuit hominis noſtri febris ἠπιαλὴ. Nam neque ille ſimul frigus caloremque percepit, nec perpetuo friguit, horruitque.

Eſt Veteribus alia deſcripta febris λειπυρία, de qua etiam *Hipp.* Aph. 4. 48: 7. 72. „ In febribus non intermittentibus, ſi externa frigeant, & interna urantur, & ſitiant, lethale „. Cum hac deſcriptione conveniunt interpretes; ſed neque hujuſmodi febre laboravit noſter. Nam ſine thermometro latuiſſet nos penitus calor ille, naturalem 7. 8. gradibus exſuperans, ipſeque æger eum non eſt expertus: externum enim internumque frigus conqueſtus eſt.

Qua tandem ratione ejuſmodi phænomena explicabuntur? Vulgaris doctrina Medicorum mechanicorum eſt quod a nata in arteriis capillaribus verſus corporis ambitum reſiſtentia, cor velocius validiuſque ſe contrahere veluti cogeretur; ut copioſiorem humorem per aream minorem traduceret. Verum qui leges hydraulicas a doctiſſimo *de Sauvages*, Tractatu *de Inflammatione* explicatas, & corpori humano adplicitas, attente contempletur, prorſus contrarium concludere cogitur. *Vide hunc tract. a* §. 24. *ad* 62. Et profecto experientiam conſulentes, videmus in Paronychia, Otalgia, Tendinis punctura, capillarium obſtructionem adeo

mo-

modicam, ut notabilem effectum in ſanguinem, & cor, edere non poſſet; & tamen quam acutæ aliquando in his febres! quanti calores! contrario febre comburi oporteret Chloroticam virginem, Scrophuloſum interno externoque corpore puerum, quibus fors media pars obſtructa ſit capillarium; cum tamen hos reperiamus a naturali calore remotiores. Si quis dicat in his febres haud generari, quod cordi vires deſint; attendat ille quid his contingat, ſuſcepto varioloſo, morbilloſo, aliove, miaſmate! Motus cordis, ejuſque velocitas, augentur ita, ut aquoſus pridem mucoſuſque cruor, jam phlogiſtica materie ſcateat, miſſuſque de vena denſam mox cruſtam formet.

An igitur nata quacumque de cauſa in humoribus acrimonia motum cordis, vaſorumque, irritando, augeret? Cum anatome detexerimus cor inflammari, ſuppurarique poſſe, citra perceptos eo tempore dolores: cum præterea Apoplexia doceat eo ipſo tempore, quo nullum inter nervos ſentientes, & ſenſorium commune, commercium detur, cordis motum notabiliter augeri: hanc ita dictam irritabilitatem pro cauſa ægrius admittere poſſumus. Neque nos hujus irritabilitatis convincere moderna experimenta valent, cum alii eorundem vim contrariis eludant experimentis. Daturque aliquando febris mox in corpore ſaniſſimo nata, ubi acrimoniam ne Lyncæi quidem oculi unquam detegant; & hæ quidem violentiſſimæ.

 An

An igitur hæc de origine motus cordis, motuſque ejus, ac velocitatis incremento, quæſtio, inter illas locanda quæſtiones, quas ILLE, qui ſe ſolum in S. Scriptura vocat SCRUTATOREM CORDIUM, ille perpetuo nobis amandus & adorandus, noſtrum adeo limitatum, & imbecille ingenium, latere voluerit; ut rei mirabilitate attoniti, in admirandi Artificis encomia profunderemur?

Verum tamen dato ſemel, & a cauſis explicato, aucto motu cordis, nunquid natus inde attritus phænomena, in viro noſtro obſervata, explicet? Non puto. Tempore frigoris homini intolerabilis, cum pulſu contractiore minore, thermometrum ſignat octo gradus ultra calorem naturalem: præterea tempore quo intolerabiles ardores homo conqueritur; quo pulſus magnus ac celer eſt, thermometrum habet eundem caloris gradum. Hoc phænomenon qui legibus phyſicis bene ex attritu explicuerit, erit mihi magnus Apollo.

Alia ergo cauſa ſubſit oporteat, quam ſolus attritus, quæ augeat, auctumque ſuſtineat calorem; idque eodem tempore, quo ſenſus nil niſi frigus animæ denuncient.

Quæſtio nova, æque quam prior, intricata nempe cur obtinente in homine calore, naturalem octo gradibus ſuperante; in homine, inquam, mentis compote, perpetuæ de frigore, eoque non tolerando, querelæ? Idque una cum ſignis frigoris, tremore, rigore, ſtridore dentium?

tium? Nunquid contrarium ejus, quod in corpore obtinet, nervoſque afficit, renunciari animæ queat? Abſonum hoc videretur, niſi huic ſimilia, eoque mirabiliora, in humana œconomia contingere fateri cogeremur. Homo bene in lecto calens, in ſomnio videtur ſibi frigere totus & incredibili voluptate afficitur, dum igni grato admoveri viſus, gelu membrorum ſuperare ſe credit. Homo bene cœnatus, nocte famelicus ſibi videtur, & amœnitate appoſitæ dapis delectatur impenſe, famemque explet. Ergo citra ullum commercium corporeum, imo cum contrariis corporis conditionibus, anima noſtra gaudiis affici, mœroribuſque, grato & ingrato, poteſt. Argumenti genus, quo impios convincamus, qui negent animas a corpore jam ſeparatas, iis poſſe cruciari, quibus, dum in corpore viverent, ope corporeorum organorum, affici ſolerent. *Luc.* 16. *v.* 24.

Difficultatem, inquiet quis, difficultatibus potius cumulas, quam explicas. Fateor; neque aliter poſſum. Explicationes huc uſque ab eruditis datas, nullius momenti eſſe, neminique ſatisfacientes, novimus abunde; alias porro ignoramus. Unde hanc ipſam quæſtionem iterum relegamus ad illas, quas ignorare debuerimus: noſſe enim ſi oportuiſſet, optimus noſtræ machinæ Conditor eaſdem patefeciſſet. Imo oportet harum ignorantiam nobis conducere, quia *Vidit Deus omnia quæ fecerat, &*

erant valde bona . Gen. I. v. 31.

Patientia igitur in experimentis, libero ab hypotheſibus animo capiendis, multa dediſcimus, quæ humana arrogantia, & præcipitantia, perperam addidiceramus. Sed præſtat hominem, ad veritatem æternam contemplandam deſtinatum, ab erroribus remotiorem fieri, ac veritati proximiorem: ſic propius ad felicitatem, quondam æternam futuram nobis accedimus.

Quot igitur encomiis ſufficiam, ut MATREM PATRIÆ, MATREM ACADEMIÆ, AUGUSTISSIMAM IMPERATRICEM, MARIAM THERESIAM, digne concelebrem! quod pro ſua benevolentia, munificentia, veroque ſcientiarum amore, indicante & hortante Illuſtriſſimo Medicæ Facultatis Præſide, Libero Barone *van Swieten*, hoc condiderit, reditibuſque ditaverit, Noſocomium; ut in eo, poſthabitis omnibus circa Medicinam ſyſtematibus, nobilis hæc, ac neceſſaria Ars, ſolis experimentis, & prudenter captis obſervationibus, traderetur, coleretur, augeſceret! ſane & huic Viro debitas hanc ob cauſam laudes ſera poſteritas canet.

Sed ut hoc caput abſolvam, paucîſque dicta confirmem, reſumendus hic eſt caſus hominis cujus Cap. II. mentio facta fuit. Is in ſuo marmoreo frigore, integris 24. horis ante mortem perdurante, ſine vel minimo arteriarum pulſu, ulla arte indagando, notavit in thermo-

mometro calorem 97. graduum, idque adhuc bihorio ante mortem. Thermometrum autem, paucis minutis admotum, hunc gradum notavit; notaturum forte altiorem, ſi diutius applicitum fuiſſet. En iterum ſine ullo fere attritu calorem naturali majorem!

Idem, aliud tentans, expertus ſum. Animus erat experiri num cortex peruv. ipſa in febre datus, febrilem calorem augeret, prolongaretque; ut laudatiſſimus *Hales* habet *Hæmaſt. Exp.* 18. *N*°. *6.* Apta ad id occaſio erat. Fœmina 24. annorum, de qua actum cap. 15. febri continua gravi, cum quotidiana intermittente afflicta, cortice curanda erat 12. morbi die. Cortex datus dedit prima die gradum caloris uno inferiorem ei, qui heſternus fuerat; die altero binis inferiorem gradibus; quarto vero die fœmina prorſum omni febre caruit. Ergo integram corticis, in ſubſtantia ut vocant, unciam ſpatio nycthemeri abſumens ægra, non incrementa habuit, ſed decrementa caloris. Cortex tamen aliis in occaſionibus auget calorem; nam omni experimento liquet eo in iis augeri calorem, qui naturali minorem poſſideant; ut eundem minuit iis, qui naturali majorem. Qua id vi efficiat, cum *Sturmio* cum *Bado*, cum *Mortono*, ignorantiam fateri malim, quam falſa incertaque proferre.

Sed, quod res eſt, hæc ipſa mulier, quarto die ab uſu corticis, febris prorſum expers, naturaliter calens; moderatum ſanum calorem ipſa

ipſa experta, pulſum lentum bonumque habens; tamen ſignavit in thermometro gradum 102. multiſque poſtea diebus calorem habuit naturali majorem. Ergo calor non a ſolo attritu, non a ſolo motu aucto.

CAPUT XX.

De Vario Tumorum Genere.

INflammatorii tumores qui generentur, hic inquirere non eſt animus; ſed quid de lentis quibuſdam tumoribus, tarde creſcentibus, diuque obtinentibus, cogitandum ſit, indagare.

Tales namque in collo multi gerunt plures, minores; variæ magnitudinis, duritiæque: ita nonnunquam, ut totum in ambitu collum conglomeratis eiuſmodi tumoribus maxime difforme fiat. Abdomen, thorax, totumque denique corpus, nonnunquam iiſdem ſcatet. Subſtantia eorum diverſa; diverſa, quam contineant, materies, haud in variis duntaxat hominibus, ſed eodem etiam in homine & quidem ita, ut eodem in corpore trium, quatuor, quinque, ſpecierum variarum habeantur tumores; quorum quandoque nulli vix aliquam curationem admittant; in aliis nonnulli tumores ægre, facile alii, curentur; ~~in nonnullis tumores ægre, facile alii, curentur~~; in nonnul-

nullis longo molimine ſanentur omnes; denique curatorum multi non raro poſtliminio repullulent. Ex multis unam alteramve hiſtoriam deſcripſiſſe juvabit, ut de eorum genio, naturaque, cuique conſtet.

Puerum 10. annorum, multis in collo, & ſub axillis, tumoribus ſcatentem, muco turgidum, ventre tumidum, cachecticum totum, prægreſſi anni autumno ad me attulerant. Quæ remedia in uſum advocata ſunt, hæc poſtea hiſtoriæ aliorum ægrorum dabunt. Puer hydropicus factus, poſt expletas decem in Noſocomio ſeptimanas, calamitoſam vitam terminavit.

Cadaver luſtravi cum Clariſſimo & dexterrimo Anatomes Profeſſore *Gaſſer*, & exercitatiſſimo Chirurgo Noſocomii Civici *Leber*, qui in omnibus diſſectionibus ſemper gratum mihi, utileque, præbere auxilium ſolent, tota ſtudioſorum præſente cohorte. Aperto abdomine Meſenterium tum vehementer tumidum fuit, tum penitus nudum ac conſpicuum, inteſtinis omnibus quaſi naturaliter verſus ambitum remotis. Tumores Meſenterii magni, durique iidem & ſolitarii, cum peritonæo vero, & ligamentis vertebrarum lumborum, adeo intime concreti, ut Meſenterium citra dilacerationem haud potuerit a vertebris ſolvi. Quoad naturam tumorum, in quibuſdam medium folliculum occupabat alba materies, aut griſea, unita, æquabilis, craſſa pulte durior, mollior lardo,

do, & in meditullio veræ pulti ſimilis. In aliis materies tum albidior erat, tum etiam in meditullio durior. In aliis tota iterum dura, æquabilis, ſciſſilis. In nonnullis veluti calx aqua miſta oculis adparebat, digitis nullam exhibens aſperitatem. Denique, in una alterave, vera calcarea materies, dura, tactu aſpeta, ceu in fungoſum lapidem concreta. Ad vaſa iliaca utraque, ad Pericardium, Sternum, Diaphragmà, ſupra Aſperam arteriam ad Jugulum, ad Axillas, ubique ejuſmodi reperiundi tumores erant. Multa in thorace, & abdomine, aqua.

Ad monſtroſum nunc collum verſo examine, tumores non amplius ſolitarii, ſed & pluribus minoribus, ſibi incumbentibus, accumbentibuſque, & communi celluloſitate circumdati conſtabant. Membranas alii tenues, craſſiores alii, nonnulli denique prope cartilagineas, habebant. Intercurrebant per tumorum intercapedines, ſupraque eoſdem, arteriæ, venæ, nervi multi, per tunicarum ſubſtantiam diſperſi. Tumore prudenter aperto, vaſa eadem in minores, quibus maſſa major componebatur, tumores, ſe dividebant: tumorumque multi vaſis in collo majoribus tam firmiter increverant, ut ſine alterutrorum læſione ſeparari non poſſent; vaſa tamen illa majora a tumoribus non videbantur notabiliter comprimi. Encephalon ſolum ab his malis immune fuit. Ubique in colli tumoribus diverſitas materiæ:

teriæ: imo aliquot ante mortem ſeptimanis ingens adparuerat tumor, ſuppuraverat, diſparuerat. Plerique vero quaſi una cartilaginoſa ſubſtantia erant, vel atheromata. Sedes porro omnium aut glandulæ erant, aut adipoſi folliculi.

Multiplex igitur uno in corpore tumorum differentia: ſed aliis in corporibus adhuc alias formas induunt. Fœminæ cætera ſanæ a tribus retro menſibus ſolitarius ejuſmodi tumor creverat ſponte, in colli poſtici dextro latere, partem cucullaris muſculi, ut & ſplenium capitis, & complexum tegens. Libere hærentem Chirurgus enucleavit, globo ſimilem, levem. Exſciſſum tumorem examinantes, plures membranaceas lamellas, vaſculis multis refertas, primo ſeparavimus; dein ad duritiem ſemicartilagineam ſeſquilinearis craſſitudinis pervenimus, quam intus inveſtiebat durior compages, in plagis quibuſdam perfecte cartilaginea. Magnus tunc ſequebatur folliculus, plenus materie pellucidiſſima, gelatinoſa, ſubflava, tunc ſanguis fluidus, coccineus, per tremulum hoc gelatum filatim quaſi diſperſus, vaſis non contentus tamen. Portio vero quædam rubicunda, gelatinoſa, uno in loco ad internum folliculi parietem hærebat, non quidem affixa, ſed veluti leviter agglutinata. Vas vero, quo ejuſmodi duplex materia in cavum folliculum intraſſet, nullo ſcrutinio patuit. An durum tumoris putamen, poſt enucleationem contractum,

vaſa

vaſa in cavum penetrantia compreſſiſſet, rubrum partim in cavum, partim retro expulіſſet? Sicque vaſis conſpectum ademiſſet? ſaltem microſcopio examinata materies hæc, & undique perſciſſa, non niſi homogenea, vaſiſque orba, adparuit.

Aliud genus tumoris intellectu difficile, haud ita pridem tribus in hominibus vidi. Sedes in maxilla utraque eſt, incipiens ad aurem, ſub proceſſu zygomatico procedens, ad alterum tertiumve dentem molarem pervenit, deſcenditque ad mediam, imo & ad infimam maxillæ inferioris partem. Si in ore examines, eſt ligni inſtar durus, & veſtitus membrana, ruber colore, a maxillis liber, præterquam ſuperiore ſui parte. Lignea durities ubique æqualis. Palmam manus magnitudine occupat. Cuidam fœminæ & totam occupat parotidis ſedem. Eſt, cui Zygomaticus proceſſus extrorſum trudi videatur. Nullis hucuſque remediis auſcultat, etiam ſolventiſſimis. Si forte alicubi plaga emolleſcens materiem videatur contineгe, ea aperta dat ſanguinem merum, dat lympham; cæterum nec ſuperat, nec mole decreſcit. Qua proprie lege naſcantur, quidve gerant intra ſeſe, necdum bene detegere licuit. Buccinator, Zygomaticus; major minorque ſupra tumorem libere agunt.

Hæc de theoretica tumorum quorundam contemplatione, quorum difficilem fateor curam eſſe; quid tamen in inveteratis, deſperatiſque, tentaverim, enarrabo. Ac-

Acceſſit me 20. annos nata fœmina, vinitorio opere victum quæritans, pluribus deturpata toto collo tumoribus. Varii quidem illi, maximeque ad nucham, ſuppurantes apparuere, apertique dederunt puris tantillum, ſed reliqua mole manſere duriſſimi; quantacumque opera eorundem ſuppuratio, unguento ægyptiaco, aut adplicito vitriolo calcinato, aut præcipitato rubro, aut trochiſcis de Minio Vigonis, exploraretur; uno alterove, in tanto numero, excepto, omnia fruſtra erant.

Hinc in ea inſtitui *Galeni* methodum, qua aceti vapor, apto ad id inſtrumento, quotidie ad dura hæc corpora determinetur, idque per ſex integros menſes continuavi: interea dum patiens uteretur vino Auſtriaco communi, in quo ſal alcalinus ſolutus, ut hoc veluti ſaponaceo liquore ſolverentur concreta; uti & ſæpe pilulis gummoſi, ac ſaponaceis. Sed omnia fruſtra.

Deinde ipſi per alium dimidium annum dedi dragmam integram *ſpongiæ uſtæ* quotidie. Spongia dat uſta odorem, uſtis animalium cornibus ſimilem, ſalem alcalinum volatilem, & oleum tale. Qui tunc carbo remanet, habet ſalis fixi quidquam, & ut magnes indicat, quid ferri. Si jam vaſe rite clauſo ſpongia uritur, oleum & ſal volatile cum fixis principiis unita manent. Spongia ſic parata multos ſcrophulos curat: aſt dimidii anni ſpatio hæc fœmina XVI: Libras nequicquam aſſumpſit, quamvis inte-

interea variis emplaſtris, unguentis, fomentis, frictionibuſque, reſolutio tentaretur.

Unde ad aliud reſolvens confugiens, ſpiritum frumenti præſcripſi cum Mercurio ſublimato, continuatis frictionibus, & dato quartis ſingulis diebus purgante hydragogo: Et hæc per dimidium annum vix quidquam profuere,

Tandem egregius *Greg. Menſurati*, optimus *Græcenſis* Medicus, Chirurgiæ ibidem & Anatomes Profeſſor, quem nunc morte abreptum lugemus, communicavit mecum remedium, quo ſe plurimos in *Styria*, & *Carinthia*, curaſſe aſſeverabat. ℞. Nihil albi unc. IV. Oſſium ſepiæ, Putaminum Ovorum a. unc. ij. Panni ſcarlatini unc. $1\frac{1}{2}$. Miſta vaſe clauſo comburantur, rediganturque in pulverem. Doſis pro adulto gran. XVIII. bis de die; ea quidem lege, ut ipſo in plenilunio purgans phlegmagogon ſumatur, & ſequentibus ſex diebus duodecim pulveres aſſumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Quoſdam tunc curatos ajebat; quibus vero malum non multum, aut non integre ademtum, his altero plenilunio, tertio, quartove, eandem repetendam methodum eſſe: ſed Styros ſuos raro ea ad tertiam vicem indigere.

Volui ad literam, ut ajunt, hoc conſilium exſequi, ne quis, ſi minus ſuccederet, neglectum accuſaret. Sumſit fœmina remedium cum effectu nonnullo, repetivit toties, donec ad quintum plenilunium perfecte curata eſſet. Sed

pen-

pendula in collo cutis, ſacci inſtar, difformitati erat. Frictionibus autem aromaticis, & ligatura idonea, cutis naturalem contractionem recuperavit.

Succeſſit idem experimentum in juvene, qui etiam antea varias methodos fruſtra expertus eſſet: unus tamen alterve ipſi tumor ſuperfuit, quod, peracta fere tota cura, ſe ipſum negligeret.

Nolim hic loci, ne longior ſim, examinare undenam iſta horum medicamentorum efficacia? ſuffecerit hucuſque efficaciam vidiſſe.

Verum quod mireris mecum, & condoleas, ceſſantibus utriſque a remedio, malum ſenſim rediit. Diatheſis manſerat, curatis ejus effectibus. Mens igitur eſt in aliis, modo morigeros ſe præbeant, remedium per dimidium annum a perfecta curatione continuare.

CAPUT XXI.

De Mira Variorum Medicamentorum Efficacia.

Antea cap. 9. quædam obſervata circa calculum me in ſequentibus communicaturum ſpoponderam; fidem nunc liberabo.

Ac primo quidem de *Uva Urſina* affirmari oportet, optimum remedium eſſe in renum, veſicæque morbis, dum calculus aut adeſſe no-

ſcitur, aut ſui ſaltem ſuſpicionem facit. Nonnullis mitigat tormenta morbi, ut vita tolerabiliter tranſigatur; aliis omnia ſymptomata aufert, ut ſe curatos putent.

Uvæ urſi uſus mihi commendabatur dudum ab *Illuſtriſſimo Præſide*, qui & omnem ejus, quam poſſidebat, copiam, mihi elargiebatur. Egregius Botanices ac Medicinæ cultor, Dominus *Lucas Mislei*, qui in *Styriæ* Alpibus, medias inter nives, magnam plantæ copiam mihi collegit, hanc mihi ejus deſcriptionem dedit.

„ Uva urſi. Ἀφητοσ-ἀφυλος. *Tourneſort. inſtit.*
„ *Rei Herb. Tab.* 370. Eſt ex mente Cel. *Lin-*
„ *næi* arbuti ſpecies, nempe arbutus caulibus
„ procumbentibus, foliis integerrimis. *Linn.*
„ *Spec. plant. Tab.* 1. 395. Num. 4. *Johannis*
„ *Bahuini* Hiſtoria Plant. univerſalis T. 1.
„ Lib. 5. cap. 8. p. 523. optimam dat iconem,
„ ſed deſcriptionem minus accuratam. *Galeni*
„ deſcriptio videtur convenientiſſima Lib. 7.
„ c. 4. κατὰ τόωες. Frutex eſt humi repens, locis
„ paucis frigidiſſimis, iiſque potiſſimum cre-
„ ſcens, quos perpetuæ nives tegant; *paucis*
„ dico: nam mihi multos altos montes con-
„ ſcendenti, non niſi in binis hactenus conſpe-
„ ctus eſt: in Auſtria quidem, in Alpe *Gans*
„ vulgo nuncupata, quinque leucis ab Auſtriæ
„ Neapoli ſita; in Styria vero in Alpibus ni-
„ valibus dictis, ſex leucis a *Cellis Marianis*
„ remotis, ubi inter perpetuas nives copioſius
„ le-

„ legitur. Caules huic frutici reptantes, cortex rufeſcens, folia conferta, oblonga, ovata, integra, carnoſa. Flores monopetali, ovales, baſi planiuſcula, ore quinquefido: lacineis obtuſis, revolutis, parvis. Fructus eſt bacca ſubrotunda, ceraſo minori ſimilis, rubra, ſeminibus quinque oſſeis, planiuſculis, fœta. Planta perpetim viret; fructus altero anno matureſcit. Totus hic frutex, præſertim cortex & folia, amarum, adſtringentemque habet ſaporem, fere ut Peruanus cortex. Cæterum in colligenda hac planta attentus ſit oportet Rhizotomus, ne vitem ideam, ſeu Myrtillos rubros pro Uva urſina colligat: ita enim hæ binæ plantæ, ut ovum ovo, ſibi ſimiles videntur; nec niſi ſyſtematicus Botanicus eaſdem ſemper diſtinguere novit. Differentia tamen hæc eſt: Uva urſi florem habet decem ſtaminibus, vitis idea, non niſi octo, præditum. Uvæ urſi baccæ non niſi quinque habent ſemina; vaccinium, ſive vitis idea, viginti ſæpe.

Planta ſic cognita, videamus ejus egregios in medicina uſus. Sexagenarius vir a 20. retro annis difficultate mejendi crebro laboraverat, nunc per novem menſes fere continuo: ita ut guttatim, ſummiſque, & intolerabilibus cum ardoribus, urinam emingeret fœtidiſſimam, purulentam, mucoſam, ſanguineam. Quin & Iſchuriam aliquoties paſſus, cathetere levandus fuerat. Utrum nunc Cathetere, an acrimonia Uri-

næ, urethra læſa ſit, Catheter ſaltem induci non poteſt, ut exploretur num calculum veſica gerat.

Præmiſſis infuſis balſamicis, & laxantibus, data fuit homini quovis mane dragma dimidia hujus plantæ in pulverem redactæ; Turundæque, quæ feruntur eædem eſſe, quibus Pariſienſis Chirurgus *Daran* inclaruit, & divitias magnas comparavit, ipſi in urethram miſſæ ſunt. Turundæ canalem egregie percuraverunt, ſed Catheter immiſſus verti non poteſt; ob veſicæ forte parvitatem, quæ familiaris his, quos omni momento mingendi neceſſitas urgeat. Veſica enim, ultra non expanſa, contrahit ſeſe corrugaturque, ut exemplis anno elapſo patuit. Cæterum per ſeptem integros menſes his pulveribus homo uſus, Urinam nunc per aliquot menſes crebram quidem & mucoſam, licet haud ita fœtidam reddit; at vero doloribus, quibus per tot annos tantum non enectus erat, prorſum caret, bene dormit, bene appetit, ambulat, viribus valet, & ſine ullo in urethra impedimento reddit urinam. Per dimidium annum omnia remedia cum neglexiſſet, initia levioris doloris expertus rediit, eoſdem pulveres repetiturus.

Alius ſexagenarius, qui a tanto tempore & ædes ſuas, & viciniam, miſerrimis clamoribus, & ejulatibus expleverat, iſchuria demum quotidie redeunte laboravit; ita ut per ſeptem integras ſeptimanas, mane ac veſpere, Cathe-

tere

tere juvandus fuerit: cujus tamen ope vix bihorii ſpatio tormentorum ferocitate carebat: & ſi quandoque minus feroces dolores pateretur nullam tamen urinam reddiderat, niſi ſemel ſaltem de die Cathetere juvaretur. Præterea Herniam oſcheocelen dictam, eamque magnam, patiebatur. Hic rerum ſtatus, cum ad nos accederet.

Herniæ aptum brachierium bene proſpexit. Dragma media pulv. uv. urs. ſingulo mane data leve paregoricum veſpere exhibitum, effecere, ut ſexto die nunquam ultra Cathetere indiguerit. Urina tamen ſemper fœtida manebat, & quamvis eadem nocte & mane miſſa, dum eam inter 7. & 8. matutinam examinabamus, cum aceto efferveſcebat. Poſtquam autem tribus cum dimidio menſibus medicamenta eadem continuaverat, Urinam diutius retinere potuit, doloribus caruit, vires adeptus eſt, & ex cacochymico ſanus eſt factus. Negligentiam medelæ incipientis doloris reditu luens, repetiit Noſocomium, eandem rogaturus; poſtquam denuo omni dolore caruit, cumque iterum aliquantiſper expertus eſſet num medela hac tuto carere poſſet, ad me rediit DEUM veneratus, mihique gratias agens. Suaſi tamen alterno die pulverem ſumeret; non rediit.

En autem aliam hiſtoriam. Cuidam quinto ætatis anno quinque in ſcroto ulcera oboriuntur, quorum ex uno calculus exit. Tumore, validoque ſcroti dolore, ac continuo materiæ

 albæ,

albæ, urinæque, apertis de ulceribus, ipſo inſcio, prodeuntis, ſtillicidio laboraverat. Tandem enarrat ſymptomata ſenſim evanuere, vago urethræ dolore, & materiæ albæ ex urethra ſtillicidio, perſeverantibus. Viginti autem annos nato, ſcroti, ac præprimis dextri, dolor & tumor renaſcuntur, ulcere ibidem, ut quondam, ſuccedente. Nato ulcere dolor conticuit; clauſo eodem, recruduit dolor. Aperto ex ulcere iterum, ipſi inſcio, urina, albidaque materies, extillavit, maxime quo tempore urina in mingendo per urethram tranſiret. Teſtes non male affecti; dexter modo ſiniſtro major, quod forte naturale. Inter medios teſtes, ubi corpus cavernoſum urethræ habetur, durum quiddam, ac utcumque fungoſum corpus percipitur, urethræ veluti appendix, cum ipſo ſcroto corrugato ibidem concretum, unde emitti urina videbatur: Perinæum vero mole totum, & bonum. Venerei, quoad ſciam, ſubeſt prorſum nihil. Siniſter teſtis primo vehementer doluerat, eratque varicoſum eodem in latere corpus pampiniforme. Solamini ipſi ſæpe fuerat unguentum hocce: ung. Nicotianæ unc. II. Myrrhæ dr. II. M. Ut & Empl. compoſitum ex Empl. de Ranis cum merc. ſimpl. Diabotan. Divini, āā unc. I. ol. ſtill. Rutæ dr. I. M. Hic ſtatus rerum, cum operam noſtram peteret.

Calculum ex urethra quinto ætatis anno per ulcus externum exiviſſe, ex hiſtoria patet; ſed un-

undenam ille? Si ex veſica eo perveniſſet, iſchuria laboraſſet diuturnitate nemini toleranda; nam ſane calculus haud tam cito erodit urethram & corpus cavernoſum, & ſcrotum, ut prodeat foras. Saltem ſi in ſcroto hæſit ſine iſchuria, indiguit longo tempore, antequam viam ſibi eo verſus paraviſſet. An non probabilius inflammationem ac ſuppurationem prægreſſas fuiſſe in urethra, acrem urinam in ulcuſculo moram traxiſſe, ulcus ampliaſſe, elementaque calculi, quæ omnis ſani hominis urinis inſunt, ibi depoſuiſſe, & hinc calculum produxiſſe, qui viam ſibi extrorſum paulatim exederit?

Excreto hoc calculo, per 15. annos præcipuis illis ſymptomatibus caruit, ſed dolores & ardores in Urethra ſæpe perpeſſus eſt. Diſpoſitio leviter ulceroſa videtur ſuperſtes fuiſſe, ſed aſſiduo transfluxu urinæ abluta ſemper, ſimul vero ejuſdem urinæ tranſitu, & adplicatione, recrudeſcens. Ita quidem ut levis hæc exulceratio ad 20. vitæ annum proſerpſerit, & ex ulcere in concreto cum urethra ſcroto, denuo urina, puſque, perſtillaverint. Natum ulcus difficulter claudi potuit, eo quod urina illud continuo irritaret. Clauſo ulcere extrinſecus, ſtagnans ejus in fundo urina dolores iterum majores creavit. Quam calloſitatem in corpore cavernoſo urethræ deprehendimus, eam ulcus pro more produxit.

Cum itaque uva urſina in ulcere Renum, Ure-

Ureterum, Veſicæ cum calculi ſuſpicione, adeo proficua nobis viſa eſſet, & huic eadem data eſt. Hac vero per tres menſes æger uſus, clauſa ſibi ulcera gaudet; caretque ita dolore, ardore, aliove quocumque ſymptomate, ut ille ſibi integre reſtitutus videatur. Quia tamen ſubinde ex ipſa urethra in glande penis nonnihil materiæ albæ extillat, ſuaſi ut per aliquot menſes remedium continuaret; id quod, cum ſe curatum credit, negligentius facit.

Fœmina quadragenaria major, elapſis quatuor ab hinc annis, percipere incepit totius corporis laſſitudines, graveſque lumborum dolores; quos octiduo poſt, idque per ſeſquimenſem continuum, mictus ſanguineus excepit; mictum ſanguineum dein limpidiſſima urina ſequuta eſt. Cæcas ſuas hæmorroidas adplicitis hirudinibus ſubinde levavit. Catamentis gaudet. Et licet deinceps ſemel, aut bis modo, urina quid ſanguinis commiſtum geſſiſſet, manſere tamen tanti lumborum dolores, ut pronare corpus ipſi fere ſit impoſſibile. Purulenta autem minxit nunquam; nunquam Iſchuriam, Dyſuriamve, paſſa eſt: Hæc menſe Aug. 1756. me convenit, conqueſta quod ubi ædibus ſuis expurgandis operam egregie navaſſet, jam in decimum diem ſummis cum lumborum doloribus ſanguinem emingeret. Urina licet recens, fœtebat multum. Calculum Renum hiſtoria hæc vivis depictam coloribus exhibet.

Exhibitis primo demulcentibus ac paregori-

cis,

ćis, uva urſi data eſt; octiduo poſt, urina ſine ſanguine fuit, ſine fœtore: mireque temperavit emplaſtrum latum de Labdano intolerabiles lumborum dolores. Uva urſina duobus exhibita menſibus effecit, ut integre reſtitutam ſeſe, ſanamque omnino pronunciaret. Monui vellet aliquamdiu adhuc medicamento pergere. Exin non rediit.

Ut uva urſi, ita *Sapo Venetus*, cum *aqua calcis*, pluribus profuit, ſed nonniſi copioſe. Memorabile exemplum ſutoris eſt, quem anni, & quod plus eſt, ſpatio, hujus experimenti cauſa, Noſocomium aluit.

Per ſeptem integros annos, ſi quis unquam, calculi in veſica martyr, opem petiturus me adibat. A paucis unciis incipiendo dein integram menſuram, id eſt, Libras IV. aquæ calcis, totidemque lactis, quotidie bibit; aptatoque ad id inſtrumento aqua calcis cum lacte, ſemel, biſve de die, in veſicam eſt injecta. Potum egregie ſuſtulit; injectiones quacumque arte, prudentia, mutatione aut copiæ aut materiæ, adminiſtrarentur, ferre non potuit. Unde Doctiſſ. *Whytt* M. D. & Prof. *Edimb.* ſequutus, a menſe Nov. 1756. uſque in Junium 1757. dedi ipſi integram unciam ſaponis veneti quotidie, cum aquæ calcis & lactis memorata copia. Ita quidem ut in hac cura aſſumſerit 17. Libras ſaponis, 1500. Libr. aq. calcis, & 1500. Libr. lactis.

Homo hic ſub media cura incepit, & hu-

cuſ-

cuſque continuat, urinam tam facile reddere, quam unquam homo, qui ſemper expers calculi vixit: nulla unquam ſtranguria ultra adfuit, nulla retentio, nullus ardor dolorve, imo retinent urinam debito ſanorum tempore. Et quamvis jam per 4. 5. menſes ex Noſocomio dimiſſus, tædio diuturni medicamenti, id ultra ſumere recuſet, atque indiſcriminatim ſalſa & acria, quibus delectetur, affatim aſſumat, manet tamen ſaniſſimus.

Interea autem calculus cathetere noſcitur in veſica eſſe, urinaque quotidie mucoſa prodit. Egregius *Whytt* phænomenon explicat. Exemplo Nobiliſſimi Equitis *H. Walpole*, aliorumque, debuit concludere, ſi calculi non ſolverentur, eis tamen aſperitates demi, circumvolvique cruſtam mucilaginoſam, quæ, ne noceat calculus, efficiat.

Sed uſus tantus alcalinorum, an ſolutionem humorum putridiſſimam non minitetur? Id *Whytt*, aliique cum illo, obſervarunt nunquam, neque in meo homine ſimile quidquam adparuit. Nam cum illi, ex cachectico ſano, plethora urgente, vena ſecari debuit, ſanguinem ejus pleno auditorio demonſtravi, omni nota optimum.

Mercurius ſublimatus corroſivus cum Spiritu frumenti datus, eſt remedinm incomparabile, quo ex conſilio *Ill. Præſidis*, L. B. *van Swieten*, multis in caſibus utor. In libra Spiritus grana ſex ſolvuntur, danturque ejus duo de

die

die cochlearia, aliquando, ſi videmus hominem id bene ferre, pertinaxque ſit malum, ter, imo, quater de die; ea lege ut vel decocti alicujus emollientis, Althææ; Bardanæ, imo ſæpe aquæ puræ, Libr. II. III. totidemque lactis, quotidie abſumat, & omni quarto mane purgetur quinque pilulis compoſitis ex maſ. pil. extr. cath. gr. X. ſcammon. & Reſ. Jalap. āā gr. V. Spir. Vin. q. ſ. ut f. pil. No. V. Tutius, blandiuſque purgans, in quovis temperamento non datur, in Chronicis morbis. Vix credibile eſt, quantus hominum numerus tum in Noſocomio, tum maxime per Civitatem totam & ſuburbia, hac methodo, tam a venereis, quam a multis aliis chronicis malis, & reſtituatur in ſanitatem, & ſanus conſervetur.

Puellæ cura, per hoc remedium facta, egregia ſane eſt, ulceris primo nomæ, dein phagedenici, tandemque duſepulotici, cujus hiſt. cap. 15, dedi.

Juvenem ſpatio ſeptem menſium pulchre idem curavit ab albugine, utramque corneam diaphanam totam obvelante, quam longæ, diræ, neglectæ, peſſimeque tractatæ, Lippitudines produxerant; nullo alio remedio exhibito, præterquam diſcutientes herbas floreſque, vino rubro incoctos, oculis admotos. Cura hæc levem modo maculam ſiniſtro in oculo hucuſque reliquit, dextrum ita limpidum effecit, ut legere omnia, & ſcribere expedite, & laboгe

re demum victum quæritare poſſit.

Hominem, qui ex venere toto corpore perfuſa, etiam poſt Phlyctenas pannum craſſum dextra in cornea gerebat, idem remedium & a Lue, & a Panno Corneæ, trium menſium ſpatio, ita percuravit, ut ne veſtigium quidem mali ſupereſſet.

Corpus antiquiſſima lue adeo arthriticum, ut hinc Anchyloſes, illinc Paralyſes, variique tumores & ulcera, illud jam dimidii anni ſpatio lecto affixiſſent, hæc methodus ita reſtituit, ut pedetentim moveri artus, tandemque quivis fere motus, qui a ſano vegetoque corpore exerceri conſueverint, exquiſito digitorum motu excepto, denuo potuerint exerceri.

Lues venerea hominem longa a die emaciaverat; ac veſicam urinariam fœdiſſime exulceraverat, ita quidem, ut veſicæ ulcus magnopere intra ipſum inteſtinum Rectum extuberaret, continuoſque crearet teneſmos. Urinam non emittebat, niſi cathetere adjutus, pure onuſtam. Arthritis ſimul venerea vehementer illum torſerat. Methodus dicta trimeſtri ſpatio integram omnium ſymptomatum curam abſolvit, integram reddidit ſanitatem. Et quamvis jam quinto menſe quibusvis remediis ille abſtineat, ſolo lacte excepto, illibata gaudet ſanitate.

Haud tamen omnes methodus hæc curat; ſunt enim, qui incurabiles: ſunt qui curam commodam gaudentes, mox dein, imo ipſa

ſub

ſub cura, antiquum obtineant: Præterquam quod medicos reperias, qui vel non debito modo, vel non ſat diu, curam, inſtiruant. Sed ſi hinc vituperaverit eam quis, a fortiore, quod ajunt, debebit Ptyalyſmum, & Hidroſin vituperare. Angli certe hanc methodum, ut omnium optimam, plurimis, iiſque pulcherrimis experimentis approbaverunt, Tractatu nuperrime edito *Medical. obſervations and inquiriis*, *Tom.* 1.

Circa aquam marinam, quam *Tergeſto* mihi afferendam curo & liquorem picis, quædam dicenda habeo, ſed pauca experimenta afferre nolim; plerique enim ab horum protractiore uſu abhorrent: unde longiore tempore indigeo.

CAPUT XXII.

De Machina Electrica.

MAchinam electricam noſtram multi hoc anno academico acceſſere, quorum nonnulli ex leviore Apoplexia, ſeu ex parapoplexia; alii Paralyſi idiopathica; quidam a Plumbo, ut tres figuli; alii a Mercurio, ut duo deauratores; nonnulli ab Anchyloſi genu, per vim externam orta; alii denique poſt Arthritidem, partes quaſdam paralyticas haberent.

Horum plurimi per 1. 2. menſium ſpatium ubi acceſſerint, uno, tribus, imo ſex menſi-

bus,

bus, redire negligunt: tum quod multi ad extremos ſuburbiorum fines habitantes, adverſa tempeſtate, maxime dudum humida, viis ægerrime uti queant; tum quod plures eleemoſynis ſuſtentati, otioſe potius vivere ament, quam reſtitutis ſibi artubus, panem ſuum in ſudore vultus lucrari; tum quod nonnulli, integre pene reſtituti, præ amore victum ſibi, ſuiſque, quæritandi, antiquos labores ſtrenue repetant. Examine porro omnium exacte inſtituto, conſtitit.

1mo. Nemini unquam vim electricam vel minimum nocuiſſe, licet raro caſu quibuſdam crearet dolorem. Hinc nemini formidini eſſe debere, ne, ſi non profit, noceat ſibi.

2do. Tres fuiſſe, quibus principio nihil profuerit, quique ideo non redierint.

3tio. Unum fuiſſe, alterumve, quibus per integros ſex menſes machina minime opitularetur; pertinaciter tamen perſeverantibus, multum levaminis attulerit.

4to. Quosdam rediiſſe, qui aliquid lucrati quondam, & debito citius recedentes, relapſi eſſent; hos vero difficilius deinde, tardiuſque, id quod perdidiſſent, recuperaſſe.

5to. Emendatos fuiſſe, qui 1. 3. *6. 9.* 12. & ultra annis, paralytici eſſent; unum autem, alterumve, & minorem, & tardiorem, etiam in recenti malo, opem percepiſſe.

*6*to. Fuiſſe etiam, quibus jam primo menſe mutatio, ſpem exſuperans omnem, obtigerit,

gerit, in lingua, oculis, artubus, digitis, paralyticis.

7mo. Quoſdam eo uſque curatos, ut fere nil ſupereſſet mali; eoſdem tamen quod ſolitos obire labores denuo poſſent, ad perfectiſſimam curationem non perſeveraſſe.

8vo. Plures eſſe, qui multum lucrentur, ita quidem ut incedere pedibus, brachia movere, digitoſque, egregie valeant; non vero digitis ita uti, ut ſubtilioribus ſufficiant laboribus: ſpem tamen, modo perſeverent, habere, fore ut integre curentur.

9no. Indiſcriminatim emendari, ex quacumque demum origine paralyſin, tremoreſve membrorum, ſibi contraxerint.

10mo. Conſuetudinem nobis eſſe, per mediam ad minimum horam protrahendi Electricitatis adplicationem.

11mo. Viribus Electricitatis alia etiam addita auxilia fuiſſe; quæ, licet citra Electricam vim, ſæpe incaſſum adhibeantur, eam juvare tamen promovereque, poſſint. Etenim perpetuo ipſis injunctæ ſunt frictiones pannis laneis, fumo Maſtiches, Sarcocollæ, Olibani, Benſoin, Styracis calamitæ, Camphoræ, Baccarum Juniperi, imbutis, inſtituendæ. Quibuſdam ſolventia & incitantia Gummi, herbaſque; aliis Roborantia, ex vegetantibus & mineralibus parata, exhiberi ſubinde oportuit. Imo nonnullis, quod tardius emendarentur, decem, quindecim, etiamque triginta, cucurbitæ ſiccæ,

cæ, alterno, ſingulove die, admotæ, ad nervorum in Collo, Lumbiſve, origines, multum auxilii attuliſſe videntur: ita tamen ut alio diei tempore ad machinam accederent. Quibus bene penſitatis concludo:

1mo. Perperam, & plane contra veritatem egiſſe, qui quaſvis debilitates, & paralyſes, & obſtructiones, & humorum lentores, ad machinam electricam curari poſſe, jactaverint. Coalitæ quippe, concretæque adeo ſunt in multis partes, ut humorum circulus per eaſdem reſtituatur nunquam. Spem bonam qui his ægris faciunt, vani jactatores ſunt, ſuis propriis experimentis redarguendi.

2do. Injuſte egiſſe, qui, quod vis electrica haud omnibus ex æquo proſit, pluribuſque amicorum ſuorum nihil profuerit, quibus tamen a glorioſis Thraſonibus ſecura ſpes facta fuiſſet, ideo totam rideant electricitatis efficaciam.

3tio. Diſcuſſis, penſitatiſque omnibus, machinam hanc auxilium eſſe, quod in multis malis plura præſtet, quam alia auxilia hucusque præſtiterint; adeoque gratias DEO, ob patefactionem ejus a mortalibus referendas eſſe.

Dicenda ſupereſſent quædam de Embrocha, *la Douche*, quam inſtituo, imitatione variarum aquarum medicatarum; ſed cum pauciora experimenta hucuſque completa habeam, quam ut firmam inde concluſionem formem, malim hæc ad futura relegare.

Fi-

Finem porro hiſce impoſiturus, ſerio notatum velim, plures Chronicos morbos, aut tolerabiliores reddi, aut omnino forte curari poſſe videri, ſi in illorum curatione adminiſtranda Medici, ſi in eadem ſubeunda ægroti, ſummo ſibimetipſi impedimento non forent. Ut enim, quæ ſentiam, candide eloquar, nos Medici longis in morbis debitæ ſolertiæ paſſim deſumus; idque, aut defectu ſcientiæ, aut patientiæ, aut denique temporis. Quoad primum; nihil verius quam multis noſtrum debitam deeſſe ſcientiam lentos, eoſdemque ſæpe implicitos, morbos interſtinguendi, veramque determinandi eorundem naturam. Enumeramus ſymptomata ſolerter, ponderamuſque illa: quibus auferendis partes nos noſtras abunde expleviſſe credimus, ſi calluerimus ad ſingulas viſitationes novam formulam condere; ita ut elapſo menſis ſpatio cubiculum ægrotantis in officinam Pharmacopæi videatur mutatum eſſe, & inops interim auxilii æger ſuis ſub miſeriis triſtis gemat, occumbatque. Deinde non minus certum eſt, enumeratis in morbis, noſtrum pleriſque debitam deeſſe patientiam, ita ut tædeat nos, ad morbos lentos admotos, tam parum lenteque eorum in cura proficere. Quippe celeres curas, in altum quæ famam vehant, præferimus; miſeros vero, chronicis occupatos, vix decies rogati adimus. Tandem & illud, quamvis & turpe, & horribile dictu! experientia quotidiana confirmat, quod multos noſtrum

ſtrum tanta pecuniarum aviditas teneat, ut & amore proximi, & conſcientia poſthabitis, a ſumma aurora in ſeras uſque veſperas, terendis plateis occupari malimus, quam ad difficiliores caſus enodandos Muſæum frequentare. His tamen illos exceptos velim quos fama maturior, quo ſtudiis parum incumbant, totos dies vel invitos defatiget, integras abripiat noctes. Occaſio his deeſt, non bona voluntas.

Ut Medici in culpa, haud ſane minus etiam ægroti. Multi longo itinere defatigati, fiunt demum erga medicos, & medicamenta, moroſiores. Quid quod pluribus ejus videtur medici curta ſuppellex, qui quotidie non innovet, mutetque quidquam; iique ſoli digni, quos vocent, ſoli apti, quibus ſe fidant, apparent, qui ter de die alia, totoque diverſa cœlo, præſcribere, adornareque poſſint.

Profecto allatæ hoc tractatu ſive curationis, ſive emendationis, pleræque enarrationes, & medentium ſolertia, & ægrotantium perſeverantia, patratas eſſe curas demonſtrant, quæ nunquam ſive utroque, ſive alterutro deficiente, patratæ fuiſſent. Unde in ejuſmodi ægris ſuſcipiendis Medicum oporteat ſuas rite explere partes, ſuaſque etiam ut expleant adhortari ægrotos.

CA-

CAPUT XXIII.

De Morbis malignis.

HUjus operis *Cap.* 15. *pag.* 98. & hanc Quæſtionem propoſui : „ Nunquid ergo in ipſa eruptione aut malignarum Variolarum , aut aliorum exanthematum ; imo nunquid in ſtadio ipſo contagioſo, ſi & epidemia, & ſymptomata , Malignitatem vaticinarentur, teſtarenturve , cortex Peruvianus non conveniret? imo dandus non eſſet? Et pag. 101. „ Attamen tantillum ab ejuſmodi reſponſione danda abſtinuerim , donec ſequens Academicus annus abſolutiora , cum Bono Deo, proferendi dederit facultatem. „ Suppeditavit porro hic annus quamplurimas, inſigneſque eaſdem, & quavis ex parte notabiles occaſiones ; quas communicare, ac ſuper iiſdem practice ratiocinari, operæ pretium erit. At vero quia adeo confuſa res eſt illud nomen Malignitatis, ut non ſit idem ejus apud cunctos intellectus, expediet, quid hac appellatione intelligi velim, paucis præfari.

Definiuntur magno *Hippocrati* εὐηθέες morbi ii eſſe, quos nulla ſymptomata concomitarentur, quæ a conſueta horum morborum norma, neque natura, geniove ſuo, neque ferocitate, aliena eſſent ; κακοηθέες vero, quos co-

N 2 mita-

mitarentur talia. Id in *Prorrh.* in *Coac.* in *Libr.* 2 *de Morb. Mul* manifeſto liquet. Hanc deſcriptionem ſecutus eſt *Galenus*, *comm.* 1. *Prorrh.* & *Libro* 1. *de Criſ. Cap.* 12.; hanc *Foeſius*, *Gorræus*, aliique. Quare merito optimus *Sydenham* toties acerrime in illos invectus eſt, qui τὸ κακοήθες ad quosvis graviores morbos, præſertimque cutaneos, ſolerent extendere: plures mortalium malo hoc intellectu, quam pulvere pyrio, interimi ratus. Cl. *Boerhaave Inſt.* §. 919. eodem modo malignitatem intellexit; definivit; morbos autem cutaneos adeo non ad malignos retulit, ut §. 939. eoſdem etiam inter bonas Criticas evacuationes annumeraverit.

Quapropter ſtatuere cogimur, eos ſolummodo morbos adpellatione malignitatis recte inſigniri, quos ſymptomata inſueta, aut longe ſolito graviora, numeroſioraque, comitentur; nullatenus vero illos, qui, acutine fuerint, an peracuti, interni, aut cutanei, conſueto more ſua ſpatia decurrant. Ut proinde *Variolæ*, *Morbilli*, *Scarlatinæ*; *Miliaria*, *Petechiæ*, nomine malignitatis careant, quando vel acutorum criſin faciunt, vel morbi exiſtentes primarii conſuetum Naturæ benignioris ordinem ſequuntur.

Utriuſque hujus generis, benigni ſcilicet, & maligni exempla, Noſocomium ſuppeditavit. Quintuplicem hanc recenſitorum mox morborum ſpeciem, adeo mitem experti ſumus, ut alia vix arte indigerent, quam ut, bona duntaxat

taxat directione, ſua morbo ſervaretur benignitas, ſuus maneret typus. *E* contrario autem eoſdem hos morbos aliquando adeo malignos offendimus, ut non citra ſummos labores emergerent ægri. Quin & eorum haud multum malignos, extra Noſocomium obtinentes, ineptiore methodo in vere malignos converſos, vehementer doluimus; deſperatos vero alios apto artificio in ſanitatem mutatos gaviſi ſumus. His prælibatis, varias eoſdem curandi methodos recenſere, examinareque, ut, quænam cæteris præſtantior eſſe appareat, oportebit.

Potiſſima Europæorum Medicorum pars, interque eos *Germani*, *Galli*, *Angli*, principes viri, curam omnium pene acutorum emeticis inchoant, tuſa forte prius vena. Qui modus agendi cum Medicinæ antiquitate minime redoleat, fauſtoque ſæpe eventu careat, accuratius hic examinandus venit.

I. *Hippocrates*, vomitoria nunquam dedit, niſi vel febris abſens eſſet, Aph. 4. 17. vel niſi in febribus non inflammatoriis prava in ventriculo materies ita abundaret, ut plane ὀργᾷν cenſeretur, ac proinde ægrum perpetuis in agitationibus verſantem, quovis tum alimento, tum medicamento, fruſtraretur; *Aph.* 1-22. 2-29. Cæterum in Synochis putridis, quibus οὐκ ὀργᾷ, quibus non turgeret materies, aut in acutis inflammatoriis, nunquam. *Aph.* 1-24. *Libr. de purg.* ſive *Heurnii fragmento*, Num. 19. 20. *&c.*

II. *Hippocratis* mentem, ſuamque propriam, *Galenus* fideliſſime expoſuit in aureo ſuo opuſculo, quod ſub titulo: *Quos, quibus medicamentis, & quando, purgare oporteat?* extat apud *Charterium Tom. X. pag.* 470. Singula opuſculi verba pondus habent, legeſque medicandi inconcuſſas formant; tum quoad Emetica, tum quoad danda in principio acutorum Purgantia. Porro illud *turgere* non ideo in morbis obtinere cenſebatur, quod levior nauſea, vomituſve, adeſſet, aut quod os amareſceret, aut quod corruptus in eo dominaretur ſapor; nam citra quidquam horum acuti rarius inchoant. Atqui dixerat *Hippocrates* raro exemplo materiem ita turgere, ut emetico indigeret, τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ. Rem ergo, quo eam modo ſuperius dixi, intellexit. Egregieque ad rem *Galenus*: Ὀργᾶν δέοι χυμοὶ λέγονται, inquit, ὅταν ἐν κινήσει σφοδροτέρα γενόμενοι, καὶ μεταῤῥέοντες ἀπὸ μορίων εἰς μόρια, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος, ὀχλῶσι τὸν ἄνθρωπον, ἀλγοῦντες, καὶ ἀλπῶντες, καὶ γαργαρίζοντες, καὶ ἡσυχάζειν οὐκ ἐπιτρέποντες. *Aretæus Cappadox*, *Cælius Aurelianus*, &c. ne latum quidem unguem ab *Hippocrate*, aut *Galeno*, deſciſcunt.

III. *Ludovicus Mercatus* ante 200. annos apud *Hiſpanos*; *Platerus*, *Lommius*, & *Foreſtus*, elapſis quoque binis ab hinc ſæculis, hi apud *Belgas*, ille apud *Helvetos*; itidem eodem ferme tempore apud *Auſtriacos*, *Marquardus*; *Sennertus* ante 150. annos in *Germania*; ela-

elapſo fere integro ab hinc ſæculo, apud *Gallos Hollerius*, *Duretus*, *Riverius*; apud *Auſtriacos*, *Paulus de Sorbait* Belga: aut non meminerunt Emeticorum in Acutis, Malignis-que, aut materie turgente duntaxat præſcripſerunt; idque tum circumſpecte, tum blandiſſime. Ita ut eouſque *Hipp.* & *Gal.* doctrina ſarta tecta maneret. Quoſdam vero ab eadem ſenſim deſciviſſe concludimus ex *Diemerbroeckio*, 100. fere abhinc annis acerbe conquerente, quod a *Droëtio*, *Quercetano*, *Matthiolo*, *Angelo Sala*, *Williſio*, in malignis morbis emetica, & quidem antimoniata, darentur, quorum ſiniſtros effectus ipſe plangebat.

IV. Si Auctores ſæculi proxime elapſi evolvimus, interque eoſdem acerrimos Emeticorum defenſores & patronos reperimus, Hippocraticæ tamen doctrinæ veritatem innumeris exemplis confirmatam cernimus. *Hollerium*, *Duretum*, *Riverium*, *Sorbait*, jam recenſui. *Bevilaquam* deinde reperio *Hipp.* doctrinæ, quoad Emetica, defenſorem in *Styria*; clariſſimum *Andræam Læw* in *Hungaria*. Ultimus hic, ante 70. abhinc, & ultra, annos, in Ephemeridibus a filio cum perilluſtri *Schrockio*, *N. C. Præſide*, communicatis, agens de morbo petechiali Hungarico anni 1683. „ Purgantia, inquit, quæ „ ad unum fere omnes admittunt ſcriptores, „ (multi ſaltem eo tempore) Vomitoria etiam, „ in principio, nullum hic invenere locum: „ imo omnes, quibus purgantia exhibita ſunt,

 „ bre-

„ brevi poſt expirarunt : eorum vero Exanthe-„ mata ſemper adparebant latiora. Ex iis, qui „ Vomitoria aſſumſerunt, pauciſſimi, nempe „ ii ſolummodo, quorum robur naturæ adhuc „ erat inconcuſſum, evaſere: in quibus & ci-„ tius morbus ſua decurrit tempora. » Idem fere teſtatur in febri ann. 1699. 1704. 1705. filius ejus *Carolus*, qui Ephemerides paternas continuavit, idem quod pater, bis ter repetiit in febri maligna anni 1730.

Cl. Hoyer, de Epidemica conſtitutione *Mulhuſini* territorii, ad Ill. Præſidem *Schrockium*, ſudoribus ſe teſtatur poſt M. S. artificioſe provocatis, febrim in prima quaſi herba, citius ac felicius, quam Emeticis aut Purgantihus, ſine ſingulari ſucceſſu quibuſdam datis, ſuffocaſſe.

Doctiſſ. *Genſelius* agens de conſt. Epid. *inf. Hungar.* 1713. » Sempronii, inquit, quoque „ morbi contagioſi cœperunt graſſari *cum Vo-„ mitu & ardore in abdomine*, tertia, & quin-„ ta lethales; Petechiæ item atræ, cum Dy-„ ſenteria, puſtulis in ſcapulis ac bubonibus „ ſub axillis, & in inguine, ſeptima & nona „ funeſtæ: nec Vomitoria, nec Purgantia, nec „ V. S. in principio conducebant.

Eruditiſſimus *Cocchius*, cum egregio *Lanciſio* communicans hiſtoriam Epid. conſt. caſtrenſis, quæ *Ferentini*, &c. anno 1709. obtinebat „ „ Græcus magiſter, inquit; initio acutorum, „ & non niſi materie turgente, dejectoriis ute-„ batur. Hoc namque refermentantium genus

„ in-

„ interdum crudam, & lateris (credo latere,
„ aut latebris) aſſuetam materiem ſubdita quaſi
„ face provocat, & febres vel exacerbat, vel
„ duplicat. Nos certè ſequi volumus Dictato-
„ rem : „ Attamen ipſe *Cocchius* illud *turgere* nimis late extendens, amiciſſime a *Lanciſio* corripitur; ut patet ex epiſt. *Lanciſii* §. 10. & 11. ad lit. *Cocchii*.

20. Modo anni ſunt, quod in *Febre Peſtil.* conſilium ſanitatis *Auſtriacum* leges cuderit cognoſcendi curandique hunc morbum; nulla facta mentione Emetici, niſi caſu quo turgeret materies.

Illuſtr. *Mac-neveu o Kelly*, in Regia *Pragenſi* univerſitate Præſes ac Profeſſor Medicinæ, in accurata ac nitida hiſtoria malignæ elapſa hyeme in *Bohemia* graſſantis Epidemiæ, ad me ſcripta, notavit idem, quod ſupra *Genſelius*, nempe Emetica, licet vomituritiones utcumque illa indicare viderentur, tempeſtiveque darentur, neutiquam cum natura morbi conveniſſe; triſtique confirmat exemplo.

V. Quum ergo hæc ita ſe habeant, merito quæritur, qui factum, ut tantam hac in parte mutationem, immo ad oppoſita tranſitum, Medicina ſubierit?

Ipſa morborum natura quandam mutationem pro tempore poſtulavit. Hoc certum eſt, ut mox patebit. Sed nunquid Medici hânc qualemcumque exceptionem, nonnunquam obſervatam, jam ut generalem Naturæ legem perpe-

tuo

tuo obſervandam, jure merito conſiderare debuerunt? Sane ſapientiores ab hoc errore reſipuerunt, quos inter *Sydenham* cæteris exemplo fuit; dum qua methodo dandi in certa epidemica febre Emetici, felix fuerat, eadem ſe poſthac in ſimili febre infortunatum eſſe, palam fateretur. Febris continua putrida morbilloſa fert, jubet, urget paſſim, V. S. & enemata; dum vero epidemica erat anno 1674. *Sydenhamo* referente „ nec V. S. tulit, nec enemata, „ ab utriſque irritata.

Expertiſſimus *Carolus Richa* deſcribens febr. epid. *Taurinenſem* anni 1720. malignos advertit Diarrhœa judicari; quæ tamen Diarrhœa alias ſæpe mortem his ægris adduxit, ut idem advertit.

Idem *Richa*: „ Sponte oborta Hæmorrhagia „ pleroſque ſervatos refert *Diemerbroek* in peſte „ *Neomagienſi*; ſecus hanc olim lethalem experti „ ſunt *Toloſates*, & *Lugdunenſes*.

Quantisne laudibus effertur in Malignis *Camphora*, veluti collapſas vires blande reſtaurans, & ſomnum ipſo opio tutius adducens! Conſulite modo egregios viros, *Huxham*, & *Pringle*. Aliud tamen experti in Epidemia an. 1699. eruditi Medici *Uratislavienſes*, in *Hiſt. morb. Urat.* „ Mirabitur autem quisquam, ajunt, „ nobis in recenſu medicamentorum præteritam „ eſſe Camphoram, cum hactenus inter tot „ Bezoardica compoſita, in quacumque forma, „ unanimi quaſi conſenſu fuerit adoptata. Enim

„ vero

„ vero ſcire licet tantopere laudatam Camphoræ virtutem alexiteriam . . . niti nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipſa, in febribus *hiſce* malignis Camphoram interne plus detrimenti, quam auxilii afferre.

Videamus denuo *Sidenhamum!* Emetico feliciter curabat integro triennio febrim Epidemicam; pergens poſthac in eadem, ut videbatur, febris ſpecie emetico agere, infauſte necabat. Vide eundem ad Febr. anni 1665.

In multis laudatorum antea auctorum conſtitit, homines maligne decumbentes emeticis debilitari, imo occidi; attamen quædam nonnunquam Epidemiæ illa ſalutifera deprehenderunt. Ita Ill. *Baro van Swieten* comm. §. 661. „ An „ ad modo recenſitas, inquit, debilitatis cau„ ſas referri poſſunt quædam alia, ſatis mira, „ in morbis obſervata? Hæret aliquando in „ morbis aliquid circa præcordia, quod, ve„ nenata quaſi vi, omnes vires uno momento „ proſternit; & quandiu ibi hæret, ſummam „ debilitatem facit, quamvis nulla jactura li„ quidorum prægreſſa fuerit, neque obſervabilis „ ulla mutatio in liquidis, ſolidiſve corporis „ partibus reliquis, inveniatur, cui ſubito na„ ta debilitas attribui poſſit. A bile circa præ„ cordia hærente, non tantum Convulſiones, „ ſed & Syncopen ortam fuiſſe, obſervavit *Ga-* „ *lenus*; excuſſa hac ſaburra per vomitum, il„ lico ceſſabant omnia hæc mala. In Febri„ bus continuis, quæ epidemice graſſabantur,

„ mi-

„ mirabatur *Sydenhamus*, præter alia mala ſym-
„ ptomata, adeſſe ingentem ac ſubitaneam vi-
„ rium conſternationem; emetico vero dato,
„ omnia ſæva illa ſymptomata, quæ & ægros
„ excruciabant, & adſtantes perterrefaciebant,
„ mitigabantur. A venenis aſſumptis quando-
„ que & ſumma debilitas obſervata fuit, dum
„ tantum in ventriculo hærerent, uti pluribus
„ exemplis apud *Wepferum* in *Hiſtoria Cicutæ
„ aq.* confirmatur. Non videntur autem omnia
„ ſimilia agere immeabilitatem liquidis conci-
„ liando, aut obſtruendo canales; quia illico
„ ceſſant omnia hæc mala, dum ventriculo
„ expelluntur. An mutatis ventriculi nervis di-
„ recte in Cor agunt ipſum? An prius Cerebel-
„ lum, vitalibus corporis functionibus inſer-
„ viens, afficitur? Sufficit hic notaſſe mirum
„ hunc effectum, licet minus intelligatur quo-
„ modo a ſimilibus ſubitanea adeo debilitas fiat.
„ Simulque proderit hoc noviſſe, ne quandoque
„ debilitas, a tali cauſa pendens, aliis adſcri-
„ batur „ Igitur cum inſueta admodum debili-
tas non raro homines ab ipſo morbi principio
proſternat, examinanda eſt debilitatis cauſa; quæ
ſi non a plethora, non a vera virium deperdi-
tione, ſed ab ejuſmodi cauſa in ventriculo hæ-
rente ortum ducere deprehenditur, erit utique
illa, contra obſervationes de nocumento emeti-
corum in his morbis captas, emetico expellenda.

Merito ergo clari in arte viri, tot nominibus
laudandi; *Huxham*, & *Pringle*, apud *Anglos*;

Tyſſot

Tyſſot, apud *Helvetos*; cum ejuſmodi Epidemiis interfuiſſent, quibus Emetica & Purgantia bona reperta, ſuam illorum curandorum methodum cum publico communicarunt, debitaſque ob id gratias ipſis referimus. Verum an ideo eorum obſervatio perpetuam & unicam formabit curandarum malignarum in poſterum regulam? Nec credunt id, opinor, nec a nobis poſtulant, magni, quos laudavi, viri. Eodem enim jure Camphora ultra non proderit, quod in malignitate nocuiſſe Uratislavienſibus obſervata ſit. Erunt Hæmorrhagiæ in malignis vel ſemper ſalutares, vel ſemper lethales. Imo cum aliquando *6. 7. 8.* Venæ ſectionibus Pleuriticos ab imminente letho vindicaverimus, id nobis ultra non licebit, eo quod *Sydenhamo* Pleuritis obſervata, iteratam V. S. reſpuens. Vid. *Tyſſ. Epid. ann.* 1675.

Sapienter ergo, quem ſupra laudavi, Cl. *Richa*, ubi retulerat malignos anni 1720. Diarrhœa judicari. „ Neque is tamen ego ſum, „ inquit, qui indiſcriminatim purganda eſſe cor„ pora, ſtatim ab initio, contendam. Fieri „ namque poterit, ut id genus auxilii, quod „ modo haud paucos revocavit ad vitam, ne„ cem alio tempore ægris inferat . . . . Sæpe „ viſum eſt in febribus alvi profluvia noxia „ fore, mortemque inferre, quæ aliquando ſa„ lutaria extitiſſe novimus. Idque eſt Epidemi„ corum hujuſmodi morborum ingenium, ut „ qua methodo currente anno ægrotos libera-

„ ve-

„ veris, eadem, ipſo anno jam vertente, forſitan e medio tollas.

Summa proinde dictorum eſt; in morbis malignis tum vario tempore, tum vario modo, mutationem a generali regula obſervari nonnunquam, hancque medico cognitam etiam medendi modum petere, qui a communi medendi modo ſit diverſus. Sed ſimul conſtitit ejuſmodi mutationem haud raro præſentem, dum abeſt, dici: Hinc dandorum emeticorum conſuetudinem nimium increbuiſſe, ex principio Hippocratico περὶ τῦ ὀργᾷν haud bene intellecto. Turpiter erraſſe Medicos, dum quæ *Hipp. Aph.* 4-17. de dando emetico extra febrim præceperit, ea ipſis adplicent febricitantibus. Hinc factum, ut in Malignis, & non Malignis, vomitoria dederint indiſcriminatim, cum eorum rariſſimi ſint, in quibus nauſea, vomituritio, præcordiorum anxietas, os amarum fœdumve, plus minus non adeſſent. Hoc ipſos *turgere* adpellaſſe, cum neutiquam id ita adpellare debuiſſent; ſi enim id *turgere* dicendum, turgebit in omni fere morbo materies; ſcire autem oportere cum *Hippocrate* plurima non turgere adeoque raro eſſe emetico utendum acutorum in principio. Solent, ab introverſa perſpirabili materia, enarrata ad præcordia ſymptomata oriri, ſolent aliquando a deglutito Epidemicorum miaſmate. Vis diluentium & involventium hæc ſtimulantia enervat, expellit; emetica & purgantia turbant naturam totam, nec hoſtem aufe-

auferunt, quod ille ſubtilior ſit, altiuſve infixus. Plurimi piaculum eſſe credunt emetica in ſtadio inflammatorio Variolarum non dediſſe; ſed an illi vomituritiones non obſervaverint eo uſque perennare, donec debita fieret exanthematum expulſio? Hinc nunquam ipſis dedi, & tamen aut debito tempore conatus vomendi ſilebant, aut ſæpe multo ante; quod diluentium copia inertem in ventriculo ſtimulum reddidiſſet. Quinto jam anno medicinam hic publice facio; materiæ vere turgentis occaſiones adeo raras inveni, ut nunquam adhuc dederim emeticum cujuſcumque acuti morbi principio. Provoco ad omnes aut Medicos, aut Medicinæ ſtudioſos, ut dicant, num ex neglecto Emetico vel minimum infortunium unquam contigiſſe, imo an, non dato emetico, ſed adplicata noſtra methodo, vomitus, nauſeaſque, tertio die ſuperſtites eſſe, obſervaverint? Spes me alit fore, ut damnoſam hanc artem demum ex Medicina exſulare videam. An ergo nunquam dabo? Utique actutum caſus extare illos obſervaverim, in quibus *Illuſtr. L. Baro van Swieten*, laudatique auctores, emeticorum deprehenderint neceſſitatem. At vero exceptio hæc erit a regula generali; exceptio ſequenda, donec obſervatur: generalis demum regula denuo obſervanda, ubi exceptio haud amplius obtinet. Atque ita quæſtioni, de emetico malignis in morbis dando, me reor ſatisfeciſſe.

§. 2. Secunda quæſtio hic circa V. S. verſatur;

tur; cum hanc nonnulli impenſe laudent, auctorum tamen potior pars aut penitus proſcribant, aut unice in repletis corporibus, & morborum concedant initiis. Quorum ea potiſſima ratio eſt, quod Maligni & contagioſi morbi tantam ſibi habent adjunctam paſſim debilitatem, ut his ægris venam ſecare, eoſdemve trucidare, unum videatur, idemque. Attamen prædefiniendum fuiſſent, utrum ex vera, an ex adparente duntaxat virium projectione, hæc debilitas generata eſſet. Vera debilitas eſt a virium deperditione; adparens vero debilitas, ab earum ſolummodo ſuffocatione. Ab utraque cauſa oritur, ab utraque cauſa mala eſt; licet ex vera virium deperditione pejor. Magnus *Boerhaave* debilitatem febrilem *Aph.* 661. deducit & ab inanitate vaſorum, & ab immeabilitate liquidi, & ab obſtructione canalium. In quem textum *Illuſtr. Commentator*: „ Sic obſervatur „ ſæpe in ipſis peſſimarum febrium intiis omnes omnino corporis vires illico proſterni; „ malo quidem ſemper omine, quia ſumma „ morbi malignitas indicatur. „ Ad cauſas a *Boerhaavio* datas adjungamus eam, quam ex comm. *Illuſtr. Commentatoris* præced. §. attuli.

Volupe ſane eſt hac ſuper quæſtione venerandam antiquitatem audiviſſe; quam ſi medici ſerio conſulerent, minus ſane aut ceſpitarent, aut aberrarent. Magnus *Hipp. Libr. de Vict. Acut.* in quarta diviſione libri apud *Chart. a Text.* 21. *ad* 26. cum ipſa admiranda ſua brevitate

vitate longus eſt, ut hujus adparentis debilitatis juſtam medicis ideam formet. Deſcribit ibidem ſub nomine *Aphoniæ* morbum, in corpore antea ſano, nulla de cauſa defatigato, aut debilitato, qui tum impotentia ad motum, tum præprimis difficultate loquendi, *Aphonia* nominatur; & graviſſimis aliis, acutiſſimiſque morbis, viam ſternit. Diſerte autem dicitur ejus cauſa proxima τõν φλέβονἀπολή↓'ες, & πνευμάτων ἀπολή↓ιες ἀνὰ τὰς φλέβας. Sane non poſſemus *Hippocrate* accuratius cauſam proximam definire, quam quod ſit ſanguineorum vaſorum interceptio, ut & interceptio ſpirituum inter vaſa, quæ turgendo nervos comprimunt. Quid hic medelæ? Venam cubiti ſecandam jubet. Convenitque ſuo cum auctore commentator *Galenus*; inſequuturam alioqui mortem præſagiens.

Aretæus Cappadox Aphoniam Hipp. ſub Συγκοπῆς adpellatione deſcribere videtur, contingentis in valde acutorum exordio; morbique graphice deſcripti curam mox a V. S. orditur, ἢν δὲ ὑπὸ πλήθεος γὶγνηταὶ Συγκοπὴ.

Alexander Trallianus, ſexti ſæculi auctor, ſimilem morbum deſcribit in principio acutorum, & cum maxime febris ardentis, coactumque ſe videt contra *Aetium*, *Oribaſium*, *Cælium Aurelianum*, inevitabilem venæ ſecandæ neceſſitatem propugnare. Pariſienſis Profeſſor *Riolanus Ench. Lib.* 3. *c.* 8. ante 100. annos Germanis exprobrabat, quod V. S. in ſyncope, ipſis a plenitudine perquam familiari, negligerent.

Nonne ex his curandæ Malignarum debilitatis vera eruuntur fundamenta? Profecto his principiis imbuti medicorum multi, in V. S. quam ultro, dato in caſu, condemnaverant, volentes nolentes inclinarunt. Ipſe *Oribaſius*, auctor quarti ſæculi, quem mox, *Alexandrum* laudantes, V. S. hic condemnantem intelleximus, *Libr. de Cuc. Scarif. Cap.* 20. „ Et ſane, „ inquit, dum peſtilentia vehemens Aſiam deprehendiſſet, multoſque perdidiſſet, meque „ etiam morbus attigiſſet, ſecundo morbi die, „ remiſſione febris facta, crus ſcarificavi, *duaſque fere ſanguinis libras detraxi*, hacque de cauſa periculum vitavi. Plerique etiam alii, hoc „ præſidio uſi, ſuperſtites evaſere: erant enim „ plenitudinis ſigna; illique præcipue ſervabantur, qui *ſanguinem copioſum exhauriebant*.

Nunquid & ipſe *Sydenham* non eo pervenit uſque? Evidenter id patere arbitror ex ejus dicta *Schedula monitoria*; in qua, poſtquam medicorum falſam de malignitate ideam perſtrinxiſſet, pulchre dein hanc ingentem in malignis debilitatem, a mera virium ſuppreſſione, præ humorum copia; ortam docet; & irrefragabili exemplo juvenis, animam hac ipſa de cauſa propemodum agentis, nec niſi poſt tertiam, quartamve. V. S. curati, demonſtrat.

Moverat præclarum hoc exemplum optimos viros, *Uratislavienſes* medicos, cum curam Malign. anni 1702. infœlicem luxiſſent; ita quidem ut

ut eruditis omnibus problematice proponerent, an non expediret larga V. S. curam ordiri, &, Alexipharmacorum loco, purum purum ſequi *Sydenhamum*? Profectò, *Sydenhami* ſententia, ſuaque propria infortunia, ipſis quæſtionem vel invitis extorſerant: altas vero nimium radices egerat antiquum præjudicium, quam ut ſerio *Sydenhamum* imitarentur. Adeo nimirum laborioſum paſſim eſt, vel optima cæterum ingenia præjudicatis opinionibus exui poſſe.

In vera igitur debilitate, ut haud oportet detrahere ſanguinem, ita in debilitate adparente omnino eſt detrahendus. Si quis nunc veras optet utramvis diſtinguendi regulas habere, has laudatis ſupra textibus dederunt *Hippocrates*, *Alexander*, *Sydenhamus*. Primus » Eorum autem quamplurimis hæc accidunt: Faciei ru-
„ bores, oculorum conſtantiæ, ὀμμάτων στάσιες,
„ manuum diſtenſiones, dentium ſtridores, pul-
„ ſationes, maxillarum contractio, extremo-
„ rum refrigeratio, & ſpirituum per vaſa tur-
„ gida interceptiones » Alter vero „ Primo ſa-
„ ne facies eorum ſquallida eſt, & ſicca; pul-
„ ſus exigui, inæquales & inordinati, adpare-
„ bunt. Dejectio autem bilioſa eſt. Vigiliæ
„ magis, quam in aliis urgent, ſitiſque adfli-
„ git ». Tertius: „ Quamvis enim, inquit,
„ ferme animum agere videretur ille (juvenis)
„ calor tamen in externis partibus ita ad ta-
„ ctum ſentiebatur temperatus, ut fidem mihi
„ derogarent adſtantes Amici, quoties aſſere-

 bam

„ bam eum febre laborare, quæ ob ſanguinis „ oppreſſionem (cujus mole, exitu negato, „ quaſi ſtrangularetur) ſe explicare, & oſten„ dere nequibat.

Duplici equidem modo poſſumus hic vaſa repletiora intueri; ſive vera plethora, ſive ſanguinis, cæteroqui non nimii, rarefactione. Ita jure merito Cl. *Boerhaave Inſtit:* §. 1230. 3. „ Indicatur V. S. a motu ſuffocato per nimium „ tumorem a copia, vel a rarefactione, natum „ in arteriis „ Hoc modo puella ſero mucoque repleta, ſuſcepto Variolarum miaſmate, hanc rarefactionem quandoque ita patitur, ut venam cum euphoria ſecta, ſanguinem vere phlogiſticum exhibeat.

Sed laudati tres textus ſignis datis ad cognoſcendum morbi ſtatum variant; variare autem debent. Si modica circulatio; attrituſque, ſuperſint; ut in Juvene *Sydenhami*, moderatus aderit per omnia calor; ut & ipſe teſtatur. Si ſuperſtes paucus admodum motus, aderit, ut *Hippocratis* in caſu, frigus extremorum. Si motus modicus quidem, ſed univerſus; poterit, quod *Hipp*, aſſerit, vultus rubere, fixioreſque eſſe, a nimia repletione, oculi: Si vero inferiore in corpore cruor accumuletur, minor erit ad encephalum motus; adeoque ſquallida ac ſicca facies, deſcripta *Tralliano*, obſervabitur. Verum quacumque ratione ex his datis cauſis debilitas ortum duxerit, V. S. ſemper optis habebit. Erit vero hæc V. S. inutilis, imo damnoſa,

noſa, ſi vel ex evacuatione nimia, vel a putrida humorum diſſolutione, vel a corrupta ad præcordia hærente materie, oriunda debilitas fuerit. Hanc nos legem ſequuti, omnibus noſtris ægris, maligne habentibus, Venam tudimus, cum debilitatis emendatione, ſiquidem illa aut plethoram, aut rarefactionem ſaltem, pro origine haberet.

§. 3. Tertium, quod examinandum, idque cum maxime memorabile, eſt datorum ægris noſtris medicamentorum natura & ordo. Optimos autores conſulens, egregiorumque medicorum varias methodos anxie expiſcatus, vidi manifeſto, & noſtris & aliorum ægris, varias prodeſſe methodos, eaſque ſaltem non irreparabiliter nocere, quamdiu morbi ita modo maligni eſſent, ut in veram, antea deſcriptam, malignitatis claſſem, non inciderent. Hinc cum cæteris medicis plures curavi; ubi vero ad certum veræ Malignitatis gradum morbus perveniſſet, tam aliorum, quam meam medendi methodum, in multis deficere, morbumque evaſiſſe medicina majorem, moeſtus vidi. Ut ergo hujus operis *Cap.* 15. innui, efficaciorem medelam expiſcatus eram, ultraque eram expiſcaturus. En ergo quid inveni,

1. Alimenta ex Avenæ, vel Hordei decocto, diluto; aut ſi ex jure Carnium, ſaltem cremor tartari, aut citrei ſuccus, multum adjunctus eſt. Subinde poma, pyra, prunaque cocta; panis his additum tantillum. Potus,

decoctum Hordei mellitum, aut hydrogala cum melle, aut etiam blanda Emulſa. Copia autem omnium horum potuum ſemper ingens data eſt.

2. Lenia paregorica emulſis addita ſæpe; & ſemper bis, ter, quater, nycthemeri ſpatio, doſis ejus largior data.

3. *Cortex peruvianus*, vel declarante ſe malignitate aliquandiu poſt eruptionem exanthematum, vel cum ipſa exanthematum eruptione, vel etiam ante eruptionem eorum, vel ab ipſo morbi principio, illico, ſummo cum effectu datus eſt.

4. Tandemque ſi nimia tuſſis ſibi relinquenda non videretur, Oxymel ſquilliticum, Kermes minerale, Paregorica, hanc compeſcuerunt.

Notandum quod horum ſub uſu Veſicantia & Epiſpaſtica varia corporis loca occuparent; Enemata, pro re nata, copioſa injicerentur; fomenta aut emollientia ad partes rigidas, aut Vinoſa in ſumma debilitate, corpori undique adponerentur, & id genus alia. Porro quid hic Cortex præſtet, inquirendum.

Septuaginta, & ultra numeramus annos, cum egregius *Richardus Morton*, Londinenſis Medicus, *Sydenhami* amicus, multa experientia edoctus, evicerit, demonſtraveritque, præſtantiam corticis peruviani, indiſtinctius eouſque noti, in febribus pleriſque tum intermittentibus, tum etiam in iis, quæ ex continuis remitterent, ut & in remittentibus. Corticem porro ut uni-

ver-

verſale antidotum commendavit, ubicumque febres ſive anomala ſymptomata affectarent, ſive in malignitatem declinarent: idque non in acutis modo, ſed etiam in chronicis. Generalior forte, minuſque digeſta doctrina, effecit, ut pauciores eam pro dignitate ultra excoluerint, perfecerintque. Forte etiam volitantia per totam Europam ſcripta in odium Corticis, Mortoniana ad tempus ſuffocarunt.

Sexaginta anni ſunt, quod doctiſſimi Medici *Uratislavienſes* hujus Corticis vires in intermittentibus contemplati, merito ſuſpicarentur, proforetne etiam in Malignis? Quorundam enim animos hæc dubitatio ſubjerat, an malignæ febres ex continuarum claſſe eximendæ non forent, inque eam intermittentium, transferendæ non eſſent? Uti quidem jam *Petro Salio* viſum fuerat, & *Neucrantzio*, & *Sennerto*, *Paulo Simoni*, & *Rhodio*. Quod ſi id revera ſic ſe haberet, corticem concludebant æque in malignis, quam in intermittentibus, profuturum. Attamen, quod dolendum, alienos iterum ab hac opinione ſe teſtabantur fieri, tum triſtiſſimis quibuſdam propriis exemplis, tum infortunatis *Loweri*, *Shortii*, Anglorumque aliorum, experimentis. Utique ſi hi, & illi, doſi non ſua, tempore non ſuo, corticem dederint, infortunati eſſe, ut priore anno evici, debuerunt. Interim notaſſe juvat medicorum conamina dandi in malignis corticis, plane nova non eſſe.

Sub idem fere tempus ſimile quidpiam ſubolfecerat egregius Vir, tum a religione ſincera, tum ab eruditione medica commendatiſſimus, *Fr. Tortus*, Mutinenſis Profeſſor. Hic anno 1709. annoſas ſuas obſervationes edere cœpit, ac dein 1712. incomparabilem librum edidit, cui titulus: *Therapeutice ſpecialis ad febres quaſdam pernicioſas, inopinato ac repente lethales, una vero Chinachinâ, peculiari methodo miniſtrata, ſanabiles*. Verum, ut fit in rebus humanis, famam ingentem inde natam impune non tulit: nec de infima gente medica adverſarios habuit, ſed arte, fama, induſtria, claros: *Ramazzinium*, *Mangetum*; quorum prior *Torti* reſponſis jatroapologeticis plane inermis redditus eſt; poſterior anno 1720. excuſantes literas ad *Tortum* dedit. Fatetur autem vir candidus *Ludovici Mercati* doctrina, de certis quibuſdam intermitt. febribus, & eruditi *Richardi Morton* de Cortice obſervationibus, ſeſe plurimum adjumenti percepiſſe, ut ſaluberrimam ſuam methodum conderet.

Eruditiſſimus vir *Carolus Richa* in Conſtit. *Taurinenſi* 1720. §. 26. ſcribit in malignis febribus, quas, ut ex eo ſupra monui, alvus critica ſolveret, ſe, cardiaco indigentem, cortice uſum eſſe; dein §. 33. 34. 35. multus eſt in eodem laudando, ut incomparabili præſidio artis, quocumque in morbo Medici pertinaciores humores offenderent; ſed quo præciſe morborum tempore, quave doſi illum exhiberet, haud addidit.

Lau-

Laudandus multis de cauſis eruditiſſimus *Huxham* in Conſt. an. 1735. pag. 109. „ Si „ in ſingulari, inquit, gangræna valeat Quin„ quina, quidni in univerſa humorum corru„ ptione? Exanthemata nigra, Vibices, & ci„ tiſſima cadaverum putrefactio, gangrænoſam „ utique ſanguinis diatheſin ſignificabant. Ad „ eum adeo finem, optato demum cum ſuc„ ceſſu, *poſt* ſummum morbi incrementum, „ exhibui aliquam ex cortice peruviano medi„ cinam, cum Alexipharmacis idoneis, & Eli„ xire Vitrioli *Mynſichti* acidulatam: nec otioſe „ interea expectans ſedimentum urinæ laudabi„ le, & quod dicitur, lateritium; modo ſci„ licet vel minimam morbi remiſſionem obſer„ vaſſem „. Videtur ergo corticem dediſſe poſt morbi acmen, coctionis tempore, nec ipſi ſoli eſſe confiſus, ſed cum contraj. ſerp. virg. camphora, ſp. C. C. Elix. *Mynſ.* commiſcuiſſe.

Doctiſſimus *Pringle* febres caſtrenſes nervoſe deſcribens, quas in *bello Belgico* ab anno 1742. ad 1748. ipſe obſervaverat, adparet viribus Corticis in malignis febribus necdum multum fiſus eſſe, nec *Huxhami* obſervata exploraſſe, donec, improviſo ſane caſu, Corticis in hiſce præſtantiam cogeretur admirari. Anno quippe 1748. contigerat, ut miles febre maligna petechiali laborans, Gangrænam a veſicante ad dorſum poſito pateretur. Cum gravis ea Gangræna eſſet, homini dabatur, præter conſueta remedia, cortex. Quo effectum, ut elapſis aliquot die-

bus

bus gangrænoſa plaga pulchre ſuppuraret, ipſeque ſimul petechialis morbus in meliora verteretur, atque integræ curationis ſpem feciſſet, niſi æger a Corticis uſu abhorrens, eum plane repudiaſſet. Factum inde, ut omnia in peius denuo ruerent, & mors brevi inſequeretur. Hoc tamen caſu ait egregius autor ſe, de Kinæ præſtantia convictum, 39. ægris eundem poſtmodum dediſſe; horumque, depurato prius Noſocomii aere, 35. ſervatos eſſe; aere, non depurato, ſucceſſum duplo fuiſſe minorem.

Conſideratis his omnibus patet a multis claris in arte viris rem propoſitam eſſe: nempe a *Mortono* & *Torto* ex cruditate ad quandam incipientem maturitatem perductam eſſe; ſed haud ita, ut principibus in arte Viris ſic probaretur, ut ſine animi ſcrupulo, conſtanter, determinatiſque in caſibus, Corticem unanimiter dederint, laudaverint; imo nec unquam aut verum ejus dandi principium, finemque, aut genuinam ejuſdem doſin, exacte determinaverint. Tandem doctrinam hanc, licet a *Mortono*, *Tortoque*, egregie propugnatam, ut plurimum ab aliis problematice adhuc habitam fuiſſe; & non, niſi fortuitis ſive experimentis, ſive ratiociniis, denuo reſuſcitatam, idoneoſque ad uſus revocatam fuiſſe. Cum igitur verum inchoandi tempus, juſta doſis, ejuſque ſola ſibi ſine aliis remediis alexipharmacis ſufficientia, (ſi ita liceat parum latine dicere,) qua exactitudine oportuit, non ſit determinata, hiatum-

tumque in doctrina medica relinquat; conabor ea mea conamina perficere, quæ priore anno ad hunc hiatum explendum inchoaveram; cum id præſtandi multiplex ſeſe occaſio obtulerit.

ÆGROTA I.

Ineunte Februario 1758. mulier ann. 36., una ex ægrotantium fœminarum noſtrarum cuſtodibus, febre continua putrida corripitur. Plures habebat ab initio jumentoſas urinas, tum maxime referentes *τὸ γονοειδὲς Hippocratis*. Quarum urinarum per ſex dies integros ſervatarum, ne unica quidem corruptionis, putrediniſve, ſignum dedit. Octavo morbi die innumeris ſubito Petechiis ſcatuit, collum, brachia, manus, nonnihil & crura, obſidentibus. Maligna mox ſigna eruptionem ſequebantur: Præcordiorum anxietas, motus convulſivus ſingultum inchoantem referens, oculorum ac totius faciei mutatio magna, & collapſus, celer admodum contractuſque pulſus.

V. S. totaque antiphlogiſtica cura, primo in ſtadio adplicata fuerat. In ſtadio autem eruptionis, tum autoritate auctorum, tum aliorum exemplo, adpoſito primum ſcuto ad ſtomachum, compoſito ex empl. de Labd. Camph. & Opio, dedi quovis trihorio Rad. Contraj. & Camph. āā gr. VI. una cum largo calidi decocti hordei melliti potu. Tria primo, dein adhuc duo alia, ſunt admota Veſicantia. Nihilque

hilque proficiens, dedi miſturam ex rad. Contr. Serp. Virg. Camph. aa gr. XII. Acet. roſac. Syr. ſucc. citr. aa unc. I. Aquæ Rutæ unc. VII. ut altera hora unciam hujus, altera unc. III. Emulſi camphorati ſumeret. His profectum nihil. Sola præcordiorum anxietas, & ſingultiendi conatus, unc. III. olei amygd. & unc. I. Syr. Diac. hauſtis, ceſſaverunt; reliqua omnia ſymptomata cum increſcentibus petechiis increverunt.

Nono morbi die medio ſtranguria oborta eſt, dolorque ad ima pelvis intolerabilis. Emolliente cataplasmate mox impoſito, prodiit cum micto guttatim lotio ſanguis, idque continuo fere. Ut autem in Malignis calor febrilis raro intenſus, ita & hic thermometron per 8. minuta adhibitum 99. modo gradus ſignavit. Perrexit ſanguinea urina per ſeſquidiem, dum interea alvus plane æruginoſa prodiit; tandem alvo ſanguinea prodeunte, ceſſavit cruoris mictio.

Duo hic maxime terrefaciebant. 1mo. Dolor ſtranguriæ tantus, ut mulier ejulatu ſuo totas expleret ædes, & ut ad ſingulam urinæ guttam convelli inciperet, totoque corpore contorqueri. Ad hunc ſedandum tentavi quid oleum Lini per Catheterem in Veſicam injectum efficeret? Tentamen pro votis ſucceſſit: ita ut, repetitis injectionibus dolor imminueretur, & poſt biduum plane conticeſceret. 2do. Morbi malignitas, ad quævis appoſitiſſima remedia augeſcens. Quare *Sydenhami* memor, dicentis de

mi-

mictu, ſputoque cruentis „ Unicum in Variolis „ ſymptoma, cui devincendo nondum par eſt „ Ars medica „ cogitavi illico; ſi quid remedii adhuc forte ſupereſſet; id corticem peruvianum fore. Quare illico, mictu cruento primum viſo; corticem dedi; & quidem, ut commode illum, copioſeque, ſumeret, extracti forma. Doſin ejus eximiam dedi, quia uſus, per varia diſcrimina rerum, me eo perduxerat, ut, dum ad averruncandam, abigendamve, Gangrænam, cortex quidquam juvaret, non parca manu juvaret, ſed larga datus. Quippe ut proxime elapſo anno monueram, parcior exhibitus Cortex, levamen, non curam; attulerat. Igitur fœmina hæc unciam extracti quotidie in miſtura aſſumſit continuis quatuordecim diebus, per octiduum vero dein unc. mediam. Fuit & Syr. Diacod. bis, ter, de die datus, donec integre eſſet devictus morbus. Vini diluti modicum ſubinde conceſſum; Vini calefacti fomenta diu noctuque adplicata, laborioſe renovata, jugulo, axillis, inguinibuſque.

Effecit Cortex, quod dixi, ut mictus cruentus ceſſaret, ſolaque alvus, pro æruginoſa, cruenta prodiret. Cum jam putrida & gangrænoſa diatheſis inteſtinorum metui poſſet, injectumque ad eam præcavendam, curandamve; tepidum oleum Lini illico eſſet; parabatur interea largum & ſaturatum corticis decoctum, quod enematis forma ſæpius injiceretur: at vero alvus deſinens cruenta eſſe, opus eo non habuit,

buit. Ad finem morbi moleſta tuſſis, tantillo Kermes minerali Oxymelli ſquillitico admiſto, pacata eſt. Curato morbo œdema dextri cruris moleſtum erat, ſed data per multos dies uncia Rob. Junip. frictionibuſque & faſciis adhibitis, intra tres ſeptimanas perfectiſſime convaluit.

ÆGROTUS II.

Eruditus, candidus, multæque profecto ſpei medicus, Dominus, *Haſenorl*, in Noſocomio *Hiſpanico* Medicorum alter, poſtquam multis maligne laborantibus egregiam operam navaſſet, maligne ipſe decubuit. Vena ipſi ſecta fuit, omniſque adhibita antiphlogiſtica cura. Sexto die innumeræ Petechiæ faciem obſident, collum, pectus, abdomen totum, integrum dorſum, omnes, ſuperiores maxime, artus. His paulatim puſtulæ miliares albæ copioſæ interſperſæ. Cum in Ptochotrophio decumberet, in conſilium me vocavit, ipſo efflorescentiarum principio, optimus dominus *Mayer*, pauperum ibidem Medicusne dixerim, an Pater. Conſilii concluſio fuit 1°. Corticis extracti unciam quotidie exhibere. 2do. Veſicantia apponere. 3tio. Quotidiano enemate alvum ſervare apertam. 4to. Bis, ter, quater de die, unciam Syr. Diac. dare. 5to. Potum aq. hord. mell. aut Seri lactis, aut Hydrogalactis, aſſidue dare, & corpus jure carnium, cui citrei ſuccus admiſtus, nutrire. Pulchre videre erat, quam egregie, horum

tum ſub uſu, duplicis generis efflorefcentiæ in conſpectum prodirent, totumque contegerent corpus. Nihil jucundius cernere erat, quam quantopere præſens nunc debilitas ab ea diſtaret, quæ hiſce adeſſe morbis ſolet. Urinæ continuo vere criticæ prodierunt; moleſtæ vero tuſſi eadem, quæ ægrotæ primæ data, medebantur; ſymptomata demum quævis ita miteſcebant, ut petechiis, vibicibus, miliaribus, ſcatens, ne ægrotaret quidem. Uncia igitur extracti Corticis 21. diebus quotidie uſus, minori dein per alios 14. dies doſi, ad ejuſmodi demum ſanitatem pervenit, ut eadem adeo illibata, multis ab annis ſibi non videatur fruitus eſſe. Solis diebus morbi gravioribus, ut plerique alii, ita & hic, corticis paulo majorem copiam ſumſit.

ÆGROTUS III.

Dominus *Kollmann*, ob doctrinæ medicæ præſtantiam recens creatus Medicus Noſocomii militum in ſuburbio *Leopoldino*, medio menſe junio hujus anni eodem febrium genere, a qua ſuorum militum plures jam percuraverat, decubuit; & ab amico ſuo, ſolerti Medico, *Antonio Störck*, digniſſimi Profeſſoris *J. Störck*, piæ memoriæ, digno fratre, olim meo, in Noſocomio, per biennium Aſſiſtente (ut vocant) ægrorum vigilantiſſimo, egregie juvabatur. Ab utroque vero ad conſilium rogatus, quotidie adfui. Ante adventum meum vena jam ſecta fue-

fuerat, omniſque reliqua adhibita antiphlogiſtica cura. Petechiæ quinta die prodierunt; prima in dextro colli latere, cui mox ſe plures adjunxere: die ſexto etiam ad pectus & brachia comparuerunt. His demum die ſeptimo miliaria adjuncta.

Ut in priore ægro, ita & hic, mox a conſpectis petechiis, in morbo cæterum graviſſimo, Cortex ſimiliter eadem doſi datus eſt, a 5. morbi die, in 30. diem uſque. Graviora ſane ſymptomata hic æger, quam proxime præcedens, perpeſſus eſt, deliria, debilitatem, alvum involuntariam, iſchuriam, & quod peſſimum, univerſo corpore, diu noctuque, idque plurium dierum ſpatio, enormes tendinum ſubſultus. Tota cura hic, ut in præcedentibus, adhibita eſt. Notatu dignum quod, cum tam debilis eſſet, ut vix artus per lectum movere poſſet, nunquam tamen, etiam in peſſimorum ſymptomatum vigore, pulſus ipſi debilis, aut valde celer, ſit deprehenſus. Poſt 20. diem & huic crura intumuere; ſed adhibita frictione, ſumptoque purgante, brevi remiſerunt. Levem dein Icterum, cui & olim obnoxius, aquæ Selteranæ percurarunt.

ÆGROTUS IV.

Juvenis 16. ann. a peractis multo cum frigore, & inſueta cum diæta, itineribus, febre corripitur, & per 5. continuos dies, ſine ullo auxi-

auxilio, miſere in ſtabulo decubuit. Die 6. ad me conducitur. Febre cum tuſſi catarrhoſa continuante, prodiere die 14. morbi alba Miliaria, cum ea quidem malignitatis nota, ut, qui eouſque æqualis, ſatque fortis fuerat, pulſus, nunc debilis, intermittens, inæqualis, deprehenderetur. Et huic actutum cortex ideo datus, miliaria belle eduxit, pulſum emendavit, vires reſtituit, integramque ſanitatem octidui ſpatio reduxit; ſola ſuperſtite moleſta capitis gravitate, quæ caput ſæpius pectendo fricandoque, cito devicta eſt. Ut priores, ita & hic, Corticem, curato jam morbo, aliquantiſper, parciorem licet, continuavit.

ÆGROTUS V.

Non ſine voluptate recordor hiſtoriæ prænobilis juvenis, ad quem conſilii cauſa die 3. Dec. 1757. acceſſi. Ex pluribus, quibus uſus fuerat, Medicis, unicum modo præſentem reperii, Dominum *Guarin* juniorem, Phyſiologiæ & Praxeos eruditum Cultorem. Video ægrum Petechiis, & Miliaribus, dudum plenum, ſummopere delirantem, fœces inſcie demittentem, debiliſſimum; præterea ſubſultum tendinum, pulſum debilem & inæqualem, fiſſam aridamque linguam, vultum ſqualidum totum. Dies morbi 19. agebatur. In re tam conclamata cum doctiſſimo Medico concludo, ſi quod præſidium ſupereſſet, in Cortice id

quæri oportere. Quotidie tantum uſus eſt extracti Cort. dragmis IV. V. a die morbi 19. ad 40. uſque. Bibit autem copioſiſſime, nempe 12. imo 15. Lib. Decocti ſive hordei, ſive aquæ cum ſucco citrei, quovis nycthemeri ſpatio: imo etiam hiſce intermiſcuit copioſas emulſiones, quibus camphora & diacodium admiſta. Die a Corticis uſu ſexto animam veluti acturus videbatur: eandem tamen medicinam proſecutus eſt. Miliaria iterato prodierunt; eadem medicina continuata eſt. Pectore ſæpe male habuit; ſed ſemper pergens in iiſdem nullam labem curato morbo ſuperſtitem habuit. Cita fuit virium refectio. Integerrima ſucceſſit & conſtans Sanitas.

ÆGROTA VI.

Addere & hanc hiſtoriam neceſſario dedeo, quum, licet morte terminata fuerit, id tamen, de quo agitur, abunde probet. Fœmina 44. annos nata, ab hydrope adſcite quadriennio elapſo curata fuerat, ſed tuſſim hydrope antiquiorem perpetuo deinceps habuit, ut & continuam pectoris anxietatem, moleſtiſſimaſque palpitationes cordis. Nocte ſolet ad primas capti ſomni dulcedines, ſubito, ac violente excitari, cogiturque, ne ſuffocetur, ſedere erecta. Hydropem ἀνάσαρκα referunt facies, brachia, crura. Herniam inguinalem vi tuſſiendi, vomendique, a longa jam die ſibi conſcivit. Sputando

tando ſanguinem nonnunquam ejecit. Debilis ipſi pulſus eſt, & tum rythmo, tum tempore, inæqualis. Acceſſit me inter matutinos paupe-res, a fine anni 1756. uſque ad hanc mediam æſtatem. Diagnoſis a principio fuit, univerſa, eaque annoſa jam, Cacochymia, & Cache-xia: ita ut vix pars in corpore ſit, quæ non irreparabiliter a ſanitate deſciverit. Aderantque etiam, ambigua quamvis paſſim, ſigna, quæ vel Hydropis pectoris, vel vitalium organo-rum protopathicæ, aut deuteropathicæ affectio-nis, vel mali utriuſque, ſuſpicionem injicerent Prognoſis hinc peſſima. Solaque fuit, quam palliativam appellitant, cura ſuperſtes. Blanda evacuantia, Oxym. Squilliticum, diureſin ſi-mul & expectorationem promovens, Kermes minerale, Gummi Ferulacea, Camphora, Suc-cinum, Opium, collabaſcentem hanc Machi-nam paululum ſuffulſerunt. Ita quidem ut Diarrhæam tandem paſſa, a fine Junii 1757. ad finem Jan. 1758. vitam admodum tolera-bilem duceret. Exin vero peſſime habuit; ita ut nunc huic, nunc illi pravo ſymptomati, obviam eundum fuerit. Toto menſe Auguſti proxime elapſo febre quotidiana laboravit, in-cidit deinde in Dyſenteriam, quacum una pro-diere Petechiæ. Quodque dolendum erat, *non venerunt pro illa petitum auxilium, niſi pete-chiis quartum jam diem agentibus, iiſdemque ut plurimum nigris & lividis*. Sane malignus adeo morbus, in corpore antea ſano etiam lethum

prædicturus, nunc corpus prehendens a chronicis malis dudum conclamatum, nullam ſpem vitæ reliquam feciſſe videbatur. Nihilominus miſerrima, quoad animam traheret, juvanda erat. Interea temporis Petechiæ nigerrimæ toto nunc corpore conſpicuæ, auctaque Dyſenteriæ malignitas. Curavi ut mox quatuor Veſicantia corpori adhiberentur; largas Emulſiones dedi; bis, ter, die; paregoricum; & ſtrenuam præſcripſi Corticis doſin. His demum effectum, ut die ab horum adplicatione quarto latæ maculæ minus nigreſcerent, Dyſenteria multum minueretur, vires utcumque refocillarentur. Attamen nunc ferox tuſſis, & pectoris angor, urgebant maxume. Hoc opus, hic labor erat. Indicata expectorantia, prius inteſtina, quam pectus ſtimulaſſent, reſuſcitaſſent dolores ventris, Dyſenteriam auxiſſent. Immortalem *Boerhaave* Aph. §. *866.* imitatus, Oxymel cum Diacodio dedi; mire profui. Sexto ab uſu Corticis die evanuerunt ſenſim Petechiæ omnes, vires increverunt, rediit appetitus; quæque eousque rubra, tenuis, Urina fuerat, ſanum æmulabatur colorem, alvus bis modo de die fluebat. Hæc miranda mutatio decem integris diebus perſeveravit. Verum cum nunc, quæ data fuerat, ſiniſtra præſagitio, falſa fere deprehenderetur, extemplo quaſi ruebant labilis hujus vitæ fulcra. Venter intumuit, vomitus acceſſit, teneſmi torquent, efflatur anima. Sane, quamvis mors acceſſit, virtus tamen medicamenti egre-

egregie inde elucéſcit, cum fœminæ triduò neglectæ, & aliunde conclamatæ, tantum boni præſtiterit.

HISTORIA VII.

Hanc utique non ſine intimo animi mœrore ſcribo, cum amici integerrimi, viri a religione, experientia medica, vero candore, commendatiſſimi, jacturam menti refricet, nempe doctiſſimi *Greg. Menſurati*, Cræcenſis medici, ac Chirurgiæ Profeſſoris. Numeroſam turbam novitiorum militum, prope *Græcium* commorantem, invadit maligna febris cum pravis exexanthematibus, ineunte anno 1757. & plurimos necat. Optimus Vir, *Huxhami*, & *Pringle* methodo infelix, & gangræna perire plurimos cernens, corticem dedit, cortice plurimos ſervavit, labem totam ſuperavit. Sed eheu! de ſervato ille milite lætus, magnamque exiſtimationem adeptus, eodem morbo corripitur. Cortice quidem uti cœpit, ſed petechiis prodeuntibus, ipſoque ſubdeliro, Medicis virium corticis in hoc caſu adhuc ignaris, tutius viſum fuit communi eum more tractare: Communi more periit; periit Neſtoreis annis digniſſimus *Menſurati*. Viri merita, & Augustissimæ clementia, viduæ mœſtæ, prole oneratæ, annuum ejus ſtipendium continuarunt.

Hi notabiliores fuere, quos habui, aut novi, caſus; ex quibus, niſi me animus ve-

hementer fallit, concludere licebit;

I. Corticem Peruvianum in Malignarum debilitate egregium eſſe, & incomparabile, Cardiacum.

II. Eundem eſſe in ſumma corruptione interna, & externa, inimitabile Alexipharmacum.

III. Videri eum conclamatum in malignis mictum cruentum, cruentamque alvum, quoque ſanare.

IV. Simul remedium eſſe, quod exanthematum expulſionem, ſumma cum ægrorum euphoria, promoveat, ſuſtineat, maturet, perficiat.

V. Corticem recidivas præcavere, quæ & paſſim lethales habeantur, & ipſo hoc epidemico tempore quamplurimos, jam reconvaleſcentes, proſtraverint, & occiderint: præcavere quoque pravas Metaſtaſes, quæ lenta demum gangræna tabefacta corpora peremerint.

VI. Ea cuncta, ut Cortex efficiat, eum & copioſiſſime, dari oportere: docentibus id tum aliorum, tum propriis etiam obſervatis.

VII. Plurimis exemplis noſtrorum ægrorum id conſtitiſſe, quod quævis criticæ excretiones nunquam pulchrius, quam ſub corticis uſu, promoveantur.

VIII. Corticem ſane duplici, eaque egregia, facultate pollere; quod & nimios motus, caloreſque, moderetur, & debiliores animet. Id, priore anno evictum, cap. 27. ultra demonſtrabitur.

Hinc,

Hinc, ni fallor, concluſio, quæ præſens caput terminet, juſta erit.

1mo. Ad morborum malignorum curationem adhibitæ methodi variæ, juverunt ſingulæ, quando efflorescentiæ malignitate carebant. Scilicet, communi loquendi modo omnes febres, quibus efflorescentiæ junctæ, malignæ appellantur. Hinc Methodus Antiphlogiſtica; Methodus diluens, demulcens, obvolvens; Methodus etiam illa, quæ moderatis cardiacis vires animet; omnes, inquam, hæ ſuo quæque loco auxilium attulerunt, curarunt homines. Imo minus apta methodus multum hiſce non nocet. De his vero noſter ſermo in præſentiarum non eſt. Id enim jam toties dictum, ſolo regimine bono, pauciſque cum medicamentis, hos morbos, vulgo malignos dictos, revera tamen benignos, in Noſocomio noſtro facile brevique curari; curari feliciter paſſim alibi.

2do. In ipſa vera malignitate morborum, haud raro diverſæ, imo oppoſitæ, curandi methodi, in quavis conſtitutione Epidemica, pluribus a ſeſe ſervatis gloriantur. Teſtantur id quævis edita opera tempore peſtis, aut epidemiarum. Idem verum eſſe, *Sydenham* ſui temporis medicis, aliam, quam ipſe, viam, ineuntibus, ultro fatebatur. Sed quod optimus Vir huic confeſſioni addebat, rationabiliore ſua methodo & tolerabiliorem eſſe ægritudinem, & ſalutem longe frequentiorem tutioremque; cujus equidem aſſertionis teſtem advocabat uni-

verſam urbem; idem cenſeo ad præſentem quæſtionem eſſe reſpondendum.

3tio. Quibuſcunque adplicitis Methodis, variis, oppoſitis; ea, quam propoſui, excepta; luxerunt ſemper & formidarunt medici metaſtaſes, & relapſus, crudeles paſſim, & lethales. Quæ his calamitatibus caret methodus, reliquis profecto anteponenda videtur, Ergo.

4to. In nonnullis malignis antiphlogiſticam curam ipſe adhibui; nonnullos ſervavi. In aliis ægris demulcentem, involventem, oleoſam curam, inſtitui; plures curavi. Methodo leviter cardiaca nonnunquam uſus ſum; infelix non fui. Sed, omnibus rite perpenſis, eſt certus quiſquam, iſque frequens & paſſim lethalis, Malignitatis gradus; quo in gradu omnes hæ variæ methodi deficiunt. Vid. hujus operis *Cap.* 10. & 15. Comperiit hoc ipſe *Sydenhamus*, dum varia curandi ratione, etiam ſuo largiore Diacodio, & Oleo Vitrioli, in Malignis uteretur. Eruditum ſane medicum, & in græcis egregium, Dominum *Gamnig*, Aulæ & Urbi, anno præſente inchoante, ereptum doluimus: anno proxime elapſo excurrente, etiam unum ex Noſocomii aſſiſtentibus periiſſe mihi dolui. Plures in urbe ſic periiſſe vidi, novi.

Cum ergo in hoc ultimo malignitatis gradu Corticis utilitatem Viri graves innuiſſent; cum ego ipſe eundem ægris meis tum parcius, tum ſerius, exhibens, mortem proinde eodem non propellens, effectus tamen aliquot egregios inde

inde obſervaſſem; infortuniorum pertæſus, animum eo induxi, ut Corticis & largiore, & maturiore exhibitione, huic Malignitatis gradui obviam irem. Quantopere autem T. O. M. DEUS tantillis meis conatibus faverit, enarratæ hiſtoriæ teſtatum faciunt.

Antequam hanc materiem miſſam faciam, monitos velim omnes Medicos, quam perniciosa ſit certa quorundam methodus agendi, qua ſemper morbi Malignitas, nunquam forſan affutura, non dico præſagiatur, ſed præſomniatur. Quis hujus porro effectus? Ut detrahantur ægris antiphlogiſtica remedia, iiſdemque aut inertia, aut noxia, ſubſtituantur. Contigerit modo ut artus ægris doleant; ut præ ſudore, aut acriore tranſpiratione, cutis pruriat; ut etiam, quod turpius, pulicum ſtigmata alicubi viſantur; mox acida remedia detrahuntur, iiſdemque ſubſtituuntur aut Hoffmanniana dicta miſtura, aliave terrea acidis ſaturata, aut etiam Decoctum Serpent. Virg. Contraj. Vincetox., aut varia Bezoardica, aut pulveres de Gutteta *Riverii*, Epilepticus Marchionis, Kentianus, Pannonicus ruber, & id genus alia. His tunc confiditur, æger bene tectus in lecto ſervatur, agitatur ſanguis, & prodeunt exanthemata haud raro lethalia. Sternit, proh dolor! mos ille noxius in hac regione plures, cæteroqui victuras puerperas, cum ad minimam in cute maculam vel pruritum, calido lecto ac cubiculo oriundum, ita inſtituatur. Profecto quod initio hu-

jus

jus operis audax dixi, audax repeto; Ægris noſtris, communi acuti morbi, neutiquam maligni, genere, aut vigente, aut declinante, decumbentibus, nunquam adhuc prava exanthemata contigerunt: & ſi, nonnunquam criſeos tempore exanthemata obſervata ſunt, hæc nullam nobis in medendo mutationem indicarunt. Ratione morbi tractabantur, non ratione exanthematum: quare etiam nunquam, Divina nobis Clementia annuente, vel minima malignitas ſe hiſce adjunxit. Quos malignos habuimus, hi ſuapte natura ita erant.

CAPUT XXIV.

De Colica Pictonum.

DIrum hunc morbum frequentius contemplatus, *anno* 1745. *Diſſertationem* edidi, quæ obſervata, geſtaque, hanc in rem, mea, contineret; ſimulque enixe id, ſerioque, omnes peteret medicos, uti illi, ſuis obſervatis in lucem editis, mea demum emendarent, fauſtioremque tandem curandi methodum in lucem proferrent.

Anno 1751. edita eſt *Pariſiis* Diſſertatio Clariſſimorum Virorum *Joannis Aſtruc.*, & P. L. M. *Maloet*, *De Vena ſecanda in Colica Pictonum*: Cui immediate aut præceſſit, aut ſucceſſit; Theſis Clar. *Du Bois*, *De Vena in hoc* *mor-*

morbo non ſecanda. Typis recuſa 1756. Cum priores hi viri clariſſimi in hoc morbo V. S. Emollientia interna, externaque, cum opiatis, commendent, clare patet methodum Cl. *Du Bois* ipſis *Pariſiis* nec univerſalem, nec, quæ proſit, unicam haberi.

Anno 1752. lucem vidit Diſputatio eruditi *Ilſemann de Colica ſaturnina Metallurgorum*; quam magnus *Haller* merito eximiam vocat, & per experientiam natam. Emollientia interna, & externa, potiſſimam curæ partem abſolvunt in hac Theſi. Vid. *Haller Diſp. Med. pract. Tom. 3.*

Prodiit anno 1752. eruditiſſimi viri, optimique medici, *Grashuis*, *de Colica Pictonum Tentamen*. Dein theſes editæ ſunt ſuper curatione hujus morbi per emetica, ab eruditiſſimo Pariſienſi Medico, *Du Bóis*. Quin egregius, & tam in Chemicis, quam in Medicis, conſummatus Vir, Dominus *Baron*, *in Comm. ad Chem. Le Mery*, *cap. de Antim.* quædam, attentione digna, protulit. Ipſe ego hujus operis *cap. 9. pag.* 56. expurgationem proprii mei tractatus promittens, utilem interea, ni fallor, obſervationem communicavi. Anni, & quod plus eſt, elapſo ab illinc ſpatio, prodiit *Cl. Tronchin* ſuper eodem argumento Tractatus; pauloque poſt medici Pariſienſis, clariſſimi Practici, animadverſiones in Tronchiniana. Eruditorum in Hollandia Societas *Harlemenſis*, problematis ſuper hoc morbo propoſiti,

præ-

præmium adjudicavit clariſſimo mox laudato *Grasbuis*; cujus hodiernam ſententiam necdum reſcire potui.

Toto autem hoc tempore, ab edita diſſertatione mea elapſo, nova multa obſervavi, dubiuſque circa propriam meam ſententiam hæſi. Unde de integro tum quidquid ante meum tractatum, tum poſt eundem, hucuſque ſcriptitatum fuerat, attentus pervolvi, & cum propriis meis, tam antiquis, quam recentioribus obſervatis, exacte contuli. Hinc demum quæ mihi nata idea, paucis dabo.

Morbi naturam abſtruſam reperii; ſuperque eadem nec a me, nec ab aliis, quidquam quod ſatisfaceret, cogitatum fuiſſe: curandi vero methodum, tum propriam meam, tum eam aliorum, ſuos quidem uſus habere, multiſque gloriari curatis; at vero his omnibus methodis id commune vitium eſſe, ut non ex æquo omnibus proſint; adeoque notabili huic vitio emendando ſtudendum eſſe.

Ut a curandi modo incipiam; examinandus eſt mos curandi per Emetica. Emetica *Sennerto*, *Cratoni*, *Hollerio*, *Citeſio*, *Riverio*, *Puerario*, *Juncken*, *Piſoni*, *Baglivo*, *Boerhaavio*, *Anonymo*, multiſque aliis claris viris, aut indicata non fuerunt, aut fuerunt repudiata; ſolo *Citeſio* forte aliter, non quidem in erudito opere ipſo, ſed in appendice, ſtatuente. Ipſe ego iiſdem nunquam ſum in hoc morbo uſus. Nec recentiores pleroſque iis uti video. Cl. *Tyſſot*, ſine

ſine Emetico tres homines egregie curavit, ut quas mecum communicavit, hiſtoriæ fidem faciunt.

Attamen diffiteri non poſſumus Emetica graves, omnique fide digniſſimos, habere autores. Morbus Colicus *Damnoniorum* a clariſſimo *Huxham* eo modo curatus legitur. In famoſa ac laudatiſſima Theſi *Cl. Du Bois* plurimos ita curatos fuiſſe patet, vix paucis eorum pereuntibus: & quidem ita, ut, ſpatio 23. annorum, ex 1200. fere hominibus, paulo tantum plus, quam 20. perirent. Medici Noſocomii dicti *de la Charité*, *Pariſiis*, ſumunt tenuiſſimum Antimonii pollinem, hunc lavant, in ſole exſiccant, duplum tenuiſſimi ſacchari admiſcent, & affuſa ſenſim aqua ſtillatitia Naphæ paſtam faciunt, e qua Tabellas formant, quarum doſis eſt a ſcrup. 1. ad 2. pro rerum neceſſitate ter, quater, repetenda.

Ut ex Cl. Pariſ. Medici diſſertatione critica video, ſubjunguntur emetico enemata fortiſſima, & draſtica purgantia, quotieſcumque emeticum datum, repetitumque, fuerit.

Quænam igitur emeticorum, in hoc morbo, utilitas? Emetica totum corpus concutiunt, morboſamque materiem æque deorſum ſolent, quam ſurſum, expellere: raro enim emetica non fiunt ſimul purgantia. Bene ſuccedente hoc negotio, levamen ingens tantam morboſæ materiæ copiam evacuatam ſubſequatur, neceſſe eſt: imo ſuſtinendo quæ ſint robuſta corpora,

hac

hac lege integre poterunt curari; fibris inteſtinorum ſua necdum elaſticitate privatis. Sin vero minus bene ſuccedat, morbus modo inducias dedit, curatus non eſt, ſcenam denuo dabit; ut mox patebit. Tandem, quod fatendum eſt, in robuſtis, in non deperdita inteſtinalium fibrarum contractilitate, eo citius morbus curatur, ſi præter emetica alvus quoque potenter ſolvitur. Alii ſolis utuntur purgantibus & emollientibus, donec reſeraverint, propulerintque, obſtacula. Lentius quidem hi, ſed tutius, æque tamen certo, idem, quod priores, efficiunt. Tertio dantur, qui paucioribus evacuantibus, ſed emollientibus internis, externiſque, copioſis, plurimo oleo, prudenti opio, curam inſtituant. Quid porro illi? noxiam materiem involvunt, criſpos contractosque nervos relaxant, exſiccatos humectant, nudos tegunt, defenduntque. His ſolis, ſubin adjuncto purgante, corpus a noxia materie liberant. Ad has tres claſſes omnes varias methodos, morbum in paroxyſmo curandi, jure referas. Ordine recenſitæ ſunt, ordine nunc examinentur, & diſcutiantur.

Ac primo quidem Emetica egregios ſæpe effectus habent: hoc ultro faſſi ſumus. Sed hanc methodum, ut generalem, ut utilem cunctis, iis obtrudere, qui frequenter, attenteque, morbum contemplati ſint, impoſſibile eſt. Morbum vidi, tractavi, recentem, provectum, diuturnum, annoſum, cum omnibus ſuis varian-

riantibus ſymptomatibus, eundem aut concomitantibus, aut ſubſequentibus. Hinc didici ab inimica cauſa inteſtina vehementer conſtringi, fœces in iiſdem contentas exſuccas duraſque reddi, tum etiam a cellulis vehementer contractis, Colo potiſſimum in inteſtino, in parvos, eoſdemque oblongos, globos formari: demum vero, tum Colon maxime, tum & pro parte Ileum, (nam & ibidem veras fœces alvinas hærere priore anno demonſtravi) cum ſuis exſuccis, duriſſimiſque contentis, in ſolidam veluti maſſam coire, omniaque vaſa & nervos comprimendo, ferocia illa tormenta producere. Hæc morbi, ſi demum vera Pictonum colica dici debeat, juſta idea, vera imago eſt. Dentur nunc in hoc ſtatu generoſa emetica, & purgantia; imo iterentur; quid tum? Oppido rarum non erit hinc vehementes convulſiones oriri, antequam, vel interea dum, illa operantur. Præſertim cum huic morbo adeo frequentes convulſiones contingant. Sæpe enim ventriculus non niſi conſenſu laborat, cauſaque vera malorum ſolis in inteſtinis hæret. Concuſſione ergo validis hiſce remediis excitata, repetitis iiſdem pluries renovata, agitantur, convelluntur que nervi, multaque compacta materies aliquando ſolvi, ſoluta propelli, expellique poteſt: at ſi vehementi hac agitatione nequeat ſolvi pellique materies, convulſiones excitari, & mors inſequi, poterunt.

Sed rem accuratius contemplemur! Caſu quo a vio-

a violenta remediorum agitatione pars ſolvatur, educaturque, morboſæ materiæ, & multis vomitibus, alvique ſeceſſibus, copioſe dimittatur, incipiunt omnia ſymptomata dira miteſcere, imo integre aliquando ſilere; modico veluti inteſtinorum pondere tantum ſuperſtite. Hi curati dicuntur; hi, quo locum cedant aliis, e Noſocomiis dimittuntur.

An autem vere curati ſunt? Plerique neutiquam. Magna, eaque diuturna inteſtinorum evacuatio contingere poteſt per medium canalis; dum interea contractæ cellulæ cum compacta fœcum mole firmiter unitæ maneant. Evidenter id evincunt oſſa animalium, nuclei Ceraſorum & Prunorum, nummi, aliaque indigeſtibilia corpora, quæ per ſeptimanas & menſes inteſtina ſinu gerunt, & interim quotidie fœcum copia ſe exonerant, imo interea dum eo tempore purgantibus & enematibus ſollicitata fuerint. Mira talia in praxi vidi, videre practici omnes. Edoctus igitur hujus in Colica pictonica phœnomeni veritatem, nunquam ægros meos ſpe vana lactavi; quamdiu primo necdum ingens quantitas induratorum globulorum, inſtar fœcum ovillarum, alvo prodiiſſet: Secundo, quando, etiam his globoſis corpuſculis copioſiſſime prodeuntibus, alvus tamen poſtmodum docebat hanc inteſtinorum contractionem ſolutam non eſſe, ſed duros globulos de integro formari. Utroque enim in caſu ex ſtimulo acri hic paulatim creſcente, renaſcuntur eædem

ærum-

ærumnæ, iidem poſtulantur curandi labores.

Methodus ergo per vomitoria curandi infelix eſſe poteſt; plures integre curare poteſt; poteſt multos levare, at vero a relapſu non præſervare.

Altera methodus eorum erat, qui omnia emolliendo, & per alvum expurgando, curam tentent. His minus frequens convulſio obſervatur, ægri minus defatigantur, cæterum idem, qui prioribus, ſed aliquando tardior, ſeu curationis, ſeu impetratarum induciarum, contingit effectus.

Quid nunc de tertia methodo cogitandum? Si certa eſſe probetur, cæteris ob lenitatem præferenda erit. Et quidni certa probetur? Attente totam hiſtoriam medicam de Venenis pervolventes, cernimus equidem venena vinci, vitamque ſervari, emeticis, purgantibus, immutantibus, diaphoreticis? at quotieſne vera nos non lateat veneni natura, ſedeſque? Quotiesne incaſſum adhibitis cunctis pereat homo? Catholica interim methodus utendi aqua calida, lacte multo, aqua mellita, oleoque, copioſiſſimis, omni modo adplicitis, interne, externe, ore, ano; hæc, inquam, & noto, & ignoto Veneno, ex æquo prodeſt. Scatent exemplis volumina medica. Ea referre velle, ſupervacaneum. Ex multis tamen, quæ vidi, liceat unum notabile recenſere. Anno 1735. *Hagæ Bat.* contigit, ut intra breve temporis ſpatium 130. homines, comeſtis ſquillis marinis, in terribiles anxietates inciderent, in convulſiones,

vertigines horrendas, vomitus enormes, dyſenteriam cruentiſſimam, intolerabiliſque fœtoris ſudorem. Cauſam alii refundebant in *Leporem marinum*, frequentius ab aliquot retro diebus in proximo mari viſum, eademque muria cum his piſciculis coctum: alii vero in muriam hanc eandem, poſt coctionem in magnis æneis ahenis refrigeratam, & iteratæ piſciculorum coctioni denuo adhibitam. Mox nonnullis emetica dabantur, purgantia aliis, intermiſcebantur opiata & alexiteria. Horum plures diu ægrotarunt, & languerunt; bini perierunt. Sed inſtituta methodus replendi corpora copioſiſſimo oleo & lacte, tum potu aſſiduo, tum frequenti enemate, cujus autor erat *Cl. Schwencke*, Anatomes ibidem & Chirurgiæ Profeſſor, omnes illos miſeros integre intra paucos dies ſanitati reſtituit.

Nunquid & eadem olim, & nunc, in Colica Pictonum, non laudatiſſima? *P. Milo*, apud *Citeſium*, matronam ab hoc morbo curatam refert, poſtquam quævis artis auxilia fruſtra adhibuiſſet, ſolo oleo, ac butyro, diu adhibito. Quin & in pleriſque de hoc morbo ſcribentibus, etſi alia commendata habeantur, tamen oleoſa, involventia, emollientia, tum ore epota, tum in anum injecta, tum balneis, fomentis, cataplaſmatibus adhibita, ſua utique laude non carent: iiſdemque, ut ſupra memini, Cl. *Tyſſot* tres ſuos miſerrimos a morte eripuit.

Menſe

Menſe Aprili 1757. homo 20. & aliquot annorum, inferebatur in Noſocomium noſtrum, quem plura alia Noſocomia ſæpius in paroxyſmo hujus morbi viderant; jamque paroxyſmi a longa die per 4. 5. continuos dies indeſinenter excruciabant, per duos treſve dies tum remittentes. Paroxyſmum mox præſentem horruimus omnes, ejuſque vomitus, intolerabiles dolores, ejulatus, convulſiones toto corpore violentiſſimas, epilepſiæ inſtar, & ſpaſmum maxillæ. Nudato abdomine quid veluti convelli, convolvique in abdomine cernebamus, quod ipſum tactu durum.

Porro medelam ſic inſtitui. Emplaſtrum paregoricum ventriculi regioni admovi; oleum Lini tepidum frequenter injici curavi; Emulſa camphorata, & paregorica, ſubin ipſum oleum, ore ſumenda dedi; Cataplaſma emollientiſſimum toti circumvolvi abdomini; & quia abdominis compreſſio manu facta videbatur lenire dolorem, cataplaſma hoc faſciis abdomen comprimentibus firmari curavi. Uſu horum alvo prodiere, ut in perfectiſſima colica pictonum, rotunda, dura, parva, ſcybala, eaque copioſiſſima; quibus tandem materies pultacea ſucceſſit. His demum paroxyſmus ſiluit, neque rediit; ita ut miſer homo a biennio non meminiſſet tantæ doloris abſentiæ. Durities in abdomine percepta mole decrevit, vires rediere, appetitus, ſomnus. Legit, vel ambulat, tota die hilaris. Alvo autem quodam die carens, initia deprehendit

repetituri doloris: enema oleoſum dolorem quidem ſolvit, ſed denuo parva, rotunda, dura, ſcybala producit. Ergo non ablata cauſa malorum. Diæta lactea dein videbatur curam abſolutura: cujus experiundi gratia hominem diu in Noſocomio ſervaſſem, ni præ morum intolerabilitate ejiciendus fuiſſet. Tribus aliis eadem cura ſucceſſit; expurgatis quippe ſordibus, lac copioſum, aſſiduumque, nervos & ſufficienter molles, & debite fortes facit. Ter quater in anno relapſos lac demum incolumes ſervavit.

Profecto methodus prophylactica quam hujus operis pag. 56. &c. deſcripſi, ea videtur, quæ nunc dixi, confirmare. Colica Pictonum in fodinis, unde ingens copia plumbi, multa ferri, aliqua arſenici, & tantilla argenti, petitur, frequentiſſima miſeros adoriebatur foſſores; damnoſa ideo tum illis, tum Dominis; inſequente ſcilicet paralyſi multos ineptos ad labores reddente. A triennio autem toto, ne unus quidem ultra affectus fuerat; ex quo Empirici, rerum foſſoriarum gnari, conſilio, jentaculum atri panis cum pingui lardo, foſſoribus, priuſquam primos labores auſpicarentur, pararetur; prandiumque ſimul ex pingui bubula carne, lardove, adornaretur. Vapores nempe & particulæ veneni, ſaliva inviſcatæ, deglutiuntur, labemque primis viis inferunt; pinguia, & difficulter digerenda nervos defendunt a venenorum adplicatione, venena inviſcant, inviſcata eli-

mi-

minant. Ex illo tempore conſilium tale omnibus do opificibus, qui foſſilia tractantes, hac in urbe, adeo frequenter in hunc morbum incidunt. Ratio & experientia inviſcantem hanc, & obvolventem curam, æque in therapeutica, quam in prophylactica curatione, comprobaverunt.

Methodus eadem mirum quam noſtris in Noſocomio Dyſentericis profuerit! ut hinc vel integre curarentur, vel induciis primo impetratis, purgans tuto daretur, & opiata cum oleoſis reliquam poſtmodum curam abſolverent. Febris quædam maligna cum terribili vomitu & ventris torminibus inchoans, emeticis irritata, in quodam Noſocomio multos, petechiis accedentibus, ſtravit. Conſilio denique Illuſtriſſimi Præſidis, decocta farinoſa, emollientiſſima, oleum copioſum, opium*, mollia epithemata & balnea adhibita, totam vicerunt malignitatem. Oleum cum opio in acutis non malignis, pertinacioribus tamen, dum ſtagnantes in viis primis humores, biliſque forte eo uſque affluens copioſa, putreſcunt, incredibile morbo levamen attulit. Medicum hac in urbe cruenta & crudeliſſima Dyſenteria vexabat, cum rigore tetanode totius corporis, ultra 12. horas durante, & vomitu æruginoſo. Probabilior cauſa proegumena erat podagrica materies in corpore retardata & latitans; cauſa procatarctica aſſumtum leve purgans. Illuſtriſſimo, L. B. *van Swieten*, & ſagaciſſimo medico *L. Erndl.* qui curam ægri

 ſu-

ſuſceperant, viſum fuit ſolis emollientibus, & involventibus, externis interniſque, quovis poſſibili modo adplicitis, prudentique Opii doſi, uti oportere; adpoſitis interea acrioribus ad crura epiſpaſticis, quibus eo verſus, ſi qua materies podagrica adeſſet, determinaretur. At citra podagram morbum integrum, ſeptem dierum ſpatio, debellarunt.

Opium porro in multis horum principem locum tenet. Nervis graviter affectis oleoſa quidem, & involventia, prohibentne ultra criſpentur illi, irritenturque; Sed miram affectionem iiſdem non demunt, quæ jam altius ſecundum nervum penetraverit. Opium ipſam nervi conditionem mutat, ſenſilitatemque demit. Præſtantiſſimus *Baglivus* ſuſpicabatur, opium excitare ſudores, quibus in hac Colica nihil ad generandam Paralyſin credebat aptius eſſe. Sed experientia edoctus affirmo ad præcavendam paralyſin, opio, cum copioſo oleo, nihil præſtantius dari, potentiuſque, propter dolorum ſopimentum. Quinimo *Riverio*, *Sydenham*, *Huxham*, autoribus, ſi purgantia in ſimilibus morbis indicentur, nepenthem iiſdem audacter commiſceo. Eo enim contractos, irritatoſque nimium nervos, utcumque relaxante, & pacante, purgatio aptius officio fungitur ſuo. Summi ſane hoc in Ileo uſus. Et forſitan ſolum opium datum efficit, ut, nimia nervorum conſtrictione ſoluta, reſtituta vis periſtaltica alvum commode moveat, cujus en memorabiliſſimum exemplum!

Cl. *De Rueff*, Eminentiſſ. Cardinalis Archiepiſcopi & Principis *Paſſavienſis* Archiater, caſum filii ſui quinquennis mecum communicavit, quem Ileus adeo gravis corripuerat, ut quavis artis opera incaſſum adhibita, jam & ſtercora evomeret, & enemata ipſa. Guſtu ipſo optimus parens vomitu ejectam percepit muriam ſalis communis, quæ enemate injecta fuerat, ut & Electuarium Diacathol. & alia. Saporem horum puer, hora antequam evomeret, ex eructationibus jam conqueſtus in ore erat. Iniquam & deſperatam pueri ſortem parens miſeratus, miſturam aq. Menthæ, Spir. ejuſdem, & largiore Laud. Liq. *Syd.* doſi, conſtantem dedit, ut ſaltem cum minori miſeria periret. Triplex fere opii doſis erat ratione ætatis. Sed en! ex inopinato vomitus ceſſant, ceſſant dolores, & blanda ſine ſomno obtinet animi tranquillitas. Eoque modo quartus morbi dies tranquille tranſigitur. Sequitur nox moleſta, leviore dolore, citra vomitum ingruente, turbata; flatus deorſum petunt, ſequitur portio enematum, ipſæque tandem fœces. Brevi poſt appetitus, ſomnus, integreque reſtituta ſalus, adſunt. Laudandus profecto perilluſtris & doctiſſimus parens, quod in ſtudii medici bonum, hanc mecum hiſtoriam notabilem communicaverit.

Liceat hic in tranſitu adnotaſſe, quam egregie hinc confirmetur id, quod de incipiente in Ileo gangræna dixeram hujus operis *c.* 14. *p.* 92. 93. 94. Gangræna inchoans hic ſane adfuiſ-

ſe videtur, ſed opio inordinatos ſedante motus, lenique aromate vitam ſuffocatam refocillante, per naturæ bonitatem fuiſſe emendata. An autem die quarto potum Chamomillæ & Millefolii infuſum, quoque quid contulit? Eſt antiquis temporibus Millefolium laudatum in Dyſenteriæ ſpecie, quæ inchoamenta Gangrænæ denotaret. Si infuſum cum aliqua coctione paratum fuit, potuit vis plantæ, modice ſtringens, forte quidquam conferre. Chamomilla vulgaris, & Romana, ut tuta, blandaque antiſpaſmodica, & diaphoretica, ſemper habebantur; Infuſum ejus *Baglivus* in Colica tanti fecit, ut *Libr. I. prax. med. Cap. de Colica* §. 1. dicere non vereatur: „ Antidotum Colicæ eſt Chamomilla, „ a quacumque demum cauſa oriatur.

Hæc de cura morbi: ſed cum initio dixeram circam ejus theoriam nec opiniones aliorum, nec ipſam meam propriam, typis olim editam, mihi inpræſentiarum ſatisfacere; paucis jam liceat circa eandem exſpatiari. Etenim quid mirabilius, & incomprehenſibilius, quam quod ſedes mali ſit in abdomine, & artuum interea pereat motus? Et cur, amabo! ſi ſanguis aut acer, aut mucoſus, aut aquoſus, virium ſit cauſa diſpendii, illa cauſa non totum ex æquo corpus afficiat? Quibuſdam enim ſoli ſuperni artus reſolvuntur, integri manent inferiores. Imo in tota ea morbi *Huxhamo* deſcripta ſpecie, Paralyſis brachia dumtaxat occupavit. Si vitiata Chylopoieſi, & Hæmatopoieſi, nec ſpiritus

ritus debiti, nec oleum, ultra ſecernuntur, quid demum cauſæ eſt, quod unius præ alio muſculus aut robuſtus maneat, aut fiat paralyticus? toroſus, aut emarcidus?

Mirum prorſus ſpectaculum! at vero haud ſuo in genere unicum. Simile quidpiam obſervamus in thoracis morbis. *Hipp. Coac.* n°. 400. „ Siquidem igitur, inquit, Aortæ adpellatæ (eæ ſunt, lingua Hippocratica, duo magni rami, in quos Aſpera arteria dividitur; vide *Duretum* & omnes commentatores) „ Siquidem igitur Aortæ appellatæ, utrinque adpendentes Pulmonis partes, valde inflammatæ ſunt, ut ad latus aſſideant, ſeu, ut ad latus adprimantur) προσκαθῆσθαι, πρὸς τὸν πλευρὸν, hac corporis parte reſolvuntur, παραλύονται τὰ κατὰ τὸ μέρος τȣ̃ σώματος „ . . . Si vero non valde inflammatæ ſunt, ut non aſſideant, (ſive ut ad latera firmiter haud adprimantur) dolor quidem fit per totum, attamen non reſolvuntur . . Quibus vero totus pulmo una cum corde inflammatus fuerit, ut ad latus allabatur, homo totus reſolvitur. „ *Charterii* verſio ſenſum genuinum accuratius ea, quæ *Dureti*, aut *Foeſii* eſt, reddidiſſe videtur.

Invenio in adnotatis meis ann. 1747. 1748. 1749. triplici vice me in ſuppurato admodum pulmone ſimile quidpiam obſervaſſe. Quadragenaria fœmina a longa die tuſſiculoſa, ſpaſmum in ſiniſtro linguæ latere experitur, do-

lo-

loremque vehementem, & tandem paralyſin. Hæc ibant, redibant; prout Vomica, tunc ſe rumpens, magis ſeſe, minuſve, evacuaret. Ita quidem ut per ſeſquiannum hoc malo ferme libera; eodem denuo, ſubſiſtentibus ſputis, affligeretur.

Sexagenaria mulier ſiccam, moleſtamque dudum tuſſim paſſa, linguæ ſiniſtri lateris non ſpaſmum, non dolorem, ſed paralyſin conqueritur; inchoamento quodam Apoplexiæ, ſeu capitis potius ſtupore, petitur, ac poſtmodum lateris corporis ſiniſtri paralyſi.

Vir ſexagenario major, peripneumonia non reſoluta, ante tres menſes laboraverat, tuſſi ſicca, cum reliquis vomicæ clauſæ ſignis, vexatus. Levi tunc inchoantis Apoplexiæ inſultu petitur; ab eoque denuo liber, linguæ pars ſiniſtra, brachium, peſque ejuſdem lateris, plane reſolvuntur.

His porro tribus id contigit, ut, Vomicis ruptis, pus copioſum exiverit, ſimulque linguæ, artuumque, paralyſis, emendata fuerit: & quidem adeo, ut vir hicce intra 14. dies ab inchoata paralyſi per cubiculum circumambularet ſcipioni innixus, quem etiam brevi poſt, ut inutile pondus, projecit.

Equidem in altero, tertioque caſu, levior Apoplexia, membrorum reſolutioni antecedens, minus videretur ad præſens argumentum facere; quemadmodum etiam linguæ affectio. Verum ad aliud quid hic attendendum eſt. His omnibus

bus id ter, quaterque contigit, ut ſputis ſuppreſſis, imminutiſve, curata redierit paralyſis; ſputis redeuntibus, illa paulatim ceſſaverit.

Ergo pure thoracem anguſtante, & premente, in prima fœmina lateris linguæ ſpaſmus & dolor obortus eſt, ſecuta tum paralyſis. In binis aliis, pure opplente thoracem, levior Apoplexiæ ſpecies oborta eſt, hanc inſequuta paralyſis. Paralyſis, ſputis libere ejectis, minuitur, ceſſat; ſputis aut ceſſantibus, aut pauliſper imminutis, paralyſis augetur, perficitur: Et quidem ter quater in omnibus eadem hæc phænomena redeunt. Simile quidpiam jam bis etiam Viennæ vidi. Caſum forte & huc referendum habebit Cap. 28. nº. 25.

Igitur affectis in abdomine ac thorace, nervis, reſolutio brachiorum, crurum; alterutro, utroque in latere, naſci poteſt. Communis explicatio ſyſtematis nervorum, & a me olim, & a pleriſque paſſim, ad hunc nodum ſolvendum adhibita, imperfectior eſt, multa ægre ſolvit, repugnat nonnunquam, relinquit hiatus.

Solus, ni fallor, nec ſine reverentia nominandus, magnus *Winslow* quid ſolidius nobis, aptiuſque, ſuppeditavit *Tom.* 3. ubi adeo nervoſiſſime explicat nervos. Experientia Anat. 20. annorum edoctus, & *Cl. Petiti* obſervationibus ſuffultus, ſtatuere cogitur, nervum intercoſtalem, ſympatheticum magnum dicendum, a communi nervorum in encephalo origine non naſci, verum potius a Gangliis, quæ a ſumma

ma ſpina, ad oſſis ſacri infima uſque, numeroſa, totidem veluti Cerebra componunt, ex quibus demum Sympathetici magni origines: igitur quam in cranio eſſe illius originem credideramus ejus potius adſcendentem, & cranium intrantem, ramum eſſe, quam truncum deſcendentem.

Obſervatio eruditiſſimi *Petit* habetur in *Hiſt. & Mem. Acad. Reg. Sc. Par. an.* 1727. Demonſtrare ibidem annititur clarus vir id, quod hic *Winslow*. Hocque 1°. quia angulus communicationis (vid. Euſt. Tab. 18. fig. 2.) nervi intercoſtalis cum pari V. & VI. manifeſto docere videtur, non oriri intercoſtalem ab his binis paribus nervorum, ſed ab intercoſtali ad illos ramum accedere. 2do. Quia nervus ſexti paris tenuior eſt inter locum ſuæ originis, a priore parte corporum olivarium & pyramidalium, locumque ubi intercoſtali nervo unitus eſt, quam ubi inde ad oculum pergit: manifeſto documento hunc nervum quinti paris originem intercoſtali nervo non dediſſe, ſed, accedente intercoſtalis ramo, potius mole auctum eſſe. Re vera deberet, hanc eandem ob cauſam, auctior quoque moles in primo trunco nervi V. paris adparere; ſed adeo craſſus hic truncus eſt, ut tantilli ramuli acceſſione haud adpareat mole auctus. 3^{tio}. *Petit* numeroſis canibus intercoſtales nervos abſcidit e regione 3. vel 4. colli vertebræ; & quamvis par octavum in hac abſciſſione integrum manere nequeat, ſcimus tamen par octavum nihil ad oculos facere;

re; adeoque omnem, quæ oculis fiat, mutationem, intercoſtali nervo deberi. Igitur intercoſtalibus abſciſſis, phænomena, quæ naturaliter hinc exſpectari poterant, ut vox impedita, vomitus, cordis palpitationes, &c. ſemper plus minus variarunt, imo nonnunquam defuerunt: ſed oculorum affectiones erant in omnibus ſubjectis conſtantiores; nempe eorum ſquallor, lacrymæ, lemæ, cornea planior; extenſio membranæ cartilaginoſæ ad limbum Corneæ ſitæ, ita quidem ut jam corneæ partem obtegeret; inflammatio conjunctivæ, &c. Et quod maxime rem demonſtrat: uno intercoſtali abſciſſo, oculus ejuſdem modo lateris enarratis ſymptomatibus afficiebatur, alter minime.

Si hæc *Petiti* pulcherrima experimenta, cum accuratiſſimis 20. annorum *Winslowi* laboribus, conjungamus, cogimur omnino antiquam de nervi intercoſtalis origine ideam abjicere, adoptareque Winslowianam. Ergo nervus intercoſtalis non oritur a communi nervorum origine ad medullam oblongatam; ſed in collo, thorace, & abdomine, a miris illis corporibus, quæ Ganglia vocant: Corpora ſcilicet nervis oriunda, nervos commiſcentia, novis dantia originem nervis.

His ita conſideratis, minus miror Colicæ Pictonum vix explicanda alioqui phænomena. Non ideo, quod jam ea cuncta exponere horum ope potis ſim; minime: intricatior nobis eſt nervorum demonſtratio, quam ut miras eorum actiones & ubique, & facile, exponamus:

mus: ſed ideo ſaltem minus miror hujus phænomena morbi, quod intelligere videar, nervo intercoſtali in collo, thorace, abdomine, pelvi, originem ducente, poſſe Paralyſin pedum, brachiorum, oriri; dum nempe, in thorace, aut abdomine, eroſione, adſtrictione, compreſſione, vellicatione, aut quovis alio modo, nervus hic ad ſuas afficitur origines, ad Ganglia ſcilicet. Cum igitur crurum nervi, tam iſchiadici, quam crurales, componantur ex ſpinalibus & intercoſtalibus, intelligo, non integros iſchiadicos, non crurales totos, affici, ſed illos modo, qui eis ab intercoſtalibus juncti ſunt, faſciculos; adeoque incompletam Paralyſin gigni, in his potius, quam in aliis obtinentem muſculis; neque iiſdem, quas afficit, partibus ſenſum adimere, ſed motum. Cum nunc experientia noverim, nervorum alios ad motum, ad ſenſum alios deſtinari, hicque duplicis originis videam nervos eſſe, merito videor concludere, nervos harum partium motorios ab intercoſtalibus oriri. Attamen non id ita ſe habere ad muſculos omnes, quandoquidem in hoc morbo potiſſimum Extenſores afficiantur: ergo eſſe quoque nervos muſculorum cruris motorios, qui non ab intercoſtalibus, ſed a ſpinalibus ortum habeant. Cum nunc nervus intercoſtalis ubique in pelvi, abdomine, thorace, collo, oriatur, comprehendo facile ex ejus, in omnibus hiſce regionibus, affectione, poſſe facile fibras illas affici, qui in collo cum ſpi-

ſpinalibus colli confuſi, ſex nervos brachiales una cum iiſdem componant: tum & in ea ſupernorum artuum paralyſi, explicatis modo de cauſis, quoque & in ſolo motu, & in certis quibuſdam tantummodo muſculis, vitium eſſe. Cum etiam intercoſtalis nervus in cranium adſcendat per oſſeum canalem, una cum Carotide interna, & deinde ſeſe jungat cum nervis V. & VI. paris: haud improbabile videtur oculi turbationes, amblyopiam, ac fere amauroſin, vocis defectum, linguæ ſpasmum, dolorem, paralyſin, eodem modo exponi poſſe, quo brachii paralyſin. Cogito enim nunc in 6. & 5. pari eum faſciculum affectum eſſe, qui his ab intercoſtali accedebat. Difficilius quidem eſt explicatu, cur inchoamentum Apoplexiæ ab eadem cauſa in thorace premente aut vellicante, fiat; ſed ab altera parte facile concipimus, poſſe unicum nervulum alicubi tam vehementer premi, & agitari, ut inde totum ſenſorium commune turbetur. In ulcere rudi-ter agitatus nervus, univerſi corporis convulſionem facit. A mera duntaxat applicatione venenorum ad ventriculi nervos, qui ab intercoſtalibus, & vago pari, ſpecies Apoplexiæ naſcitur, ſæpe, expulſo cito veneno, mox evanida. In rupto abſceſſu pulmonis hæc apoplexia remiſit; brevique poſt etiam ceſſavit ipſa, & ſimul, quæ ipſam comitata, ſequutaque fuerat Reſolutio.

Atque hæc de Paralyſi; ſunt autem quædam alia

alia adhuc exponenda. Introtractio abdominis, & ani; Iſchuria, Dyſuria, & quæcumque prava alia ſymptomata in hoc morbo ſæpius adſunt, ex dictis explicata habentur. Emaciatio totius corporis intelligitur a defectu olei in maſſa ſanguinis, oriundo ex vitiata admodum prima coactione, vitiatis proinde reliquis; præterquam quod acria, ſanguini ſenſim miſta, omne attenuant & deſtruunt oleum: quod vero aut Deltoides, aut alius quiſquam muſculus, præ cæteris contraebatur aut marceſcat, inde deducitur, quod fibrillæ illæ nervi intercoſtalis, quæ ad talem muſculum, vel involventem eum membranam celluloſam, vel ſuperſtratam ipſi pinguedinem, diſtribuuntur, in thorace, aut abdomine, præprimis afficiantur.

Unum reſtat, quod nondum expoſitum. In Tract. meo de *Colica Pictonum pag.* 39. 41. eminentiæ cujusdam durioris, aliquoties immobilis, paſſim mobilis, memini; quæ ſemipollicem, ultraque lata, pone Carpum, in medio Metacarpo, ſita eſſet, eo præciſe loco, ubi Radiorum externorum tendines capitibus oſſium Metacarpi inſeruntur, Extenſorque digitorum communis annulari ligamento emergit. Adparet degeneratio eſſe membranæ, extenſorem hunc involventis. Si immobilis eſt, motum turbat; raro, ſi mobilis. Quibuſdam plane deeſt. Nonnullis citò diſparet, aliis per annos perſiſtit. Credibile admodum terreſtrem, tenaci quopiam junctam, & ſimul acrem, ſæ-

pe

-ce eſſe materiem, huc metaſtatice depoſitam, &, ni abiverit, relapſus metum poſt ſeſe relinquentem. Memorabile exemplum communicavit mecum doctiſſimus ſane Vir, & de re literaria optime meritus, *D^r. Maſſuet*, Med. Amſtelodamenſis, auctor, ut ipſe ad me ſcripſit, *anonymi Tractatus de Colica Pict.* in Periodico libro dicto *Bibliotheque raiſonnée Tom.* 8. *art.* 2. *& Tom.* 9. *part.* 1. 2. Homo ab anni ſpatio dire hoc morbo per intervalla affectus, & rebelles utramque ad manum eminentias ejuſmodi gerens, acuta febre ſubito corripitur, cum delirio, rigore brachiorum, ſubſultu tendinum. Arceſſitus vir doctiſſimus deprehendit obſtupens, utraque in manu diſparuiſſe eminentiam, & ægrum poſtridie mortuum vidit: Nunquid igitur materies hæc, (ut ipſe a me quærit) quæ vel morbum olim generans, vel a morbo generata, huc metaſtatice depoſita eſſet, reaſſumi, reſorberique, denuo potuiſſet? Atque ita generare relapſum ejusdem morbi, aut acutas febres, & mortem ipſam? Sane materiem hanc acrimoniam deleteriam ſtagnando ſibi conſciſcere poſſe, non abludit ab obſervationibus alibi factis.

Sed dantur Colicæ Pictonum nonnunquam, citra notabiles dolores; quas tamen Amauroſis, Aphonia, Paralyſis, inſequantur. Id bis obſervavi. Quod non mirabitur is, qui attendat modo non ad acrimoniam adplicatæ cauſæ, ſed ad naturam ejus. Venena adplicata nervis, ut in hac urbe toties exempla triſtia teſtantur eo-

rum, qui vaſis argenteis, amalgamate auri & mercurii deaurandis, victum quæritent, poſſunt eosdem nervos peſſime afficere, omnesque fere nervorum producere morbos, licet moderatiores iisdem dolores conciliaverint.

In tota hac pertractatione hunc morbum in claſſes dividere, ut quædam ejus ſpecies ad plumbum proprie eſſet referenda, alia ad vinum, alia ad ſcorbutum, ad podagram, alia &c. minime duxi neceſſarium. Dentur cauſæ quævis, quarum effectus ſit aut rodere nervos, aut vellicare, aut convellere, aut exſiccare, & adſtringere; modo ea, quam expoſui, cauſa proxima inde ſequatur, erit perpetuo morbus idem, eodem ſemper nomine denominandus, ſimili fere modo, paucis exceptis, curandus.

Sed plures, curato morbo primario, a Paralyſi curandi veniunt. Præter curam lacteam, miræ efficaciæ machinam electricam eſſe, multa in Noſocomio experimenta docuerunt; hocque ipſo tempore egregium machinæ effectum admiramur in ejusmodi caſu multis ab annis deſperatiſſimo. Adduci hunc hominem, a tanto tempore lecto inhærentem, juſſi in Noſocomium, eumque ibidem a trimeſtri fere ſpatio alui, ut ipſi quotidie vis electrica adplicari poſſet: a perfecta curatione multum abeſt, ſed interim jam obſtupeſcimus hominem ſine baculo, a nemine ſuffultum, per totas ædes noſtras obambulantem: promovendi experimenti gratia eum diu in Noſocomio ſervabo.

CA-

CAPUT XXV.

De Sanguine Humano, ejusque Calore.

IN antecedentibus experimenta multa communicavi, quæ ad humanum ſanguinem, ejusque tum cruſtam, tum calorem, ſpectarent. Horum experimentorum plura, nonnulla in dubium vocabant, quibus, veluti inconcuſſis principiis, eousque fueramus innixi. Hoc anno eadem experimenta magnam partem iteravi, eo præprimis animo, ut ſi in prioribus capiendis errorem irrepſiſſe deprehenderem, id nunc traderem emendatius, Verum recentioribus vetera confirmata vidimus, ſimulque nova alia inſtituimus, quorum en epitomen!

1. Cruſta inflammatoria denſitate ac ſoliditate mirum quam variet pro excipientis differentia vaſis! Quo vas excipiens planius, majorisque diametri eſt, eo paſſim minor, ac ſæpe nulla, cruſta eſt. Quo altius & anguſtius vas eſt, eo cruſta denſior, ſolidiorque eſt. Quamvis enim ex obſervatis prioribus conſtiterit, in eadem vene ſectione ſanguinem & variam, & maximam, & nullam, formare cruſtam; id tamen nec perpetuum eſt, nec præciſe eodem ordine excipientium vaſorum, maxime ſi idem experimentum ſæpius capiatur, obſervaretur.

Fallimur ergo, fallimuſque alios, dum lata

pelvi exceptum ſanguinem bonum eſſe, fere non inflammatorium, pronuntiamus; cum idem ille, anguſtiore exceptus, notabilem fors cruſtam exhibuiſſet: ut etiam, dum anguſto admodum vitro cruorem excipientes, inflammationem denſitate cunctas ſuperantem judicamus.

2. Sanguis noſter in morbis valde acutis, etiam morbi octavo nonnunquam die in communis magnitudinis vaſe exceptus, habere poteſt, habuitque, formidandam cruſtam; inſequente nihilominus paucis poſt horis morte. Quam falſo ergo creditur a quibuſdam medicis, poſt quartum inflammatorii morbi diem, ſtadium inflammatorium jam præteriiſſe? Quam perperam quibusdam videtur omnimoda ſanguinis diſſolutio adeſſe, tum quod dies octavus ſit, tum quod mors ſubſequatur?

3. Nunquid tamen ejusmodi cruſta denſa perpetuo notet ſtadii inflammatorii perſeverantiam? Utique in morbo maxime maligno, in quo poſt alia exanthemata, cum peſſimis Variolis, nigræ maculæ, ac vibices, libera a Variolis loca deturpabant; ſanguis ob Variolarum retroceſſum, quinto ab expulſione earum die, morbi autem vigeſimo ſecundo, de vena brachii miſſus, prodiit in vaſe communi phlogiſticus totus. Sed quadrihorio poſt, ex eodem foramine impetuoſe exſiliens, ſimilieque in vas influens, perfectiſſime ſanus, quavis nota adparuit. Intra ſeptem ante mortem horas uterque hic ſanguis miſſus eſt. Vid. hujus operis

c.15.

c. 15. 16. *pag.* 103. 105. Hoc explicaturus, attendat primo ad ſeguentem hiſtoriam.

4. In crure Sphacelo pereunte, in quo ſane nihil ſuppurabatur, imo potius putrida tabe omnia diffluebant, ſimul incredibilis copia puris pluribus ſeptimanis effluxit. Si ea eruditis probentur, quæ de *Generatione puris* hujus op. *c.* 11. ſcripſi, erit puris, & materiæ cruſtæ, eadem origo, eademque ſubſtantia. Irritatos ab acribus vaſorum nervos ibidem videbamus hanc in humoribus conditionem ponere, ut hæc craſſa, alba, materies aut formetur in illis, aut diſperſa antea & inviſibilis, nunc in maſſam viſibilem cogatur. An non ergo in crure ſphacelato, & in febrium malignarum gangrænoſa cute, viva vaſa, nervique, ad mortui margines irritentur? & ſanguini eam diatheſin creent, ut cruſta, & pus, in eodem formentur? Modus quo albi, craſſique Polypi, etiam in chronicis morbis, prope mortem generentur, idem videtur arguere.

5. Sed ſi hæc ita ſe habent, tutone in putrida diſſolutione ſanguinis, ad cutim obſervata, adſtringentia damus? Spiritus nempe acidos Vitrioli, Sulphuris, Nitri, Salis? Imo ipſum adeo copioſum corticem Peruvianum? Si enim diſſolutio ſanguinis ad cutem duntaxat adeſt, ejusque irritatio marginum nervis occaſionem ſuppeditet, ut hanc albam in ſanguine ſpiſſitudinem generent, videntur hæc adſtringentia nocumento fore.

Ad acidorum uſum dico, ea non niſi dilutiſſima corpus intrare, adeoque diluendo maxime & refrigerando agere. Ita dum medici nonnunquam Hæmoptoen feliciter curant acido ſpiritu in miſtura opiata dato, crediderim æſtum refrigerando, motum moderando, acre diluendo, id eos facere. Quod vero ad Corticem attinet, hunc vi adſtringente hic agere minime arbitror. Cum magnis in arte viris lubens fateor me veram rationem, qua Cortex agat, ignorare. Video quam potenter Gangrænam ſiſtat, vitamque parti reſtituat: dum dedero eum in Hemitritæa, obſervo mirabundus quod nimios moderetur motus, calores; quos tamen eosdem mire auget in flaccidis, inertibusque corporibus: lætus contemplor quam blande, feliciterque, necdum adparentes cutis efflorescentias, Variolas, Miliaria; Petechias, foras trudat ſuſtineatque: quam pulchre maculas purpureas, lividas, nigras, auferat; mictum cruentum, cruentam alvum, in deſperatis Malignis ſiſtat; quam fortunato, ſuo ſi tempore apto, ſua ſi copia detur, intermittentes febres, tum univerſales, tum topicas curet; quam tuto hæmorrhagias ſiſtat, roboret nervos, ſanguinem inſpiſſet aquoſum, mucoſum attenuet, amiſſumque reſtituat vaſis tonum: Sed hæc omnia ab unico principio explicare & deducere velle, inanis laboris eſſe videtur. Eoque magis ſi conſidero attentus, quantilla Corticis doſi mirandos effectus producam, dum ejus aut reſina, aut ſale,

ſale, utor. Præterea ſi binis hominibus cætera ſanis, jam vero eodem intermittentis febris genere laborantibus, & quorum alter ſtrictiſſimi ſit temperamenti alter laxiſſimi, corticem dedero, nonne utrique redit ex æquo ſalus? Si tantummodo adſtringendo, laxosque nervos roborando, Cortex ageret, nonne vehementer noceret potius, quam prodeſſet, rigido corpori? An forte demendo nervis irritabilitatem? Sed corpora vix irritabilia, in quibus anima plane adiaphora inhabitet, cortice peruviano ab intermittente febre curantur: imo inertia & vix irritabilia corpora corticis uſu irritabilitatis augmentum conſequuntur. Tota res ænigma eſt, ænigma manet. Quæſtio inanis; reſponſum impoſſibile. Quam limitatum in Naturæ operibus ingenium humanum! Sed quo abſtruſior Natura, eo ad adorandum & amandum ſupremum omnium Conditorem, cor noſtrum vehementius rapit & impellit. Experiamur nunc itidem vires ingenii in obſervationibus de calore humano.

6. Obſervavimus in pleriſque, quibus aut conſueta medendi methodus, aut Cortex, febrim ſuſtulerat, & ita quidem, ut ſæpe nulla ſuperſint, ſive in pulſu, ſive in reſpiratione, ſive in urina, ſive in ipſo ægri ſenſu, vel minima indicia febris; obſervamus, inquam, horum in pleriſque tres, quatuor, ſex, caloris majoris gradus in thermometro, quam eſt calor ſani hominis, idque haud raro per inte-

grum octiduum. Merito id mirari oportet, cum plures dentur acutæ febres, in quibus idem thermometrum, eodem corporis loco, eadem cum cura, eadem temporis diuturnitate adplicitum, ſæpe intenſiorem calorem non denotet; interea tamen, dum & ipſi illi ægri[b], moleſtos calores conquerantur, eosdemque adtactu nos deprehendamus. Quid quod in febre peracuta, vere ardente, in qua 5. libræ ſanguinis, ſumme coriacei, eductæ; in qua homo miſer urentes plane calores aſſiduo conqueſtus eſt, & quidem tantos, ut DEUM profuſo corde laudaret de refocillatione grata, quam cuſtodes ipſi, ſpongiis aqua frigidiuſcula madidis, faciem ejus ferventem ſæpius humectantes, conciliabant: quid, inquam, cauſæ, cur huic ægro per integrum octiduum calor una duntaxat die 100. graduum, reliquo vero toto tempore graduum modo *98. 99.*? Is ſane caloris gradus minor eo eſt, quem Thermometrum in iis oſtendit, qui a febribus penitus curati, ut mox vidimus; qui iidem tamen nec ſibi, nec nobis, calorem naturali majorem habere videbantur. In malignis morbis calor vix ſolet 3. 4. gradibus naturalem excedere. Et quod vehementius mireris, juvenis 13. annorum, ſpina ventoſa, & obſtructione non reſeranda totius abdominis laborans, totus pallidus, & cachecticus, & debilis; cujus ſanguis nullum fere in labiis, in oculorum carunculis, in palpebris internis, colorem exhibet; cujus parvus eſt ac debilis pulſus; cur ille habuit

per

per ſex integros menſes, ſingulo die, calorem circiter 100. graduum? Calorem, ajo, majorem calore illius, qui æſtu flagrabat, durum plenumque qui pulſum habebat, qui inflammatiſſimi cruoris quinque libras de vena effundebat? Quæ demum apta ad hoc problema reſponſio? Sed mirabiliora videamus!

7. Fœmina ad finem anni 1755. ipſo in partu fit apoplectica, & ad ſe quarto die redeuns, paralytica. Mox frigus intolerabile dextræ manus conqueritur; ita quidem ut igni admota, veſteſque exurens, nullum percipiat frigoris decrementum. Eſtque in eadem manu, ſed prope cubitum magis, dolor vagus. Paralyſis emendatur cæteris in locis; ut demum Noſocomium accedere, opem rogatura, poſſit. Manum ego, quique circumſtant omnes, penitus frigidam, & extenuatam, percipimus; ſed ſimul deprehendimus robuſtum arteriæ in Carpo pulſum, illi, qui in altero brachio, æqualem; quin & arteriarum, juxta digitos emaciatos ſitarum, pulſationem manifeſtam. Unde frigus tantum, præſente fonte caloris, arterioſo ſanguine? Magna iteratæ graviditatis ſuſpicio, ut eam ad electricam machinam adhiberem, prohibuit; & ut reliqua modo, quæ artis eſſent, graviditaſque permitteret, inſtituerem, permiſit. Anno 1757. menſe Febr. primum rediit, perſeverante eodem malo. Adplicui illam ad machinam electricam; ſed negligenter accedens illa, parum emendabatur. Quin & ſiniſtr

ſtra manus, licet non paralytica, æque, quam dextra, friguit, æſtate media. Per novem menſes denuo defuit. Rediit 8. Apr. anni præſentis, dixitque ab adhibita vi electrea ſibi melius autumno & hyeme fuiſſe, ſeque ideo non rediiſſe: jam vero ab aliquot retro ſeptimanis malum in pejus, quam unquam, ruere. Revera a conſpecta manu horruimus omnes. Digiti manus paralyticæ rigebant, hinc inde tumebant; pulpoſa apicum ſubſtantia evanuerat; & jam inſtar variegati marmoris digiti toti rubent, pallent, purpuraſcunt, liveſcunt. Dolent quoque maxime dum attinguntur; acutius autem nullibi, quam in digito medio ad unguis radicem. Solus ab his malis liber pollex, paralyticus tamen ille, inque volam contractus; evanida penitus omni carne muſculorum pollicis, Abductoris brevis, Opponentis, Flexoris brevis, & Adductoris. Fœminæ ad fornacem locatæ manui thermometron alligavi, laciniis laneis circumvolvi, & horæ quadrante reliqui; calore cubiculi 70. gradum in thermometro, parieti adpenſo, notante. Thermometrum ad manum ultra 73. gradum non adſcendit. Applicitum id horæ quadrante ſub axillis, *96.* gradum ſignavit. Ergo differentia caloris fuit 23. graduum. Interea temporis æque fortis in hoc carpo, quam in alio, pulſus deprehenſus, deprehenſæque pulſantes digitorum arteriæ. Cum hæc mulier adeo ſui negligens eſſet, volui, ut in Noſocomio maneret; manenti hic frigus
bre-

brevi in teporem mutavi halitu aromaticarum herbarum, earumque potu. At exinde plane horrori fuit adſpicere manum, colore ex purpureo lividam: ita ut ſub unguibus pellucentibus totum gangrænoſum eſſe adpareret. Hinc partis totius ſphacelum metuens, eam integram ſaturatiſſimo Corticis peruviani fomento involvi, & corticem ore liberaliter ſumendum dedi. Octidui ſpatio teporem ſenſim redire, dolorem abeſſe, nonnullos obſervari motus, colorem ſanum æmulari. Vis electrea deinde effecit, ut digitis jam perfectius utatur, & domeſtica ſua, hac quoque manu, perficere poſſit.

Verum ergo frigus partis, tum ſenſu interno externoque, tum thermometro, demonſtratum eſt, cum optima conditione ſanguinis arterioſi, manum, digitoſque, debito cum motu, & attritu, perreptantis. Sed en aliud!

Viro quinquagenario, ſaniſſimo, quadrato toti, a vehementi curſu exæſtuanti, potus gelidus aſthma rebelle creat, pravis dein ulceribus crura fœdantur, lumbi vehementer, perpetuoque, dolent. Omnibus his perennantibus malis, nihilominus vegetus, toroſuſque, integro manet ſexennio. Eo elapſo rigiditatem, inſenſilitatem, & frigus, totius ſiniſtræ manus, ſex menſium ſpatio conqueritur; cui demum dolor acceſſit, & febris acuta. Homini huic olim aliquoties propter Aſthma medicinam feceram, pulſuſque æque manifeſtos utroque in carpo deprehenderam: nunc vero nec in carpo,

po, nec in manu, nec in brachio, humeroque, neque etiam ſub axilla, ego, aliique, pulſum detegere potuimus. Ergo non fuit in hoc carpo extraordinaria pulſus abſentia: præterquam quod, ſi hæc etiam adfuiſſet, non ideo poſuiſſet in brachio, humero, & ad axillam, pulſus abſentiam. Hocque ita continuavit per quinque reliquos, quibus vitam protraxit, menſes: niſi quod utrum ſub axilla, & prope olecranon, pulſus obſcuri indicium perciperetur, ſemel iterumque ſubdubitatum fuerit. Frigus tandem ſuperatur, eique calor ſucceſſit; motus, ſenſuſque vigent: & ipſo hoc tempore, manente cum deficiente pulſu interni externique caloris ſenſu, Gangræna manum occupat; ſuccedenſque digitorum ſphacelus ipſas extremas eorundem phalangas ſeparat, & a ſeſe removet. Ingenti demum puris copia ſphacelatis de cruribus indeſinenter profluente, levi apoplexia tangitur, eaque parum remittente, totius corporis Paralyſi affligitur, moritur.

In priore hiſtoria frigus perpetuum adeſt, cum valido arteriarum tota affecta in parte pulſu; in altera tam tempore frigoris manus, quam ejuſdem caloris, nulla perceptio pulſus adeſt, fitque lenta gangræna, ac ſphacelus tandem. In priore cum pleno curſu ſanguinis arterioſi tanto tempore pars invincibiliter friget interne, externeque, ac tandem ſphacelum minatur; in altera hiſtoria ſine ſanguinis arterioſi perceptibili transfluxu, pars poſt ſuperatum frigus moleſte calet, & ſphacelo perit.

Cap.

Cap. de *Machina electrea* habebitur hiſtoria fœminæ cum bono pulſu *ſemper* de frigore totius brachii ac manus conquerentis; licet & adſtantes partem naturaliter calentem aſſeverent, & ipſa altera manu affectam tangens, naturalem ipſi calorem adeſſe fateatur.

Ecquis noſtrum communibus Phyſices ac Phyſiologiæ principiis id explicandum ſuſcipiat? Ineluctabiles ſane ubique difficultates eſt inventurus. Ante cognitum *Harvæi* circulum, Schola Medica *innatum calorem*, a magno *Hippocrate* Aph. I—14. 15. edocta, docebat. *Hippocrates* ea dicendi formula τῷ ἐμφύτῳ θέρμῳ, nihil aliud indicare voluiſſe videtur, niſi id, quod in corpore humano, varium in vario, cum primis vitæ rudimentis inceptum, in morte demum abſens, nonnullis quidem in morbis auctum, in aliis vero imminutum, deprehenderat. Hucuſque ut verus, caſtuſque Philoſophus egit, ignotæ rei enarrans tantummodo, explicanſque, effectus. Utinam hujus Philoſophiæ ſemper memor extitiſſet! videatur *libro de Carnibus*, & *de Morbo Sacro*, ut & paſſim alibi. Sanguinem deprehenderat, dum de vulnere exilit, calidum admodum eſſe; hominemque, dum multus effluit, frigeſcere, & palleſcere. Concluſit hinc calorem a ſanguine naſci: & quæ partes cæteris plura rubra vaſa haberent, eas præ reliquis eſſe calidiores; quo pauciora, eo frigidiores. Hanc ob cauſam Cerebrum eſſe omnium frigidiſſimam partem. Hinc pituitam ad

ad illud colligi, coacervari, & naribus ab eo dimitti: copioſius vero aſſervatam hanc frigidam pituitam, atque a Cerebro ad pulmones dimiſſam, ſanguinem pulmone contentum refrigerare, & coagulare: itidem & ad alias corporis partes a cerebro miſſam iterum alios, eoſque multiplicis generis, producere morbos. Apoplexiam, Epilepſiam, Aſthmata, cunctoſque pituitoſos morbos, hinc explicuit. Scilicet aberrant etiam magna ingenia, dum quos ſibi ipſi limites ſapienter præfixerant, hos tranſiliunt incogitanter.

Si *Ariſtotelem* conſulamus in *libris de Generatione*, de *Reſpiratione*, & *Meteorologorum quarto*, videmus ſubtile hoc ingenium totum in eo occupari, ut doceat quandoquidem quatuor elementis, aere, aqua, igne, terra; nihil non conſtet, id calidius eſſe, quod in hac commiſtione ignem haberet reliqua principia ſuperantem. Ergo neque hinc quidquam illuminamur in hiſce tenebris.

Ex *Ariſtotele* & *Galeno* miras veterum Philoſophorum circa calorem humani corporis ideas obſtupeſcimus, ſed quod nos quidquam doceat, invenimus prorſum nihil. *Galeni* tempore, Medicorum, & Philoſophorum diſcrepantia, verſabatur circa hæc duo: *πότερα καὶ ἐκκινήσεως τȣ̃το τῆς κατὰ τὴν καρδιαν, καὶ τὰς ἀρτηρίας, ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ καθάπερ αὐτὸ τὸ κινεῖσθαι τῇ καρδίᾳ σύμφυτον ὑπάρχει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ θερμασία.* „ Utrum calor „ ex

„ ex cordis & arteriarum motu ortum habeat, „ an vero, quemadmodum ipſe motus cordi „ innatus eſt, eodem quoque modo calor ſit inna- „ tus „? *Galen. adverſ. Lycum Cap.* 2. Ipſe quoque *Galenus in Commentariis* ad laudatos mox *Hipp.* Aphoriſmos, & maxime in *Libro adverſus Lycum*, ad quem eos, qui de calore edocendi ſint, remittit, ſolidi nihil attulit, ſed peripateticis principiis, aſſimiliter quam *Ariſtoteles*, ad hanc quæſtionem reſpondit.

Peripateticorum dogmati *Carteſianum*, & huic *Newtonianum* ſucceſſit: Sed in quocumque ſyſtemate Philoſophico plurima vix admittunt explicationem datam, ipſa explicatio ſcatet undique difficultatibus, hiatuſque, nullo ratiocinio explendos, poſt ſe relinquit.

Anno proxime præcedenti experimenta adtuli, quæ calorem hominis ſani in lethali frigore morientis hominis præſentem demonſtrarent, & in frigore febrili calorem naturali majorem aliquoties oſtenderent. Jungantur his, quæ hoc capite dixi, & forte fateri cogemur independenter a ſanguine calorem haberi; calorem haberi; calorem parti ineſſe, dum ſanguis aut deeſt, aut quieſcit fere; calorem deeſſe, dum interim abundantia adeſt requiſiti cruoris. An ergo multum ſapimus præ illis, qui ſimpliciter dixerint eſſe Calidum innatum? *Intellexi quod omnium operum DEI nullam poſſit homo invenire rationem, eorum, quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laboraverit ad quærendum,*

tan-

tanto minus inveniat. Etiam ſi dixit Sapiens ſe noſſe, non poterit reperire. Eccl. cap. 8.

CAPUT XXVI.

Experimenta in Calculoſis, & de Calculo Varia.

HUjus operis *Cap.* 21. *p.* 137. 8. Hiſtoriam hominis cum publico communicavi, quem miſerrimum a ſeptennio calculi martyrem, 17. libræ ſap. ven., 1500. libræ aquæ Calcis, totidemque Lactis, a calculi doloribus ac moleſtiis ita vindicaverant, ut, eodem quamvis integro in Veſica manente, neſciat prorſus ſe calculo laborare, urinamque ſaniſſimi inſtar hominis, ponat. Monui ibidem hominem hunc ultra nolle remediis uti, comedere autem & bibere, quæ arriſerint, perfectiſſima tamen valetudine gaudere. Idem nunc repeto. Dum enim hæc ſcribo, vocari eum in Noſocomium curavi. Illibatam ille ſanitatem perſeverantem, coram nobis omnibus, magna cum gratiarum actiene, teſtabatur, licet calculo nullo modo liber; omnes enim cathetere explorantes, eundem præſentem reperimus. Quod in eo experimentum factum eſt, idem frequentius repetendi occaſio adfuiſſet; ſed cum via commodior, brevior, & infantili ætati aptior, pateret, hanc inivimus.

Re-

Remedium hoc, quod jam anno 1757. innui, deſcripſique, *uva urſina* eſt. Enarrata antea experimenta tot novis obſervatis hoc præſente anno confirmata vidimus, ut omnia enarrando longus ac tædioſus forem. Præcipua ex iis ſelegiſſe ſufficiat.

I. Hujus anni 19 Aprilis, XI. annorum puer deferebatur in Noſocomium. Parentes teſtabantur, a quadriennio ab illinc elapſo, filium diu noctuque in urina reddenda immanibus torqueri doloribus; guttatim illam prodire; collectam vero tum mucoſam eſſe, tum pallidam, tum fœtidiſſimam. Quin & puerum binos calculos piſi minoris magnitudine, quondam excreviſſe. Cathetere explorantes, calculum omnes manifeſto percepimus, audivimus. Puerum in Noſocomio detinere volui, licet, quovis momento acriter ejulans, ac pavimentum, furibundi inſtar, pedibus aſſiduo quatiens, moleſtus ſane ſocius cæteris ægrotantibus eſſet. Bis de die media dragma pulveris uvæ urſinæ dabatur, & paregoricum veſpertinum. Juvamen intra quatriduum adeo magnum fuit, ut dolores vix ultra adeſſent, ut lotium diutius retineret, ut demum quibuſcumque careret calculi ſymptomatibus. Factum hinc, ut elapſo menſis ſpatio Noſocomii clauſtri pertæſus, paternas repetiverit ædes. Ac primo quidem tempore bene habuit; ſed Junio menſe, ſive regimine pravo, ſive medicinæ neglectu, ſive quod evaneſceret paululum præ conſuetudine

ejuſdem efficacia ; dolores , cæteraque ſymptomata , recruduerunt . Horum certior factus, Noſocomio inferendum juſſi . Suadent interea alii Lithotomum conſulerent . Quo ad operationem neceſſaria præparante , rem interea eo direxi , ut operatio differretur , donec prius doſis remedii auctioris effectus exploraſſem . Ter die dedi mediam pulveris dragmam , & quotieſcumque ſive die , ſive nocte , ferociores ingruerent dolores , liberale paregoricum . Decoctum hordei mellitum potui fuit . Profecto vix triduum elabitur , quin iterum omnes dolores exſulent , urinamque commode , ut homo ſaniſſimus , retineat , emingat . Nihilominus iterum calculi in Veſica præſentiam catheter declaravit . Quindecim diebus elapſis repetiit domum , ubi ſaniſſime vixit ad finem Augusti . Tunc negligens remedii, ſuaque ſponte vivens , in antiquas delabitur miſerias . Suſcepimus eum tertio , & cum priore methodo minus quam olim levaretur , curavi per aliquot dies oleum lini in Veſicam injici , mane , & ſero. Unde demum egregie ſe habet , injectione minime egens , & pulveres ſolummodo ſumens. Animus nunc eſt, eundem diuturniore tempore experimenti gratia in Noſocomio ſervare. Urina ejus , quæ fœtida , pallida , ac tenaci muco referta , ipſi ſolebat prodire , ante Uvæ urſinæ uſum , omni deinceps muco caruit. Retinet tamen aliquod vitium : ſedimentum ſcilicet furfuraceum perpetuo gerit , & alcalina plerum-

que

que ita eſt, ut momento mictus ipſo cum acidis effervefcet, & Syr. Violacei colorem in viridiſſimum vertat. Aliud vitium quoque adhuc puer habet, nocte ſe commingendi; ſed mater teſtatur hanc turpitudinem non a calculo, ſed calculo anteriorem eſſe: Idque experimento certo jam novimus ita ſe habere, cum promiſſis illectus, per quatuor noctes ſubſequentes ſe non comminxerit; & ne forte, ut promiſſorum potiretur, nocte ideo de induſtria vigilaret, cuſtodes ter, quater, acceſſere, viſuri num dormiret? at ſemper profundo ſomno demerſum repererunt. Haud igitur morbi eſt, ſed malitiæ, vitium,

II. Alius puer XIII. annorum, a biennio dolorifice, ac pallide, minxit, ſubinde etiam ſtranguriofe. Catheter, & digitus, calculum manifeſto indicarunt. Tribus ſeptimanis domi ſuæ uva urſina, & paregorico, uſus, primo urinam diutius retinere cepit, demum integra nocte. Attamen cum his bonis ſignis crudelis dolor diurnos extorſit, nocturnoſque, ejulatus. Pravam diætam in cauſa eſſe ratus, in Noſocomio detinui, & injectione olei lini bis die in veſicam facta, datiſque pulveribus quotidie tribus, & opiato ad quoſvis ferociores dolores; intra octiduum & dolore & ſtranguria liber fuit, minxitque ad unc. X. XII. unica vice, ter quater nycthemeri ſpatio, inſtar ſani hominis. Urinæ ejus vix alcalinæ, ſed aut tenacem ductilem mucum gerunt, aut pus, aut furfures;

pallent, ſed minus illis prioris. Cum emendatione ſymptomatum etiam prava ſe de nocte commingendi conſuetudo plane ceſſavit, nec unquam rediit. Et hunc diuturno tempore ſervare in Noſocomio conabor.

III. Puer ſeptimum vitæ annum necdum explens, biennio abhinc Variolas, ac dein morbillos paſſus, mejendi difficultatem ac dolorem conqueri cœpit. Gluten tenaciſſimum magis magisque urina geſſit; imo copioſus ſemel cum urina ſanguis. Dolores ita paulatim increvere, ut puero vita jam plane intolerabilis ſit. Calculus cathetere demonſtratur. Comeſtis prunis non ſat maturis, n°. 15. aquam copioſam ſuperbibens, febri primo quotidiana valida, dein continua remittente, per 13. dies laboravit; quin & undecimo febris die ani prolapſus jungitur. Eſtque ipſi excoriatione exulceratum præputium. Etiam hunc tertium in Noſocomio detinui. Cum hic duo valde urgerent, urinandi dolor intolerabilis, & febris continua remittens; huic proſpexi decocto hordei mellito; illi, ter die data dragma media uvæ urſi, cum paregorico; ut & injecto bis die oleo lini. Et quidem eo animo ut ſi febris pergeret eſſe continua remittens, eam alia medela adoriturus eſſem. Verum febris ſenſim mitior facta, dein quotidiana, tandem intra 14. dies ceſſavit. Cum febris curatione etiam calculi ſymptomata ita mitigata ſunt, ut ultra non doleat, ut paſſim urinam diutius retineat, no-

cte

ſte autem tantum parum ſeſe commingat. Urina quoque minus in alcali vergens, quam primi ordine pueri, nec adeo pallida, mucum rarius, ſquamas frequentius, continet.

IV. *Chriſtian*, Hydrocele, ut videbatur, laborans, multo tempore diureticis, ſubinde etiam purgantibus hydragogis, eo cum effectu uſus eſt, ut & adtactu mollior, & mole minor, Hydrocele adpareret: itinere autem interea peracto, manifeſtarunt ſeſe quidam in ſyſtemate urinario defectus, ita quidem ut medio Auguſto homo cum difficultate urinam pallidam, moxque a mictu fœtidiſſimam, redderet, alcalinam adeo, ut admiſtum Violarum ſyrupum mox viridiſſimum faceret. Iterata catheteris immiſſione, calculus manifeſto deprehenſus eſt. Uva urſina illico ipſi data fuit; eaque brevi ſpatio temporis effectum, ut lotium debito tempore ſervaretur in veſica, ſine dolore prodiret, ac demum tam colore, quam odore, maxime eſſet naturale. Ut verbo dicam, bimeſtris remedii uſus omnia calculi ſymptomata & ſigna illi prorſum delevit; licet, cathetere poſtmodum exploratus, calculo minime liber inventus ſit. Nec opio hic, nec injecto in veſicam oleo, indiguit. Solusque ille, ac primus, inter omnes eſt, quos vidi, qui, permanente calculo, urinam ſanam ſæpe emitteret.

Porro qua ratione planta hæc id homini concedat privilegium, ut calculo obſeſſus, ejuſdem moleſtiis eximatur; æque parum docebo,

atque plerorumque alimentorum, medicamentorumque, vires. Supponeret ejusmodi explicatio cognitionem multiplicis variorum noſtri corporis organorum facultatis; ſupponeret veræ ſimplicium naturæ notitiam: cujus tamen utriuſque rudis eſt nobis in nonnullis perceptio, craſſa in pleriſque ignorantia. Quare in hiſce omnis noſter, toties retuſus, ingenii impetus eo ſolo gaudere debet, quod rerum effecta contempletur, eadem diligenter adnotet, ordineque recenſeat, inque opportunos convertat Medicinæ uſus. Si hac lege progredior, admiranda Naturæ minus attonitus ſpeculor. Video quippe ab ipſa ſolerti Natura idem præſtari, efficique, quod aqua calcis, quod Uva præſtet urſina. Etenim nonne ipſa Natura, citra artis præſidia, indolentiam conciliat calculoſis? Innumera adſunt, quæ id teſtentur, exempla.

Homo illibatæ, quoad vixerit, ſanitatis, in ſyſtemate uropoietico ſemper fuit; binis duntaxat ante mortem diebus exceptis. Hic a morte exenteratus, ſiniſtrum Renem putrida ſanie conſumptum exhibet, calculo vero Ureterem dextrum infarctum. *Holler. cap. de Hydrope in Scholio.*

Bini homines, nullas unquam Renum moleſtias conqueſti, ingentem in Renibus calculum a morte exhibuerunt. *Bagliv. pr. med. Lib.* I. *cap. 9.*

Hominem calculum IV. unciarum pondere in uretere geſſiſſe, imo alium calculum VII. unc.

unc. in veſica, ita ut neutro inde moleſte in vita fuerit, vidit, conſcripſit, *Hermannus Ooſterdyck Schacht Orat. Leyde hab.* 8. *Febr.* 1735.

Ex uno Rene in cadavere *Heurnius* 70. parvos calculos éduxit, 80. ex altero. Nunquam vero hominem nephritici vexaverant dolores. *Edit. Leyd. Op. Fernel. p.* 2. *Lib.* 6.

Nobiliſſimus vir, teſte *Friderico Loſſio Lib.* 3. *obſ.* num. 53. „ in veſica ſine ullo ejus, cum „ in vivis eſſet, indicio, calculum aluit, qui „ quidem duriſſimus fuit, & quatuordecim un„ ciarum pondere inſignis, in medio tamen ſe„ cundum longitudinem pervius, ut hac via, „ tanquam canali quodam, urina ſine omni „ impedimento profluxerit.

Intimus S. C. Majeſtatis Conſiliarius, teſte oculato *Antonio de Pozzis* apud *Bonetum Med. Sep. Tom. I. Lib.* 3. *Sect.* 25. *cap.* 6. in utroque rene duos magnos calculos, ſex uncias pendentes, habuit „ nullo ſigno præcedente, ſive „ arenulas, ſive pedum torporem, ſive lumbo„ rum gravitatem, ſive urinæ indigentiam, „ conſideres. Nam copioſiores juſto fundebat „ urinas, ſed aquæ ſimillimas, ſitimque adeo „ intolerabilem patiebatur, ut nullo potu ea „ ſedari potuerit.

Hæc omnia contemplatus, arbitror eandem conditionem phyſicam ab explicitis medicamentis calculoſo conciliari, quam eidem haud raro conciliat provida per ſeſe Natura; modum vero, quo id fiat, ignorare me faſſus ſum.

An tamen is adeo ignotus modus? Videretur innotuiſſe celeberrimo *Joanni Cratoni conſil.* 315. „ Nec ipſi calculi, inquit ille, in veſica „ perpetuo ſunt infeſti: imo cum pituitoſo „ humore veſtiuntur, ſæpe ante vitæ exitum „ vix deprehenduntur. „ Videretur innotuiſſe clariſſimo *Whytt*, ut ex eo ſuperiore anno viſum; dum idem, quod mox *Crato*, ſtatuit.

Verum liceat tantorum cum venia Virorum hæc duo reponere: 1mo aſperitatem mucus involveret, pondus moleſtum non auferret: tamen ponderoſos calculos vidimus inſciis hominibus dudum geſtari. 2do Quotieſcumque noſtros homines examinaverimus, diu etiam ab inducta indolentia, calculus & præſens, & aſper, cathetere percipitur.

Liceat & aliud addere. Ut *cap.* præced. ex iis, quæ de corticis peruviani natura, deque ejus in corpore humano effectibus, novimus, fateri debui me ejus agendi modum plane ignorare, idem & hic fateri cogor. *Uva urſi* adſtringens, & amara planta eſt, fere ut Cortex. Unde a *Galeno Lib. VII. de comp. med. ſec. locos*, *Cap. IV.* decocta ad Hæmoptoen laudatur. Vocabat medicamentum *Ponticum*, quod ex *Ponto* haberetur. Jubet *Galenus* libram ejus coqui cum ſesquilibra aquæ ad tertias, ut fere eſſe debuerit ſuccus expreſſus. Plantam *Galenus* ita deſcribit, ut eadem cum noſtra eſſe videatur. Quid porro adſtringens planta, a priore conſiderata, efficiet in morbi palliatione, ad

quam

quam nos, experientia ducti, nihil efficacius oleoſis, & involventibus novimus, nihil adſtringentibus perniciofius? Et quid demum ad ejusdem morbi palliationem acris áqua calcis? Si quis putet ſaponem venetum, adeo copioſe hic ſumtum, involvendi vi egiſſe, duo reſpondeo. 1mo Sapo venetus ſaltem non adhibetur in cura, quæ per uvam urſinam fit. 2do Aqua calcis ſola, ſine ſapone, ſed copioſa, & diuturno tempore cum lacte ſumta, Illuſtr. Præſes noſter Centurioni immunitatem a calculi Veſicæ incommodis conciliavit. Hinc, quód bis jam dixi, repeto, me hujus indolentiæ cauſam, omnisque gravantis ponderis abſentiam, non intelligere. Sed hoc quid ad curam? Egregios ſufficiat annotaſſe effectus. Sunt porro effectus hi tam late patentes, ut uſum habeant in Medicina ampliſſimum.

1mo Homo Lithotomia juvandus eſſet, ni aut cacochymia, aut tenerior, provectiorve ætas, aut invincibilis ægri repugnantia, impedimento forent. Nulla cacochymia, ætasve, contraindicavit hucuſque deſcriptam methodum. Ergo erit his omnibus proficua. Adde his caſibus eorum infortunium, qui nec Lithotomo gaudeant in tota regione, nec ut ad eum ferantur, eumve ad ſe advocent, ſumptibus ferendis ſint. Datis his remediis juvabuntur.

2do. Calculi omnia ſymptomata adſunt in nonnullis, pleraque, aut multa, in aliis; ipſumque duritie, aſperitate, Catheter detegit, ipſe

ma-

manifeſtat auditus; arte autem nulla extrahendus eſt. Nota eſt hiſtoria ex *Diariis Eruditorum* annorum 1735. 1736. ſtrenui belli ducis *Dionis*, cujus denati e veſica ingens calculus extrahebatur, verum in antro, quod ſibi ex dilatata veſica formaverat, toto corpore deliteſcens. In *Ptochotrophio Hagano* adoleſcens calculi ſymptomata patitur, calculumque habere in veſica deprehenditur. Præſens fui dum ſectionem moliebatur Lithotomus aptus. Calculum omnes percepimus, audivimus; apprehendere & educere, quidquid tentaret artifex, non potuit; inani tamen conatu, cum vulnus curatum eſſet, dolores miſero multum mitigavit. Attamen poſt aliquot menſes dolor rediit, dolori mors ſucceſſit. Sectioni anatomicæ cadaveris interfui, quam prudentiſſime dirigebat vir tum a ſuprema chirurgica ſapientia, tum a morum integritate, commendatiſſimus, *Eraſmus Dringberg*. Calculus tota fere mole ſua in Uretere hærebat, parva portione modo intra Veſicam prominens, adeoque extractioni ineptus. Quantumne ſolamen ſimilibus hæc methodus præſtabit?

3^tio^. Calculi ſymptomata diriſſima nonnunquam adſunt; ipſe calculus duritie ſua & aſperitate videtur a cathetere percipi, ſonitusque audiri; & calculus tamen non adeſt. *Baglivus prax. Lib. I. Cap.* 13. §. 8. *num.* 2. „ calculum „ Veſicæ ad amuſſim mentitur ſcirrhus Veſicæ, „ ut bis in cadaveribus vidimus. „ Doctiſſimus

mus *Rutty*, Anglus Medicus, in nuperrimo tractatu de *Viis urinæ Sect. 3. part. 2.* „ Præcipue, inquit, cognitio noſtra nititur introdu-„ ctioni catheteris in veſicam, aut digiti in „ anum. Vidi tamen catheterem fefelliſſe oc-„ caſione Scirrhi, ita omnia calculi, in veſica „ præſentis, ſigna æmulantis, ut Lithotomus „ plane falleretur. Eſt & ſimilis obſervatio apud „ Baglivum. Hæmorroides fallere quoque poſ-„ ſunt, licet minoribus doloribus ſtipentur. „ Medicus *Bamber* caſum maxime notabilem „ nobis dedit, in quo magna quantitas ſubſtan-„ tiæ tophaceæ, quæ mihi videbantur globuli „ eſſe induratorum excrementorum, in princi-„ pio Coli, prope Ilei inſertionem, erat loca-„ ta; quæ præmens Rectum, ita ſymptomata „ calculi Veſicæ æmulabatur, ut ſola mors rei „ veritatem demonſtrare potuerit. Hoc in caſu „ fere impoſſibile erat, ut non erraret vel de-„ xterrimus Chirurgus; nam induratiſſimæ iliæ „ partes catheteri reſiſtebant, & eundem ſen-„ ſum manui Chirurgi dabant, quam veſicæ „ calculus. Eratque ſane fauſtum huic Chirur-„ go, ut æger moreretur, priusquam operatio „ inſtitueretur „ Ex exemplis *Baglivi*, & *Rutty*, concludi oportere videtur, vel Scirrhos ipſos veſicæ, vel tumores extrinſecus veſicæ incumbentes, in eademque prominentes, à ſtagnante in veſica urina arenulis veluti incruſtari, hinc, quadam aſperitate cathetere percepta, fallere explorantes.

Illuſtr.

Illuſtr. Acad. N. C. Præſes *Sckröckius* idem jam expertus videbatur, dum in *additam. ad Cap.* 25. *ſect.* 26. *Libr.* 3. *Boneti de Med. ſept.* ſapientiſſime ſcribebat: „ Calculi ſigna nonnunquam, „ etiam exercitatiſſimos fallere ſolent, ita ut ab- „ ſens adeſſe, & præſens abeſſe videatur; id- „ que non Medicis tantum, ex concomitanti- „ bus ſymptomatibus judicium ferentibus, ac- „ cidere ſolet, ſed & Lithotomis, infida ca- „ theteris exploratione contentis, ſæpe imponit. Forte hic oggeret quisquam, ſi calculi multa ſigna adſunt, ipſeque tamen non adeſt, cui uſui hic poterit, quod hic tantopere laudamus, remedium eſſe? Si calculus non adeſt, remedium in illum non poteſt agere, adeoque morbo nihil opis conferre. Profecto ad hanc objectionem nihil a priore reſpondere queo; a poſteriore vero edoctus, audax aſſero morbos Renum & Veſicæ notabiles, diuturnos, ad nullam certam claſſem referendos, in quibus plurima calculi ſymptomata adeſſent, calculus tamen nunquam detegi poſſet, Uva urſina emendatos eſſe, imo ſæpe integre curatos; quorum anno 1757. nonnulla exempla dedi, & præ cæteris illius juvenis, cujus caſus *pag.* 136. *cap.* 21. habetur, & cujus curationis perſeverantiam adhuc hiſce diebus lætus intellexi; hoc anno iterum alia exempla collegi, quorum mox ex præcipuis unum dabo; eſt enim prius adhuc aliquantum de calculo diſſerendum.

4to, Calculus aliquando non cognoſcitur adeſ-

ſe, licet adſit, dum loco alieno, alius morbi ſub larva, ludit. Loca hæc ſunt, Inguina, Scrotum, Vagina, Perinæum, Urethra, Proſtatæ. Horum in multis calculus adeſt, ipſa ſua degenerascente Veſica contentus; in nonnullis extra Veſicam. Singulorum exempla theſin demonſtrabunt.

A. In hiſtoria herniarum, hernia inguinalis, præter eam, quæ ſolet ab inteſtino, vel omento, vel utroque, cum producto peritonæo fieri, etiam nata reperitur, ab ipſo utero gravido per annulum dictum abdominis prolapſo, & a veſica urinaria. De utero hic ſermo non eſt; de veſica unice agitur. Veſica urinaria, vel cum urina ſola, vel cum urina & calculo, fecit ſæpe herniam inguinalem incompletam, manens in inguine; fecit inguinalem completam, in ſcrotum uſque prolapſa. Exempla ſat obvia habentur. Viderat ea *Boerhaave*, & cum diſcipulis ſæpius communicavit. Sed ipſi autores medici talia referunt. *Thomas Bartholinus* gloriam detectæ miræ hujus herniæ tribuit præceptori ſuo *Joanni Dominico Sala*; qui amici ſui, Veneti cadaver luſtrans, in uno ſcroti latere invenit herniam veram inteſtinalem inguinalem, completam, in altera ſcroti parte herniam completam veſicæ urinariæ cum calculo.

Felix Platerus Obſ. pag. 849. Caſum vidit, ſed nec intellexit, nec explicuit. Egregius *Frid. Deckers*, *Exerc. pract. pag.* 153. refert, & ænea tabula pinxit, eavum ſcroti ingens lapidea

pidea cruſta intus tectum, apertum dein, & a cruſta illa penitus liberatum fuiſſe; deinde ſuppuratione nata, totum in poſterum tumorem fuiſſe ſublatum. Fuit vero ſimiliter ipſe hicce caſus. *Stalpart Vander Wiel*, *Cent.* I. num. 50. calculum cum urina inguine exiiſſe vidit, vidit & frater ejus in *Hagano* Ptochotrophio. *Hildanus Cent. 6. obſ.* 57. calculos urinamque & ex inguine, & ex ſcroto, exiiſſe deprehendit. Solertiſſimus *Ruiſchius Obſ. anat.* num. 98, in mercatore herniam recentem inguinalem incompletam detexit, ab inteſtino Ileo ſuffocato, & herniam completam a veſica urinaria in ſcrotum delapſa. Egregius Chirurgus Gallus M. *Mery*, *Mem. Acad. Reg. ſc. Par. anni* 1713. ejuſmodi herniam in viro reverendiſſimo deprehendit, ita quidem, ut veſica eſſet circumquaque ſcroto accreta: idemque poſthac & in alio homine vidit. in *Tom.* 2. *Acad. Reg. Chirurg. Pariſ.* hæc herniæ ſpecies quatuordecim exemplis confirmatur: quorum pleraque recentia ſunt.

Vidi incompletam hanc herniam inguinalem veſicæ, *Schevelingæ*, pago maritimo *Hollandiæ*, in piſcatore 25. annorum. Dyſuria jam puer laboraverat, ſed ab anni nunc ſpatio tumor ipſi in inguine dextro natus, per ſex menſes evanidus, iterumque conſpicuus, demum ſuppurabatur; rupto vero abſceſſu urina exſiliit, exire continuavit, prodiitque interea temporis calculus pondere unciæ mediæ ex eodem foramine.

In

In varias opiniones Eruditi circa veram hujus herniæ originem abiverunt: ita quidem ut alii eam vitioſæ conformationi connatæ adſcriberent; alii eam crederent poſtmodum genitam, ſed non niſi vacua flaccidaque veſica; alii denique & poſt nativitatem genitam, & non niſi plena veſica gigni poſſe, ſtatuerent. Sed ad dirimendam hanc quæſtionem, qui omnes nunc citatas hiſtorias ſuis in fontibus attente examinat, & mature digerit, ille, ni fallor, clare videbit, nec nativam diſpoſitionem requiſitam eſſe, nec vacuam veſicam ad id aptam fore, ſed plenam veſicam unice poſſe hanc herniæ ſpeciem producere.

Sed ſi tumores hi in inguine non aperiunt ſeſe, ſi aliquoties diſparent, ſi externe non conſpiciuntur, licet interne vehementer excruciant, veram non præbent ſui notitiam, vacillantes circa mali diagnoſin Medicos relinquunt ambiguos. Latent ergo, & aliorum ſub ſpecie hæc mala ludunt, donec forte cognoſcenda ſeſe effectibus præbeant. Quid mirabilius quam ſequens caſus? 20. ann. juvenis *Hagæ Bat.* ex plena ſanitate immani dolore torquetur ad inguen, pone locum ubi vaſa cruralia, ſub expanſione muſculi obliqui externi, prodeunt. Dolor ille æque ferocia ſua, quam pertinacia, formidandus, per binos integros menſes & juvenem extenuat penitus, & omnem ſagacitatem luſit Medici peritiſſimi, prudentiſſimique, domini *Abrahami Weſterhoff*, Practici ibidem

fa-

famoſiſſimi, & ob ſingularem in arte præſtantiam, mutuamque amicitiam, mihi perpetuo honorandi. Tandem acuto dolore paulo altius pergente, mictus ſanguineus oritur, datiſque mox diluentibus ac demulcentibus, plures calculi majores, minores, cum cruenta urina emiſſi ſunt. Cum nulla unquam in viis urinæ vitia in hoc corpore comparuerant, quis demum hunc in inguine dolorem calculo tribuiſſet? Tribuendum ei tamen eſſe docent emiſſi per veſicam calculi, & ſenſim poſtea reſtituta ſalus. Speculatus hiſtoriam, cogitabit forſitan calculum in uretere hærentem compreſſiſſe & irritaſſe ſubjectum ſibi muſculum Pſoam; huncque muſculum, cum in loco deſcripto pelvi exeat, oſſi femoris infigendus, tam acute ad marginem oſſis Iſchii doluiſſe. Sed cur tunc Pſoas in decurſu toto nullum ſenſum doloris totis binis menſibus habuit, niſi eo tantummodo loco, ubi pelvi emergit? Unde longe fit veriſimilius, veſicæ incipientem herniam ibi loci natam fuiſſe, ubi hernia femoralis naſci ſolet, veſicam, parvo lapillo ibidem contento, acute doluiſſe, eandem poſt duos menſes inde emerſiſſe, & in conatu emerſionis aſpero calculo læſam, ſanguinem fudiſſe, ipſoſque demum calculos foras pepuliſſe.

B. Calculum vidimus veſica contentum in inguine, & ſcroto: ſed etiam inventum novimus in veſica prolapſa in vaginam. Quomodo id fiat, & ſic elabatur Veſica, experimento

Ana-

Anatomico demonſtravi hujus operis *Cap.* 7. Prolapſam vero Veſicam hanc, 42. calculis refertam vidit *Ruiſchius Obſ. anat. chir.* num. 1. An non ſimilis forte huic caſui ille, quem Societas *Harlemenſis* tomo ſuo tertio refert? In Tom. 2. *Acad. Chir. Reg. Par.* plura exempla habentur.

C. Calculos extra veſicam reperimus. Hos poſſe in urethra læſa, & ſcroto, a ſtagnante urina naſci, *cap.* 21. *pag.* 136. innui, & exemplo, ut puto, probavi. Dum in quarta GonorrhϾ ſpecie Proſtatæ, Veſicæ collum, inteſtinum Rectum, atque perinæum, afficiuntur, poſſunt ibidem, transſudante & extillante urina, vel parvi, vel portentoſi calculi, generari; ut binis exemplis, uno in Noſocomio, altero in urbe, vidi.

In cunctis huc uſque enarratis caſibus, dum vera morbi cauſa necdum ſeſe manifeſtis probet indiciis, dum præterea nulla alia probabilis cauſa videatur dari poſſe, noſque plane circa genuinam mali originem hæreamus ancipites; levamen poſſe hominibus inſigne adferri, aut ſaltem nullum poſſe nocumentum inferri, ſi commendata methodus inſtituatur, uſu ſane multiplici didicimus. Pluribus experimentis id probare poſſem, ſed ex iis unum, quod promiſeram, notabile adferam.

In Noſocomio civico ſexagenarius erat, qui ante elapſos 18. annos calcitrantis equi ictum evitaturus, tum corpus vehementer in ſiniſtra

contorſit, tum valido terrore perculſus fuit. Mox horruit, friguit, incaluit, ac febre per aliquot dies correptus, tandem horroris ac caloris viciſſitudines perpetuas paſſus eſt. Porro jam a primo frigore febrili dolor vehemens in ſiniſtra hypogaſtrii parte, paululum ſupra annulum abdominis, percipiebatur, qui trimeſtri prope tempore auctior, imminutiorve, perſeveravit. Tunc autem dolens ille locus, licet vix tumens, lanceola apertus, dedit intra octiduum libr. XII. boni puris, & altero menſe elapſo, ſiccatus conſolidatusque fuit. Medio poſtea anno urinæ incontinentia obſervabatur, eaque deinceps continua fuit. Atque ita, citra alias calamitates transfluunt 12. anni. Tum denique, nempe anno 13. a principio morbi, abhinc quinquennio, dolor in urethra obſervatur, ardens quidem ille, & cum Recti fine, aliisque inteſtinis, ita communicans, ut inde ſæpius Colica naſceretur. Hæc anamneſis, quam bonus vir iterato examine dedit Exp. Domino *Erndl*, laudatiſſimo ibidem Phyſico, & ejusdem Noſocomii dexterrimo Chirurgo *Leber*. Annus porro nunc eſt, quod æger horum virorum curæ ſubfuerit. Deprehenderunt illi urinis ejus pus perpetuo admiſtum, urinam pallidam, tenacem mucum gerentem, ſalſamenta putrida ſpirantem, & illico a mictu cum ſpiritu nitri valide effervescentem. Catheter, digitus in anum intruſus, nunquam, iterato quamvis ſæpius conamine, vel minimum calculoſi deprehendere potuerunt. Igitur ob dolo-

res

res violentos ſæpius opio opus fuit', dataque Uva urſina eſt. Quam 14. die ſumenti, Iſchuria oboritur, cum urethræ, ani, inteſtinorumque intolerando dolore. Dato opio; dolor miteſcit; tumque vi magna, ac veluti cum partium internarum quadam veluti disruptione, ut ait, urinæ, craſſæ, libram dimidiam puris gerentes, prodierunt: nullo calculo, arenulisve, a Medico omnia ſedulo perquirente, perceptis. Porro ex hoc tempore dolor ſenſim mitior, urinæ incontinentia imminuta, urina commodius miſſa. Tandemque homo ſesquimenſe remedio uſus, ab omni dolore, a pure in urina, ab ejusdemque incontinentia, prorſum liberatus eſt, liberatus manſit. Pergebat nihilominus urina efferveſcere cum acido ſpiritu: Sed remedio, integro poſthac menſe, continuato, alcalina illa qualitate penitus caruit. Jam vero a medio anno nullis ultra remediis uſus, perfectiſſime ſanus manet.

Morbi profecto veram diagnoſim vix dare auſim, cum, in quamcumque partem me vertam, ineluctabiles difficultates offendam. Verum hinc nihil damni. Id certum, quod magna purulenta collectio ſive veſicam, ſive partes veſicæ vicinas & nexas, ſive utrasque, obſederit, eaque, cum nunquam quid calculoſi deprehendi potuerit, enarrata ſymptomata produxerit. Gravem itaque, &, ut videbatur, immedicabilem, lethalemque lapſu temporis futurum morbum, Uva urſina tam expedite, tam

integre percuravit, ut nulla ſuperſint veſtigia mali.

Ureterum, ac potiſſimum Renum calculi, obſcurius ſæpe latent, frequentiusque & facilius aliis cum morbis commiſcentur, quam calculi veſicæ; præterquam quod cathetere, aut digito, præſentes non demonſtrentur. In hiſce pluries nobis conſtitit, uvam urſinam cum opiatis nocuiſſe nunquam, ſæpe mirum mitigaſſe, non raro integre diſpuliſſe malum. Imo ſi adeſſet nonnulla Luis Venereæ ſuſpicio, juvit hæc methodus, modo prudens Mercurii uſus eidem interpolaretur.

Hæc, opinor, ſuffecerint, ut pateat, in hac morborum claſſe, quæ ſane plurimos tum intolerabiles, tum deſperatos, caſus contineat, remedia efficacia dari, quæ frequenter inexpectatos proferant effectus; quæque, etſi forte caſus aliam originem agnoſcat, minime noceant. Quod ſi contingat, ut aut nimia intenſitate mali, aut partium deſtructione, aut cacochymia putrida totum jam corpus depaſcente, homo non juvaretur, quinimo periret, non derogaret hoc remedii præſtantiæ. Id quippe omnia vel optima remedia habent, ut intra certos mali limites agant, extra eosdem agere nequeant. Noſtrum tamen ejus deprehenditur efficaciæ, ut cum ſpes affulgere nulla videretur, annoſiorque morbus eſſet, inexpectatum levamen attulerit, vel integram ſanitatem.

CA-

CAPUT XXVII.

De Virtute Singulari Quorundam Medicamentorum.

VIrtutem Corticis Peruviani Cap. 23. in Malignis morbis miratos, oportet nunc in quibusdam Chronicis contemplari. Puella Rachitica oſſis femoris luxationem triennis paſſa, ac neglecta penitus, perpetua claudicatione laborat. Decenni dolor ad ejuſdem femoris ſuperiora oritur, paulatim ita ſæviens, ut ultra ferendo puella haud eſſet. Cum is jam integro trimeſtri ſpatio perſeveraſſet, ad nos demum adducitur. Pure ſcatere totum ſuperius femur deteximus, puellamque hectice conſumi. In antecedentibus quæſtio agitabatur utrum præſtaret ejuſmodi abſceſſus aperire, nec ne? Docuerant quippe experimenta, interiora prius conſumta, exeſaque, tum & corrupta labe cruorem antea inquinatum eſſe, quam ejuſmodi abſceſſus vergant foras: adeoque facta apertura mortem ſæpe accelerari, aut aeris acceſſione, aut alia minus nota cauſa. Attamen eo nos ducebat tunc obſervationum ſeries, ut, dolore urgente, ut morte cæterum indubitata inſtante, interiorum tamen deſtructione necdum palam facta, expedire videretur exitum puri parva apertura conciliare: qua nimirum lege & malum

verti foras poſſet, & prudenti deligatione aeris fere omnis præcaveretur acceſſus. Sed hectica febre corpus depaſcente, quæ demum ſpes hic poterat adblandiri? Plura exempla habebamus natæ ex Pleuritide & Peripneumonia Phthiſeos, in qua jam inveterata, & corpus depaſcente, Metaſtaſis materiæ ad os ſterni fieret, aut ad criſtam oſſis Ilei, aut ad colli glandulas, Parotidasve: & dum aperto loco pus & copioſe, & diu, manabat, bonaque, potiſſimum lactea, diæta obſervabatur, ſanitas integra rediret. Igitur ſi jam Gangræna, imo ſphacelus eſſet interiora depaſtus, qualia exempla videramus, moriendum foret ægro, & clauſo loco, & aperto: apertura autem maturior efficere id poſſet, ut, internis necdum inſigniter deſtructis, materies extrorſum alliceretur; quæ alioquin in loco permanens, tam ejus conſumptionem, quam univerſi corporis corruptionem, producere apta nata fuiſſet.

Sed aliam quæſtionem obſervata priora ſuppeditaverant. Cum toties viſa eſſet jam corrupta, quæ exibat materies, ſummumque vitæ hinc perciperetur diſcrimen; an Cortex Peruvianus ſua vi antiſeptica hic aliquid conferret? An ideo partes gangrænoſas conſervare, emendare carioſas, poſſet? Id igitur tentare animus fuit.

Apertura facta, pus exiit ex flavo virideſcens, fœtens, copioſum. Uncia dimidia Corticis, cum melle in conditum redacta, quoti-

die

die data eſt, & panni lanei, denſique, ſaturatiſſimo Corticis decocto penetrati, diu noctuque femori circumponebantur. Diæta inprimis lactea fuit. Hac ratione trium menſium ſpatium emenſa puella, tum hoc abſceſſu, tum cachexia ſua purulenta, penitus curata eſt. Prava ergo & immiſericors regula eſt, deſperatos haud attingendos eſſe.

Reticere tamen non oportet ejusmodi mali exemplum, ubi minime profuerit hæc cura. Decenni puero dorſum gravi baliſta contunditur, tumorque inde naſcitur, qui, quod ruri aſſolet, negligitur. Elapſis ſex a nato malo annis, mihi demum ſiſtitur puer, cadaveri, quam vivo ſimilior, purulenta Cachexia conſumtus totus; quippe qui toto illo ſexennio tuſſi, gravi unhelitu, debilitate, febribus, & craſſorum alborumque ſputorum ejectione, laboraſſet. Ex iisdem artis principiis dorſi ingens tumor aperitur, e quo boni puris libra propemodum civilis educitur, tumorque flacceſſit, nec rediit unquam. Tuſſis perpetua moleſta, quandoque veluti ſuffocatura, indiguit Oxymelle ſquill. & Kermes minerali. Lactea diæta inſtituta eſt: Cortex dein, pulmone emendatiore, datus, & affecta pars ſaturato corticis fomento tecta. Tribus integris menſibus effluxit ex illa, minime, ut jam monui, tumente, puris circiter libra media quotidie; binis ante mortem menſibus capilliſluvium obſervatum eſt, unoque ante mortem menſe Diarrhœa. Notandum porro, ex

quo tempore Diarrhœa inchoavit, inguen dextrum ſine tumore doluiſſe perpetuo; dolorem hunc nullis impoſitis remediis auſcultaſſe, pueroque ultimo vitæ octiduo ita moleſtum fuiſſe, ut omni momento fere ſitu mutari voluerit. Pure interim ex dorſo plus minus aſſiduo ſluente ad 6. Julii 1758. expiravit.

Equidem dubia ſemper viſa fuerat natura mali. Tuſſis enim, puris ſputum, totius corporis maraſmus, innuere videbantur, vel a prima contuſione pulmonem ſimul cum dorſo inflammatum, ac ſuppuratum, hoc pus producere: vel materia purulenta ſuppurantis dorſi in cavum thoracis intrante, pulmonem abſorbere eandem, ſputorumque ejicere forma: vel denique ſanguinis purulentam diatheſin, affecto dorſo genitam, citra peculiaria pulmonis ulcera, citra empyema, per illæſos evacuari pulmones.

Omne hoc dubium Anatome ſuſtulit. Pus deprehendebatur etiam a morte de facta apertura ſtillaſſe. Aperturæ ſtylus prudenter inductus eſt, & ſecundum ſtyli ductum ſectio facta. Videbatur ſic ulcus in dorſi dextro latere ſub Latiſſimo dorſi, ad coſtam infimam pergere, quæ jam cariem inchoaverat: ac dein ſub Sacrolumbali & Longiſſimo dorſi terminari. Cadaveris dein ſupinati thorace aperto, viſcera thoracis, bona reperta ſunt, ut, quod accuſares, invenires prorſum nihil, præterquam modicam utraque in camera aquam. Exemtis abdominis viſceribus, caro Pſoæ, & Iliaci interni, fluctuan-

te

te materie elevata adparuit. Conſtitit tunc, accuratiore examine facto, materiem purulentam inter hos muſculos, & Sacrolumbalem deſcendiſſe, ad inguen perveniſſe, ſub aponeuroſi Obliqui externi, ſive ſub dicto *Poupartii* ligamento, penetraſſe, indeque emerſam, ſub Adductoribus femoris, & Sartorio, cavum ſinum formaſſe, pure plenum, ad $\frac{1}{3}$ circiter femoris altitudinem. Muſculi autem ubique integri erant, ita ut modo eorum, a ſeſe mutuis ſeparatione, ſaccus formatus eſſet.

Ergo Phthiſis eſt infinite varia, pro varia parte affecta; unde & pro diverſo viſcere affecto diverſo nomine gaudet: v. g. phthiſeos pulmonalis, aut hepaticæ, aut ſplenicæ, aut meſentericæ, aut nephriticæ, & ſic porro. Qui autem hæcce vocanda? Si eſt a ſede denominanda, *Cellularis* eſt; quum in celluloſa membrana, muſculis interſtrata, ſedem haberet. Videtur autem res tota ſic ſe habuiſſe: A contuſione inflammatio, ac ſuppuratio, nata eſt; pus ibidem loci collectum, & neglectum; ſanguis ejuſdem abſorptione corruptus, purulentus redditus, pulmone exoneravit ſeſe; quemadmodum in ea Phthiſeos ſpecie, quam in antecedentibus ex pluribus demonſtraveram cadaveribus. Facta vero apertura, cum nunc reſiſtentia ad dorſum amota eſſet, nulla ultra materiæ purulentæ per pulmonem, ſed unice per apertum locum, evacuatio contigit. Effectum hinc, ut hæc ſanguinis purulenta diatheſis perſeverans, per aper-

tu-

turam hanc quotidie, ſpatio trium menſium, libram mediam puris, id eſt trimeſtri hoc ſpatio toto, libras fere 50. evacuaverit. Confirmatur hinc, quod in antecedentibus toties evictum, in quacumque Phthiſi nequaquam magnam vomicam requiri, continentem illam, quæ aſſiduo expuatur, materiem: modicum aliquando, ſæpe nullum inveniri Phthiſicorum in corpore puris diverticulum. Confirmant iterum hæc, quæ *de Puogenia* capite. 11. aſſerui.

Caſus igitur ultimus, per ſe deſperatus, omnem curam reſpuit; prior vero, qui etiam conclamatus videbatur, curam admiſit. Nonne ideo certa alioquin adfutura mors, nos cogit tentare quidquam tantarum virium, num forte ſuccedat? Scilicet nemo certo novit eam ſolidorum fluidorumque corruptionem adeſſe, quæ nullam ultra curam admittat. Ut proinde in ſimilibus ſimilia Practici tentent, lubens adjungam hiſtoriam, prout eam mihi deſcriptam, ac propria manu ſignatam, tradidere Medicus ac Chirurgus, qui curam ſuſceperant.

Nobiliſſima Matrona 33. annos nata, febre continua putrida laborat, ac deinde febre hectica conſumitur. Hecticæ cauſa videtur Metaſtaſis eſſe materiæ morboſæ, facta ad utriuſque femoris ſummitatem. Ulcera hinc ad exteriora femorum nata, inque ulceribus fungi orti, ovo gallinaceo magnitudine pares, ſub quibus Trochanter major uterque nudus deprehenditur,

& ca-

& carie exeſus. Oſſa Coxendicis, & Sacrum; ulcere ingenti, ſinuoſo, fungoſo, tegebantur. Eoque demum calamitatis ægra devenit, ut, inepta prorſus quæ alterutri lateri, dorſove, incumberet, faſciis lecti lacunari affixis, pendula hæreret; idque adhuc adeo incommode, ut quavis fere hora ſitu mutanda eſſet. Deerat appetitus, deerat ſomnus fere omnis, facies livuit, pulſus frequens fuit, parvuſque, & contractus, turbatæ urinæ, incredibili copia puris onuſtæ. In hoc miſerando ſtatu nobiliſſimam ægram viderunt magnificus Dominus J. A, *Keſtler*, S. C. A. R. Maj. Conſiliarius & Archiater; Domini Chirurgi N. *Humbourg*, S. C. R. A. M. Chirurgus ordinarius; V. *a Kaiſer*, S. C. M. Imperatoris Chirurgus primarius; N. *a Laudes*, Imperatricis Amaliæ quondam Chirurgus; *Simon*, S. C. Elect. Bav. Conſiliarius, & primarius Chirurgus, nec non Acad. Reg. chir. Par. membrum digniſſimum; *Crampagna*, C. R. Caroli, Lotharingiæ Ducis, Chirurgus primarius, poſthac etiam Medicinæ Doctor creatus; *Reichberger*, Noſocomii S. Marci chir. primarius, & *Hoffmann*, Noſocomii Hiſpanici chir. ſecundarius. Diagnoſin hi omnes agnoverunt eſſe conſumtionem & maraſmum, a carie oſſium, praviſque ulceribus, omnia ſolida & liquida a longa jam die corrumpentibus: ex qua diagnoſi infauſtam prognoſin merito metuerunt. Interim optimi Viri, *Keſtler*, & *Humbourg*, deſperatam fere rem eo perduxerunt, ut, Divi-

Divina Clementia annuente, quatuor menſium tempore, integram ſanitatem, tota civitate mirante, adepta ſit ægra. Porro, his quatuor menſibus integris, Nobiliſſima Comes corticis peruv. unc. 2. aqua coctas, cum lactis caprini æquali portione, quotidie aſſumſit. An ergo male aſſerui, in hujuſmodi caſibus, cum ſpe, aliquid audendum eſſe?

Spina ventoſa hiſce in regionibus frequentiſſimus morbus, ſæpe reperitur communi methodo decocti Lignorum, Antiſcorbuticorum, Purgantis mercurio aculeati, aliquoties repetiti, plane immorigera. Cortex Peruvianus pueris 8. 10. annorum, ad 2. 3. 4. dragmas die datus, nonnunquam etiam in pertinacioribus fomentum ſimile parti affectæ adpoſitum, mox bonum pus generarunt, curaruntque plures. In Noſocomio Civico, hoc anno, ſpatio 4. 5. menſium decem pueri curati ſunt. Notus quoque in hac urbe caſus pueri eſt, quem parens, nobilitate, eruditione, rerumqne geſtarum prudentia, clarus, nunc veluti redivivum contemplatur, & lætatur; ex quo Cortex Peruvianus, & lactea diæta, conſilio doctiſſimi viri, Medici aulici, *Molinari*, diuturno tempore adhibita, illum a ſpina ventoſa, & peſſima totius femoris ſuppuratione, fere liberaverint.

Mulieri *Cancrum mammæ* a quadriennio clauſum, jam vero exulceratum gerenti, febris vaga, & periodicus in mamma dolor, dudum contigerant. Utrumque hoc mitigandi gratia

cor-

corticem dederam : cum autem hujus ope non modo febris vaga, dolorque periodicus, minuerentur, ſed Cancri ſymptomata ita miteſcerent, ut pro ichore cancroſo jam pus laudabile generaretur, eodem uti perrexi. Durities tota hinc fuſa eſt, ita quidem, ut æque mollis parvaque hæc mamma facta ſit, quam altera, & ſuperſit modo prope areolæ ſuperiora dolor cutaneus, attactu ferox, & vix viſibile ulcuſculum cutaneum. Tredecim menſes ſunt, quod hanc curam inchoaverim, ſed fœmina, negligens ſui, tantummodo ſolebat ad majores dolores ad nos accedere, medicinam acceptura. Ita ut ex Noſocomii tabellis collegerim eam quinque ſolum menſibus cortice uſam fuiſſe. Monere debeo tantillum Camphoræ cortici additum fuiſſe, ad compeſcendos dolores. Accurato examine inſtituto, patuit eam vix dragmas tres de die corticis aſſumſiſſe.

Doctiſſimus Ratisbonenſis Medicus *Dieterichs* typis evulgavit epiſtolam Illuſtr. L. B. *van Swieten*, in qua hic corticis experimentum ſuadet cum cancro tentandum, cum ipſe cancrum exulceratum unguento nutrito prius tectum, ſpiritu ſalis marini diluto involvens, corticiſque ſeſquidragmam quotidie exhibens, totum cancrum excidiſſe vidiſſet, licet ulcus penitus claudere nunquam valuiſſet. Peripneumonia notha hanc fœminam e medio tulerat; adeoque experimentum ultra proſequendi occaſionem demſerat. Addit autem Exp. *Dieterichs* duas hiſtorias, quarum

rum altera per omnia fere ſimilis huic, ſed altera perfectam curationem refert.

Eſt nobis in *Diarrhœis* ac *Dyſenteriis* a laxitate oriundis, excellens remedium *Lyſimachia Vulgaris*, *flore purpureo*, dicta *Tournefortio Salicaria*, *Linnæo* autem *Gen. pl. num.* 463. *Lythrum*. *Dodonæus* ſuo jam tempore tria hæc nomina, ut plantæ ſynonyma, refert; ſpeciem vero hanc deſcripſit & depinxit, ut *Pſeudolyſimachiam*. Veram *Lyſimachiam* ad Dyſenteriam, omneſque morbos, quibus adſtrictione opus eſt, curandos, laudat; hujus vero, de qua agitur, ſpeciei ſe vires ignorare fatetur. At in additamentis Botanicis, quas *Juſtus Ravelingius* ex *Cluſio*, & *Lobelio*, ad *Dodonæi editionem anni* 1618. adjecit, omnes hæ ſpecies ad nominatos mox morbos indiſcriminatim laudantur. Nullum autem cum in diſpenſatoriis locum habent, & uſu medico carent, plane ignotæ ſunt pleriſque Medicis. Exp. Medicus caſtrenſis, eximiuſque Botanices cultor, *D. Lucas Misley* in Diarrhœis, ac Dyſenteriis caſtrenſibus curandis hac planta felix, copiam, deſcriptionemque ejus Illuſtr. Præſidi, ac mihi, miſit. Grati erga ejus candorem, præſtantiam remedii decem variis experimentis agnovimus. Dum enim, dato prius purgante, dragma una, vel quatuor ſcrupuli, pulveris hujus plantæ, mane ac ſero dantur, & morbus magis a laxis inteſtinis, quam a ſordibus, originem ducat, prætereaque nunquam ex nimia collectione putrida, nec ulcere

cere inteſtinorum, nec alicujus viſceris tabitudine, ortus ſit, intra 3. 4. dies curatur perfecte, ſi recens eſt; paulo vero longiore tempore, ſi eſt diuturnior. Annoſam Diarrhœam, ad quævis auxilia rebellem, trium ſeptimanarum ſpatio eodem remedio ita percuravi, ut nobiliſſimus Centurio nunc exercitum S. C. R. M. repetierit. Cum ipſa hæc planta in agro Viennenſi læte copioſeque creſcat, plurimam ejus copiam colligi curavi, ut omnes, qui vellent, Medici, eadem uti poſſent.

Balſami Copaybæ veri AUGUSTISSIMÆ IMPERATRICIS dono ingentem copiam nactus, plura cum eo inſtituto experimenta in Phthiſicis; quorum quædam jam bonum ſucceſſum promittunt. Frequentia hujus morbi & magna remedii copia, ſpem faciunt, ut in poſterum multam hujus Balſami efficaciam teſtatam facere poſſim.

Mercurius ſublimatus corroſivus, quantitate gran. 6. 7. cum libra Sp. frumenti miſtus, ut prioribus annis, ita & hoc præſenti, pauperibus noſtris mire profuit. Multitudo hominum, qui ad curandam Luem veneream, aut Gonorrhœam, aut Corneæ opacitatem, & oculi Pterugia, aut ad nonnullas ſurditatis ſpecies, aut ad ulcera Cacoethe crurum, ad ulcera labiorum adeo exedentia, ut frenum labii, naſum, naſi cartilagines, plane conſumerent, aliave peſſima mala emendanda, hoc remedio indigebant, ingentem obſervationum feliciſſimarum

ca-

catalogum nobis ſormavit. Hoc anno diſtribui ipſis Merc. Subl. uncias duas, cum 139. libris ſpiritus frumenti. Vix bis inde Ptyalismus obſervatus eſt, levis ille, & vix inchoans, mox ſuppreſſus. Factoque examine curationum plurium, prioribus annis peractarum, ſanitatis perſeverantiam gaviſus ſum. At vero in deſperata Gutta ſerena hoc anno bis tentatum remedium, uſu caſſum fuit.

Antea *cap.* 21. *p.* 140. curas noſtras, *ſublimato hoc* peractas, confirmabam editis clarorum in *Anglia* virorum experimentis: nunc vero idem *Italicis* confirmo, quæ egregius *Veronenſis* Medicus, *Joannes Bona*, perfecit, typisque edidit. Quanquam enim noſtra nobis adeo certa ſint experimenta, ut aliunde eorum confirmatione minime indigeamus, apta tamen ea, quæ alibi inſtituta, eſſe queunt, animis ad noſtra lecta adhuc titubantibus, ita firmandis, ut, quovis depoſito ſcrupulo, remedii periculum faciant.

CAPUT XXVIII.

De Machina Electrea.

TUrbam miſerorum magnam toto hoc anno, & maxime ab exordio veris, hucusque habuimus: ut nonnunquam triginta eorum ad Machinam una conſiderent; hincque obſerva-

vationes formandi multiplex naſceretur occaſio. Dabo fidelem plurium hiſtoriam, hæc pauca præfatus.

1mo. Machina noſtra nunquam tantarum virium, quam hoc anno, fuit. 2. Nunquam diuturniore tempore, idque conſtantius, fuit adhibita: ſemper ſcilicet tribus horæ quadrantibus: quo equidem tempore, manibus invicem juncti, tercentos & quinquaginta ictus ſuſtinere ſolent. 3. Vix uno, alterove excepto, omnes Thermis ſulphureis *Badenſibus* uſi ſunt, alii quanto tempore a Medicis conſultum eſſet, alii prout otium, vel crumena, id concederent. Nonnulli per annos aliquot repetiverunt balneorum uſum. Pauciores parum modo levaminis perceperunt, unus alterve pejus inde habuit, plerique nihil profecerunt. 4. Quibus muſculi Gaſtrocnemii, Plantaris, Poplitæus, Semimembranoſus, Biceps cruris, a longa die ita accurtati eſſent, ut crus totum foret in poſtica contractum, hi vires electrinas nullo modo efficaces experti ſunt. Eſt his primo emollientibus, & maxime balneo vaporis, rigor ſolvendus, quod diuturni ſemper, ac non raro fruſtranei, laboris eſt.

Incipiam a Deauratoribus. Veniam precor toties hic voce *Deauratoris*, & *Deaurare*, uſus. Vel enim nimias circumlocutiones, vel obſcuriorem ſermonem, involviſſet latini elegantia ſermonis. Hoc hominum genus citra ullam neceſſitatem ſanitatis ac vitæ jacturam facere cogitur: ad unam partem auri indigent quinque

ſere Mercurii partibus, ut amalgama, quod vocant, aptum huic operi parent: Quanto ergo in Mercurii vapore, miſeri illi oſtentationis humanæ martyres, verſentur oportet!

1. *Eyſerle* Deaurator tribus abhinc annis artubus cœpit tremere, a quinque vero hebdomadibus vehementer. Vox ita erat impedita, ut plane balbutiret, vixque intelligeretur: a 26. Aprilis ad 22. Junii, ad machinam fere quotidie accedens, perfecte curatus eſt.

2. *Lackner* Deaurator, 25. annorum, horrendo artuum omnium, maxime ſuperiorum, tremore, media hyeme vexari cœpit; verno autem tempore ita, ut nihil laboris ultra perficere, ut nec comedere bibereve ſolus, nec loquens amplius intelligi potuerit. Nutriendus, veſtiendus, & infantis inſtar, alvum, urinamque, poſiturus, adjuvandus erat; dolorum cæterum immunis. Virtute electrea trium ſeptimanarum ſpatio adhibita, perfectiſſime convaluit; ita ut ipſi ſive in motu, ſive in loquela, ne vel minimum quidem deſit.

3. Ejusdem frater 20. ann. eodem opificio victum ſibi quæritans, a ſesquianno tremere cœpit; a novem menſibus tanto tremore correptus fuit, ut ad quosvis eſſet ineptus labores, nec niſi magno cum cadendi periculo gradus conſcenderet; ut loquens vix eſſet præ balbutie intelligendus; ut pueri inſtar alendus, veſtiendus, & in cæteris neceſſitatibus ſuis fuerit adjuvandus; ut trimeſtri ſpatio domo egredi haud

haud poſſet ; & demum adventante calore repere potius, quam incedere, per plateas inceperit. Hoc in ſtatu ad machinam ductus eſt. Poſt ejusdem per 14. dies adplicationem ſolus comedit, bibit, cœpitque utcumque laborare, cruribus vix ultra tremulus. Octiduo dein tam ſtrenue ſuos peragebat labores, tamque perfecte loquebatur, quam unquam antea.

4. *Pachinger*, 39. annos nato, Deuratori, inceptus elapſo ab hinc quinquennio tremor, ſenſim abiverat ; at vero denuo ante biennium crura modice, brachia vehementer, adortus eſt. Fœde balbutit homo, & ut priores, eſt in omnibus, ut puer, adjuvandus. Adeo difficulter ingreditur, ut ſæpius humi concidat, dumque corpus pronando ſuſtinere ſe nititur, vi quaſi ſupinatur. Anno 1757. prima Auguſti cœpit ad Machinam electrinam accedere, ſed defuit crebro. Negligenter ergo rem agens, potuit tandem præſentis anni menſe Martio ſolus manducare, menſe autem Aprili utcumque laborare, Junio vero & optime loqui, & eleganter incedere. Accurato examine inſtituto, quidquam adhuc defuerat ; ad quod perficiendum per aliquot ſaltem dies accurate invitatus eſt ; ſed ultra non rediit.

5. *Pulman* 51. ann. cujus opificium eſt lapides pretioſos in aureis, argenteisque thecis firmare, indiget ſæpe auro ductiliſſimo : id quod ejusdem cum mercurio fuſione, & depuratione, obtinet ; deaurat quoque, ſed rarius. Tremo-

res ipſi a longo tempore eunt redeuntque, jam vero a tribus menſibus, poſtquam quinque diebus febricitaſſet, ita continuant & creſcunt, ut loquelæ, opificio, manducationi, prorſum ineptus ſit. Acceſſit ad machinam. Quinto die jam melius loquitur, 14. die perfecte loquitur, manducat ſolus, laborare inchoat. Sexta ſeptimana nullus omnino ſupereſt toto in corpore tremor, niſi forte in dextro pede leviſſimus. Non rediit. Ubi bimeſtri ſpatio defuerat, eum ad me vocavi, qui cum illo ageretur ſcire avidus. Dixit ſe laboribus ſubmerſum accedendi tempore caruiſſe, & cum optime ſe haberet, carere potuiſſe. Videri tamen ſibi certis quibusdam temporibus levia malorum ſupereſſe veſtigia; ad quæ radicitus extirpanda, minus obrutus laboribus, ad machinam eſſet rediturus.

6. *Joſephus Hengſtberger* 49. annum agens, Deaurator, a longo quidem tempore tremuit, ſed utcumque potuit labores perficere ſuos. A tribus vero ſeptimanis eo dilapſus eſt, ut nec ſcribere, nec delineare, nec operari, neque etiam ultra comedere ſolus, bibereque, poſſit. Frequentavit Machinam. Sexta ſeptimana cœpit parum ſcribere, delineareque poſſe, & manducare ſolus. Menſe poſtea perfectiſſime eſt reſtitutus, ſuperſtite veluti rheumatico artuum dolore; ad quem curandum remedia ipſi præſcripſi. Non rediit. Cum mihi hic dolor, ut cura durabilis eſſet, metum faceret, vocavi illum, cum bimeſtri tempore defuiſſet, ad me. Dixit ideo ſe

non

non rediiſſe, quod tam illibata ſanitate gauderet, ut magis illibata nemo.

7. *Bergerin*, cum marito deaurans, 51. annos nata, ante biennium ita tremuit toto corpore, ut integro novimeſtri ſpatio lecto affixa hæſerit. Tum vero ædium terrefacta incendio, exſiliit lecto, & potuit extra lectum ſedere, artubus licet tremebunda totis. Capitis tremor tantus eſt, ut in lecto jacenti leviſſima incepti ſomni initia illico interturbentur, nec dormire fere unquam poſſit. Per omnia, pueri inſtar, juvanda eſt, pueri inſtar balba eſt. Ad machinam electrinam admota intra ſeptem ſeptimanas eo pervenit, ut caput nocte quieſceret, eaque jam integras noctes dulci ſomno tranſigeret; ut nunc comederet, biberetque ſine auxilio; ut perfecte loqueretur; ſuoſque denuo perageret, ſuo cum marito, labores. Pergit, ſed negligenter, ad machinam accedere, quod caput non ſuffultum adhuc parum titubet.

8. *Meisner* 39. ann. Deaurator, a menſis ſpatio manibus tremere, vix operari. Quatuor ſeptimanarum tempore ad Machinam eſt reſtitutus. Quod vero notandum, eſt quidam veluti rheumaticus artuum dolor, quem dixit ſe quarto jam die, ex quo ad eam admotus fuerat, percipere cœpiſſe. Remediis ad illum percurandum datis, non redivit.

9. *Pachinger*, filius ejus qui num. 4. a biennio deaurat multum, & a bimeſtri manibus tremit. Quarta vice ad machinam accedens, integre eſt curatus.

V 3 10. *Fe-*

10. *Feirſtein*, 48. annos natus, a nulla cauſa, quantum ipſe noverit, prægreſſa, brachia percepit ad duros Vulcani labores pedetentim ineptiora reddi, ipſoſque demum digitos; hos tandem incurvari, manere curvos, atque etiam omnes has partes a ſumma nucha, ad ipſos uſque digitorum apices, dolere. Ad machinam adhibitus eſt, & quotidie plures cucurbitæ ſiccæ ad nucham, humeroſque, adplicitæ; ſex hebdomadum tempore digitos movit, extendit, luſit, ſcripſit, brachia movit, & a tanto malo paucæ modo reliquiæ ſuperſtites fuere. Redire neglexit.

11. *Keſtler* 56. ann. Sartor, ex terrore & ira pridie prægreſſis, ſequenti aurora ſurrecturus, percepit ſeſe paralyticum omnibus artubus, lingua, genis. A novem menſibus ſic manens, ad nos acceſſit. Quarto menſe vim electream quotidie expertus, vix quidquam lucratur, niſi parumper in cruribus. Continuatur ipſi quotidie virium electrinarum adplicatio. Quinto menſe non lingua, geniſque, ſed artubus multum emendari incipit.

12. *Gritſch*, nauta, 42. vitæ annum agens, ex Tertiana ante annum habita, paralyticus omnibus artubus paulatim factus eſt: cruribus genibuſque moleſta formicatio ineſt: brachia & dolent, & marceſcunt: perpetuo ſudores nocturnos patitur: & quod ſibi omnium moleſtiſſimum, iners veluti plumbea moles in cavo abdomine ad umbilici altitudinem, nonnunquam paulo

paulo altius, percipitur, perpetuoque homo de illa conqueritur & lamentatur. Interim abdomen externo ſenſu ipſi molliſſimum eſt, nec ullum viſcus male ſe habere percipitur. Tandem extrema digitorum manuum pedumque admodum dolent, vires omnes collapſæ, facies plumbum colore refert. Cum bonis abdominis frictionis, remedia ipſi leniter ſolventia & neurotica dedi; ubi autem deinde quandam veluti laxitatem muſculorum abdominis, præcipue Rectorum, advertebam, curavi lato cingulo abdomen circumvolvi ac muniri: intereaque temporis ad machinam electrinam eum quotidie admovi. Menſe toto Junio elapſo nonnihil emendationis in cruribus percepit. Menſe Julio nulla emendatio. Toto Auguſto fruſtra. Finiente Septembri emendatio tanta, ut vix ſit credibile. Adeo nunc utitur ſuperioribus atque inferioribus artubus, adeo bene ipſi in abdomine eſt, ut iterum fungatur officio ſuo. Quia tamen veteris mali tantillum adhuc ſupereſt, promiſit, quoties id ſua ſibi negotia permittant, ad machinam ſe rediturum.

12. *Zeidler*, ſcriba ille, de quo *alibi* actum, adhuc ad Machinam acceſſit, quia cura ibidem relata inconſtantior fuit, ita ut leviora paralyſeos inchoamenta ſubin ire redire appareant, & occipite adhuc multum doleat. Interim tamen ſemper aptus manſit ſcribundi officio. Sæpe hac æſtate, & nunc etiam, Machinam repetit, vi ejus occipiti adplicata; unde

 longe

longe quidem melius ipſi fit, ſed necdum eſt abſoluta cura.

14. *Clara Bergerin* 12. ann. medio Majo Chorea Sti. Viti affecta, 22. Junii ad nos affertur. Manuum motus ipſi adeo titubans, & ridiculus, ut ad nullum uſum aptæ ſint; & ut a matre nutrienda, omnibuſque in rebus adjuvanda ſit. A quarta virtutis electreæ adplicatione ſola comedere, ac nere, poteſt. 27. Julii integre reſtituta eſſe viſa eſt, niſi quod dextra manus necdum haberet æque firmum, quam læva, robur. Sed jam collum ipſi totum pluribus tuberculis cingitur. Iteratum purgans hæc diſpulit. 23. Aug. tota ſana dimiſſa eſt.

15. *Jordinin*, ſimilis puella, fuerat elapſo triennio a Chorea Sti. Viti integre curata; biennio dein a magno terrore, pravaque diæta, in eandem relapſura videbatur. Cum putrida bilis vias primas obſideret, Pulpa Tamarindorum, cum Cremore tartari per aliquot dies ſumta, emendavit corpus ita, ut & primæ viæ puræ eſſent, & choreæ Sti. Viti initia præfocarentur. Menſe Majo hujus, quem vivimus, anni, citra cauſam ullam notam, chorea rediit, nec olim adhibitis remediis, nec aliis neuroticis aut roborantibus, cedens. 27. Junii ad Machinam acceſſit. 23. Aug. penitus curata eſt. In omnibus chorea Sti. Viti ſemper ad Machinam ceſſit.

16. *Lorenz*, Juvenis, Sartor, longa annorum ſerie tumoribus, ulceribuſque colli, affectus,

ctus, habuit triennio elapſo in collo tumorem, arte ulla aut reſolvendum, aut ſuppurandum: unde contortum ipſi collum fuit, nataque dextri lateris paralyſis; quam ſemianno poſtea Exp. *Erndl.* ipſi integre curavit. Novus tamen in collo tumor apparuit, multo pure ſcatens, nataque oculi ſiniſtri lippitudo perpetua, unde pterygion ad Corneam pellucidam. 8. Febr. præſentis anni ita cecidit, ut prope omnis dextro in latere perierit motus. Remedia plura interna externaque pro indicatione adhibui; a quibus quidem modica emendatio, ſed tardam fore, ſi tamen obtineatur, integram curationem præſagiens. Hinc tandem ad machinam admotus fuit, ad eamque ſummam opem eſt expertus; ſed reſtitutus fere, ultra non comparuit. Sollicitus de hominis ſalute, revocari juſſi bimeſtri jam abſentem. Venit dicturus jam partium omnium ſibi integerrimum uſum eſſe; & ex quo tabaci pulverem naribus hauſerit, oculo bene eſſe.

17. *Eiséngruber* vir. 48. ann. faber ferrarius, ſcorbuto lento oppletus, motuque artuum fere deſtitutus, ac viſu indies debilior, ad machinam nihil lucratur; imo majores conqueritur dolores. Hinc dilata res, donec cura antiſcorbutica dolores emendaverit. An gravi ſcorbuto detentis Machina inepta? noxia?

18. *Pozin* puella 15. annorum biennio elapſo a paralyſi dextri brachii reſtituta quidem eſt, ſed ex eo tempore Adductores pollicis

mu-

muſculi prævalent ejus Extenſoribus & Abdu-ctoribus. Negligenter quamvis accedit, haud multum tamen ab integra curatione abeſt.

19 *Fridingerin* 57. ann. manuum; crurumque, tremore; ad motum & ingreſſum ex quadriennio inepta; ſimul artubus ita dolet, ut vix horulam de nocte dormire poſſit. Eſt dolor rheumaticus. Datis remediis idoneis; 5. Junii viris geſtata duobus; ad Machinam acceſſit. 23. Junii ſola ſtat erecta; nonnullos progreditur paſſus, manibusque incipit quadantenus uti. Menſe dein elapſo eadem fæmina, cui præ dolore vix horula tota nocte dormiendo tranſigebatur; integras dormit noctes. Unica puella ſuffulta longam viam ab ædibus ſuis ad Noſocomium, indeque domum, alacriter tranſit.

20. *Bernhardus Conrad* 44. annos natus, ſtrenuus miles, toroſus, procerus, gravi morbo ante biennium decubuit; ex eoque reſtitutus, & per 14. dies munere militari functus; crurum dolore; eundemque inſequente paralyſi, affectus eſt. Ex ipſis lumbis malum cepit. Nunquid morbi; haud integre judicati; materies deliteſcere per tantum temporis ſpatium innocue poteſt? & poſthac dolorem ac paralyſin metaſtatice generare? Res exemplo non caret. Paralyſis hæc incompleta, motum quendam reliquum fecit, ita ut æger binis ſuſtentatus ſcipionibus, & ab alio inſuper milite brachio ſuffultus, nec niſi toto corpore pronus, ad nos adduceretur. Cum electrina vis hic indicaretur, ille-

lleque non niſi , quo dixi , modo adduci poſ-
et, locum ei in Noſocomio conceſſi , & a 27.
unii quotidie ad machinam admovi . Tarda
dmodum fit mali emendatio ; fit aliqua ta-
nen : ita ut nunc , binis ſuis baculis innixus
ecta poſſit per ædes incedere, imo ut ſine ba-
ulorum ope erectus ſtare poſſit , & per aliquot
ninuta ſitum hunc conſervare ; ipſaque crura ,
nnixus baculis , jam alterum poſt alterum in po-
teriora flectat , elevetque. Spem certe , ſed len-
am , promittit Machina.

21. *Zahnin* , Arthriticis doloribus integro
iennio dire cruciata , catameniis interea bonis
aviſa , plurima remedia , ex arte indicata ,
ullo fere cum effectu ; adhibuit , niſi quod
rura paulo minus acerbe dolerent . Cum bra-
hiorum dolore cœpit tandem eorundem perire
notus. Experimentum nunc capiendum erat ,
um Arthritis vim electrinam commode ferret.
Pauci modo ictus primis diebus adhibiti ſunt .
Hos egregie tulit , tulitque eoſdem poſtmodum
enſim auctiores . Tertia ſeptimana motui ita
pta , doloribus ita exemta fuit , ut per qui-
nos dies perfecte curatam ſe crederet : verum
ontrarium experta eſt , redeunte , partim ſal-
em , antiquo malo : percepitque ad carpum
trumque tumorem , qui , remittente dolore ,
bit ; dolore repetente , redit . Octiduo vero poſt
æc cuncta mitiora . Et hoc quidem univerſo
empore minime neglecta ſunt antarthritica au-
ilia . Bis jam habuit , ad machinam adhibita,
ſuos

ſuos menſes; ſed copioſiores nunquam, toto vitæ tempore, eoſdem habuit, quam ad Machinam, ſimulque & ante menſes, & poſt eoſdem, fluorem album, quo tota vita libera fuit, experta eſt.

22. *Morauerin*, juvencula, muſcas aſſiduo & ſtellas ante oculos obvolitantes, ipſosque oculos vellicatos ac dolentes, jam ultra anni ſpatium conqueritur. Uſa dudum eſt ſpiritu frumenti cum ſublimato: eo non juvante, millepedibus. Rectius hinc dexter oculus habuit, ſiniſter minime: obſervatque menſtruorum tempore utrique oculo male eſſe. Cum remediis nervos roborantibus vim electream tentare animus fuit. Quo quidem tempore Catamenia ſua, quæ pauca ſemper, at boni coloris habuerat, nunc habuit longe quam unquam copioſiora. An ergo Machina electrina iis adhibenda, quæ cum ſufficiente quantitate ſanguinis, & paucos habent, & dolorificos menſes? Binis elapſis menſibus emendatio conſtantior dextri oculi obſervatur; tribus vero elapſis, oculo dextro perfecte, ſiniſtro fere, ſana, urbe diſceſſit.

23. *Joſephus Goſſé* 60. annorum, *a puero* tremulus, quatuor ab hinc annis magis, ab anno maxime; ut nihil manu efficere, imo nec cibos potusque ori poſſit admovere; veſtiendus, alendus, ut infans; cætera ſemper ſanus: ad Machinam 10. Julii acceſſit. Prima Aug. poculum prima vice ſolus ori admovere potuit. Toto Auguſto & Septembri nihil lucratur. Fi-

nien

niente Septembri, & ineunte Octobri, ſpectabilior fit emendatio. Solus manducat & bibit, manus minime tremit, totumque brachium, olim extenuatius, jam æque toroſitate creſcit, quam viribus. Ergo neque in ſene deſperatum eſt vitium, quod ipſi jam a teneris conſueverat.

24. *Joanna Poldin* annos nata 36. Apoplexia facta fuit anno 1757. menſe Septembri, inſcia peperit, inſcia ſui 12. diebus fuit. Ad ſe rediens, dextro latere, (paralyſis ab apoplexia in dextro latere rarior) paralytica facta eſt; motu, ſenſuque, amiſſis. Et quamvis Medicus, aſſiſtentesque amici, totum ejus dextrum latus egregie calidum perciperent, ipſaque ægra hoc latus dextrum, ſiniſtra manu tangens, bene calidum obſervaret, tamen aſſiduo internum ejusdem frigus eſt conqueſta. Quinque menſes abhinc elapſi ſunt, cum melius ipſi cepit eſſe; ita ut partibus ſenſus redierit, exceptis digitis auriculari & annulari manus dextræ. Pes contortus ex morbo manſit, & crus difficulter movetur. Movet equidem brachium, manumque; at tenere nihil poteſt; quidquid enim manu arripitur, mox humi cadit. Linguæ & loquelæ uſus fere rediit omnis. Humeri motus eſt gravis & difficilis. Genu eſt præ debilitate articuli immobile. Ad manducandum & bibendum hucusque ſola ſiniſtra manu uti poteſt. In eodem dextro latere herniam inguinalem habebat, quam apto brachierio firmavimus. Vertigines quandoque habet. Cæterum ſana eſt.

Men-

Menſes habet 12. Aug. ad machinam adhibita eſt, & per ſex continuas hebdomadas non modo nihil lucrata eſt, ſed doluit acrius. Emendatio poſt hac tam ſubita ſucceſſit, ut 23. Septembris dextram egregie moveat, ut eadem ſibi ingerat cibos; ut capitis integumenta utraque manu, æque expedite, imponat, conſtringat, alliget; ut quod manu arripuerit, tenaciter contineat; ut genu denique commode moveat. Supereſt modo in tota calente parte dextra moleſti frigoris ſenſus; quam ob cauſam perget ad Machinam accedere. Huic etiam Catamenia tum diuturniora contingunt, tum profuſiora, ex quo adhibita ad Machinam fuerit. Ergo in tribus fœminis hæc jam facta obſervatio, me impedivit ne Deauratoris uxorem, omnium peſſime affectam, ad Machinam ſuſciperem, quod tertio menſe gravida eſſet.

25. *Plumer*, tuſſi aſſidua, pondere in pectore perpetuo, dolore continuo, perenni ejectione glutinoſæ materiæ ab anni retro ſpatio, ingens in pectore impedimentum habere videtur. Forte ingens latet, multumque comprimens, vomica. Senſim ipſi periit, artuum ſuperiorum motus, iſque inferiorum debilitatur. Narrat autem fere ſingulo menſe nares vehementer obſtrui, tumque purulentam, fœtidamque, materiem naribus exſtillare. Utitur quotidie granis 12. Balſami Copaybæ, cum pulvere Glycyrrhizæ in pilulas redactis; infuſoque largo Veronicæ, Hederæ terreſtris, Hyſſopi, cum Melle

& la-

& lacte. Cum hæc ſpatio 16. dierum nihil juvarent, quinimo magis periret brachiorum motus, ad Electrinam machinam eum adhibui, ea nihilominus lege, ut remediis hic recenſitis uti pergeret. Obſervavit a primo tempore adhibitæ vis electrinæ tuſſim ſibi minui, materiem purulentam fœtentem, quæ olim id quovis menſe ſolebat, jam perpetuo naribus effluere, artuumque omnium motum, poſtquam per menſem Machinæ acceſſiſſet, jam expeditum eſſe; ut putet ſe machina electrea vix ultra indigere: dolorem vero Thoracis ſibi permanere. An pulmo, ſputa ultra non ejiciens, ſe naribus expurgaret? Oriundane hæc Paralyſis ab ejusmodi cauſa, quam ſupra *Cap.* 24. *p.* 186. *de Col. pict.* expoſui? Experimentis diſcimus: cum ergo homo hic & a datis medicamentis, & ab adhibita vi electrea tam belle ſe habet, in utrisque acriter perſeveraret, ſuaſi.

26. Vitia *ophthalmica*, maxime *Amauroſin*, jam *Cap.* 8. *p.* 53. innui me virtute electrea emendare anniſum fuiſſe, ſed omnibus dolores obortos eſſe, homineſque non rediiſſe. Ut redirent non urſi, quod hunc laborem aliquoties inanem in aliis experirer. Minus urſi alios, quod legiſſem eundem in *Upſalienſi* Noſocomio inutilem inventum eſſe, licet binis ejuſmodi cæcis vis electrina quovis modo & artificio eſſet adplicata. Attamen animum iterum addidit obſervatio a Societate *Harlemenſi Tom. I. pag.* 358. nomine Eruditiſſimi Viri, Clariſſimi

Pro-

Profeſſoris *Allamand*, communicata, ad quem videlicet *Petropolitanus amicus* ſcripſiſſet, ſe puellam 20. annorum ope machinæ electrinæ ab hoc malo magnam partem liberaſſe. Novas igitur occaſiones nactus, tentamen repetii.

Vir robuſtiſſimus, ſaniſſimus, menſe Majo 1757. Pleuritide ruri afficitur, negligiturque. Suppuratione nata, Natura Metaſtaſin ad crura molitur, moxque inde reverſa, deponit materiem ad organa Auditus & Viſus; ita ut Cophoſis & Amauroſis gignerentur; pectore nunc interim liberrimo, ſaniſſimo. Surditas emendabatur multum; Gutta vero ſerena utrumque oculum occupans, pertinaciter perſeveravit. Trimeſtri ſpatio jam cæcus, conſilium petiturus me acceſſit, rogatusque num in Noſocomio manere vellet, lubens annuit, variaque ex arte tentandi occaſionem integro, quo hic fuit, anno, dedit. Corpus primo copioſo lacte, aqua, melle, ſale polychreſto, ut optimis antiputicis, replevi, viſurus num forte mobilis reddita, per bonas vitæ vires, mala morbi materies, aliam metaſtaſin, aut etiam, quod melius, evacuationem moliretur. Cum hoc minime ſuccederet, Phlegmagoga pharmaca, Mercurio animata dabantur, quibus curata fere ſurditas & vertigo, at vero gutta ſerena ne hilum quidem. Igitur dedi Mercurium ſublimatum cum ſpiritu frumenti, quod continuare non potui, cum hic vir ex pauciſſimis illis unus eſſet, quibus Mercurius ſic datus Ptyaliſmum crearet. Ptyaliſmum

mum moderavi, non ſuppreſſi, neſcius quid forte illa humorum fuſio præſtaret boni? At ruente demum violenter ad alvum Mercurio, ejus uſui plane debui ſuperſedere. Quatuor tamen menſibus eo fuerat uſus, niſi quod aliquoties, ne ſalivatio copioſior fieret, eum omitteret. Memor felicis curæ ope millepedarum in inſpiſſatione humorum in oculo aliquoties obſervatæ, dedi ipſi quotidie ſex dragmas millepedarum vini unc. VI. emulſarum, & expreſſarum, idque per quatuor continuos menſes. Altero menſe, quo millepedis utebatur, ſua rediit pupillis amiſſa mobilitas, nulla cæterum in viſu emendatio. Cucurbitæ ſiccæ ad tempora frontemque fruſtra quoque quotidie adhibebantur. Quarto menſe uſus millepedarum, vis electrina ſimul quotidie eſt adhibita. Quum vero cura hæc quadrimeſtris uſu caſſa deprehenderetur, denuo Mercurii ſublimati tentamen ipſe æger petivit. Jam illud ſuſtinuit egregie, ſine ptyaliſmo aut dyſenteria. Trimeſtri igitur ſpatio & Mercurium aſſumſit, & vim electrinam ſuſtinuit, & cucurbitas circum oculos adplicitas habuit, ſine ullo levamine: unde medicinæ pertæſus, ad uxorem liberoſque, alias ſaniſſimus, rediit. Duo adhuc ad Machinam veniunt, malo ſimili affecti, quorum unus jam 3. menſibus adeſt, altera 4. menſibus. Si pergere amant, metuo ne priores obſervationes tandem confirment. Cophoſis, de qua *Cap.* 8.

 non

non emendata eſt ſpatio 5. menſium, nec ultra experiri juvenis voluit.

Longus fui in recenſendis virium electrearum effectis, nec tamen, quos habui, recenſui omnes; quos enarravi, ſufficere hoc capite arbitratus, ut haud immerito videar vires electreas in antecentibus laudaſſe. Quæ enim *cap.* 8. & 22. in genere recenſui, nunc in hoc capite longa exemplorum ſerie do demonſtrata. Vix crediderim alibi tam luculenta, tamque numeroſa, tam in paucis modo fallentia, obſervari exempla: ſed ſimul cenſeo, curam ejuſmodi rarius a tanto hominum numero, tanta cum conſtantia, prolongari. Si mei ægri patientiam habeant ſuſtinendi, ego habeo adplicandi, utque perſeverent, adhortandi. Niſi utrinque ita actum fuiſſet, multos egregios effectus nec nos mirabundi vidiſſemus, nec calamitoſum hoc hominum genus gaviſum fuiſſet. Præterquam quod & in his, & in cæteris omnibus, maximopere juvet laborum tolerantia, ut demum arctiores cognoſcamus, quos inter coarctemur, medendi limites. Porro prodeſt horum utrumque. Vires ſi DEUS, vitamque ſi ſervet incolumem, animus eſt ſequenti academico anno acriter ſimilia proſequi, noviſque augere tentatis. Nonne improbus labor ignota patefacit, falſo credita diſpellit, manifeſtat abſcondita, incerta firmat, revelat arcana? Dii omnia laboribus vendere dicebantur Antiquis, & merito; quum idem experiamur. Solus perpetua & amabili veneratione nobis

nobis Adorandus Naturæ Autor, illuminans omnem hominem, venientem in hunc mundum, non ſolet deſidibus Naturæ arcana pandere: laborem imperat, laborem coronat. *Quid hic ſtatis tota die otioſi? Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit, dabo vobis. Matth. 20.*

CAPUT XXIX.

De Febribus Malignis Dictis.

§. I. Malignitatem de morbi cujusquam acuti eſſentia non eſſe, ſed modo accidens quoddam, probatur exemplo variolarum. §. II. Cortice Peruviano plurimo qui olim a morbo maligno curati, valent pulchre omnes. §. III. Exempla duarum fœminarum, quarum alteram Cortex ſervavit uberrima cum Petechiarum expulſione; alteram, cum earundem præmatura retropulſione. §. IV. Cortex ſerius datus, malignitatem non curat.

§. I. QUæ anno proxime elapſo adeo fuſe de Febribus, quas malignas vocant differui, ea præſens annus confirmavit abunde; tum quantum ad genium earum adtinet, tum quantum ad curam.

Quippe Capite 23. frequentia obſervationum ſuffultus, concluſi malignitatem haud eſſe, quod in

in ſcholis medicis ita vocant, de eſſentia morbi, ſed quoddam potius accidens; quod nimirum alienis illum ſtiparet ſymptomatibus, quod artis potentiæ illum ſubtraheret. Id, niſi me animus fallit, manifeſtum eſt. Variolas v. g. deſcripturi Autores, haud ſolent ab illis, malignas quas appellitant, exemplar, normamve, deſumere, ſed a communi illarum genere. Quo facto, primo eam addere ſpeciem conſuevere, qua, licet genuina, qui laborant, tamen vix lectum petant, non ægrotent fere, & præter manifeſtam papularum expulſionem, maturationem, exſiccationem, aliud fere morbi hujus ſignum non habeant. Secundo pesſimum iſtud genus adjiciunt, quod ſymptomatum numero, ac ſævitie; quodque pertinaci adverſus omnem artis operam reſiſtentia, ita ſua malignitate ab illa prædefinita communi ſpecie abludit, quam benigniſſimum illud bonitate, ac lenitate ſua, ab eadem differebat. Ut itaque & dicta illa malignitas æque parum in vera idea, ac definitione Variolarum includatur, quam miranda illa mitiſſimarum benignitas.

Quod ſi ita cum Variolis eſt, eo magis id cum Petechiis, cum albis, rubriſque Miliaribus, ſe ſic habebit. Examine rite inſtituto, efflorеſcentiæ hæ binæ 1mo. ut morbi primarii producuntur: id vero rarius, & ad certas potiſſimum Epidemias duntaxat. 2do ut acutorum criſes: quod etiam raro admodum; nec niſi regiminis errore frequentius. 3^tio^. ut ἐπιγενόμενοι ple-

pleriſque morbis acutis, puerperio; quæ duo poſteriora de Variolis affirmari nunquam poſſunt. Porro quæ tria hic dixi, audacter aſſevero, cum ſexto jam anno huic Noſocomio præpoſitus, innumeros acutos morbos hic jam demonſtraverim, tractaverim, & ter modo quaterve primarium invenerim, ſemelque modo epigenomenon. Quotieſcunque vero morbum hunc primarium in urbe, ſuburbiiſque, inveni, Epidemico id tempore fuit, niſi ſemel forte iterumque ſporadice. Cæterum verum, experientia multiplici fretus, repeto id, quod in antecedentibus ſat ſuperque, ni fallor, evici, Morbos hoſce a malo potiſſimum regimine proficiſci, & hinc Germanis, Hungaris, Bohemis, Sclavis, Styris &c. tanta frequentia ac malignitate infames eſſe.

§. II. Ad relatas capite 23. curationes, id modo addendum habeo, quod omnes illi, quos Cortice Peruviano abundantiſſimo uſos ibidem enarravi, hucuſque perbelle, cujuſcumque demum temperamenti ſint, valeant; & quibus mobilior nervus imbellem olim valetudinem conciliaſſet, jam longe valentiore ſanitate fruantur.

§. III. Pulchras hoc anno hujus morbi curas vidi. 30. annorum fœminæ, petechiis adeo ſcatenti, ut Medici alii mecum teſtarentur repletiorem iis ſe neminem vidiſſe, jamque maligne ab ipſo principio decumbenti conſueta methodo Corticem dedimus, corticis uſum a curato morbo

X 3 dudum

dudum protrhaximus. Læti contemplabamur poſtquam aliquot diebus eo remedio uſa eſſet, vires increſcentes, ægramque cum abundantiſſima efflorescentia vix ægrotantem, & firma valetudine brevi potitam.

Contra vero æque fortunatum exemplum, cum retroceſſione petechiarum, Juvencula dedit, quæ ſex ſeptimanarum ſpatio febrium inſultu vago, univerſaque artuum laſſitudine, ſuum inter famulatum vexata, febrim deinde continuam putridam, (incertum quot diebus, octo tamen ad minimum) perpeſſa, ad nos adferebatur, multa jam ſcatens Petechia. Poſtridie iiſdem repleta omnino fuit. Eo uſque nec vires, nec pulſus, nec febris, nec pravum quodquam ſymptoma, ullam faciebant malignitatis ſuſpicionem. At vero poſt meridiem, en maligna quæque ſymptomata, cum introcurſu macularum, turmatim acceſſerunt. Cortex igitur ilico datus, admota Veſicantia, Paregorica per vices ſunt porrecta. Hinc ſequenti quidem die paucus macularum reditus, copioſior poſt meridiem, tertio autem die vix ullus; niſi quod earum loco decem forte Miliaria alba in jugo colloque comparerent. Interim quæ paucæ ſuperfuerant petechiæ lateſcebant; quæ pauca Miliaria comparuerant, mox opaca fiebant, quarto die evanida. Vomitus eodem tempore primo æruginoſus, deinde frequenter flavus, inſigni aderat levamine. Porro febris, poſtquam integro octiduo ſub tanto corticis uſu perſeveraſſet, ceſſavit,

ſavit, integram ſanitatem poſt ſe relinquens.

In penultimo exemplo corticis ſub uſu confertiſſimæ, quæ præextiterant, petechiæ, adhuc augebantur, & extantibus hiſce ſanitatem jam afferri cortice lætabamur; id quod in his morbis ſolenne eſſe Capite 23. pluribus exemplis demonſtraveram. Ultimum exemplum omnium primum eſt, quod obſervavi, Petechiarum introverſarum, nec Cortice, nec Opio, redeuntium, Miliarumque numero tam paucorum, & quarto jam die evanidorum. Æque tamen & cita, & integra, huic, quam illis, ſalus rediit. Nunquid introverſus humor vi corticis ad ſyſtema cæliacum determinatus, & ſic vomitu eliminatus fuerit! Credibile.

§. IV. Quamvis porro hæc methodus tum mihi feliciſſime cedere ſoleat, aliiſque in Noſocomiis impenſe laudetur; eſt tamen quod ſero adhibita mortem non averruncet. Puella 17. annorum, cujus hiſtoria *capite de ſanguine* habebitur, primis decem ægritudinis diebus penitus neglecta, ad nos adfertur, Petechiis in pectore plena. Conſueta quidem methodo Petechiæ pulchre per ſex integros dies perſtitere, attamen febris continua remittens, eaque valida, die decimo ab ingreſſu ejus in Noſocomium, ſuſtulit illam. Quippe inertiores Corticis vires, quam ut humores, jam intime hac malignitate penetratos, & infectos, repurgare emendareque poſſit,

CAPUT XXX.

De Aneurysmate.

§. I. *Cum nullus fere locus humano in corpore ſit, qui Aneuryſmati, interna de cauſa genito, ſedem non præbeat, loca præcipua enarrantur.* §. II. *Varia circa Aneuryſma: unicum exiſtens duplex poteſt apparere; intus ſæpe oſſeum eſt; loco poteſt mutari; eſt ſimplex ejus, & multiplex ſaccus.* §. III. *Anatome Aneuryſmatis cordis* §. IV. *Solutio problematum, α Cur unum Aneuryſma ſimplicem modo tunicam, eamque tenuem, habeat? aliud craſſiſſimam? aliud denique & pluribus, & ſæpe concentricis ſibi lamellis, compoſitam? β Cur manu frequentius examinare haud tutum? λ Cur ſæpe non pulſet? δ Cur locum mutet? ε Cur licet ſemper præſens, tamen nonnunquam abſens videatur? η Quare tremit aliquando?* §. V. *Curatio pallians, & curans.* §. VI. *Bini notabiles caſus Aneuryſmatum, quæ idiopathica haberi poterant, & modo ſympathica, aut deuteropathica, erant.* §. VII. *Datur aneuryſmatica totius fere corporis Diatheſis.* §. VIII. *Biga Aneuryſmatum a male adminiſtrata venæ ſectione ortorum.* §. IX. *Aneuryſmatis ejuſmodi externi curatio, quandoquidem compreſſione, & interceptione perficitur, præprimis differitur*

tur de compreſſione ; tam ea, quæ, apertura facta, Arteriæ immediate incumbit, quam illa, quæ externe tantum, citra aperturam, adhibetur. Prior harum, uſitata veteribus, poſtmodum neglecta, a Germanis primum, dein & a Gallis, in uſum revocata eſt, ab ultimis præterea Fungo Agarici decorata. §. X. *Curatio in Noſocomio, apertura loci, adplicatione Fungi, compreſſione externa, feliciter peracta eſt.* §. XI. *Tentamen curæ per ſolam externam compreſſionem.* §. XII. Fouberti *ſententia circa ſpuriorum Aneuryſmatum duplex genus.* §. XIII. *Reſponſum ad tria problemata.*

§. I. CUm nullus fere in corpore humano locus ſit, in quo Aneuryſmatis ſedes inventa non fuerit; cum idem Aneuryſma ſub larva aliorum tumorum haud raro apparens, turpiter fallat incautos; cumque demum præſens creditum, nihilominus aliquoties minime adfuerit: frequentia obſervationum, qua inſtructus ſum, me adigit ut de hac materie fuſius agam. Ac primum quidem dico Aneuryſma ubicumque inveniri locorum; externa ſive cauſa, ſive interna, genitum fuerit.

1mo. In cubito, ſeu brachio, frequenter obſervatur a male adminiſtrata venæ ſectione.

2do. Circa talum a cauſa interna, ut videtur, ortum, vidit, deſcripſit, *Ruiſchius* Obſ. anat. 38. „ Si ſanguis in Aneuryſmate coagu-„ latur, nulla percipitur pulſatio. Hoc olim

„ de-

„ decepit Chirurgum expertiſſimum, ... mi-
„ hi, dum viveret, amicum familiarem; qui
„ circa talum Aneuryſma, nucis juglandis ma-
„ gnitudine, aperiebat, neſciens tamen tumo-
„ rem dictum Aneuryſma eſſe, quia omnis
„ pulſatio deerat. Aperto tumore, & ſanguine
„ coagulato expreſſo, tanta ſuborta eſt hæmor-
„ rhagia, ut vix eſſet ſiſtendo.

3tio. In genu vidit clariſſ. *Boerhaave* in ſtudioſo Germano, quem ſerio monuerat, ne unquam, quod non pulſaret, cuipiam aperiundi facultatem faceret. Fecit tamen, & periit.

4to. In arteria Poplitæa horrendum vidi, a ſaltu veroſimiliter natum. Crus amputandum fuit.

5to. In art. Femorali terribile, lethale, vidi in orphanotrophio Hagano, vulnere ortum.

6to. In Art. Iliaca, *Lanciſius*.

7mo. In Aorta mox ſupra illius in Iliacas diviſionem vidit *Fantonus* Tom. 3. *Sepulcr. Boneti*, pag. 556.

8vo. In Cæliaca art. *Lanciſius*. Studio omitto Aneuryſma ter quater in art. Meſenterica equi a *Ruiſchio* inventum, cum hic de humano corpore tantum diſſeritur.

9no. In Intercoſtali art. exili *Ruiſchius* ter quater vidit Aneuryſma, ovi gallinacei magnitudine. Vulneri originem aliquando id debet, paſſim vero cauſis internis.

10mo. In Subclavia, a contuſione natum, vidit Illuſtr. Baro *van Swieten*, Com. Tom. I.

pag.

pag. 228. Subclaviæ Aneuryſma homini mortem tuſſi, & hæmoptoe, conſciſcit. Anatome detexit Aneuryſma hoc Aſperæ arteriæ accreviſſe, ſpatium intercartilagineum eroſiſſe, & omnem vitalem ſanguinem hinc profudiſſe. Vid. *Hiſt. Acad. Reg. Sc. Par.* anni 1733.

11mo. In Aorta inter primas ejus diviſiones, & Cor. *ibid.* ann. 1712. Etiam illud monſtruoſiſſimum *Ruiſchii* Obſ. anat. chir. num. 38. incipiebat digitis tribus ſupra cor.

Et mox ſupra cor incipiebat *compoſitum* illud Aneuryſma, cujus hiſtoriam brevi dabo.

12mo. In curvatura Aorte. *Hiſt. Acad. Reg. Sc. Par.* an. 1707. Aneuryſma naſcitur homini in collo, poſt enormem 5. dierum vomitum, quem Agyrta, Rheumatiſmi diſcutiendi gratia, excitaverat, produxerat. *Littræus* in cadavere ejus invenit Aortam ſua in curvatura in ſaccum dilatatam, qui media ſui parte in thorace locatus, cariem oſſibus creaverat; dein alia ſui parte ſuperiora conſcendens, totum latus colli, ad uſque maxillam, expleverat. Multos polypos, & ſanguinis, tum fluidioris, tum coagulati, duas eduxit pintas. Videatur ſimile *ibidem* anno 1700. natum a ſubito flexu colli in venatu.

13tio. In arteria Epicrania Aneuryſma vidi ovo gallinaceo magnitudine par, felici interceptioni interfui. Contuſione natum erat.

14to. Cæterum Aneuryſmata inventa ſunt arteriæ temporalis, arteriæ in naſo externo;

aii

aliis corporis partibus, ut paſſim inveniri poteſt in Sepulcreto *Boneti*, in Biblioth. Med. *Mangeti*, &c.

15to. Aneuryſmatica datur plurimarum eodem in corpore arteriarum diatheſis, ut §. VII. patebit.

Unde concluſio hæc firma ſit, quod in tractandis hiſce ſumma ſit prudentia opus, cum ubique locorum exiſtentia, pathognomicis ſignis aliquando careant, facillimeque aliis cum tumoribus commiſceantur.

§. II. Atque hæc de varia ejus ſede ſufficiant; conſideranda nunc veniunt obſervata quædam de Aneuryſmate in genere; ac primo quidem obſervamus illud duplex quandoque adparere, cum tamen vere unicum ſit. Egregius *Morand.*, *Hiſt. Acad. Reg. Sc. Par.* ann. 1721. tumorem aneuryſmaticum detexit alteram inter tertiamque coſtam; alium iterum tumorem ſimilem inter tertiam & quartam. At in cadavere unicum modo eſſe deprehendit, ſed a coſta tertia intropreſſum, & vi ſanguinis protruſum infra, ſupraque eandem.

Secundo, Aneuryſmata inveni bis intus oſſea, non quidem continuitate, ſed veluti per inſulas difformes. Magni *Wepferi* Aorta ſic inventa eſt, ut tabula vitæ ejus præfixa exhibet. Plurimi alii id ita invenerunt.

Tertio, Aneuryſma loco mutari poteſt, ut diſparuiſſe quis crederet, niſi revera adeſſe ſymptomata demonſtrarent. En notabile exemplum!

Sub-

Subtiliſſimus Anatomicus, præſtantiſſimus Medicus, candidus Amicus meus, C. H. *Velſe*, egoque, anno 1753. quinquagenariam mulierem ſæpius examinavimus, cui citra manifeſtam cauſam inter 2. & 3. coſtam, ad læva ſterni, Aneuryſma aderat. Id tamen integro ante mortem menſe penitus delituit, ut videretur diſparuiſſe. Symptomata tamen continuabant. In cadavere Aneuryſma inventum, quod angulum Aortæ dictum occupans, tres forte pugnos magnitudine æquaret. Tunicas habebat haud craſſas, ſed veluti lamellas albicantes, haud cohærentes inter ſeſe, ſed quaſi alias ad alias adpoſitas, quo magis internas, eo magis fuſcas. Nucleus ſacci, grumoſus ſanguis erat, ita tamen ut nonnihil ſpatii in eo pervium eſſet, quo ſanguis, corde miſſus, per Aortam deſcendentem transflueret.

Quarto, ſunt aliquando Aneuryſmata compoſita, ut haud ita pridem publice demonſtravi. In Noſocomio dicto *Becken-hauſel*, in viri cadavere invenerat mirum hoc ſpectaculum expertiſſimus ibidem Phyſicus *A Störk*, vir ad illuſtrandam ſectionibus anatomicis Medicinam natus; dumque rari, utilisque, quiddam invenerit, quo univerſum ſtudium medicum inde promoveatur, id intactum ad me mittere ſolitus. Porro Aneuryſma iſtud erat in Aorta ab ipſo corde inchoans, & ultra curvaturam pergens, oſſeis inſulis craſſioribus inſtructum. Ubi nunc Aorta ex curvatura in rectum eſſet abitura,

tura, removebatur ſenſim a dorſo, ita ut demum inde ad duos pollices latos aberraret. In cauſa erat ſaccus, ex poſtica parte ejusdem Aortæ deſcendentis enatus, orificio pollicis diametrum habente. Porro ex hoc orificio creſcens ſaccus, habebat quatuor pollicum longitudinem, craſſitiem vero binorum, explebatque accurate cavum id, quod dorſum inter Aortamque intereſſet. Quod vero adhuc mirabilius, inter quartam ac quintam coſtas idem ille ingens ſaccus primo removerat, valido pulſu ſuo, haſce a ſe mutuo coſtas, intercoſtales muſculos deleverat, tumque inter remotas ad ſesquipollicem a ſe mutuo has coſtas tranſeuns, mox ſupra easdem explicaverat ſe in ſaccum manui integræ magnitudine parem. Neque veſtigia invenire fuit muſculorum dorſi ſecus ſpinam, & ultra; craſſa demum ſubſtantia, eademque fungoſa hunc ſaccum externum demum terminabat. Ipſe vero ſaccus, dudum ante mortem haud pulſans, cruore grumoſo atro, tum intra, tum extra thoracem, totus infarctus fuit. Haud multum diſſimilem caſum doctiſſimus *Noordwyk* habet in præfatione ad *Franciſci Solani Obſ. de Pulſu*.

§. III. Ut arteriarum, & cordis Aneurysmata dari, tum paſſim ſcriptores Medici, tum præprimis *Lanciſius*, & denique Ill. noſter Præſes *in Comm. Tom.* 1. ad §. 176. pluribus evicere exemplis. Addam quæ viderim ipſe. Nauta, vir mediæ ætatis, levi ſarcina onuſtus, iter unius

unius horæ pedes confecerat, indeque percepe-rat cordis palpitationes. Venæ ſectio interim, lenia ſolventia, blanda neurotica, effecere, ut conſcendere denuo, ac gubernare navim poſſet. Ter quater in anno recruduit quidem paroxysmus, ſed ad eadem auxilia iterum conticuit. Intermedio vero tempore, atque id quidem integri quadriennii ſpatio, ab omni incommodo immunis fuit; leviſſima mali admonitione, ad majores animi corporisque motus, tantummodo percepta. At vero quinto demum anno continuarunt inſultus. Quum igitur tribus ferme menſibus vix remiſiſſent, Exp. *Velſe*, ordinarius ægri medicus, qui ſuis in difficilioribus me, ut ego illum, amice conſulere ſolebat, ad ægrum me adduxit. Horrui ſane hominem videns, lividum, anxium; inæqualem habentem, ac tremulum, pulſum. Et ſi ipſi manus ad præcordia, ad ſternum, ad 7. & 8. ſiniſtri lateris coſtam, præcipue vero earum ad arcus, admovebatur, percipiebamus inæqualem, tremulum, ingratumque penitus motum: exceptis ſex ultimis vitæ diebus, quibus nullus unquam pulſus obſervari potuerat.

Cadaver luſtrantes multam invenimus in cavo pectoris dextro, putremque, aquam, ac pulmonem, medio lobo excepto, totum fere purulentum; in ſiniſtro vero cavo pulmonem a corde maximo ita compreſſum, ut aera ægerrime capere potuerit. Cor enim ad minimum triplo majus ſolito erat, mucrone quam baſi latius.

tius. Omnium autem maximus ſiniſter ventriculus, ad mucronem ampliſſimus, at vero extenuatus adeo, ut levis modo membranula albeſcens, facile disrumpenda, ibidem ſupereſſet. Cæterum ſanguis concretus, vehementerque tum polypoſus, tum cordis parietibus, columnisque accretus, cavum hoc explebat. Cordis vero dexter ventriculus, & binæ auriculæ, ſinusque, arteria pulmonalis, utraque cava vena, polypos firmos longosque continebant.

§. IV. Sed ne longus ſim, ſufficiat hæc exempla attuliſſe, ut vera Aneurysmatum idea habeatur. Collectores caſuum quidem, *Borellus*, *Schenckius*, *Paræus*, *Hildanus*, *Bonetus*, *Mangetus*, plurima exempla attulere; verum cum ad præcedentia jure referri queant, recenſio eorum non uſui, ſed oneri, foret. Practice modo ex iis agendum eſt.

Ac primo quidem quæritur, cur multa Aneuryſmata tenues tunicas, alia craſſiores, alia denique eadem lamellatim diſpoſitas habeant? Polypoſus ſanguis ejus eſt naturæ, ut ejusdem adplicatione tunica arterioſa adpareat longe craſſior. Deinde ipſæ arteriarum tunicæ a ſe mutuo diſcedere queunt, geruntque nonnunquam inter ſeſe ſanguinem in lamellam compactum. Tandem in degeneratione partium, ut alibi, ita & hic, novæ membranæ ex veteribus enaſcuntur, ejusdem fere cum naturalibus ſubſtantiæ. Veſicam felleam inveni in ſeptem loculos membranoſos diviſam, quorum quisque magnum

gereret

gereret lapidem. In antiquis Herniis vidi Operatores ſuadentes, dum 10. 12. 20. & plures, membranas ſolvere deberent, priusquam verum Peritonæi ſaccum attingerent. Ubi vero ſanguis modo in ſacco grumeſcit, vel potius paulo tantum ſpiſſior fit, tunicam mole non auget, ſed extendit duntaxat, idque nonnunquam adeo ut ruptura ſubſequatur lethalis.

Secundo. Cur haud adeo tutum eſt Aneurysma frequentius tractare manibus, & curatius examinare? Pluribus de cauſis. 1mo. Quia eo modo reprimimus ſanguinem verſus cor, caput, &c. unde haud raro ingentes anxietates, ſuffocationes, vertigines. 2do. Quia filamenta, ac fragmenta polypoſa, preſſione ad arteriæ axin ducta, impetu ſanguinis facile abripiuntur, inque vaſa minora impulſa, circuitum humorum in iisdem intercipiunt. 3tio. Quia ſic tunicæ teneriores ſolvi queunt, lethalemque hæmorrhagiam producere.

Tertio. Cur ſæpe non pulſat Aneurysma? 1mo. Quia ita ejus tunicæ incraſſari poſſunt, ut impulſi cruoris effectus exterius non percipiatur. 2do. Quia tanta tunc adeſt in ejus ſinu grumoſi ſanguinis copia, ut pulſus ſuffocetur. 3tio. Quia ſenſim impellentis cordis vires minuuntur; unde licet reliquis in arteriis pulſus quisquam percipiatur, vires tamen cordis debiliores ſunt, quam ut per incraſſatas tunicas, ſanguinemve concretum, pulſum exterius percipien-

piendum producerent. Jam ſimile quid ſuſpicatus *Paræus* erat.

Quarto. Undenam Aneurysma ita loco mutari poſſit, ut antiqua in ſede ultra non inveniatur? An non ubique ligamentis enatis ad vicinas ſe partes annectat? Aneurysma, ita loco mutatum, internum fuit, ut patuit. Hinc magnum illud, ac ponderoſum, dum in parte averſa ponderis forſitan augmentum fit, eo verſus tota mole propendeat, antiquæ ſedis ligamenta elonget, eamque vacuam relinquat, oportet. Caſum hunc noviſſe juvat, ne forſan relationem manifeſti Aneuryſmatis dubiæ fidei habeamus, illud ultra non invenientes. Quanquam ſymptomatum perſeverantia cum Anamneſi priore conjuncta, Aneurysmatis præſentiam abunde demonſtret. Mutatione autem loci hoc Aneurysma fœminæ multo moleſtius fuit, cum moles quondam foras extans, jam vero introverſa, reliqua magis premeret, angeretque vitalia. Qua ipſa de cauſa compreſſio artificioſa mortem acceleravit Canonico, de quo *Lanciſius* part. 1. Lib. 1. cap. 2. prop. 28. Quare cum eodem auctore concludimus quascumque externas Aneurysmatum compreſſiones fatales eſſe, niſi oſſe probe ſuſtineantur: tum quod hinc cavum internum anguſtetur, tum quod Aneurysma interius nunc minus ſuffultum, facilius findatur.

Quinto. Quæ cauſæ, quod Aneurysma cordis

dis aliquo tempore Nautam vexaverit? & notabili iterum tempore non vexaverit? Cur iterum elapſo quadriennio continuo ipſi moleſtum fuerit, ac mortem tandem intulerit?

Inchoans cordis debilitas, principium Aneurysmatis illius ponens, venæſectione, diluentibus, paregoricis, & quiete, emendata fuit, ut jam inter viam impulſorum humorum, & contrahentis ſe cordis, æquilibrium reſtitueretur. Plethora poſt aliquot menſes elapſos renata, ſuperabat denuo debilioris cordis vires; hinc renata ſenſim Aneurysmatis ſymptomata. Cura autem eadem æquilibratam poteſtatem reſtituens, ſymptomata abegit. Ita potuit hac cura palliante homo ille quatuor annos illos ſat commode tranſigere: *palliante*, ajo; cum cor ſemper debilius exiſtens, quam ut aliquam plethoram promoveret, proegumenam cauſam futuri Aneurysmatis perpetuo in ſe gereret. Demonſtrabatque hanc ipſam proegumenam cauſam, levior ille morbi reditus, ad rarefactos adeoque ſpatium ſibi amplius poſcentes, in animi ac corporis validiore motu, humores; rarefactione ceſſante denuo pacatus. Ultimis vero tribus vitæ menſibus debilitas hæc cordis tantopere increvit, ut ultra contrahere ſe non valuerit, ſed amplificari ſeſe, extenuarique, vi, & pondere ſanguinis, permiſerit; unde vitæ perfecta eſt orta quies.

Quinto. Undenam tremor explorante digito perceptus, &, ſi aliquantum continuatur, ni-

gratus, Aneuryſmatis, præcipue eius quod in brachio eſt? Isque tamen in uno, quam in alio, major? Difficilis eſt problematis ſolutio: ſed ad finem, enarratis primo aliquot practicis caſibus, facilior forte patebit reſponſio.

§. V. Morbi atrocis nunc proponenda cura eſt, eaque ſive perfecta, curatoria dicta, ſive pallians tantum. Ac primo quidem ea Aneurysmatis interni.

Si undique colligamus obſervata, & omnia unquam data remedia; ſi quæcumque dicta ſpecifica; ſi ſucceſſus bonos, tam celebratos Antiquis, quam nobis obſervatos, expendimus; clare comprehendimus cardinem rei verſari in eo totam, ut quod ſolida inter fluidaque deſideratur, æquilibrium reſtituatur. Dum id reſtituit Medicina, vel *curative* id facit, vel *palliative*. Palliative, ſi, reſtituto æquilibrio, cor, arteriave, debilis eſſe perſeveret, ipſumque æquilibrium reſtitutum non ſit, niſi copia imminuta humorum, ac morbus actutum redeat, dum vel copia, vel rarefactio, molem humorum iterum auget. Cura vero curatoria ſive integra fit, ſi reſtituto palliative æquilibrio, Ars noverit debilitatis ſolidis priſcum robur reſtituere, amplificatis priſtinam reddere diametrum. Id & poſſibile eſſe, & nonnunquam præſtari, tum ratio ſuadet, tum experimentum confirmat. Facta enim ejuſmodi evacuatione, quæ æquilibrium ita reddit, ut quod olim ratione ſolidorum deficiebat, nunc potius ratione fluido-

dorum aliquantiſper deſideretur; fieri poſſe id videtur, ut ſolida, contractilitate adhuc ſua donata, in priſcam ſe formam reſtituant: præſertim ſi & copioſe, & aſſiduo, tam alimenta quam medicamenta ingerantur, quæ ſpiſſitudini polypoſæ, in dilatata parte hoſpitanti, diluendæ, apta nata ſint. Curæ feliciter peractæ jubent hæc aliquando fieri credamus. Cæterum pallians cura, ſatis abundeque fortunatam ſeipſam exiſtimaret, ſi noſſet humores & paucitate, & tranquillitate perpetuo ineptos reddere, ad tollendum æquilibrium. At vero, quandoquidem ita cum mortalibus eſt comparatum, ut ſex rerum non naturalium uſus nequeat ſemper æque moderatus manere; hinc cum redintegrantibus paroxysmis toties hi ægri luctantur, donec demum ſuffocati, fatis cedant.

Sed in ipſa cura magna differentia. In Noſocomio habemus, qui in antiquiore morbo, inſigni levamine gaudeant; habemus, qui in recenti vix gaudeant ullo. Ratio videtur ſuadere hos longe citius ad immedicabilem conditionem adoleviſſe. Dantur enim, quibus malum incredibile quantillo creverit ſpatio! Ipſe *Lanciſius*, cum examinaret cadaver veſtiarii, quem Aneurysma, a ſterni contuſione oriundum, intra anni ſpatium e vivis eripuerat, detexit anguli Aortæ Aneurysma, Punicum malum magnitudine æquans, quod os ſterni elevaverat, & carie penitus excavaverat.

Cæterum ſi utcumque medicabile malum eſt, hu-

humorum repetitæ evacuationes, ſapones acidi, ut Tamarindus, variorum fructuum acido-ſaponaceorum Rob dicta, Nitrum copioſum, Cremor tartari; & quia id hominum genus ſpaſmis admodum torqueri ſolet, gummi ferulacea, & Opium; Diæta cæterum blanda ex jure carnium tenuiore, carnibus tenerioribus, fructibus horæis, oleribus ſaponaceis; tum denique magna animi corporiſque quies, calamitoſum hunc morbum ad tempus notabile, ſæpe etiam per annos, tolerabilem reddunt.

§. VI. Sed eſt alia adhuc ratio, hic neceſſario memoranda, cur in ſuſcipienda horum ægrorum cura minus deſperare debeamus. Quippe plures morbi hunc ipſum ita ſimulant, ut ſæpe protopathicus eſſe credatur, quem vel ipſa curatio, vel cadaverum ad alias morborum cauſas rimandas examen, deuteropathicum duntaxat vel ſympathicum eſſe demonſtrent. Adeo quippe facile hic morbus ludit medentes. En quæ ipſe expertus!

Ætatis Centurio florentis, temperiei bilioſæ, illibatæ quondam ſanitatis, ſed a triennio ad Melancholiam ex animi ægritudine diſpoſitus, cepit demum, anno 1757. ineunte, cordis palpitationibus vexari: quas eo tempore tamen venæ ſectio, ac purgans, brevi, & integre, ſedabat. Æſtate idem malum paſſus, eodem ſanatus auxilio fuit: labente demum anno repetens illud nulli auxilio ceſſit. Operam navantes peritiſſimi Medici inanem, jure ſuſpicantur

vel

vel Aneurysma cordis, arteriarumve majorum, vel Polypos iiſdem innatos, vel & geminum hoc malum, adeoque difficulter ſanabile, hic adeſſe.

16. Jan. 1758. in conſilium vocor; quo die perbelle ſe habebat, ſed animo corporeque adeo mobilis, ut a meo, quem anhelus expectabat, introitu, & adſpectu, graviſſimum mox paroxysmum pateretur. Cor percipiebamus horrende palpitans, pulſum parvum, & admodum inæqualem, tuſſim cum ſputo mucoſo, lotium lateritio cum ſedimine. Profecto teterrimi mali jam annoſa diuturnitas, ſedamen intermedium olim quidem habens, jam vero perennis, peſſimiſque ſtipata ſymptomatibus, ideam, quam præſtantiſſimi viri de eo formaverant, omni ex parte confirmare videbatur.

Nihil enim mutare hanc ideam poterat immunitas aliquoties obſervata morbi, cujus cauſa mechanica crederetur perpetuo adeſſe. In Lienis, Hepatis, Ventriculi Cerebri, morbis, intervalla optima obſervamus, dum interim in cadaveribus cauſam mali perpetui magnam, ſufficientem, eamque diuturnam detegimus. Imo in Nauta de quo antea actum, præſentem perpetui mali cauſam a morte deteximus, cum tamen cauſa hæc toties in vita effectibus caruiſſet. Nec tuſſis, Pulmonis affecti ſymptoma, huic ideæ contraria fuit, imo potius confirmabat eandem; 1mo. quia in Aneurysmate circa vitalia tuſſis ejuſmodi frequens

nobis obſervatur. 2do. Quia ejuſdem dudum meminerat in hoc morbo *Lanciſius*; eamque validæ Pulmonum compreſſioni & irritationi, tumentibus vitalibus oriundæ, adſcripſerat.

At vero cum in his decipi facile, praxisque nos doceat, vitalia nonnunquam tam valide ſecundario affici, quam ſi primario afficerentur; cum præterea *Boerhaave* §. 826. & ſeqq. Inſt. Med. notaſſet palpitationes cordis violentas originem ſpaſmis aliquando debere, vel etiam „irritationi fibrarum cordis, ab acri quodam ſtimulo factæ, ut in cacochymica materie mota„ ſententiam aliquo modo lenivimus, dubiam protulimus, abjectumque ægri animum aliquantula ſpe ereximus.

Impugnare igitur malum iis intendimus, quæ cuicumque proforent cauſæ; ſaponibus acidis, nitro, neuroticis, opio. Quibus equidem proderamus utcumque, lucida tamen intervalla diris exacerbationibus turbari ſæpe dolebamus. Quin imo ruit in pejus malum. Pulſabant haud vitalia modo, ſed & Abdominis viſcera. Interim miramur inſolitum phænomenon. Vomitus enim violentus, qui ex natura ſua hic lethaliſſimus videri debuiſſet, palpitationem ſedavit, pulſum æqualem reddidit, & tranſpirationem dudum abſentem reſtituit; non ea die duntaxat, ſed ſex integris poſtmodum ſeptimanis. Interea tamen male ipſi fuit a tuſſi violenta, ſicca, rebelli; a reſpiratione laborioſa; a pulſu, citra palpitationem, inæquali, & nonnunquam, rarius licet,

licet, intermittente. Sputa tandem craſſa, flavo-viridia prodiere; a quibus tuſſis quidem mitior, ſed notabilior languor, horror, frigus extremorum, & calores nocturni, anxietateſque enormes. Tuſſi demum ceſſante mobilis materiæ ſtrepitus in pulmone exaudiebatur, perſeverabat anxietas. Kermes minerale, & quotidianum clysma, hic proderant.

Martii 10. expectoratione ſponte ceſſante, dirus rediit, qui a 24. Januarii ſiluerat, palpitationis paroxysmus; quem denuo vomitus, ut olim, ſed non tam integro, ſolvit. Vehementiſſimus autem paroxysmus decimo ex illinc die recruduit. Epigaſtrium quoque ab aliquot retro ſeptimanis intumuerat, jam vero totus venter tumidus tenſusque, deprehenditur. Cataplasma emolliens 3. Aprilis impoſitum profuit, ſucceſſitque alvus flava quidem, ſed multo glutine, multisque duris, & ex flavo viridibus, fæcibus referta. Idem & 4. Aprilis contigit; ſed eo cum eventu, ut vera jam accederet mortis imago: cordis pulſatio, virium collapſus, pulſus debilis, intermittens, atque omni modo inæqualis, frigus extremorum. 5. Aprilis Reſpiratio parva, inæqualis; pulſus exilis, intermittens, tremulus, facies vere Hippocratica. Dumque jam mors adſtare præ foribus videbatur, alvus prodiit libera, fœtidiſſima, nunc nigra, nunc virideſcens; idque ea nocte octies. En vero ejus ſtupendos effectus! Mox ceſſarunt quævis ſymptomata, vires ad horam crevere, & ſa-

& ſanitas tam cito rediit, ut 4to. Maji gratias DEO acturus, templum adiverit, meque poſtera die cum ſuo ordinario Medico *Storck* inviſerit, perfectam ſuam valetudinem teſtatus, nec a conſcenſu 46. graduum, quibus ad me conſcenditur, vel quidquam defatigatus, aut anhelus. Manſit ipſi integra ſanitas, donec hyemali tempore, milite ad bellica exercitia coaptando, in Hungaria ſeſe defatigans, ægrotaverit, perierit.

Luculentiusne exemplum haberi poteſt deuteropathici morbi, tam perfecte protopathicum æmulans? Atra bilis per vices mota varios hos paroxysmos excitaverat. Atra bilis tota in motum ducta, mortis ad limina hominem duxit; integre tamen expulſa, corpus reliquit ſanum. Partitim mota, vomitu expulſa eſt; mota integre, alvo.

Eſt igitur exemplum ejus, quod laudato mox loco optimus *Boerhaave* de cacochymica materie mota dixerat: ſed cum deuteropathicum, vel etiam ſympathicum morbum hunc, protopathici adeo æmulum, a miris nervorum affectibus deducit, en ejus quoque manifeſtum exemplum!

Juvencula fœmina ad Noſocomium noſtrum acceſſit, multis ab annis vehementi cordis palpitatione, anhelitu, anxietate præcordiorum, tuſſique vexata frequenti; artis interea opem fruſtra eo usque experta. Cum alvo ab octiduo careret, enema immitti jubeo, alia interim pa-

paraturus. Sed interim moritur. In cadavere publice examinato vitales partes ſanitatem illibatam adeo referebant, ut nihil illibatius. Neque quod toto corpore tam in ſolidis, quam in fluidis accuſaretis, quidquam erat; præter geminam, ſed leviuſculam, Pulmonis ad Pleuram adhæſionem, & tres lumbricos teretes in Ileo inteſtino. Porro & cum his lumbricis, & cum longe latioribus Pulmonum adhæſionibus millenos homines ſaniſſime vivere, Anatomicis compertum eſt. Ut proinde cum *Boerhaavio* §. 826. concludamus: „ Cauſa ejus plerumque „ eſt, inordinatus, & violentus ſpirituum vi- „ talium in cordis villos impetus, &c.

§. VII. Porro morbi hi aneuryſmatici, eorumve ſimillimi, hic loci frequentiſſimi ſunt, multamque horum varietatem exhibent. Sunt duo in Noſocomio homines qui, omnibus rite perpenſis, protopathica vitalium affectione laborare videntur, quibus tamen a validiore motu nec intermittat, nec remittat, nec inæqualis ſit pulſus. Alterique horum, qui 17. annos natus, ex hortorum forte cultura hunc morbum contraxit, jamque triennem habet, vehementiſſima cordis adeſt pulſatio, ut viſu, audituque, percipiatur; Præcordiorum præterea, & ad arcus potiſſimum 3. & 4. coſtæ, ardor continuus, carotidum ambarum, totum collum concutiens pulſus; tumor colli ingens, pulſansque; pulſatio ad ambas inguinales tanta, ut tangentium digiti vi repellantur; pulſus ad malleolos tantus,

tus, ut dormientem continuo excitet, ſomnum-ve præprimis impediat; idemque ad temporales arterias obſervatur. Eſt igitur univerſalis fere Aneurysmatica diatheſis. Egregii *Lanciſii*, aliorumque obſervatio, ponens, quo diuturniora validioraque Aneurysmata ſint, eo locorum remotiorum arterias debiliores & exiliores eſſe, in hoc juvene proinde locum non habet.

§. VIII. Atque hæc ſufficiant, ut quæ circa Aneurysmata interna nos noſtra obſervata docuiſſent, communicaremus. Supereſt modo obſervationes itidem noſtras circa externa patefacere.

Notabilia exempla horum duo in Noſocomio proſtabant hoc anno, ex imprudenti venæ ſectione, reſiliente inſtrumento peracta, nata. Fœminæ ambæ erant, juvencula, & vetula. Vocabo utrumque Aneurysma ſpurium. Præmonitos enim lectores velim, me hic loci haud immorari iis, quæ viri egregii *Freind*, *Monroo*, *Foubert*, aliique, contra communem Aneurysmatum in ſpuria, ac vera, diviſionem, haud absque aliquo rationum pondere, ſcripſerint: ſequar modo eam utriusque definitionem, quam, poſt *Sennertum Boerhaave*, Illuſtr. *Præſes*, & *Heyſterus*, adoptarint.

Aneurysma hoc ſenſu ſpurium, homo, minime Chirurgus, fœminæ juvenculæ conciliaverat in dextri brachii arteria humeraria, mox ante ejus in Radiæam, & Cubitæam, diviſionem; quemadmodum in operatione patebat.

Tre-

Tremor modicus tangendo percipiebatur, & tumor ſenſim increſcebat. Pulſus in carpo debilis. Idque ut poſtea patuit, naturaliter. Cum tumor augeſceret, operatio concludebatur; variarumque methodorum tum præſtantia, tum periculo, rite penſitatis, compreſſio debita cæteris prælata eſt. Arridebat equidem interceptio, quod & felix ſæpe, & optimorum in arte gauderet ſuffragio; verum cum nonnunquam id periculi involveret, ut circulatio ſanguinis ſubjecta in parte aut multum læderetur, aut penitus deleretur; cumque e contrario artificioſa compreſſio quoad curam æque ſecura eſſet, nec hiſce tamen ſociata periculis, hanc ipſi prætulimus. Eſt porro paucis ſuper illa diſſerendum.

§. IX. Compreſſio Aneuryſmatum, quæ oſſa ſibi ſubjecta habebant, ſtipticorum ſuffulta auxilio, multo priſcis in uſu, eviluerat; quod inanis, quod uſu caſſa, quod etiam aliquoties damnoſa eſſet inventa. Induſtria vero humana, tandem periculis edocta, & infortuniis monita, didicit hanc ipſa interceptione præſtantiorem reddere.

In commercio literario *Norimbergenſi* anni 1732. pag. 107. & ſeqq. optimus *Hamberger*, in inclyta Academia *Jenenſi* celeberrimus, ac vere doctiſſimus Medicinæ Profeſſor, curationem Aneurysmatis ſpurii feliciſſimam cum publico communicavit. Aneuryſma hoc ignarus omnino Chirurgus, venam Baſilicam tundens, produxerat; pertuſæ arteriæ manifeſtiſſima cæ-

tero

teroqui ſigna ne advertens quidem. Curatio hæc peracta eſt primo adpoſitione comprimentis arteriam humerariam funiculi, dein ſufficiente dilatatione loci affecti, & denique adplicatione chartæ maſticatæ, liquore ſtiptico Deppelii madefactæ, ad ipſum arteriæ vulnus; ita quidem, ut chartæ maſticatæ lamina prima minima eſſet, altera paulo major, tertia major priore, & ſic porro; donec ſufficiens laminarum altitudo haberetur, quæ circumductis faſciis apte ad vulnus appreſſa maneret: adſtringente interim pulvere totum explente vulneris cavum. Publica diſputatione Doct. *Emrich Jenæ* 1734. hanc curam propugnavit.

Vir eruditis omnibus carus C. S. *Trew*, S. C. Maj. ut & S. Match. Onoldino-Brandenb. Conſiliarius & Archiater, Reip. Norimb. Phyſ. ordinarius, ſenior, Comes Palat. cæſareus, S. R. I. Nobilis, Acad. Cæſar. N. C. Director, Reg. Soc. Lond. & Berol. Scient. Socius, in Eph. N.C. vol. 8. Obſ. 126. ſimilem Hambergerianæ curam *Norimbergæ* anno 1747. exoptatiſſimo cum ſucceſſu intra menſis ſpatium perfecit. Anno 1748. eadem cum felicitate curam hanc repetivit, & *Eph.* N. C. vol. 10. deſcripſit. Ad aneurysmatum vero imprudenti venæ ſectione oriundorum intellectum, & curam, egregias, atque ad ipſam Naturam expreſſas, tabulas tres addidit, una cum nitidiſſima earum expoſitione.

Exp. Chirurgus *Foubert* Acad. Reg. Chir. Socius, dedit de Aneuryſmate diſſertationem in

Tom.

Tom. II. *Actorum* ejusdem Academiæ, in eaque laudavit compreſſionem externam in recenti, parvoque Aneurysmate: in majore autem & utcumque vetuſtiore ſuadet, ſuoque exemplo comprobat, operationem. Operationem autem hanc, ſi eſt arteriæ truncus, mera compreſſione perficit, ut ita evitentur infortunia, quæ ars aliquando poſt interceptionem luget; ſin autem vulnus in ramo eſt, intercipit illum, ligatque. Haud bene capio, cur ramum etiam compreſſione curandum non ſuſcipiat, ſi truncum tuto noverit compreſſione curare; ſed hæc non ſunt hujus loci. Illud autem ex hac diſſertatione patet, quod Autor ſuam operationem primo charta maſticata peractam deſcribat anno 1732. non adjungens quo præciſe anni tempore. Porro eodem anno publicæ lucis curationem ſuam fecit Cl. *Hambergerus*, quam exeunte anno 1731. perfecerat. *Foubertus* vero ſua non edidit niſi anno 1753.

Igitur compreſſio arteriæ pertuſæ, celebrata Veteribus, feliciter peracta a *Sculteto* anno 1631. primo compreſſione trunci, tum ſpongia uſta, adſtringentiſſimo pulvere conſperſa, ad vulnus arteriæ admota, dein conveniente ligatura firmata, & denique artificioſe excogitato inſtrumento, quod ipſum D. *Morand.* Tom. 2. *Act. Acad. Chir.* impenſe laudat, adpreſſa; Hæc, inquam compreſſio, a *Dioniſio*, ab *Heiſtero*, aliiſque commendata, deinde a Cl. *Hambergero* anno 1731. facta, & 1732. promulgata; an-

no

no 1732. a *Fouberto* primum *Pariſiis* inſtituta quidem, at vero nonniſi 21. poſtmodum annis cum publico communicata eſt. Interea temporis *Cl. Trew* bis hanc curam perfecit, longe antequam ille Acad. Pariſ. tomus ſecundus in lucem prodiit.

In hoc porro tomo duæ eruditæ diſſertationes de Aneurysmatis curatione habentur; quarum altera laudata jam ſæpius illa *Fouberti* eſt, altera celeberrimi in arte *Morandi*: Morandiana hæc præter alia id novum habet, quod ad *Agaricum* pertinet. Nempe poſtquam Chirurgus *Broſſard* arcano ſe pollere indicaſſet, quo arteriarum hæmorrhagiam quamcumque tuto ſiſteret, tentamen ejus, & adplicatio facta eſt finiente anno 1750. idque in arteria brachiali gladio pertuſa. Arcanum ſuum Chirurgus adplicuit vulneri: quo facto, ſimplici ligatura curabatur ſpatio menſis id Aneurysma. Erat autem arcanum hoc remedium *Fungus Agaricus pedi equini facie*. Ter jam ſibi experimentum ſucceſſiſſe, aliisque præterea Chirurgis, *Morandus* aſſerit: equidem & citra Agaricum bis ſeſe, aliumque haud ita pridem Chirurgum, ſola compreſſione arterioſi ſanguinis impetum repreſſiſſe; Agarici tamen vires vel ideo præſtantiores eſſe, quod compreſſione utcumque laxiore, Gangrænæ propterea metum nunquam faciente, curam ſuam perficiat.

§. X. Plures ergo claros in arte viros imitari curam ſpurii noſtri Aneurysmatis Agarici appli-

applicatione, & compreſſione, tentavimus. Egregius chirurgiæ Doctor, curisque tum graviſſimis, tum feliciſſimis in Auſtria nobilis, Dominus *Ritter*, cum aliis claris urbis chirurgis, ſua præſentia, conſilioque, aſſiſtebat Noſocomii Chirurgo *Leber*, qui operationem in ſe ſuſceperat. Inciſo cum integumentis tumore, extravaſatus humor fere omnis ſponte excidit. Arteriæ vulnus, laxato inſtrumento tornatili, apparuit in eadem, ante ejusdem diviſionem, obtinere: ut profecto hic caſus ille haberi triſtiſſimus potuiſſet, in quo, poſt conſuetam intercipiendi methodum, gangræna ſubſequeretur. Porro fuit & arteriæ, & aponeuroſeos muſculi bicipitis brachii, tanta cohæſio, atque coalitus, ut corpus fere unicum eſſet; ſola capſula, vaſa hic involvente, intermedia; at complanata eadem, & cum ſubjecto vaſe, impoſitaque aponeuroſi, unita: ita quidem, ut nullo intermedio cruore, vulnus unum idemque videretur eſſe, quod penetraret utrumque; utque laxata tornatili machina, per unicum duntaxat foramen ſanguis videretur ſcaturire. Hinc, cum aponeuroſeos perſciſſio dolorem creet, & ſuppuratione nimia deſtrui poſſit; cumque ii, quibus ſola compreſſione externa Aneuryſma curatur, cum mutua vaſis, aponeuroſeosque, concretione, brachii motum expedite abſolvant; Aponeuroſin conſervavimus, & communi vulneri pulverem Agarici inſperſimus, Fungi ejusdem lamellas, contuſione valida complanatas,

deſuper poſuimus; eo quidem ordine, ut prima minor altera major, tertia iterum hac major eſſet, ſicque ad talem altitudinem ultima lamina emineret, ut idonea ligatura brachio circumducta, totus firmaretur adparatus. Ipſum vero brachium univerſum, ut tunc, ita toto curæ tempore, vino aqua miſto fovebatur. Machina tornatilis poſt operationem relaxata, curam egregiam eſſe monſtravit. Emulſio paregorica pluribus deinceps diebus data, & jus carnis dilutum cum pane, unicum Medicamentum, & nutrimentum fuit.

Tribus elapſis ab operatione diebus, incipiens vulneris ob Junios calores fœtor deligationem ſuaſit. Apparatu quamvis prudenter ablato, cecidere nihilominus omnes Agarici lamellæ, ut nudus vulneris fundus conſpiceretur. Sanguinis porro nihil prodiit. Ergo inſtrumentum tornatile ſuſpenſa manu laxantes; dein plus, tandem integre, ne guttam quidem unicam tranſudantem deprehendere potuimus. Gaudebamus ſane; cum eo alioqui animo eſſemus, ut, operatione irrita viſa, aponeuroſin ab arteria ſolveremus, fungumque, ac totum adparatum, nudæ adponeremus arteriæ. Quia vero res pro votis ſucceſſerat, aponeuroſin integram reliquimus. Cur ſub ipſa prima operatione eam non læſeramus, rationem ante dedimus. Confirmabatur ea noſtra intentio obſervatione *Fouberti*, qui eorum in cadaveribus, quorum aneurysma brachii ſola externa compreſſio quondam curaverat,

verat, quosque alii jam morbi ſuſtulerant, Aponeuróſin cum arteria coalitam invenerat. Igitur pulverem Fungi de integro inſperſimus, novas lamellas impoſuimus, & deligationem, ut antea, perfecimus. Spatio 14. dierum tota peracta cura fuit, ut modo deeſſet Epidermis, quæ quoque intra octiduum integra comparuit. Sæpius hanc fœminam poſtea vidimus, eamque nullum in movendo brachio incommodum ab adhæſione Aponeuroſeos pati deprehendimus.

§. XI. Altera, de qua dixeram, mulier vetula, ſpurium habuit, licet verum referre videretur, aneurysma; rationem mox exponam. Huic tumor longe minor, ſed tremulus motus longe major, eique, qui locum diutius digito explorabat, perquam ingratus. Non video qui in externis Aneurysmatibus hujus tremoris meminerint autores. *Paræus* ſuſurrum, ſonitumve, non tremorem, obſervavit. Tremor tamen iſte, quo blandiore digito tangebatur, eo diſtinctior; quo duriore, eo confuſior; ſi fortiſſime, nullus adparebat. Cum igitur intra 14 dies tumor vix augeretur, ſimplici tantum externa ligatura hoc Aneurysma curare anniſi ſumus, ſubere oblongo, eoque fornicato, ad tumentem arteriam adplicito, ac proba firmato ligatura. Quod ubi cum tantillo tumoris decremento ſpatio binorum menſium proſequeremur, tremor ſenſim ceſſavit, & corpus durum, ſere rotundum, extrorſum convexum, immo-

 bile,

bile, tegere videbatur arteriam in loco vulneris: unde nullam habens moleſtiam fæmina, motu debito brachium exercebat.

§. XII. Cur vero ſpurium hoc Aneurysma vocem? Quæ origo rotundi hujus, atque immobilis, ſupra vulnus, corporis? Undenam tremulus ille motus?

Ad primum reſponſio facilis; ad alterum & tertium vix certi quidquam habeo: ut tamen veroſimile quid proferam, licebit prius ex laudata *Fouberti* diſſertatione nonnulla proferre.

Dividit vir expertus ſpurium Aneurysma in *primitivum*, & *conſecutivum*. Primitivum vocat id, in quo actutum ad pertuſam arteriam tumor comparet, totum ferme brachium brevi occupans, citumque propterea, ne Gangræna & mors accedant, auxilium poscens. Conſecutivum autem illud, in quo quidem nullus a principio tumor, præ valida compreſſione, qua Chirurgus, mox ab infortunata ſanguinis miſſione, locum firmaverit; deinde vero tumor pedetentim obſervatur, dum ægro, Chirurgoque, maturius ovantibus, compreſſio ſolvitur, abjiciturque, ac conſueti motus brachio exercentur. Quo demum fit ut Aneurysma hoc ſpurium referat verum. Quo autem modo id fiat, en qui explicet.

Prima compreſſione, ut dictum, facta, jam & cutis, & adeps, & aponeuroſis, & capſula vaſa includens nervosque, & arteria ipſa, cicatricem communem formant; arteriæ tamen vulnus,

nus, cæteris tardius coaleſcens, rotundam aperturam ſervat, in qua hæret trumbus ſanguinis. Trumbus ille perfecte coaleſcit in unum cum arteria ſolidum, ſi adparatus ſufficiente temporis ſpatio adplicatus ſervetur; ſin minus, trumbus expellitur, ſequitur tunc ſanguis ſenſim tumefaciens accretas ſuperpoſitasque partes. Sanguis porro ille partes hasce elevans, & in determinato quodam ambitu ſolvens, parvum ac circumſcriptum refert tumorem. Eo rerum ſtatu tum pulſus, tum reprimendus digito tumor, verum Aneurysma, ſive arteriam minime perforatam, mentiuntur. Pulſus porro ille manifeſtus hic percipitur, quia ſanguis ex arteria per hoc foramen in formatum hoc cavum impellitur; tumorem autem digitis reprimit, quod fluidus medio in tumore cruor per arteriæ foramen repellatur. Cenſet autem autor hanc ſuam theoriam anatome confirmari. Nactus enim occaſiones aptas, invenit in illis quidem, qui ſine perſectione integumentorum mera ambiente compreſſione, ab aneurysmate ejusmodi curati fuiſſent, dum aliis poſtmodum morbis periiſſent, arteriam, capſulam, & aponeuroſin, una eademque cicatrice coaluiſſe: in operationibus vero ſuis, quas ſæpius compreſſione externa haud ſufficiente inſtituere debuerat, ſacculum detexiſſe ſe ait, pro diuturnitate mali nunc majorem, nunc minorem; qui exterius formabatur inferiore aponeuroſeos facie, intus vero variis compacti ſanguinis lamellis,

lis, eo compactioribus, quo exterioribus, quique demum fluidum gerebat in medio ſanguinem.

§. XIII. His ex *Fouberto* præmiſſis ad tria data Problemata me converto. Ad I. dico, quandoquidem ex relatis tum noſtræ mulieris, tum ex pluribus apud hunc autorem hiſtoriis, arteriam totam pertuſam fuiſſe conſtet; & definitio ſpurii aneurysmatis id ſupponat; videor merito id noſtrum ſpurium vocaſſe, quantumvis veri naturam æmularetur. Confirmant id etiam alia *Fouberti* obſervata, quæ in eorum cadaveribus, qui olim ab aneurysmate perperam vero dicto curati, aliis deinde morbis occubuerant, demonſtrarunt ſtigma, ſive cicatricem in Arteriæ pariete interno.

II^da^. Quæſtio erat, quænam rotundi, atque immobilis, noſtra in fœmina tumoris origo fuerit? Videtur *Foubertus* jam explicaſſe, ut reſponſum hic repetere ſit ſupervacaneum. An vero ex hujus autoris theoria, anatome confirmata, reſponſio quoque haberetur, ad ſingulare illud phænomenon, quod clariſſimi viri, *Hamberger*, & *Trew*, ſuis in caſibus obſervatum notarunt, deſcripſerunt, ſed non explicuerunt? Prior in *Comm. Litt.* ann. 1732. ſic ſcribit:
„ Apparuit (in operatione) tunc globus ex
„ carne membranoſus, ſuperficiei inæqualis, ar-
„ teriæ adhærens, diametri duorum digitorum.
„ Hunc exploraturus, digitis parum compreſſi,
„ ex ægroto quærens num dolorem perciperet?

„ Quod

„ Quod cum negaret, fortius preſſi, & ſic „ non ſolum ab arteria ſucceſſive receſſit, ſed „ & in tribus locis ruptus, ſanguinem coagu- „ latum dimiſit „. Poſterior vero ſic: „ Poſt „ hæc, inquit, magis magisque totam cavita- „ tem a grumis, digitorum ope, purgabat ope- „ rator, ac denique quendam (tumorem) pau- „ lo firmius ad locum arteriæ adhærentem, „ & aliter conformatum, protrahebat, illi, „ quem Domini *Jenenſes* in caſu ſuperius ex- „ poſito offenderunt, valde ſimile, articulum „ digiti magnitudine æquantem, ſanguine con- „ grumato pallidiorem, & quaſi membranoſum, „ inferius præterea ſulco, arteriæ trunco pro- „ cul dubio reſpondente, manifeſte exca- „ vatum.

Igitur in noſtra fœmina, & in *Fouberti* ægris, & in caſibus clariſſimorum *Hambergeri* & *Trew*, hoc modo quo dixi, natum id corpusculum? An, quod cum eodem nato nonnulli penitus curentur, alii curati ad tempus habiti, tamen poſthac, tumente brachio, inciſione indigeant; an, inquam, id ideo fiat, quod in illis ita corpus hoc cum arteria coagmentatum eſt, ut vis pellentis per foramen arteriæ ſanguinis nequeat illud ullibi, toto in ambitu ſolvere; in his vero illud alicubi ſolvit, ita ut per rimas has toto brachio longe lateque diffundatur? Videretur certe ex omnibus his obſervatis quid ſimile concludi oportere.

Ad

Ad III. problema, quod tremoris rationem poſcebat, reſponſio difficilis mihi videtur. Expoſitum mox corpus, immediate, firmiſſime, & calli veluti ope cum arteriæ corpore coadunatum, utique motu arteriæ in Diaſtole ac Syſtole afficitur, ſed cum obſequioſum præ duritie non ſit, fortaſſis ideo tantummodo tremit, non autem manifeſte expanditur contrahiturque: Jamque novus ſanguis aſſiduo ex arteria in hoc cavum impulſus, & a tremente hoc operculo repulſus, videtur quoque hinc tremorem augere. Binæ enim cauſæ continuo agitant hoc corpus ſuperpoſitum, quod ſua duritie non niſi leviſſime reagere, agique, poſſit.

FINIS.